

ଚାହିଁଲେ ପ୍ରକାଶ ବାସ

ଚାହିଁଲେ ଆକାଶ

ଶ୍ରୀ ଲଳିତା ପ୍ରକାଶନୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

ରଞ୍ଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ଚାହିଁଲେ ଆକାଶ

ଶ୍ରୀ ଲଳିତା ପ୍ରକାଶନୀ

ଚହ୍ନିଲେ ଆକାଶ

ରଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ
ପ୍ରକାଶକ :
ଶ୍ରୀ ଲଳିତା ପ୍ରକାଶନୀ
ମାରପଡ଼ା :
ଜନପଦ ପ୍ରେସ
ଏ-୩୫, ରୁଚିକା ବଜାର
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୩
ମୁଦ୍ରଣ :
ଜନପଦ ପ୍ରେସ
ପ୍ରଚ୍ଛଦ :
ଡଃ ଦିନନାଥ ପାଠୀ
ସେରିଗ୍ରାଫି :
ଡଃ ନାରାୟଣ ରାଓ
କାଳକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ
ମୂଲ୍ୟ :
ସାଧାରଣ ସଂସ୍କରଣ
ଚାଳିଶ ଟଙ୍କା
ପାଠାଗାର ସଂସ୍କରଣ
ପଚାଶ ଟଙ୍କା
ସ୍ୱତ୍ୱ : ଶ୍ରୀଦାମିନୀ ଦେବୀ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୯୨

CAHINLE AKASA

by :

Rajendra Prasad Das

publisher :

Sri Lalita Prakasani

C/o Janapada Press

A-35 Kuchika Bazar

Bhubaneswar-3

Cover :

Dr. Dinanath Pathy

Serigraphy :

D. Narayan Rao

Balakrishna Nanda

Price :

Popular Edn. Forty Rupees

Library Edn. Fifty Rupees

Copyright : Soudamini Devi

First Edition 1992

Digitized by srujanika@gmail.com

ସଫେର ଶ୍ରୀ ବିଧୁଭୂଷଣ ଦାସଙ୍କୁ

ଛାତ୍ର ଓ ସମ୍ମାନ ସହ --

ରାଜେନ୍ଦ୍ର

କୃତଜ୍ଞତା :

ଡକ୍ଟର ଦେବପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ
ପ୍ରଫେସର ଯତୀନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାନ୍ତି
ପ୍ରଫେସର କୃଷ୍ଣଚରଣ ସାହୁ
ପ୍ରଫେସର ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ
ଶ୍ରୀ ଯୌତୁକ ବାରିକ
ଶ୍ରୀ ଜିତେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ଦାଶ

ଅଉ ଏ ଗ୍ୟାଲେରିକ ପ୍ରାକ୍ତିତ କରିଥିବା ପତ୍ର-ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ବନ୍ଧୁଗଣ ।

ସୂଚୀ

ବିଷୟ

ପୃଷ୍ଠା

୧ । କେଡ଼େ ଘର କରତୁରେ ପୁଅ !	୧
୨ । ଗୋଲକଧନ୍ଦାର ବନ୍ଦୀ ଦେବତା	
୩ । ମନ୍ଦାର ଗଡ଼ର ମମତାମୟୀ	୨୨
୪ । ‘ମାରମା’ କାହିଁକି ଦାଡ଼ି ରଖିଲ	୨୮
୫ । ଶ୍ରେଣୀ ଚଉତି	୩୯
୬ । ଖୁଣ୍ଟକୁ ଧରି ପାଦେ	୫୦
୭ । ମୋ ଜୀବ ଜୀବନ	୫୯
୮ । କାଲି ସଞ୍ଜ	୬୩
୯ । କରଞ୍ଜିଆରୁ କାଶୀପୁର	୭୪
୧୦ । ସେଇ ହସକୁର ଲୋକଟି	୮୨
୧୧ । ଗୁହଁଲେ ଆକାଶ	୮୫
୧୨ । ବୁଝନ୍ତୁଲା	
୧୩ । ଦେଖିଲି କାହିଁକି !	୧୦୦
୧୪ । ମନ୍ଦାର ମୌଳି	୧୨୫
୧୫ । ଗୁଦର	୧୨୫
୧୬ । ମନର ମୂଳେ	୧୩୯
୧୭ । “ଅନ୍ଧର ପୁଅ ଅନ୍ଧ”	୧୫୧
୧୮ । ସାନ ସାନ ଡେଉଁର ସମୁଦ୍ର	୧୬୧
୧୯ । ତତେ ମୁଁ ବୋଲିଲି ଫୁଲକୁଆଁର ଲେ	

କେତେଘର କରିବୁବର ପୁଅ !

[ଶତୀପତି । ଦେବରାଜ । ପୁରନ୍ଦର । ତଥାପି ସହସ୍ରଯୋନି ଏବଂ ସହସ୍ର
ଯୋନିରୁ ସହସ୍ର ଶ୍ରେ (ବା ସିନା ଶୁଣେ, ଚିନ୍ତା ରହେ) ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବାରମ୍ବାର
ଦର୍ପଭଙ୍ଗ ହୋଇଛି । ବ୍ରହ୍ମକୈବର୍ତ୍ତୀ ପୁରାଣର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଜନ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଯେଉଁ ଶେଷ
ଦର୍ପଭଙ୍ଗର ‘ ପ୍ରତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନଗର ’ ବୃନ୍ଦାବନ ସ୍ଥଳକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି, ତାହା
ଅବଧାନ ହେଉଛି :]

ମହାମୁନି ଦୟାଳୀ ଅଟନ୍ତି ବଳି ନିର୍ମଣ କରାଇ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ବ୍ୟକଳ
ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବେଳ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା
ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଆସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର
ମାନସ-ସର୍ବୋବରରେ ସୁଷ୍ଟମୁଖାଳ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କଲେ । ମାନସକୁ
‘ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ’ ହାଇ ପାଶବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଆପାତତଃ ବଢ଼ିଗଲେ । ଏଣେ
କିନ୍ତୁ ଅମରବଳୀ ଧ୍ୟାନ ହୋଇ ସାରିଛି । ଇନ୍ଦ୍ର ପତ୍ନୀ ଶତୀ ଅନାଥନା, ହଠାତ୍
ନିହତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପତ୍ନୀ ରୂପରେ କାମନା କରିଛନ୍ତି । ନିହତ୍ୟଠାରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ
ତାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଶରଣାଗତା ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ‘ ମାତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିଜ ଅବହାତ
ଅହ୍ୱର ଶୋଚନୀୟ ! ମାନସର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଗ୍ରାସ କରିବେ । ଶତୀ
ବିରାଗ, ପତ୍ନୀ ବୃହସ୍ପତି ପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କୁ, ନିଜ ଦୁଃଖ କଥାକଲେ । ତାର ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ
ଭର୍ତ୍ତୃନାକଲେ ଯେ ଗୁରୁହୋଇ ମଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ଯତ୍ନ କରୁନାହାନ୍ତି ।
ବୃହସ୍ପତି ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଛପିବା ଯାଗାକୁ ଗଲେ ଏବଂ କହିଲେ ‘ ବସ ଇନ୍ଦ୍ର, ମୁଁ
ତୁମର ଗୁରୁ ଆସିଛି । ତୁମେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କର । ତୁମକୁ ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ

ରକ୍ଷା କରିବ । ” ଇନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁଙ୍କର ଘର ଛେଲିଲେ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କଠାରେ ଅଗାଧ ଆସ୍ଥା । ଗୁରୁ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ବଚନ ଦେଇଛନ୍ତି ମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ରକ୍ଷା କରିବେ । ମୃତ୍ୟୁ ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ବାହାରକୁ ଆସି ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ଗୁରୁ ତାଙ୍କୁ ସମତୋରାବେ ଯୁଦ୍ଧୀ ସେବାରେ ଆସିବାକୁ ଦେଲେ । ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଦିନ ହିଁ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଦେଲେ । ସେ ସମ୍ମୁଖ ଚାଲିଗଲେ ଘର, ଉତ୍ତରାସ୍ଥୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦମ୍ଭପଣ ଲଙ୍ଘନ ଲୁହାପରି ଭୟଙ୍କର । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବୃହସ୍ପତି ମଧ୍ୟ ଭୟ ପାଇଗଲେ । ମଧୁସୂଦନକୁ ଦୂରଣ କଲେ । ଆକାଶବାଣୀ ଶୁଭ୍ର — “ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ ବିନାଶନ ଯଥାର ବିଜୟ ଶେଷକା କବଚ ’ ପ୍ରଦାନ କରି ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ” ଦେବଗୁରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ‘ କବଚ ’ ଦାନକଲେ ଏବଂ ନିଜେ ହୁଙ୍କାର ଦ୍ଵାରା ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାକୁ ଉପସାଧିତ କଲେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର ଅମରାବତୀକୁ ଫେରିଲେ । ସେ ଆସିବାର ଜାଣି ଶକ୍ତି ଆସି ପାଣ୍ଡୁଟି ନେଲେ । କ୍ରମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତା ଓ ମୁନିଭିକ୍ଷିମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ବୃଷସୁରକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରି ଯିବା ରକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ସଭାରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବହୁତ ଚାରିଦିନ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର କ୍ରମେ ଗର୍ବରେ ଫୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁଣିଥରେ ନିଜର ରାଜପଣର ଗୌରବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଅମରାବତୀର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ବିଶ୍ଵକର୍ମୀଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସ୍ଵାତ୍ଵବର୍ତ୍ତ ଜାଲ ଲାଗି ମଣିମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ବିଶ୍ଵକର୍ମୀ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁବିପୁଳା ଅମରାବତୀ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ମଣିମୟୀ ଅମରାବତୀକୁ ବହୁ ରତ୍ନରେ ମଣ୍ଡନ କରି ରତ୍ନମାଳିନୀ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଅମରାବତୀ ଏତେ ମନୋହର ପୁରୀରେ ପରିଣତ ହେଲା ଯେ, ତା ସହ ଉପମା ଦେବାକୁ ଶକ୍ତିରେ ଅର୍ଥ କୌଣସି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ସୁରାଜ୍ୟ ମନକୁ କିନ୍ତୁ ପାଇଲ ନାହିଁ । ସେ ଅମରାବତୀକୁ ଆକ୍ରମଣ ବନ୍ଦ, ଆକ୍ରମଣ ଭଲ, ଆକ୍ରମଣ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ଵକର୍ମୀଙ୍କୁ କହିଲେ । ବିଶ୍ଵକର୍ମୀ ତ ନିଜର ସବୁ କରଣୀ ଖଟାଇ ସାରିଛନ୍ତି, ଆଉ ବା କ’ଣ କରିପାରିବେ ? ତଥାପି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶ ନ ପାଇଲେ ତ ସେ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିପାରିବେ ନାହିଁ । ବଡ଼ ବିପ୍ରତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ନିଜର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଜଣାଇଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ସବୁ ଶକ୍ତି ନିର୍ଗତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ

ଦେଲେ -“ ରୂମେ କାଲି ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଯିବ । ” ବ୍ରହ୍ମା ପିନା କହିଦେଲେ, ମାତ୍ର କ’ଣ କିପରି ହୋଇପାରିବ କଳନା କରି ନପାରି, ବୈକୁଣ୍ଠ ଗଲେ, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବା ପାଇଁ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ରଣାମ କଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଯେ କେବଳ କମଳଯୋନି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ ସେତିକି ନୁହେଁ, ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା-ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନିବେଦନ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ବିଷ୍ଣୁ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ-“ ରୂମେ ଯାଅ ମୁଁ ଦେଖୁଛି । ” ବ୍ରହ୍ମା ନିଶ୍ଚିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷାର ଦାୟିତ୍ୱ ବିଷ୍ଣୁ ନେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାହା ରକ୍ଷିତ ହେବ ଏବଂ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ପରଦିନ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇପାରିବେ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଗୋଟିଏ ବାଳକର ରୂପ ଧରିଲେ । ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥରେ ତରୁଣ ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନରେ ବୃଦ୍ଧ । ଅତି କମଳସ୍ୱ କାନ୍ତ । ଅମରାବତୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦ୍ୱାରପାଳଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦେବରାଜଙ୍କୁ କୁହ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ । ” ଦ୍ୱାରପାଳ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଯେ ଅତି କମଳସ୍ୱ ତେଜୋବୃଦ୍ଧ, ବାଳକଟିଏ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପ୍ରାର୍ଥୀ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ବେଢାଘର କରିବା ପରେ ନାନା ଦୁର୍ଭେଦ ଭେଦି, ପୁଣି ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଅମରାବତୀକୁ ଫେରିଥିବା ଇନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ପୁଣି ଥରେ ହରକତ ନହେବା ପାଇଁ ପୁଣେ ପୁଣେ ଦ୍ୱାରଦେଶକୁ ଆସି, ବ୍ରହ୍ମଣିଶୁକୁ ପାଛୋଟି ନେଲେ । ମଧୁପର୍ବ ଇତ୍ୟାଦି ନିବେଦନ କରି ପୂଜାକଲେ । ତାଙ୍କର ଆଗମନର କାରଣ ପଚାରିଲେ । ବ୍ରହ୍ମଣିଶୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଯେ ସେ ବୃହବିଜୟୀ ଅମରେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅମରାବତୀପୁରୀ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଇ ଅବସରରେ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ପାଇବାକୁ ଅଣା କରନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ର ଆଶ୍ଚାସନା ଦେଲେ ଯେ ସେ ବାଳକଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବେ । ତେଣୁ ବାଳକ ନିୟତାବଳୀରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରହ୍ମ ବାଳକଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା, “ ବସ ଇନ୍ଦ୍ର, ଅତି କେତେ ଦିନରେ ଏ ଅମରାବତୀ ନିର୍ମାଣ ହେଉଛି ? ବିଶ୍ୱକର୍ମା ମଧ୍ୟ ଅତି କେତେ ମଣ୍ଡଣି କରିବେ ? ଅଗ୍ରରୁ ତ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ର ଏପରି ପୁରୀ ନିର୍ମାଣ କରୁଛନ୍ତି ନଥିଲେ କି ଅତି କେଉଁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଏପରି ମନୋହର ପୁର ନିର୍ମାଣ କରୁନଥିଲେ । ”

ସମ୍ପଦମଦମର ସୁରେଶ୍ୱର ବାଳକଟିର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ଟିକିଏ ହସି, ପ୍ରତି ପ୍ରଶ୍ନକଲେ—“ହେ ବ୍ରହ୍ମଣିଶୁ, ଆପଣ କେଇଜଣ ଇନ୍ଦ୍ର ବା ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ବା ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି ? ”

ମେଘମନ୍ତ ସ୍ତରରେ ବାଳକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ ବହୁ ଇନ୍ଦ୍ର, ତମ ବାପା ପ୍ରଜାପତି କଶ୍ୟପ, ଗୋସ-ବାପା ଉପୋନ୍ନୟ ମଞ୍ଜର ମୁନିଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣେ । ମଞ୍ଜରଙ୍କର ବାପା କୋମଳଯୋନି ବ୍ରହ୍ମା ତଥା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଧାରଣ କରିଥିବା ଓ ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବ । ଉତ୍ପାଦନ ଏକାନ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରଳୟ କଥା ମଧ୍ୟ ମତେ ଜଣା । କିନ୍ତୁ ଯୁଷ୍ଟି କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କେତେଗୋଟି, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କେତେଗୋଟି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ କେତୋଟି ଲେଖିଏ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ଓ ଇନ୍ଦ୍ର—ସେକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ କେହି ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଯିଏ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ବାଳକଣା ଓ ବାରିଧାରୀର ଫକ୍ଷ୍ୟା ସିନା ନିରୁପିତ ହୋଇପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଫକ୍ଷ୍ୟା କର୍ପୁନକାଳେ ନିରୁପିତ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଜଣେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆୟୁ ୩ ଅଧିକାର କାଳ ଦେବ ପରମାତ୍ମରେ ଏକ ଗୁଣ ଯୁଗ ଏହିପରି ଏକ ଗୁଣ ଯୁଗ ଲେଖିଏ ଶ୍ରେଣ କରିବା ପରେ ଅଠେଇଶ ଜଣ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପତନ ହେଲେ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅହୋରାତ୍ର ହୁଏ । ଏଇ ହିସାବରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଆୟୁଷ ମାତ୍ର ୧୦୮ କର୍ଷା । ଶୁଣି ଏକ ଏକ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପତନରେ ହରିଙ୍କର ଏକ ଏକ ନିମେଷ ହୁଏ । ବିଶ୍ୱର କଲେ, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଫକ୍ଷ୍ୟା କଳନା କରିହେବ ନାହିଁ । ”

ବ୍ରହ୍ମ ଶିଶୁଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ଶୁଣି ଇନ୍ଦ୍ର ବିସ୍ମିତ ହେଲେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ । ସେ ଶାଳି ବଳବଳ କରି ଚାହିଁ ରହିଲେ; ଦେଖିଲେ ଶିଶୁ ତଳକୁ ଚାହିଁ, ମୁରକ ହସା ଦଉଡନ୍ତି । ସାହାସ ସଞ୍ଚୟ କରି, ପଚାରିଲେ, “ ଆପଣ ହସୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?- ଶିଶୁ ନିରୁତ୍ତର । ତଳକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ଓଠରେ ଶାଣ ହସି ଲାଗି” ରହିଥାଏ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଅନୁସରଣ କରି ଇନ୍ଦ୍ର ତଳକୁ ଚାହିଁଲେ । ଦେଖିଲେ ସେ ପିମ୍ପୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଏ

ଚାଲିଛନ୍ତି । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପିଂଶୁ ଧାର ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ଧନୁ ଆକାରରେ ଏକ
 ଉର୍ବଳଧୂରୁ ଅଧର ଉର୍ବଳଧୂର ଯାଏଁ ପିଂଶୁ ଛେର ପୁଅ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଲା ।
 ଏତେ ପିଂଶୁ ! ଏମାନେ ଆସିଲେ କୁଆଡ଼ୁ ? ଯାଉଛନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ? ସେ ଯାହା ହେଉ,
 ପିଂଶୁ ଗୁଡ଼େ ଦେଖି ବାଲକଟି ହସୁଛି-କାହିଁକି ? ପରୁରଦେଲେ । ଉତ୍ତରରେ ଶିଶୁଟିର
 କଣ ଆହୁରି ଗନ୍ଧାର, ମାତ୍ର ଉଦାସ ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗିଲା, “ କାରଣ ଜାଣିବାକୁ
 ରହିବା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ତୁମେ ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ କର ପାରିବ ନାହିଁ ।
 ଯଦିଓ କାରଣ ଜାଣିଗଲେ ତୁମର ଜ୍ଞାନୋଦୟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ” ଭଲ
 ଭାବିଲେ-ସାମାନ୍ୟ ପିଂଶୁ ! ତାକୁ ଦେଖି ଏ ପିଲା ହସୁଛି, ମୁଁ କାରଣ ଜାଣିବାକୁ
 ରହିଲି । ସେ କହୁଛି ଉତ୍ତର ମୁଁ ସହପାରିବି ନାହିଁ, ଯଦିଓ ସେଥିରେ ମୋର ଜ୍ଞାନୋଦୟ
 ହୋଇପାରେ ! କହିଲେ, “ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସହ୍ୟକର ପାରିବି-ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ । ” “ ହଉ
 ଶୁଣ । ପ୍ରାଣୀମାନେ କର୍ମନୁସାରେ ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ ଚକ୍ରେ ଆବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଥାନ୍ତି ।
 କେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଉତ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ପତ୍ତିର ଲୋକରେ
 ସେମାନେ ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି । ନାନା ସୁଖ ସମ୍ପଦ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ପୁଣି କେତେବେଳେ
 କୁଳମି କର ବସନ୍ତି । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୋଗତ ହୁଏ ଖାଲି ନିମ୍ନ, ନିମ୍ନତର,
 ନିମ୍ନତମ ଲୋକକୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଯୋନିରେ ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି ।
 ତୁମେ ଭଲ ମଧ୍ୟ ଏଇ ନିୟମରେ ବନ୍ଧା । ତୁମ ସୁକୁନ୍ତରୁ ତୁମେ ଏବେ ଭଲ । ତୁମର
 ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଅଧୋଗତ ଉଭୟ ଯନ୍ତ୍ର । ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପିଂଶୁ ନାନା ଲୋକ ନାନା
 ଯୋନିରେ ଜନ୍ମନେଇ ଏବେ ପିଂଶୁ ହେଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀ ଏଠି
 ପିଂଶୁ ହେଲା ବେଳକୁ ଆହୁରି କେତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କୋଟି ପ୍ରାଣୀ ଆଉ କେଉଁ ରୂପ ଗ୍ରହଣ
 କରି ଆଉ କେଉଁ ଲୋକରେ ବିଚରଣ କରୁଛନ୍ତି । ରୂପ ଅବଧ୍ୟ, ଲୋକ ଅବଧ୍ୟ, ପ୍ରାଣୀ
 ଅବଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପିଂଶୁ ଜଣେ ଜଣେ ଭଲ ହେଲେ । ସବୁ ଭଲ ହୁଏ ।
 ସେମାନଙ୍କର ଭିତରୁ କେଉଁଜଣି ମାତ୍ର କର୍ମବଶରୁ ପିଂଶୁ ଜନ୍ମ ପାଉଛନ୍ତି ।

ଭଲ ଛବି ବସୁ ଓ ଉତ୍ତର ସୀମା ରହିଲା- ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଗଲା ଶୁଣିଗଲା ।

ପାଟି ଅଠା ଅଠା ହୋଇଗଲା । ହଠାତ୍ ଦେଖିଲେ, ଜଣେ କଏ ଝୁନୁ ଦୁଇ ଅଧକା
ଘିର ନିଶ୍ଚିତ ପଦକ୍ଷେପରେ ଆସୁଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡକରେ ଜଟାଭାରି । ମାଟି ଜଟାକୁ ଆବୋର
ଏକ ଅଳ୍ପତ ଛତା-ପାଦରେ ଢାଆନ୍ତି; ମାଟି ତା ଉପରେ ଯେପରି କେଉଁ ଯୁଗ ଯୁଗର
ମହା ମହା ମହାଦୁମ୍ । ଛୁରିପାଣି ଲେମ୍ବୁ; ମାଟି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଟିକିଏ ଗୋଲ-
ହୋଇ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଝାଲିଜାଗା ଲେମ୍ବୁମୁଣ୍ଡ । ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ
ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନା କଲେ । ବାଲୁକଟି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ନିବେଦନ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର କିନ୍ତୁ
ଯେପରି ବାକ୍ସୁଗି ରହିତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ବାଲକ ତେଣୁ କୁଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ପରାଗଲେ ।

‘ମହାଭାଗ, ଆପଣ କଏ ?’ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ? ଆସିବାର କାରଣ କ’ଣ ?
ଆପଣଙ୍କର ନିବାସ କେଉଁଠି ? ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଏ ଛତା କାହିଁକି ? ଆପଣ କ’ଣ
କରନ୍ତି ? ପୁଣି ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତିରେ ପନ ଶ୍ରେମାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସାମାନ୍ୟ ଖାଲ
ଜାଗା କାହିଁକି ?’ ଶିଶୁଟି ବୟସରେ ତରୁଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ମୁର୍ଖିମନ୍ତ ଘିରତା ।
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମନେହେଲା-ଏ ଶିଶୁ ଅସାମାନ୍ୟ । ଏ ଜଟାନ୍ତୁଟ ମଣ୍ଡିତ, ଲେମ୍ବୁକୃତ,
ଛନ୍ଦଧାସ୍ତ ପୁରୁଷଟି ମଧ୍ୟ ଅସାମାନ୍ୟ । ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ପ୍ରଚୁର । ଶିଶୁଟି
ଯେପରି ଜାଣିଛି ଯେ ସେ ଥିଲା, ଅଛି ଏବଂ ରହିବ । ଏତେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ସିଏ । ମୁହଁରେ
ହସ । କୌତୁକର ହସ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତତାର ହସ ! ସେ ଯେପରି ଜାଣିସାରିତ ଜଟାନ୍ତୁଟଧାସ୍ତ
କ ଉତ୍ତର ଦେବେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଶୁଣିବାପାଇଁ ଉଦ୍ଗୀବ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି ।

ଅତ୍ୟାଚାର, ପ୍ରାୟ ନିଜକୁ ନିଜେ କହୁଥିବାପରି ଉତ୍ତର ଆସିଲା, “ମୋଁ ନାଁ
ଲେମ୍ବଣ । ମୁଁ ଏହୁପରି ବୁଲୁଛି । ତେବେ ଏଇନା ଶିବଲେକରୁ ଆସିଲି । ଶୁଣିଲି, ଇନ୍ଦ୍ର
ଏକ ଅକଲ୍ୟାଣୀୟ ଅମରାବତୀ ନିର୍ମାଣ କରାଇଛନ୍ତି—ତାଙ୍କର ଅସାମାନ୍ୟ ବୃନ୍ଦ-ବିଜୟର
ସ୍ମାରକା ଭାବରେ । ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଅମରାବତୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲି ।” ‘ଇନ୍ଦ୍ର
ମନେମନେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ବୃନ୍ଦାପୁର-ବିଜୟ କାହାଣୀ ତା’
ହେଲେ ଶିବଲେକରେ କି ଜଣାଗଲାଣି । ହଁ ନ ଜଣାଯିବ କାହିଁକି ? ବୃନ୍ଦାପୁର ପରି
ଆଉ କୋଉ ଅପୂର ସାଗ ସୂକ୍ତିକୁ ଧ୍ୟାନ କରିନବାକୁ ବସିଥିଲା -’ ସେ.ଯେତେବେଳେ

ବୃଥା-ବ୍ୟ କର ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି, ତେଣୁ ତାଙ୍କ କାରି ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ । ଅଉ
ଅମରାବତୀ ! ହଁ କେତେ ବଡ଼, କେତେ ପୁରୁଷ କର ନିର୍ମିତ ହେଉଛି ଏ ପୁର । ତାଲ
ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସିନା !

ଲେମଣି କହୁଥାନ୍ତି-ଅହୁର ଧୀର, ପ୍ରାୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଗୁଞ୍ଜନପର । ‘ଘର କରନାହିଁ,
ପିଲା କଲେ ନାହାନ୍ତି । ବାହାସାହା ହେଲନାହିଁ-ଘର କଅଣ ହେବ ? ଏ ଛତା
ଝର ବର୍ଷାକୁ ରକ୍ଷା ପାଇନପାରି ଧରଥିଲା । ସବୁ ବଳେ ଏଇଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଥାଏ ।
ଅନେକ ଦିନ ହେଲଗଲଣି ନା-ତେଣୁ ଗଛପତ୍ର ଉଠିଗଲେଣି ତେବେ ମୋର କୌଣସି
ଜବକା ନାହିଁ-ଭକ୍ଷା କରେ ।’ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଟିକିଏ ଖୁସି ହେଉ ଥାଆନ୍ତି, ଏପରି ପ୍ରାଚୀନ
ପୁରୁଷ, ସୁବର୍ଣ୍ଣାଗୀ ପୁରୁଷ । ସେ ପୁଣି ଆସିଛନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ର ନିର୍ଗନ୍ତାଣୀ ହୋଇ ! ସିଧା
ଶିବ ଲୋକରୁ ଅମରାବତୀକୁ । ଅହୁର ମନଯୋଗ ଦେଇ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଲେମଣି କହୁଥାଆନ୍ତି,

‘ଅଉ ପ୍ରତିର ଏ ଲେମଚକ ! ତା କାହାଣୀ ନ କହଲେ ଭଲ ।’

ଲେମଚକର କାହାଣୀ କ’ଣ ଅଶୁଣ ରହୁଥିବ ? ଇନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଅରୁଣେ
କଲେ—“ନାହିଁ ମହାରାଜ, କହନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କପରି ବୈରାଗୀ, ଜ୍ଞାନ ଓ ଚିତ୍ତସ୍ଥାପନ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆଉ କେତେକ ସୁଯୋଗ ହେବ ? ଲେମଚକ କାହାଣୀ କହନ୍ତୁ
ପ୍ରଭୁ !”

—“ବାବୁ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଘରଦ୍ୱାର କର ତୁମେ ଅଛ । ବାହା ହେଇବ । ଶୁଣି ଜୟ
କର । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରୁ । ତୁମପରି ସଂସାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ମୋର ଏ ଲେମଚକର କାହାଣୀ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧପ୍ରଦ । ତଥାପି ପରମ ବିବେକଜନକ । ଶୁଣିବକ ?” ଇନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ
ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସଂସାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧପ୍ରଦ, କିନ୍ତୁ ବିବେକଜନକ, ବିବେକଜନକ
ପୁଣି ଶୁଦ୍ଧପ୍ରଦ । ସଂସାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଶୁଦ୍ଧପ୍ରଦ ! ହଁ, ହେଉଥୁବ ସାଧାରଣ ସଂସାରୀଙ୍କ ପାଇଁ,

ମାତ୍ର ନେମେ ଲେମ୍ବୁ ତ କହୁଛନ୍ତି (ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣେନା!) -ମୋର ବୁଦ୍ଧ ବ୍ୟୟ
ଅସାମାନ୍ୟ, ମୋର ଅମରବତୀ ଅକଳ୍ପନୀୟ, ମୋର ଜୟ କାହିଁ ? ବୁଦ୍ଧ ମାରଲବେନେ
ହୁଏ ହୋଇନାହିଁ-ଏକନା କଥା ଶୁଣି ଡରିଯିବ ? ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ଅରବୁ ଏ ପିଲଟି
ସମ୍ପର୍କ କହୁଥିଲା-ପିମ୍ପୁ କଥା ପଚାରି ନାହିଁ-ସହ ପାରିବ ନାହିଁ । ତଥାପିତ ଶୁଣିଲି ।
ଅବଶ୍ୟ ଡରିଯାଇଥିଲି । ତେବେ ସାମାନ୍ୟ ଛୁତ ରୁମର କାହାଣୀ-ଡରିବାର କ'ଣ
ଆକାଶରେ ? “ଶୁଣିବ” ।

“ମୁଁ କହୁ ଯାଉଛି, ଜୀବକାର୍ଜନ ପାଇଁ କୌଣସି କାମ ମୋର ନାହିଁ । ଚର
କରିନାହିଁ । ବାହା ହୋଇନାହିଁ । କାର୍ଗଣ ମୁଁ ଅଲ୍ଲୀୟୁ ।” କନ୍ଦୁଙ୍କର ମନଯୋଗ
ଆହୁରି ଉତ୍ତର ହୋଇଗଲା । ଏତେ ପ୍ରାଚୀନ ଲେକ-ଯାହାଙ୍କର ଛତା ଉପରେ ମହା-
ମହା ମହାଦ୍ରୁମ । ସେ କହୁଛନ୍ତି-ବାହା ହେଲେନାହିଁ, ଚର କଲେନାହିଁ, ଅଲ୍ଲୀୟୁ
ବୋଲି ? ତାକୁ ଟିକିଏ ଝଟକା ଲାଗିଲା । ଅପସରି ଯାଇଥିବା ଭୟ ପୁଣି ଆବୋରି
ଆସିଲା । ସେ ଶୁଣିଲେ—

“ଏ ଲେମ୍ବୁକ ମୋର ଅଲ୍ଲୀୟୁଙ୍କର ପ୍ରମାଣ । ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ।
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏକ ପରାକର୍ଷଣ ହେଲେ, ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ । ମୋ ଛୁତର ଶ୍ରେୟାବଳୀ
ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲେମ୍ବୁ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କନ୍ଦୁଙ୍କର ପତନ ହେଲେ,
ଝିପିପଡ଼େ ।” କନ୍ଦୁଙ୍କର ମନେହେଲେ ଲେମ୍ବୁଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ଵର ଯେପରି ହଠାତ୍ ସାରି-
ସଞ୍ଜିଲୁ ଆହୁରି କରୁଛି-ଶତକୋଟି ବଜ୍ରନିନାଦରୁ ଭୟଙ୍କର ସେ ଶବ୍ଦ । ସାରା ଜଗତ
ଯେପରି ହଠାତ୍ ଗର୍ଜନ କରିଉଠିଲା-କନ୍ଦୁଙ୍କେ ଗୋଟିଏ, ଏହୁପରି କେତୋଟି କନ୍ଦୁ-
ଙ୍କର ପତନ ପରେ ମରିବେ ଏ ସାମାନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଲେମ୍ବୁଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଦିନ
ଆସିବ, ଯେଉଁଦିନ ମୋ ଛୁତର ସବୁତକ ଲେମ୍ବୁ ଝିପିପଡ଼ିବ । ଏ ବ୍ରହ୍ମପରାକର୍ଷଣ ଶ୍ରେୟ
କନ୍ଦୁଟିର ପତନ ହେଲେ, ମୋର ଶ୍ରେୟ ଲେମ୍ବୁଟି ଝିପିପଡ଼ିବ ଏବଂ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ
ହେବ ।”

ଇନ୍ଦ୍ର ଯାଏ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ଖୋଲି ମାରିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ନା ନାହିଁ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାହିଁ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ, କାରଣ ତଥାପି ଲେମ୍ବୁଟିର ଲଗ୍ନିରେ ଶୁଭ୍ର—

“ଏତେ ଅଲ୍ପାୟୁ ମୁଁ ! ତେଣୁ ଗରଦ୍ଦାର କରିନାହିଁ । ବାହା ହୋଇନାହିଁ । ନିବିଡ଼ା ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଫସାରେ ବୁଲୁଛି । ଫସାସ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ଅଲ୍ପାୟୁ ପାଇଁ ସୁଖ, ଶୃଙ୍ଖଳା—ଏପରିକି ମୁକ୍ତି ବି କାମନା କରିନାହିଁ । ଖାଲି ନିଶ୍ଚରତା କଥା ହିଁ ମନେ ରଖିଛି । ଅନ୍ଧ ହରି ପୁରଣ କରୁଛି ।”

କେଉଁ ଅତଳ ଜଳଧରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉ ଯାଉ, ତାଙ୍କର ଶ୍ବାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ହଠାତ୍ ଉପରକୁ ଉଠିଆସିଲେ ଯେପରି । “ନିଶ୍ଚରତା ମନେ ରଖିଛି । ହରି ପୁରଣ କରୁଛି ।” ଦେଖିଲେ ଲେମ୍ବୁଟି ତରଳତାରେ ମିଶିଗଲା ପରି ହେଲେଣି । ପୁଣି ଶିବଲୋକକୁ ଫେରି ଯାଉଛନ୍ତି ପରା ! ଅନ୍ଧ ସେ ପିଲଟି କୁଆଡ଼େ ଅନୁହିତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଇନ୍ଦ୍ର ଧାର୍ଯ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱକର୍ମୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । “ବହୁତ କରିଛନ୍ତି, ଅନ୍ଧ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମତେ ବହୁତ ଅନୁରୂପତ କରାଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ସ୍ୱ-ଉଦ୍ଧାରକୁ ଯାଆନ୍ତୁ ।” ବିଶ୍ୱକର୍ମୀ କୃତଜ୍ଞତାର ପତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାକୁ ପୁରଣ କରି ନିଜ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ଅନ୍ଧ ଇନ୍ଦ୍ର ? ତାଙ୍କ ଭଳିଆ ସାର୍ଥକ, ଅଗାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତିସ୍ଥୟ ସୁରେଶ୍ୱରଙ୍କ ଲକ୍ଷି ଅମରବତୀ-ଅରୁଣାସା-ଅସାମାନ୍ୟ, ଆହୁରି ଅରୁଣାସା, ଆହୁରି ମନୋହାରଣୀ ପୁରୀ ନିର୍ମାଣର ଅଭିଳାଷ ମଣିଯାଉଥାଏ ତାଙ୍କର । ଶୀଘ୍ର ଡାକିଲେ । ବିଦାୟ ମାଗିଲେ । ଶୀଘ୍ର ଓ ରାଜଶ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅରଣ୍ୟବାସୀ ହୋଇ ହରି ପୁରଣ କରିବେ !

[ମାତ୍ର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେତକ ବି ହେଲାନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବେଳ ପୂରିବାସାର୍ଥେ ତାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇ, ଶୀଘ୍ରପତି ହୋଇ, ସୁରେଶ୍ୱର ହୋଇ ରହିବାକୁ ହେଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେଥି-ପାଇଁ ଶୀଘ୍ର ଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ଶରଣ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଅନ୍ଧ ଦେବଗୁଡ଼ିକୁ ନାନା ନୀତି ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣୟନ କରି, ଶିଷ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଶୁଭେଦବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।]

ଗୋଲକ ଧନ୍ଦାର ବନ୍ଦୀ ଦେବତା

‘ନମସ୍କାର ସାର୍’ କହି, ପଣି ଆସୁ ଆସୁ ସେ ଇଂରାଜରେ ଯାହା କହୁଲେ, ତାର ମୋଟାମୋଟି ଓଡ଼ିଆ ହେଲା, ‘ଏ ଅଧୀନ କ’ଣ କେବେହେଲେ କୋଉଠି ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟିନାହିଁ ? ଦେଖିନାହିଁ ? ବାବୁରଫ ପର ଏତେ ବୁଲୁଛି ମୁଁ ‘ଆପଣ ବି ଆଜ୍ଞା ନାନାଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି । କୋଉଠି କ’ଣ ଆମେ ଭେଟାଭେଟି ହେଇନାହାନ୍ତି ?’

ପାଟିରେ ବାହୁଲି ବାଜୁନାହିଁ । ପରସ୍ପାର କଣ, ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ା ଗୁଲିପରି ଠୋ ଠୋ ଫୁଟୁଛନ୍ତି । ମଣିଷଟା ବି ସିଧା । ପାଞ୍ଚହାତ ମର୍ଦ୍ଦ, ସାରଳାଦାସୀୟ ‘ବନ୍ଧମକେଶରୀ’ ଠାଣି । ସଲଖପଣକୁ, ମର୍ଦ୍ଦାନାକୁ ଆହୁରି ମଜବୁତ୍ କରୁଛି ପଛକୁଣ୍ଡା ଠିଆ ଠିଆ ବାଳ । ସବୁଯାକ ଧଳା । ମୁହର ଗଡ଼ଣ ବର୍ଗୀକାର । ଚଢ଼ୁଷୋଣ । ଆସି କୌତୁକରେ ଉଛୁଳୁ ।

ସୁକାନ୍ତ ଶତମାତ୍ରରେ ଆକ୍ରମ୍ଭ ହେଇଗଲା । ମନେ ପକେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, କୋଉଠି ଆଗରୁ ଦେଖିବି ଯାକୁ ? ଦେଖିବି ନହେଁ । କିନ୍ତୁ କଥା ହେଉନି । ଭଲକରି କିଛି ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏ ମଣିଷଟିର କଥାରୁ ମନେହେଲା; ସିଏ ଯିମିତି ଆଶ୍ରା ଖୋଜୁଛି । ସୁକାନ୍ତ ଯଦି କହେ ଯେ, ସେ କେବେହେଲେ ଭେଟିନାହିଁ, ଲୋକଟି ଯେମିତି ପୂର୍ବ ନିରାଶ୍ରୟ ହେଇପଡ଼ିବ । ସୁକାନ୍ତ ଏପରି ହୁବାକୁ ଦବନାହିଁ । କାରଣ, ସେ ସତରେ ଦେଖିବି । ତେବେ ‘ହଁ ଦେଖିବି’ କହିବାକୁ ଯାଇଁ ଅଟକି ଗଲା । ପୁଣି ଅରେ ହେଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା, କୋଉଠି, କେବେ ଦେଖିଥିଲୁ ? ସୁକାନ୍ତ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ, ଏ ଲୋକକୁ ଇଆଡ଼ୁ ସିଆଡ଼ୁ କହି ହଁ ଦେଖାହେଇଥିଲା କହିଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଓ କାଳକଥା ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭୁଲ କହିଲେ ନିଜେ ଅପଦସ୍ଥ

ହବ । ସିଅନ୍ତୁ ଶୁଣିବ, 'ନା, ସେମିତି ପରସ୍ପରିତରେ, ସେପରି ଯାଗାରେ, ସେଭଳି କାମରେ ମୁଁ ନଥିଲି' ନୁହଁ 'ମୁଁ ନଥାଏ' । ଅଗତ୍ୟ ଆଗନ୍ତୁକ ତାର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନଦେଇ ପାଳଟା ପଚାରିଲା,

'କ'ଣ କରନ୍ତି ଆପଣ ?'

'କିଛିନା । ବପାଙ୍କର ବହୁତ ପଇସା ଥିଲା । ମନରୁହଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି ।'

'ତଥାପି, କିଛି ତ କରିଥିବେ, କରୁଥିବେ ?'

'ଗୁଜରାଁ ଯଗୁ ହେଇଥିଲା, କଲିନାହିଁ । ବସ୍ତ୍ରମାଳିକ ହେଲି । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସବୁଠୁ ପୁରୁଣା ବସ୍ତ୍ରଲବ୍ଧନ ଆମର । ମାନ୍ୟ, ଉପରବାଲାଙ୍କୁ ତୋଷି ନପାରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା । ତା'ପରେ ଠିକାଦାର—ଠି ଲ କ୍ ଆ.ଆ ଡ୍ ଆ ଆ ର୍ ଲ ଲ ଲ । ହେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏକଥା କହିଲିବେଳେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ବା ଭଙ୍ଗୀରେ ଅବଗୋଷ୍ଠ ନଥିଲା । ତାହା ଥିଲା । 'କ୍ୟା ଫରକ୍ ପଡ଼ିତା ହେ' କହିଲା ପରି ବେପରୁଆ ମନୋଭାବ ଥିଲା । ଆଉ କ'ଣ ଥିଲା ? ନିଜକୁ ଆଉ ଜଣକ ଆଗରେ ପୂର୍ବପୂର୍ବ ଖୋଲିଧରି, ସେଇ ଜଣକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ଟାଣି ନବାର, ବାନ୍ଧ ପକେଇବାର ଅଭିଳାଷ ? ସୁକାନ୍ତକୁ ଲାଗିଲା, ଲୋକଟି ବନ୍ଧୁହର, ଘୌଘାଘର ହାତ ବଢ଼ିଉଛି ଠିକ୍ ; ମାନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗୀରେ, ପୂର୍ବକଳ୍ପିତ ଦଗରୁ ଓ ଦଗରେ ସୁକାନ୍ତର ହାତ ଯଦି ନଯାଏ, ସିଏ ଧରିବ ନାହିଁ । ଏ ମଣିଷଟା ଯେପରି ସେଇ ପୁରୁଣା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲାଗିରହୁ ବା ଗୋଲକଧନ୍ଦାର ଦେବତା । ମଝିରେ ବସିଛି । ଦହୁଡ଼ି ଜାଳିଛି । ତାକୁଟି । ଯିଏ ତାଙ୍କ ଶୁଣୁଛି, ଆଲୁଅ ଦେଖୁଛି, ଠିକଣା ବାଟଟି ଧରିଲେ ସିଧା ଶର୍କରକିନା ପହଞ୍ଚିଯିବ । ମାନ୍ୟ ଭୁଲବାଟ ଧରିଲେ ଗନ୍ତାଘରେ କେବେହେଲେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ଖାଲି ବୁଲୁଥିବ । ଅନ୍ଧଗଳିରେ ବାଡ଼ରେ ଧକ୍କା ଖାଇଥିବ । ଫେରି ଆସୁଥିବ । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଶୁଲୁଥିବ । ଆଲୁଅ ଦିଶୁଥିବ ।

ସୁକାନ୍ତ କିନ୍ତୁ ବାଟ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲିନାହିଁ । ଗୋଲକଧନ୍ଦା ତଥାପି କରି, ମଝି ଗନ୍ତାଘରେ ବସି, ଦହୁଡ଼ି ଜାଳି, ଜଗତକୁ ଡାକି, କେହି ଆସିବ

ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ଲୋକ ଭରୁଆଏ ଯେ ଏକାହେଲେ ବି ସିଏ ସ୍ବୟଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଏହିପରି ଏକା ଏକା ଆପଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ମଜ୍ଜି ଅପାରକାଳ ରହିଯାଇ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଅପାରକାଳ ତ ସବୁକାଳ ନୁହଁ । ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ପଣ ସହ ସୁଧନା । ଏକମିତିଆ ଶଙ୍ଖାରୁ କ'ଣ ସେ ଦିହନ୍ତି ନାଳୁଆଏ, ଭାକୁଆଏ ?

ସୁକାନ୍ତ ଆଲୁଅକୁ ଅନିଶା କଲ । ଡାକିଆଡ଼େ କାନ ଡେରିଲ । କିନ୍ତୁ ଗାଁରରେ ପହଞ୍ଚିବା ସୁକାନ୍ତର ଗରଜ ନା ଗାଁର ଭିତରକୁ ପହଞ୍ଚାଇବା ସେ ଲୋକଟିର । ଲୋକଟି ପାଇଁ ସୁକାନ୍ତର ହଠାତ୍ ବଡ଼ ମାୟା ହେଲା । ହୃଦ୍ ପଛେ ଲୋକଟିର ଗରଜ, ସୁକାନ୍ତ ନିଜ ଆତ୍ମା ଚେଷ୍ଟା କରିବ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ । ସେପଟୁ ଅନର୍ଗଳ କଥାର ସୁଅ । ‘ବାହାର ସାଙ୍ଗରେ ବନିଲ ନାହିଁ । ବହୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାକିମ ହୁକୁମା ଦେଖିଲ । ସେମାନେ ହାକିମ ହୁବା ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଆକସ୍ମିକତା । ମାତ୍ର ସେମାନେ ବିଚାରିଲେ ନିଜ ଯୋଗ୍ୟତାରୁ ହେଇଗଲେ । ଖାଲି ବିଚାରିଲେ ନାହିଁ ; ନିଶ ଫୁଲେଇ, ବାହାଞ୍ଚୋଟ ମାରି ଢେର ଗଳାରେ ଘୋଷଣା କରୁଆଆନ୍ତି । ନାନା ଢଙ୍ଗରେ, କିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛୋଟ କରାଏ ତ କିଏ ଛୁଦ୍ର ଖୋଜେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କାମର, କଥାର, ଲୋକାର ଅସୁମାର ଭୁଲଭଟକାର ଡାକିକା ହୁଏ । ବାହାବାଳୀ ଶାଶୁ ଭୂଆସୁଣୀ ବୋହୂ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗେଇଲ ପରି । ସବୁବେଳେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଘୋଷା—ଆମେ ଯୋଗ୍ୟ, ଯୋଗ୍ୟତାରୁ ପାଇବୁ, ହେଇବୁ । ଏକମିତିଆ ବାହାଦୁରୀ କଥା ଶୁଣିଲେ, ମୁଁ କହେ, “ଆଉ ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରନି । ଦେଖି କମିତି ପାଇବ ! କମିତି ହବ !” ମୋ କଥାର କମାବ ମିଳେ, “ବାହାର ଯାଅ । ଯାଅ । ବାହାର ।” କହେଁ, “ଆସିବ ଖୁସିରେ । ରହିବ ତ ନାହିଁ, ଯିବ । କିନ୍ତୁ ବାହାର ଯିବାକୁ କହୁଚ କୋଉ ବହୁପରେ ? କାଲି ନହେଲେ ପଥରଦନ କୋଉଠି ଥିବ ତମେ ? କିଏ ବାସିପାଣିରେ ତମକୁ ଲେଉଟିବ କି ? ଛାଡ଼ନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା ! ବନିଲ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯଦି ମନ୍ତ୍ରୀ ହୁଅନ୍ତି ନା...ସୁକାନ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ କଲ ।

‘ହୁଅନ୍ତୁ ନା । ଏବେ ଅବସ୍ଥା ବଦଳିବ । ଖାଲିଲେକ ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି । ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତୁ ।’ ‘ନମୋ ନମଃ । ସେ ଭୁଲ ଆଉ ହୁବନି । ଥରେ, ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲଢ଼େଇରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ିଲ । ଆମ ଅଞ୍ଚଳର ଏକମାତ୍ର ଡ଼ଗ୍ରୀଧାରୀ ।

ଦାନଦାମା ପରିବାର । ଗାଁ ଗାଁକେ କି ଉଦ୍‌ଘାତ ! ଗୋଟେ ଗାଁରେ ଲୋକେ କହିଲେ,
 ଅମ ଗାଁକୁ ରାଧା ଦରକାର । କରେଇବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂମର ।
 କହିଲି, ଜିତଲେ ତ ଆସେମ୍ନି ମେମ୍ବର ହେବ । ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ହୁଏତ କରେଇ
 ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନେ ଅଛନ୍ତି । ପୋଖର,
 ଟାଣୁଆ, ପ୍ରଭାବଶାଳୀ । ସେମାନେ ସିନା ହେବେ । ଖାଲି ମେମ୍ବର ହେଲେ ରାଧା
 କରେଇଦେବ—ଏ ଜବାବ କିମିତି ଦେବ ? ତେବେ ତମ ଦାବି ଆସେମ୍ନିରେ
 ଉଠେଇବ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଜଣେଇବ । ବେଷ୍ଟା କରିବ । ନାହିଁ ଯଦି, ତୁମେ ସବୁ ମିଶି
 ରାଧା ଦିଅରି କରିବ, ମୋ ପାଖରେ ତମପାଦରେ କାମ କରିବ । ଏପରିକି ଟଙ୍କା
 ମାଗିଲେ ବାପାଙ୍କ ପଇସାରୁ ତ’ ତନିଶ ସିନା ଦେଇପାରିବ, କିନ୍ତୁ ରାଧା କରିଦେବାର
 ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ମୋ ଜବାବକୁ ଲୋକେ ତାରିଫ୍ କଲେ । କୁହାକୁହ
 ହେଲେ, ଖାଣ୍ଟି ଲୋକ । ଟ୍ରେକ୍‌ଠୋକ କହୁଛି । ଧସାପାଜି ନାହିଁ । ଭଲ, ବେଶ୍
 ଭଲ । ମତେ କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା ? ଏ ଗାଁର ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆପଣଙ୍କର । ଶଗଡ଼ରେ ଦେଖିଲି
 ମାତ୍ର ପଇସାଗୁଣରୁ ମତେ ମିଳିବ ଯୋଡ଼ିବ ! ଏଇମିତି କେତେ ଗାଁରେ ହେଲା ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମରିବାଯାଏ ସମସ୍ତେ କହିଲେ ନିଶ୍ଚେ ଜଣିବେ । ମୋଟ ପଇସାଗୁଣ ହଜାରରୁ
 ପାଇଲି ତନିଶ ହୁଏ ଏକାଦେବ । ଜାଣିଗଲି ଆମ ଲୋକେ ମିଛକୁ ମିଛ, ଫକୀରଆକୁ
 ଫକୀରଆ ଜାଣିକରି ମଧ୍ୟ ସତ ଆଉ ନଦା ବୋଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି । ହେଇଗଲି ଆଜ୍ଞା, ଆଉ
 ନୁହଁ ।’ ହୁଅ ହେଲା, ରାଜମାତି ନହେଲା, ଗୋଟେ କିଛି ସାଧାରଣ କାମରେ ଲାଗନ୍ତୁ ।
 ଧରନ୍ତୁ କଲେଜଟିଏ ବସେଇବା ବା ସାମାଜିକ ଜଙ୍ଗଲ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

‘କାହିଁକି ? ମୁଁ ପଢ଼ିଲିବେଦେ ପାଖରେ କଲେଜ ନଥିଲା । ତଥାପି ତ
 ପଢ଼ିଲି । ମୋ ପିଲାଏ ବି ପଢ଼ିଲେ । ଭଲ ପଢ଼ିଲୁଁ ଆମେ । କ’ଣ ଏଇଠି କଲେଜଟି
 କରିଦେଲେ ପାଠପଢ଼ା ହେଉଥିବ ? ଆଉ ଜଙ୍ଗଲ ? ଇଏତ ଆଜ୍ଞା ଜଙ୍ଗଲ ଜାଗା
 ସ୍ବାକୁ ଜାଣିଲି କିଏ ଆଉ ଲଗାଇବେ କିଏ ? ମୁଁ ଆଜ୍ଞା ନିଜେ ଗଛବୃକ୍ଷ ଲଗାଉଛି ।
 ସାମାଜିକ ଜଙ୍ଗଲ ! ଆମ ସମାଜ ତ ଜଙ୍ଗଲ । ଆମେ ଏଇ ଜଙ୍ଗଲର ବାଦ ସାପ,
 ଭଲୁଗାଗୁଣା, ଗୋଧି ପେଟ, ଚଳ ଗଧୁଆ ଓଗେର ଓଗେର ଓଗେର ।’

ସେ ନିଜ ରସିକତାରେ ଝଙ୍କାର ଦେଇ ହସି ଉଠିଲେ । ସୁକାନ୍ତ ହସି-
ପାରିଲେ । ଏପରିକି ଦେଖାଣିଆ ଶୁଣିଲା ହସ ତେନାଏ ବ ତା' ଓଠ ଚରି ବାହାରିଲା
ନାହିଁ । ଭଦ୍ରଲୋକ ଗୁମ ମାରିଗଲେ । ସୁକାନ୍ତର ମନେ ହୁଉଥିଲା, ଏ ଲୋକଟିର କଥାରେ
ହସିହୁବନ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ କୋଉଠି ଗୋଟେ ଘାଆ ଦଳିଦଳ ହଉଛି । ବିଶ୍ୱାସ ଭୁଟି-
ଯାଇଥିବାର ଘାଆ । ମଣିଷଟାକୁ ଆଉ ଟିକିଏ ସାନପରିଧିକ ଆଣିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ସୁକାନ୍ତ
ପଚାରିଲା,

“ପିଲାମାନେ କଣ କରୁଛନ୍ତି ?”

ପୁଣି ଛୁହାଏ ହସି ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ,

ଜାହାଜଥା ପଚାରିଲେ । ପିଲାମାନେ । ଗୁରୁପୁଅ, ତନିବିଅ । ଆମେ ଦୁଇ
ମିଶିଲେ ପୁରା ଭଲଟିମ୍ । ସାନ ଝିଅଟା ଲେକ୍ଚରର ହେଇଛି । ବାହା ହେଇନି ।
ଅଭିମାନେ ବାହାସାହା ହେଇଗଲେଣି । ନିଜ ନିଜ କାମ ଧନ୍ଦାରେ ଲାଗିଗଲୁ । ଗୁକିରି,
ବେପାର ବଣିଜ ।

ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ଆଉ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଏଯାଏ ଗୁପ୍ତପ
ବସିଥିଲେ । ସୁକାନ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ସେଇଟା
ଦରକାର ବୋଲି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ଢୁଙ୍କିନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗ । ସାଥରେ ଆସିଛନ୍ତି ।
ସେତକ ଯଥେଷ୍ଟ । ଯାକଟି ଏଥର ମୁହଁ ଖୋଲିଲେ,

ଆଜ୍ଞା, ଝିଅଟି ବହୁତ ଭଲ । ଭଲ ପାନ୍ତିଟିଏ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ବାବୁ । ଆପଣଙ୍କ...
ସାଙ୍ଗଟିକୁ ଆଉ କୁହାଇ ନଦେଇ ସେ କହୁ ଉଠିଲେ,

ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ଖୋଜାଖୋଜି କରୁନି । ଝିଅକୁ ଅବଶ୍ୟ ତରଣ ବର୍ଷ ହୋଇ-
ଗଲଣି । ଆଗରୁ ବାହାହବା ଦରକାର ଥିଲା ! ସେ କହିଲା, ପଢ଼ିବ । ଭଲ ପଢ଼ୁଥିଲାତ,
ମୁଁ ବି କହିଲି, ପଢ଼ । ଏବେ ତ ବୟସ ହେଇଗଲା । ସେମିତିଆ ବୟସ ବର ଅଛି କାହିଁ ?
କ’ଣ ଜାଣନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ! ଏସବୁ ଯାହା ଘଟିବାର ଥାଏ, ଘଟେ । ଯାହା ହବାର ଥାଏ,

ହୁଏ । ହୁଏ । ଶୁଣିବେ ? ବଡ଼ିଆ ପାଇଁ ଏକାବେଳେ ତଳ ଗୁରୁଟା ପ୍ରସାଦ ଆସିଲା । ଭଲ ଭଲ ଘରୁ । ଭଲ ଭଲ ଯୋଗ୍ୟ ପୁଅମାନେ ଜଣେ ବଡ଼ ନାମଜାତା ତାକୁର । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁଅପାଇଁ ମୋର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ଜଣାଥାରେ ପ୍ରସାଦ ପଠେଇଲେ । ତାକୁର ଓ ତାକୁରପତ୍ନୀ ସେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ, ଭଲ ଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଲେ । କୌଣସି ଦାବି ଫାବି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ । ଆମ ଆତ୍ମୀୟ ଏକାବେଳେ ଗର୍ବିତ । ଆମକୁ ଚିଠିଦେଲେ । ପ୍ରାୟମାତ୍ରେ ପାଇଁ ବାହାଘର ପକ୍କା କରିବାକୁ ଲେଖିଲେ । ମୁଁ ଗଲି । ସିଧା ତାକୁରଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେ ଡ୍ରଇଂରୁମ୍ରେ ବସିଥିଲେ । ମୁଁ ଉତ୍ତରକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଟି, ପଚାରିଲେ, କିଏ ? କିଏ ତମେ ? କୁଆଡ଼େ ଏମିତି ପଶିଆସୁଛ ? ମୁଁ କହିଲି, ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ନୁହଁ, ପଶି ଆସିନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଭରଫରୁ ଅମୁକବାବୁଙ୍କ ଡାକ୍ତରୀରେ ଆସିଛି । ତାକୁର ସେଯାଏ ଘୋର ବରଜରେ ଅନେଇ ରହିଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଆଖି ଫେରେଇ ନେଇ, ସୋଫାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ଅନ୍ଧରମନ୍ଦୁଲ ଆଡ଼େ ଗତି କରୁ କରୁ କହିଲେ, ଓହ୍ଲା ! ଆପଣ ! ମୁଁ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି । ଆଉ କୋଉଦିନ ଆସନ୍ତୁ । ଟିକିଏ ଝବର ନେଇ ଆସିବେ । ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ପିତ୍ତ ଚଢ଼ିଗଲା । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାତକୀକୁ ଏଇ ଲେକର ସହ ନଥିଲା । ଚଢ଼ାଗଲାରେ କହିଲି, ତାକୁରବାବୁ ! କୋଉଠୁ କେତେ ଦୂରରୁ, କି ହଇଶା ହରବରରେ ଆସିଛ ଜାଣନ୍ତୁ ଆପଣ ? ଆଉ ଦିନେ ପୁଣି ଆସିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ ପ୍ରସାଦ ପକେଇ ନଥିଲି । ଆପଣ ସପତ୍ନୀ ପ୍ରସାଦ ବାଢ଼ିଥିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସିବାକୁ ଝବର ପଠେଇଥିଲେ । ମୁଁ ଜାଣୁଛି, ଆପଣ ଆଉ କୋଉଠି ମନସ୍ଥିର କଲେଣି । ସେଇକଥା ସିଧା କହିପାରିଲେନି ? ମାମୁଲି ଉଦ୍ରତା ଟିକିଏ ବି ଦେଖେଇଲେ ନାହିଁ । ପଶୁ ପଶୁ ଚୁକାର ! କହିବାକୁ ଟିକିଏ କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ନ ଦେଇଥାନ୍ତେ ନାହିଁ । ଗୋଟେ କାହାକୁ ଡାକି, ଗୁଁ ଆଣ ପହୁଟିଏ ବାହାରକୁ ନାହିଁ ? ତଥାପି କହିଲେ, ଆଉ କୋଉଦିନ ଆସନ୍ତୁ ! କାହିଁକି ? ଶ୍ରେଣୀ ଚଢ଼ିବାରେ, ଓଷଦ ଦବାରେ କ'ଣ ଏଇଆ ଆପଣ ? ମିଛ ଆଶାରେ ବାରିମ୍ବାର ଦଉଡ଼େଇବା କ'ଣ ଆପଣଙ୍କ ବେଢ଼ିଆ ? ଫେରି ଆସିଲି ।

ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ତାକୁର ଘରକୁ ଯିବାକଥା କହିଲି ନାହିଁ । ଆତ୍ମୀୟ ବହୁତ ଖୁସି ହେଲେ । ମୋ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଗୁଁ ପଟ୍ଟପଟ୍ଟ ଏଣୁକେଣୁ

ବାର କଥାମର କଥା । ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ପରେ ହେଁ ଖାର ବସିଲୁ । ତଥାପି ମୋ
ତାକୁରଙ୍କ କଥା କି ଝିଅ ବାହାଘର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠୁ ନଥାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ମୋର ଯେଉଁବୁଦ୍ଧି
ହେଲା । ପରୁରଲି, କହେ, ମତେ ଯୋଡ଼ିଥିପାଇଁ ତଳେଲୁ ସେତଥା କ'ଣ ହେଲା ?
ସତକା ଭୁଲିଯାଇଥିଲୁ ପର ଅର୍ହାୟୁକଣକ କହୁଲେ, କୋଉକଥା ? କହେ ସେ ତାକୁରଙ୍କ
କଥା । ସେ ଫି କର ଉଠି କହୁ ପଟକଇଲେ, ସେ ଶଳା କଥା ମତେ କୁହନା । ତମର
ବନ୍ଧୁ ହେବେ । ତମେ ନିଜେ ଯାଉଁ ସବୁ ପକ୍କା କର । କହୋ ? ଏତେ ତାରତ୍ତ୍ବ
କରୁଥିଲୁ ; ମୋ ଝିଅର ଆଉ ଆମ ଘରର ଭାଗ୍ୟ ଖୋଲିଯିବ କୋଲି ଲେଖିଥିଲୁ । କ'ଣ
ହେଲା ?

କ'ଣ ଆଉ ହୁଏ ! ଶଳା ବଡ଼ଲେକି ଦେଖେଇ । ଗ୍ରେଟ ଲେକ କାହିଁକା !
ଗଇତାମାଇପ ଆସି ପେଟେ ଠୁଙ୍ଗି, ତମକୁ ଶୀଘ୍ର ତଳେଇବାକୁ ନେହୁରା ହେଲା, ଆମକୁ
ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ବାରମ୍ବାର କହୁ ନହୁଁଲେ । ତମକୁ ଚିଠି ଦବାଦନ
ସଞ୍ଜବେଳେ ଆମେ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାରିଲୁ । ତାକୁରଙ୍କ ନା ଶୁଣିବୁ । ଆମର ସମୁଦ
ହେବେ । ରକ୍ତପାରେ ଧକଡ଼ ଚକଡ଼ ହେଲା ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁଁ ସବୁ ଶୁଦ୍ଧିଗାନ୍ ।
ଗଣ୍ଡି ଟିପିଲୁ । କେତେବେଳେକେ ଜଣେ ଆଇଲା । ଆମେ ପରତପ୍ତ ଦେଇ ବାବୁକୁ
ଝବର ଦବାକୁ କହିଲୁ । ଫରର କୋଡ଼ିଏ ମିନଟ ପରେ ବାବୁ ବାବୁଆଣୀ ଆଇଲେ ।
ଆମକୁ କହିଲେ, ଟିକିଏ କାମରେ ବାହାରିବୁ । ଆଉଦିନେ ଆସନ୍ତୁ, ବାପ । ଦୁହେଁ ପଟ୍
ପଟ୍ ହେଇ ଗାଡ଼ି ବାହାର କରି ଭୁସକନା ବାହାରିଗଲେ । ମୁଁ ପରୁରଲି, କହେ, ଏଇ
କଥାଟା ମନେହେଲେ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଥାଆନ୍ତୁ । ଅର୍ହାୟ ଶୁଣିଲା ହୁଏ ହୁସିଲେ,
ନାହିଁମ । ଆମ ଘାଟରେ ଯାହାହୁଏ, ତମର ତ ସମୁଦ ହେବେ । ଶୁଣିବି ପିଲଟି ବି
ଭଲ । ଆମେ କୋଉ ବନ୍ଧୁରେ ବନ୍ଧୁ । ସତରେ ବି କିଛି ଜରୁରୀ କାମ ଥିଲା ହୁଏତ
ସେଦିନ । ତମକୁ ଏକଥାଟା କାହିଁକି ଜଣେଇ ଥାଆନ୍ତି, ତମେ ଟିକିଏ ଗଡ଼ପଡ଼ ହେଇ
ମଞ୍ଜୁକୁ ଯା । କଥାଟା ପକ୍କା କରି ଆସ । ମୁଁ ଉଠିପଡ଼ିଲି, ହଉ, ଆସୁଛି । ଫେରନ୍ତା
ଟିକଟ ଜାଣି ସାରିବି । ଶୁଭସ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ବୋଲି ଟେପନରୁ ସିଧା ତାକୁର ଘରକୁ
ଯାଇଥିଲା । ମତେ ବି କହିଲେ, ଆଉ ଦିନେ ଆସନ୍ତୁ ।

ଲମ୍ବା ମୁଁ ଚାହିଁବା ପରେ ଶୁଣିଲେ କୋରୁରେ ହସି ଉଠିଲେ । କାନକାରଟେ
ଭାଙ୍ଗି ନୁହେଁନାରେ ହେଲେପରି ଶବ୍ଦ ।

ସୁକାନ୍ତ ଶୁଣିଲା—ଏକମିତି ଅନୁଭୂତି ସବୁ କ’ଣ ସ୍ବାଦ୍ୱ ଏପରି କରି-
ଦେଇଛି ? ପଚାରିଲା,

‘ହିଅ ବାହାଘର କୋଉଠି ହେଲା ?’

‘ଆପଣ ଆଜ୍ଞା ଆମ ବଡ଼ ସମୁଦାୟ ଜାଣିଥିବେ । ସରକାରୀୟ ହାକିମି
କରୁଥିଲେ ।’

ଜଣକ ନାଁ କହିଲେ । ସୁକାନ୍ତ ନାଁଟା ଶୁଣିଥିଲା ମାତ୍ର । କହିଲା,

‘ଜାଣିନି, ଶୁଣିବି । ମାମା ଲୋକ । ହିଅ ଭଲଥାଏ ।’

‘ହୁଏତ ଥାଏ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ କରୁଛି । କିଛି ନେବେ ନାହିଁ କହିଲା ପରେ ବି
ଆମେ ତ ଦବାକଥା, ଦେଲୁଁ । ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ପାରିନଥିଲେ । ଆମକୁ କହିଲେ ଦେବତା
ବରଯାନ୍ତି ଆସିବେ । ଆସିଲେ ଚିପାଟିମେଣ୍ଟ କିପରି ବାରିଜଣ । ବର, ବରପିତା,
ପୁରୋହିତ, ଜଣେ ଉପଲୋକ ଓ ସାତଜଣ ସାଥବାଲା । ହିଅର ବାକ୍ସ ପେଟର ମତେ
ହୁକ କରି ପଠେଇବାକୁ ହେଲା । ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ପାଇଁ କାରୁଟିଏ ବି ଯୋଗେଇବାକୁ
ହେଲା । ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚଟା ଯେ କେବଳ ଆଗମନୀ ପାଇଁ ଖିଆଇ ନଥିଲା । ହିଅ ବାହାଘରର
ଅଲ୍ଲ କେଉଁଦିନେ ଗୋଟିଏ ଜରୁରୀ କାମରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ
ଏକା । ବେମାର । ସେଇ ସମ୍ବେରେ ଫେରିବା କଥା । ହିଅକୁ ନଭେଟି ସିଧା ସରକାରୀୟ
ଗଲା । ସମୁଦାୟ କୋଠରୀ ବାହାରେ ପିଅନଟିଏ ବସିଥାଏ । ପରିଚୟ ଦେଲା । ସେ
ସେକମିତି ବସିରହି କହିଲା, କଣ ବାବୁ ? ଯାନିହୋଇବୁନ ନହେଲା ନାହିଁ, ଭଲକରି ମୁଁ
ଖାଇବାକୁ ବି ଦେଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ କାବୁକା । ପିଅନଟାଏ । ହାକିମଃ
ସମୁଦାୟ ପଡ଼ିଲା ଦେଖାରେ ଏମିତି କହିପାରୁଛି । ମୋ ପ୍ରକୃତି ଆଜ୍ଞା, ମାଲକିଆମାର
ହୁକାର ଦେଲା ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ତମ ବାବୁ କଅଣ କି ? ହାତୀ, ନା ବାଘ, ନା

କୁମୁଦକର୍ଣ୍ଣ ? କଅଣ କଅଣ ଖାଆନ୍ତି ସିଏ ? ଶଗଡ଼େ ପାଦ, ଦି'ଶଗଡ଼ ବରତାଳ, ବସ୍ତ୍ରାଏ
ଧାନ ? ଦଅଣ୍ଡା ମିରଗ ? ନା ଗୁରୁପୁଞ୍ଜା ଗୟଳ, ଶହେ ପୁଞ୍ଜା ମଞ୍ଜିଷ ସାଙ୍ଗରେ ତହିଁ-
ସଞ୍ଜା ପାଇଁ ଶପଥମା ମଦ ? ମଣିଷଟାଏ ତ । ଦେହେ ଯିବେ ବୋଲି ଗଲେ ବାରଜଣ,
ଆଉ କଅଣ ନା ଖାଇବାକୁ ମୁଠେ ପାଇଲେ ନାହିଁ ! ଏତିକି କହି, ଗୁମ୍ଫାକବାଟ ଅଧା
ଖୋଲି ବେକଗଲେଇ ହାକମକୁ କହିଲି, 'ଏମିତି ରଟନା ନକଲେ କ'ଣ ହାକମିରେ
ତାଉ ଉଠେନା ? ବାସ୍, ଆସିଲି । ଆଉ ଯାଇନି । ଶୁଣିବ ବସନ୍ତେ ପୁଣି ଏବେ ବାପଙ୍କ
ପାଖେ ନରହୁ ଅଲଗା ରହିଲେଣି । ଭଲ ଥିବେ ।

ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇଲେ ଭଦ୍ରଲୋକ । ସୁକାନ୍ତ ଯେତେଯେତେ କଥା
ପକଡ଼ିଛି, ସବୁର ପରିଣାମ ଏକାଦେଖି ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ
କ'ଣ ଖାଲି ଚିନ୍ତାରେ ଭରା ? ପୁଣି ଅରେ ଚେଷ୍ଟାକଲ ସୁକାନ୍ତ । ପ୍ରଥମ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ
ଯଦି କିଛି ହୁଏ । କହିଲା,

‘ଛଡ଼ନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ କଥା କୁହନ୍ତୁ ।’

କହିଲା ମାତେ ସୁକାନ୍ତର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଯେ ଗୁରୁପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ତଳେ ସେ
ପ୍ରାକ୍ତ ପ୍ରାଙ୍ଗର ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ଦେଖିଥିଲା । ତାଙ୍କର ବି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।
ସୂତର ପେଟର ଫିଟିଗଲା । କହିଲେ,

ଆପଣ ଆଜ୍ଞା, ମୋର ସେ ସାଙ୍ଗର କିମିତି ଭଲ ହେବେ ନା ? ତାରି ଘରେ
ଦେଖିଥିଲି ନା ?

ସୁକାନ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଟାଇ କହିଲା, ‘ଭଲ ରୁହନ୍ତି । ଗୁରୁ ।’

‘ମନେ ପଡ଼ୁଛି ସେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ମତେ କହିଥିଲା ରୁଡ଼ିଭାଣୀ ବୋଲି
ଆପଣଙ୍କର ଅପସ୍ୟାଦ ଅଛି ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ଅଗୋଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।’

ନାହିଁମ, ଅପଣ ତ ତା'ର ଚେଲ ! ସଞ୍ଜ ସଞ୍ଜ କହୁ ଦଉଥିବେ । କାମରେ
ଝାସ କରୁ ନଥିବେ । କାହାରି ଭୁଲଭଟକା ଦେଖିଲେ ଚେତେଇ ଦଉଥିବେ ।
ସଂଗୋଧନ କରୁଥିବେ । ତଣ୍ଟୁ ନଥିବେ । ଏଇ ମୋ'ର କଥା ଦେଖନ୍ତୁନା !

ସୁକାନ୍ତ ଉଦ୍ରଲେକକୁ ସୁଖି ଅରେ କୌଣସି ଏକ ଚିନ୍ତା ଅଭିଜ୍ଞତା ରୋମଞ୍ଚନ
କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବାପାଇଁ କହୁଲା,

ଦେଖନ୍ତୁ, ନିଜ ଭୁଲଟା ସହଜରେ ଧରାପଡ଼େ ନାହିଁ । ଧରାପଡ଼ିଲେ ବି,
ସେଇଟା ଠିକ୍ ବୋଲି ଜାହାର କରେଇବାକୁ କିଛିନା କିଛି ଯୁକ୍ତି ମିଳିଯାଏ । ସେଇ-
ମିତିଆ ଅସଂଖ୍ୟ ଭୁଲ କରନ୍ତୁ । ସଂଗୋଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ତ
ବଦଳେ ନେଇଁ ! ଏବେ ବି ପାଟି ଖୋଲିଯାଉଛ ।'

ଉଦ୍ରଲେକ ବଡ଼ ଡ଼େଇର ହସ ହସିଲେ । ନିଜ ଖୁଆଡ଼ର ଆଉ ଗୋଟିଏ
ମେଣ୍ଟା ଯିମିତି ଆବିଷ୍କାର କରୁଛନ୍ତି । ପଚାରିଲେ,

କେତେଦିନ ଆଉ ?

ତିନିବର୍ଷ ପାଞ୍ଚମାସ କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ।

ଏଥର ପ୍ରାଣଖୋଲୁ ହସ,

କ'ଣ ପ୍ରତିଦିନ ହସାବ ଚାଲିଛି ?

ସୁକାନ୍ତ, ମଧ୍ୟ ହସି ହସି ଜବାବ ଦେଲା, ପ୍ରାୟ ସେଇଆ । ତେବେ ପଚାରିଲେ
ଠିକ୍ ହସାବଟା କହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବେ । କିନ୍ତୁ ତାରଖଟା ତ ବଦଳିବ ନାହିଁ ।

ଅବସର ବର୍ଣ୍ଣନା ତ ବଢ଼ି ପାରେ ?

ଉଦ୍ରଲେକଙ୍କ ପାଲଟା ପ୍ରଶ୍ନରେ ସୁକାନ୍ତ ଆବିଷ୍କାର କଲା ଯେ କେତେ-
ବେଳେ କାଠଗଡ଼ାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଗଲାଣି । ଉଦ୍ରଲେକଙ୍କ ଡେଇଁ ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲାଣି ।
ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳେଇବାର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟାରେ କହୁଲା,

ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, ସମ୍ଭବନା ନେଇ ଚର୍ଚ୍ଚରେ ଲାଭ ନାହିଁ । ଅନ୍ତ୍ର, ଆପଣ ଲେଖନାହାନ୍ତି
କାହିଁକି ? କେତେ ବିଚିତ୍ର ଅନୁଭୂତି । ଭଦ୍ରଲୋକ ନିଜ ଭିତରେ ବୁଝିଗଲେ । କେତେ
ସମୟ ପରେ କହିଲେ,

ଲେଖିଲେ ହୁଅନ୍ତା ।

ସୁକାନ୍ତ ହସି ହସି ପଚାରିଲା, ଆପଣ ଏତେ ସମୟ ଚୁପରହି ଶେଷରେ ଏକ
ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେଲେ ଯେ ଲେଖିବେ ନାହିଁ ? ଭଦ୍ରଲୋକ ସିମିତି ଧସପଡ଼ିଗଲେ, ନିଜ
ମନକଥା ଲୁଚେଇବା ଚେଷ୍ଟାରେ କହିଲେ, ମୁଁ ତ ରାଜିହେଲି । ଆପଣ ଓଲଟା କଥାଟା
ଭାବିଲେ କମିତି ?

ଜବାବରେ ସୁକାନ୍ତ ତା' ଦିଗଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା କହିଲା, ଉଭୟ ତା'ଠାରୁ
ବଡ଼ । ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ । ନିଜ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାମ ଠାରୁ ସୁନାମ ଅଧିକ ଥିଲା । ଉଭୟ
ପ୍ରଚୁର ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ, ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ, ଜୀବନୀ, ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସ,
କବିତା, ଭୂତ ଓ ଶିକାର କାହାଣୀ—ସାହା ପାଇଲେ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସବୁ ସମିତି ଓ
ଆଳାପ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗି ଜମଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲେ ସୁକାନ୍ତର
ମନେ ହଉଥିଲା—କି ବିଚକ୍ଷଣ ଏମାନେ । ଶାସିତ ବୁଦ୍ଧି ଓ ବାକ୍‌ଗୁରୁତ୍ବ ସାଙ୍ଗକୁ
କେତେ ଆଗ୍ରହକ ସତେ ! ଉଭୟଙ୍କୁ ସୁକାନ୍ତ ପଚାରିଥିଲା ଲେଖନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?
ଜଣେ କହିଲେ, ଧେଉଁ, ମୋ ଦେଇ ଲେଖାଫେଣା ହବନି । ତାପରେ ଗୁମ୍
ମାରିଗଲେ । ଆଗକ୍ରମେ ପଢ଼ୁ ଗୁମ୍ ମାରିଗଲେ । ପରେ କହିଲେ ହୁଁ ଦେଖି । ଏକ
'ହୁଁ ଦେଖି, କହିବା ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ ଆଗା-ଛୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ସୁକାନ୍ତ । କାରଣ ଲେଖା
ହବନି କହିବା ବନ୍ଧୁ ପଛେ କିଛି କିଛି ଲେଖିଲେ, ଏ କିନ୍ତୁ 'ହୁଁ ଦେଖି'ରେ
ରହିଗଲେ ।

ସୁକାନ୍ତର କାହାଣୀ ସରିବା ଆଗରୁ ଭଦ୍ରଲୋକ ମନଖୋଲି ହସରେ ଭାଙ୍ଗି
ପଡ଼ିଲେ । ଆପଣେ ଦିଗଣଙ୍କ କଥା କହିଲେ । ଶିଶୁ ମୋର ଦିନକଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା ।
ଲେଖାଲେଖି କଥା ପଢ଼ିବୁ ମୁଁ ମଣିଷପଣିଆ କଥା କହିବି । ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ଭଲ

ନାଁ କମେଇବ । ମୁଣ୍ଡରେ କିନ୍ତୁ ଚଳନ୍ତୁଛି ଛଡ଼ା କିଛି ନାହିଁ । ତଥାପି ଭାଷା ଶୁଣି ।
ଆରଜଣକ ସାହୁତ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମାତ୍ର ତା' ଲେଖାରେ ବା ତା' ପାଖରେ
ଆନ୍ତରୀକ୍ଷ ନାହିଁ, ଖାଲି ଗୁଲି । ତୁମ୍ଭେଟି ଖାସା ମଣିଷ । କାହିଁରଥା କାଠି ।
ମାତ୍ରତ୍ୱବା ଶୁଣିବି ତା'ର ନାମ । ତା'ର ନାମ କି ? ଶୁଣିବି କି ତୁମ୍ଭେ ।
ଓ ତୁମ୍ଭେ ସାଙ୍ଗକୁ ନମନାୟତା ରହିଲ ନାହିଁ । ଖାଲି ହନୁସନୁ ହଉଛି ।

ଉଦ୍ରେଲେକ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ଧକେଇଲେ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦରଦରେ ଟଳମଳ
ହେଉଛି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ । ଇଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖତା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ଆଉ
ମଧ୍ୟ ଭଲପାଣିଆକୁ ବଡ଼କର ଦେଖୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନିଜ ବିଷୟରେ ? ଠିକ୍ ଖୋଲମେଲ
ନୁହନ୍ତି । ଉପରେ ଖୋଲ । ଉତ୍ତରେ ଗୋଲକ ଧନା । ତା' ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ
ପକେଇ, ଉଦ୍ରେଲେକ ପରୁରଲେ, ମତେ ଲେଖିବାପାଇଁ କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ଆପଣ ?

ଆଶା କରୁଛି, ଆପଣଙ୍କର ବିସ୍ମୟ ଓ ବିକ୍ରୟ ଅନୁଭୂତିରୁ ପାଠକ ଆନନ୍ଦ
ପାଇବ । ଆପଣ ସନ୍ତୋଷ ପାଇବେ । ମାତ୍ର ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ସବୁଠୁ ବଡ଼ କଥା ହେବ—
ଆପଣ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିବେ ।

ଉଦ୍ରେଲେକଙ୍କର ଛତ୍ରପରି ଦେହ ନାହିଁ ପଡ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ହେଲା । ଆଖି
ବନ୍ଦ ହେଲା । ସୁକାନ୍ତ ରହି ରହିଲା । ଇଏ କ'ଣ କେବେ ନିଜ ତଥାର ଗୋଲକଧନାରୁ
ମୁକୁଳିବେ ?

ମନ୍ଦାର ଗଡ଼ର ମମତାମୟୀ

ଆଧାପକ ସୁମନ୍ତ ମହାନ୍ତି ମନ୍ଦାରଗଡ଼ର ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ରାୟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବାଟଦର ତତ୍ତ୍ୱପୋଷ ଉପରେ ନିଯୋଗ ନଦରୁ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ିଲା । କ'ଣ ଗୋଟେ ବଳଟାଳ ରଖି ଶୁଣିଥିବାପରି ଲାଗିଲା । ଆରପଟ ଖଟରେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ମଧ୍ୟ ବସିପଡ଼ିଲା— ପରି ତାକୁ ଦିଶିଗଲା । ଘନ ଘନ ବଜୁଳା । ଘଡ଼ଘଡ଼ । ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ ! କଟି କଟି ଅନ୍ଧାର । ସକାଳୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟି କଲେମିଟର ଆସିବ । ପ୍ରତାପସୁର କଲେଜର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି । ଖାଲି କଥା ଦେଇଥିଲା ବୋଲି ସେ ସକାଳୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଛାଡ଼ିଥିଲା, ଯଦିଓ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଝଡ଼ଟା ଆସିଯିବ । ପ୍ରତାପସୁର ଆଉ ସତର କଲେମିଟର ଅଳ୍ପ ଗାଡ଼ଟା ବାକିଥିଲା । ସେ ଓ ଡ୍ରାଇଭର ବର୍ଷା ଭିତରେ ଗାଡ଼ଟା ଠେଲି ଠେଲି ଅଧକଲୋମିଟର ଆସିଲା ପରେ ଅଟକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ରାସ୍ତାଟା କଟିଯାଇଥିଲା । ହାତେ ଗନ୍ଧର ଦହାତ ଚଉଡ଼ାରେ ଘୁ ଘୁ ହୋଇ ପାଣିସୁଅ ଛୁଟୁଥିଲା । ତନ୍ତ୍ରବୃତ୍ତି ସାହାଯ୍ୟ ସନ୍ଧାନରେ ଦେହ କଲୋମିଟର ଝୁଲି ମନ୍ଦାରଗଡ଼ର ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନଙ୍କ ଦୁଆରେ ଛୁଡ଼ା ହେଇଥିଲା ।

ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ରାୟ ମହାପାତ୍ର । ହିପଷ୍ଟ କଳା । ଠିଆ ଠିଆ ଟାଆଁଆଁ ବାଳ, ଚତାବାଦ ଆଖିପରି ସ୍ଥିର, ଗଭୀର, ଜଳନ୍ତା ଦିଇଟା ଆଖି । ବାଦୁଆ ନିଶ ମେଦବର୍ଜିତ ସୁଗଠିତ ସୁଠାମ ବୃଷସ୍ପନ୍ଦ ଶାଳସ୍ରାଂସୁ ଭୁଜ ପୁରୁଷର୍ଷଭ । କଣ୍ଠସ୍ୱର ବଳ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ମିତବାକ୍ । ପଦେ ଦିପଦ କଥାରେ ଏମନ୍ତ ପାଗରେ ସୁମନ୍ତର ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବାର ହେତୁ, ରାସ୍ତାର କଦର୍ଥନା ଓ ଏବର ପସନ୍ଦାୟତା ବୁଝି ଦିଇଟା ମଜବୁତ ମୋଟା ତନ୍ତା ତନିଜଣ ଭେଣ୍ଡା ଓ ଗୋଟେ ଟର୍ବ ଯୋଗାଡ଼କରି ଗାଡ଼ଟାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ବାହାର ଅଗଣାରେ ପହଞ୍ଚାଇଥିଲେ । ରାତି ନଅଟା ।

—ଜଣକୁ ପ୍ରତାପପୁର ପଠେଇ ଦେଇଛି । ଆଉ କି ସବୁ ? ଆପଣ ବରଂ
ରାତିଟା ଏଇଠି ରହନ୍ତୁ ।

ସୁମନ୍ତ ଅଗତ୍ୟ ରାତି ହୋଇଥିଲା । ରାତିରେ ରୁଟି କୁକୁଡ଼ା । ତଳପୋଷ
ଝୁପରେ ମୋଟା ନଈଆକତା ରହି । ତା ଉପରେ ମଖମଲି ତୋଷକ । ସୁମନ୍ତକୁ ଖଣ୍ଡେ
ହଲଦିଆ ଦୋସ୍ତ ଘୋଡ଼ାହେଲା ବଢ଼େଇ ଦଉ ଦଉ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ କହଲେ,

—ରାତିବିକାଳି କାଲେ ଡରବେ । ଅନୁମତି ହେଲେ ମୁଁ ସେପଟ ଖଟଟାରେ
ଗୋଇବି ।

ସୁମନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । କି ଅର୍ଥୁତ ଲୋକ । ବଳେପଣୀ ଅତିଥିରେ ଅନୁମତି
ଲୋଡ଼ୁଚନ୍ତି ! କହୁଲା,

—ମୋର ଡରଭୟ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା ।

—ଭୁତପ୍ରେତ ?

ହସି ଉଠିଥିଲା ସୁମନ୍ତ ।

—ଭୁତପ୍ରେତ ଯଦିବା କେବେ ଥିଲେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ସବୁଗୁଣ ମଣିଷ
ହେଇଯାଇଛନ୍ତି । ନହେଲେ ଏତେ ହାଉଯାଉ ହୁଅନ୍ତେ କିମିତି ?

—ଆପଣଙ୍କ କଥାକୁ ଜାଣିବୁ କଲେବି ମତେ କହିବାକୁ ହଉଛି ଯେ ଭୁତ
ସତରେ ଅଛନ୍ତି । ଆଜି ହୁଏତ ଆପଣ ଜାଣିବେ ।

—ଜାଣିବି ନା ଦେଖିବି ? ସେମାନେ କ'ଣ ଏଇଘରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହଉଛନ୍ତି ?
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନଙ୍କ ଆଖିଦିଗୁଡ଼ିଆ ଆଦୁର ଜଳି ଉଠିଲା,

—ମତେ ବା ଏଘରର ଲୋକଙ୍କୁ ପହଲିରେ ବି ଭୁତ କହିବା ଶୋଭା
ପାଇଲନାହିଁ ମହାଶୟ । ଗୁଡ଼ନ୍ତୁ ଆପଣ ନୁଆ ଲୋକ । ଏ ଘରେ ନୁହେଁ । ଏଇ

ଗାଁରେ । ସବୁଦିନେ ଲୁହେଁ । ବର୍ଷରେ ଥରେ । ଦଶବର୍ଷ ହେଲା । ଶ୍ରାବଣ ଅମାବାସ୍ୟା
ରାତିରେ । ସୁମନ୍ତ ଅନୁତପ୍ତ ହେଲେ ବି ଭୁତ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ନାଗୁଳ । ପରୁରୁଲା,

—କେଉଁ ବିଦେହୀ ଆସା ?

—ମନେ ହେଉଛି ଆପଣ ପ୍ରେତତତ୍ତ୍ୱରେ ଅନଗ୍ରାସ୍ୟ । ତଥାପି ଏପରି ପ୍ରଗଳ୍ଭ
କାହିଁକି ? କେବଳ ମୁଁ ଲୁହେଁ । ଏ ଝୁମନ୍ତାଳରେ ସମସ୍ତ ଜାଣନ୍ତି । ଆମ ସାନ
ସାଆନ୍ତାଣୀ । ଏପରି ମମତାମୟୀ କମ୍ ଥିବେ । ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ କାଳ
ହୋଇଗଲା, ଶ୍ରାବଣ ଅମାବାସ୍ୟା ଓପରଓଳ । ସେଇ ରାତିରେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀ
ଦେହରେ ଆବର୍ତ୍ତ ହେଲେ । ସେଇ ଆରମ୍ଭ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂତରେ ନାନା ଗୁଣିଗାରେଡ଼ି,
ମନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ର, ଶାନ୍ତି-ସ୍ତୁତି, ପୂଜା-ଅର୍ଚ୍ଚନା, ଯାଜଘଞ୍ଜ, କରାଯାଇଛି । ଏଇଟା ଦଶମ
ବର୍ଷ । ଅନେକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଦଶବର୍ଷରେ ପ୍ରେତଯୋନିରୁ ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ । ଆଉ
ହୁଏତ ତାଙ୍କର ଆବର୍ତ୍ତ ହେବନାହିଁ । ତଥାପି ମହାଶୟ, ହନୁମାନ ଗୁଳିଣୀ ଆବୃତ୍ତି
କରୁଛି । ଅନୁରୋଧ, ଆବୃତ୍ତିର ଅନୁସରଣ କରିବା ହେବେ ।

ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ହନୁମାନ ଗୁଳିଣୀ ଗାଇଲେ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସୁମନ୍ତ । “ଭୂ-
ପିଣୀତ ନିକଟ ନାହିଁ ଅର୍ପେ, ମହାଙ୍କର ଜବ୍ ନାମ ଶୁନାୟେ ।” ପଦଟି ଆଉଡ଼େଇଲା
ବେଳେ ସୁମନ୍ତ ଏକ ପରମ ନିଷ୍ଠିକ୍ରତା ଅନୁଭବ କଲା । କ୍ଳାନ୍ତ ଅଜସନ୍ନ ସୁମନ୍ତ ପ୍ରାୟ
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଉଇଟା ଶୁଣି ଉଠିପଡ଼ି ସୁମନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚିତା ଚିପିଦେଲା ବେଳକୁ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ
କହିଲେ,

—ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ, ଆଜି ଶ୍ରାବଣ ଅମାବାସ୍ୟା ମନେ ଅଛି ? ଆମର ସବୁ
ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ସାଆନ୍ତାଣୀ ପ୍ରେତ ଯୋନିରେ ହିଁ ଅଛନ୍ତି ।

—ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ମହାଶୟ, ଆପଣଙ୍କ ଏଇ ମାତ୍ର ଉଠିଲେ । ଜାଣିଲେ କିପରି ?

—ସୁମନ୍ତକାବୁ, ଆପଣ କାହିଁକି ଉଠିପଡ଼ିଲେ ?

—କ’ଣ ଗୋଟେ ବିକଟାଳ ଶବ ଶୁଣିଲିପରି ଲାଗିଲା ।

—ବିକଟାଳ ? ମତେ ତ ବିକଳ ହୃଦୟ ପରି ଶୁଭିଲା । ଶୁଭେ । ଆଉ ଟିକକ
ଘରେ ପୁଣି ଶୁଣିବେ । ବିରାମସ୍ଥାନ ଆକୁଳ ହୃଦୟ । ଜାନା ସ୍ଵରସ୍ଥାମରେ । ସମୁଦ୍ରର ସବୁ
ପାଣି ଗୋଟିଏ ଆବର୍ତ୍ତରେ ରସାତଳଗାମୀ ହେଲେ ବା ପୃଥିବୀର ସବୁ ପବନ ଗୋଟିଏ
ରକ୍ତରୁ ଝନିର୍ଗତ ହେଲେ କିପରି ଶୁଭନ୍ତା ସୁମନ୍ତ କାବୁ ?

ବୁଝିପାରୁନେଇଁ ଆଜ୍ଞା ।

ସୁମନ୍ତ ସତରେ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲା । ଭାବୁଥିଲା—କି କଲନାରେ ବାବା ! କି
ଭାଷା ! କିନ୍ତୁ ତା’ପାଇଁ ଅସଲ ପ୍ରହେଳିକା ସେଇ ମମତାମୟୀଟି । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ମଲେ ।
କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ? ପ୍ରେତ କାହିଁକି ହେଲେ ? ପୁଣି କୋଉ ପ୍ରାଣୀଟିକି ଆଦରଚକ୍ର ? ସେଇ
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀଟି କ’ଣ ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ବଞ୍ଚିବ ? ତା ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିଲିପରି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ କହି
ଦେଲେ,

—ସାନ ସାଆନ୍ତାଣୀ ପଚାଶ ବର୍ଷରେ ବିଧବା ହେଲେ । ସତା ହେବାକୁ
ଚାହୁଁଥିଲେ । ଦଶବର୍ଷର ଏକମାତ୍ର ପୁଅଟି ପାଇଁ ବଞ୍ଚିଲେ । ପୁଅ ସୋଗ୍ୟହେଇ ବିଦେଶ
ଗଲେ । ସେଠାରେ ଘରସଂସାର କରି ରହିଲେ । ସାଆନ୍ତାଣୀ ଆରମ୍ଭରୁ ଦିଅରକୁ ବହୁତ
ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । ପୁଅ ନ ଫେରିବାରେ ଆହୁରି ବେଶି ପ୍ରେମକଲେ । କଣ କିମିତି
ହେଇଗଲା ! ସାଆନ୍ତାଣୀ ଗର୍ଭବତୀ ହେଇଗଲେ । ଗୋଟେ କାହାକୁ ତକେଇ ଗର୍ଭ ନଷ୍ଟ
କରିବାରେ ପ୍ରଚୁର ଚକ୍ରପ୍ରାସ ହେଲା । ମରିଗଲେ । ଆମେ ସବୁ କୁଳକୁଟୁମ୍ବ ଲୋକରୁ
ରୁପରୂପ ଶବସଂସାର କରିଦେଲୁ । ସେଇ ରାତିରେ ସାରସଂସା ମଗାଣିର ଓଡ଼ିଗଛରେ
ବସି ବିଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଲା । ବାସ୍ ଖାଲି ରାତିଟା । ସକାଳୁ ନଥିଲା । ପ୍ରତିବର୍ଷ
ଶ୍ରାବଣ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଏପରି ଘଟିଲା । ସାରସଂସା ଡାକ ଶୁଣିଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ? ତୁମ୍ଭପରି ! ତୁରୁ
ତୁରୁ ତୁରୁ । ସାଆନ୍ତାଣୀ-ସାରସଂସା କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ପରି ବାହୁନେ । ଅବଶ୍ୟ
ଭୟଙ୍କର ବଢ଼ିପାଟିରେ ।

—କ’ଣ ସେଇ ଏକା ସାରସ ?

—ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ସାରସ ବୋଧହୁଏ । ଦିନବର୍ଷ ଆମେ ବାଣୀଆ ଲଗେଇଲୁ । ଗୁଣ ଗୁଣଟା ସାରସ ମରୁହେଲେଣି । ସାରସ ଦେଖିଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ? ମଣିଷଉଷ୍ଣ ବରୁଟ ପକ୍ଷୀ । ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ନାଲିଗୋଡ଼ । ମୁଣ୍ଡ ଓ ପାଖକୁ ଲାଗିଥିବା ବେକ ବି ନାଲି । ନାଲିପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧିଥିବା ମଣିଷ ଯେମିତି ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକଥା କ’ଣ କହିବି ଆଜ୍ଞା, ଆମେ ଯୋଡ଼ଗୁରୁଙ୍କୁ ମରେଇଲୁଣି ସବୁଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ବକଟେ ବକଟେ । ବେକମୁଣ୍ଡା ମିଶାମିଶି । ଡିମାଡ଼ିମା ଗୋଲ ଅଖି । ସେତେପରି ୦ ମୁହଁ, ଅବକଳ ମଣିଷପରି । ଦେଖିଲେ ଭରମାଡ଼େ ।

ସୁମନ୍ତ ମନରେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ । ସାରସମାନେ ଯୋଡ଼ିବାନ୍ତି ରହନ୍ତି । ଜଳା-ଭୂମିରେ ବସାବାନ୍ତି । ଭଲ ବୁଝିଛନ୍ତି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ । ଆଉ କି ଚଢ଼େଇ ହେଇଥିବ । ଅମାବାସ୍ୟାଦିନ ଚଢ଼େଇଦଳ ଏଇ ବାଟଦ୍ୱାରା ଉଡ଼ିଯାଉଥିବେ । ଗୋଟିଏ ଦଳଛଡ଼ା ହେଇ ଅଟକି ଯାଉଥିବ । କହିଲୁ ।

—ଆଉ କୋଉ ଚଢ଼େଇ ହେଇଥିବ ଆଜ୍ଞା । ସାରସ ଗଛରେ ରହେନା । ଏକୃଷିଆ ବି ନୁହେଁ ।

—ସୁମନ୍ତବାବୁ ! ସାରସ ଛେଦିବାରେ ଆମ୍ଭର ଭଲ୍ ହେବ ? ଆମ୍ଭ ପାଟରେ ଭେଳା ଭେଳା ସାରସ ଆଜ୍ଞା । ଅନ୍ୟଚଢ଼େଇ ନୁହେଁ, ସାଆନ୍ତାଣୀ ଗୋଟେ ବେଯୋଡ଼ି ସାରସ ବାଛି ବିଜେ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଭାରି ଭଲ ଗାଉଥିଲେ ସିଏ । କେତେଥର ମୁଁ ନିଜେ ଦୂରରୁ ଶୁଣିଛି, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କ “ସାର ସଜ ସାରସ ଲପନାରେ ।” ଦିଅରର ନାଆଁ ମଧ୍ୟ ସାରଙ୍ଗ । ଯୋଡ଼ିଥିବେ ହେଉ, ସାଆନ୍ତାଣୀ ଜାଣିଶୁଣି ଏଇ ଚଢ଼େଇଟିକୁ ବାଛିଛନ୍ତି ।

ସୁମନ୍ତ କହିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲା ଯେ ‘ସାରସ ଲପନା’ର ସାରସଟା ଚଢ଼େଇ ନୁହେଁ, ଫୁଲ । ପଦ୍ମଫୁଲ । ମାତ୍ର ତାର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ସାରସ ଓ ସାରଙ୍ଗ ଉଭୟ ଶବ୍ଦ

ସବୁ ଓ ରାଜହଂସ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ । ଠିକ୍ ସେତକବେଳକୁ ତାକୁ ଲାଗିଲା, ଗୁରୁଆଡ଼େ
ଗୋଟେ ଅଭୁତ ପ୍ରବ୍ୟତା ଛୁଇଁଯାଉଛି । ମେଘ, ପବନ, ବିଜୁଳୀ ସବୁ ଯେମିତି ହଠାତ୍
ବନ୍ଦ ହେଇଯାଇଛି । ସେଇ ନିମିଷକର ଅଖଣ୍ଡ ନିରନ୍ତ୍ର ପ୍ରବ୍ୟତାକୁ ଚୁରମାର କରି
ଗୋଟେ ଉମକବିଷ୍ଣୁ ବିଳାପଧ୍ବନି ଦିଗବିରାଗ ।

ବ୍ୟାପିଗଲା—ଆଁ ଆଁ ଆଁ ଆ ଆ । ହଠାତ୍ ଆଉଗୋଟେ ଶବ୍ଦ । ଗୁଳି ।
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ଖଟରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ଦଉଡ଼ିଲେ । ପଛେ ପଛେ ସୁମନ୍ତ । ଆଗରେ ବିରାଟ
ଓସ୍ତଗଛ । ଚଢ଼େଇ ଡେଶାର ଫଡ଼ଫଡ଼ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟିଏ ମଣିଷର ଗାଁ ଗାଁ ଶବ୍ଦ ।
ସୁମନ୍ତ ଟକ୍କଟା ଜାଳିଲା । ସବୁ ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଇଗଲା । ଓସ୍ତମୂଳେ ଗୋଟେ ବିରାଟ
ଚଢ଼େଇ । ତା ଜଳେ ମଣିଷଟିଏ । ମଣିଷଟିଏ ଚିତ୍ତହେଇ ପଡ଼ିଛି । ତା ମୁହଁ ଓପରେ
ଚଢ଼େଇ ମୁହଁ । ଦେହ ଓପରେ ଚଢ଼େଇ ଦେହ । ଗୋଡ଼ ଓପରେ ଚଢ଼େଇର ଗୋଡ଼ ।
ଚଢ଼େଇ ଡେଶାଦିଟା ତେଜେଇ ଯାଇ ମଣିଷଟାକୁ ଆବୋରି ପକେଇଛି । ଉଭୟେ ରକ୍ତ
ଜୁଡ଼ୁରୁଡ଼ୁ । ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଗୋଟେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜହଂସ । ସୁମନ୍ତ ଅନୁମାନ କଲା ଯେ
ଲୋକଟା ଚଢ଼େଇ ମାରିବାକୁ ରାଜହଂସ ଫୁଟେଇଛି । ଚଢ଼େଇଟା ଖସି ପଡ଼ିଛି ଠିକ୍ ତା'ର
ଉପରେ । ଚଢ଼େଇ ମରିଛି ଗୁଳିରେ । ଲୋକଟା ମରିଛି ଗଛ ଶିଖରେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟିହେଇ ।
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ଆଗେଇଯାଇ ଚଢ଼େଇ ଡେଶାଟା ଆଡ଼େଇଦେଇ ଚିତ୍କାର କରିଉଠିଲେ—
ସାରଙ୍ଗ !

‘ମାରମା’ କାହିଁକି ଦାଢ଼ି ରହିଲା

ମାଧବାର୍ଜୁନ ମାନସିଂହର ପରିଚୟ ଦବା ବିଶେଷ ଦରକାର ନାହିଁ । ତା କହୁବା ଅନୁସାରେ ସେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ । ଆଉ ପଞ୍ଜଣ ପରି ଜଣେ । ଦାଢ଼ି ବଢ଼େଇଲା ପରେ ବି ସେ କହୁଥିଲା ଯେ, ଯେକେନ୍ତୁ ଦାଢ଼ି ବଢ଼େଇଥିବା ଲୋକଠୁ ସେ ଅଲଗା ନୁହେଁ । ତେବେ ତା ‘ମାରମା’ ନାଁର ଚାପୁର୍ଣ୍ଣ ରୁଝେଇବା ଲୋଡ଼ା । ସେ ଟିକିଏ ଡେରରେ ବାହା ହୋଇଥିଲା । ହାଁକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲା । ତା ହାଁ ନାଁ ରମା । ମାଧ ରମାର ବର । ଅନେକଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ୁଥିବ, ପହୁଲି ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାରେ, ଆଗେ ମା, ସେଠୁ ରମା ଓ ସେଇଠୁ ରବର ପଢ଼ି, ରମା ଓ ରବରକୁ ଯୋଡ଼ି ଆମେ କହୁଥିଲେ, ରମାର ବର । ମାଧବାର୍ଜୁନର କଟିମିଟି ନାଁ ବଦଳରେ ଆମେ ତାକୁ ଡାକୁଥିଲୁ ହୁଏତ ମାଧ ନହେଲେ ମାମା, ମାଧ ଦଟାଯାକ ନାଁ ତାର ପସନ୍ଦ ନଥିଲା । ସେ ବାହାହେଲା ପରେ ରମା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ଆମେ ତା ନାଁ ରଖିଲୁ ମାରମା । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶୁଳୁହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ବାବୁ ମାଧବାର୍ଜୁନ ମାନସିଂହଙ୍କ ହାତ୍ ଦସ୍ତଖତ, “ମାମା”ର ଧୂନି, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଗେରକୁ କାରୁ କରିବା ପାଇଁ ‘ମାରମା’ ରୂପ ନେଇଥିଲା—ଖୋଦ୍ ତାଙ୍କର ହାତରେ । ଅସିଦ୍ଧିପୁ କାଗଜ ପତ୍ତରେ ।

ମାରମାର ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ଅଭ୍ୟାସ । ସେ କିଛି ଛୁଡ଼ିବାକୁ ରାଜିନୁହଁ । ତା’ର ଯୁକ୍ତି ଯେ ତା ପାଖକୁ ଯାହା ଯାହା ବା ଯିଏ ଯିଏ ଆସନ୍ତି, କିଛି ନା କିଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସନ୍ତି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣଲେ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଯିବେ । ମାରମା କିଛି କରିବ ନାହିଁ କାରଣ ସେ ନିମିତ୍ତ ମାଧ । ଖବର କାଗଜ, ମାଗାଜିନ୍, ନାମା କସମର ଚିଠି, କାର୍ଡ୍, ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର, ବଜାର ଠୁଙ୍ଗା, ପଲ୍ଲିଥିନ୍ ଖୋଲ, ଛୁଣ୍ଡା ଚଟି ଯୋତା, ଖାଲ ରଙ୍ଗ ଡବା, ଏପରିକି ସର୍ପ, ନିମି, ଓମ୍ ଫେଡ୍ ଦୁଧ ଖୋଲ, ପିଲଙ୍କ ଝେଲଣା, ତହ୍‌ପେନ୍‌ର

ଖାଲି ରହିଲୁଠାକୁ ଛୁଣା ଦରଛୁଣା ଲୁଗା, ଜାମା ଗେଣ୍ଡି ପେଣ୍ଠ, ଟାଇ, କୋଟ ସବୁ
ଗଦା ଗଦା ତା ଘରେ । ରମା ଏଥିରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଅରେ ରଢ଼ିବାଲାକୁ ଡାକ କିଛି କିଛି
ବଦାୟ କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଅତିସ ଫେରନ୍ତି ଗୁଁ ପାନ ପରେ ଆଳିମାଳିକା ଘର ଭିତରେ
ପଶି ତା ଠୁଆଁ ଗଦାଟା ନଦେଖି ମାରମା ଗର୍ଜନ କରୁଥିଲା,—କୁଆଡ଼େ ଗଲ ? ମୋ
ଠୁଆଁ ବଣିଲୁ କୋଉଠି ରହିଲ ?

—ରଢ଼ିବାଲାକୁ ଦେଲି ।

—କାହାକୁ ପଚାରି ଏମିତି କଲ ?

—କହୋ ପଚାରିବ କଣ ?

କୋଉ କାଳରୁ ଜମା ହୋଇଛି । ମୁସ୍ତା, ଭଲ, ଅସରପା ଖାଇ ନଷ୍ଟ
କରୁଛନ୍ତି । କିଛି ପଇସା ତ ମିଳିଲା ।

—ପଇସା ? ପଇସା ତମ ପାଇଁ ବଡ଼ ହେଲା ? ମୁଁ ନୁହେଁ ? ଟିକିଏ ପଚାରିଲୁ
ନାହିଁ । କାହିଁକି ମୁଁ ସବୁ ରଖୁଛି । ସାଇଭୁଟି । ଲେବଲ୍ ମାର ଆକ ଆକ ସମାପ୍ତ ହୁଏ ?

—କାହିଁକି ?

—କାହିଁକି କଣ ?

—କାହିଁକି ସାଇଭୁଟି ? କଣ ମିଳୁଛି, ମିଳିବ ସେଥିରୁ ?

—ମିଳିବ ! ଯାହା ଚାହିଁବ ମିଳିବ ।

ରମାର ଯେଉଁବୃଥା ହେଉଥିଲା । ସେ ଖତେଇ ହେଲପରି କହୁଲା—

—ଯାହା ଚାହିଁବ ! ମୋ' ପାଇଁ ହଲେ ପେଣ୍ଡି ମିଳିବ ? ଯାହା ଆଗିଥିଲା,
ସବୁତ ସାଇଲ । କେତେଥର କହୁଲୁଣି, ଏମିତି ନଞ୍ଜଲା ଫୁଟୁଲା ହେଲ ବାହାରକୁ
ବାହାରିଲେ ମତେ ଖାଲି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ତେନ୍ କେରୁଏ କି ରଙ୍ଗ ହଲେ ଦିଅ ।
ଦେଲ ? ସବୁବେଳେ ସେଇ ଆଳିମାଳିକା ଘର, ଆଉଁ ଯାବତ ବାକେ ଜଳିଥାଏ ସାଇତା ।

ମାରମା କାବା ହୋଇଗଲା । ରମା ଅବଶ୍ୟ ଏଯାଏ ସନ୍ତାନିତ, ସହୃଦ ବହୁତ । ଏଯାଏ ମାନେ ବାହାଘରର ଏଇ ଦଶବର୍ଷ । ଯୋଡ଼ଏ ପିଲା ର ମା । କ'ଣ କରିଥାନ୍ତା, କରିପାରିଥାନ୍ତା ମାରମା ? ବଡ଼ ପରିବାରର ବଡ଼ ପୁଅ । ଦାୟିତ୍ବ ବହୁତ । ସେ ତା ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚ ସାତବର୍ଷ ରମାକୁ ଗାରେ ରଖେଇ, ନିଜେ ମେସ୍‌ରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଝେଙ୍କେଇ କରି ଖାଇ ଅଳ୍ପ ଆୟୁରୁ ଘରର ପ୍ରତିପୋଷଣ ଓ ସାନ ମାନଙ୍କର ପଢ଼ା ଝରଟ ଡୁଲେଇ ନିୟାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ଭାଇ ଦୁଇଟା ଟିକିଏ ପାରିଗଲା ପରେ ଘର ଦାୟିତ୍ବରୁ ପୁରା ନହେଲେ ବି ଟିକିଏ ନିୟୁତ ପାଇଛି । ତନିବର୍ଷ ହେଲା ରମାକୁ ପାଖରେ ରଖିଛି । ଉତ୍ତରୀ ଇଂଲଣ୍ଡର ପଢ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ ଯୋଗେଇଛି । ରମା ବେଳେବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଇଛି । କେବେ କେବେ କଳିଆ ବି କରିଛି । ମାତ୍ର ପରେ ପୁଣି ମାନ ନେଇଛି । କେବେ କେବେ ଘରର କୌଣସି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଦାବିରେ ମାରମା ଖେପିଗଲେ, ରମା ବୁଝେଇଛି—ଏଗୁରୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେମିତି ହେଉ ଧାର ଉଧାର କରି ଚଳେଇ ନିଅ । ସେହି ରମା ଆଜି ପହୁଛି ଥର ଏମିତି ହୁଇଛି । ଯୋଉଥିର ଆଗରୁ ଘରଭଡ଼ା ଦବାପାଇଁ ତାର ହାରଟା ବିକି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ରମା ଖୁସିରେ ଦେଇଥିଲା—ଘରଟା ନେଇନିଅ । କେତେଦିନ ଏମିତି ଆଉ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବା ? ପିଲା ଉତ୍ତୁଟି ପାଠଶାଳା ପଢ଼ିବେ । ତମ ପାଖରେ ନ ରହିଲେ କେମିତି ହେବ ? ମାରମା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ସରାଗରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲା—ଘରମା ବଢ଼ିବାର ଅଛି । ସେ କମିଟି ରିପୋର୍ଟ ବାହାରି ଗଲାଣି । କିଛି ବକେୟା ପାଇବ । ପ୍ରଥମେ ତମ ହାରଟା କରେଇ ଦେବି । ଘରମା ବଢ଼ିଥିଲା । ଏରିଅର ମିଳିଥିଲା । ମାତ୍ର ରମାର ହାର ହୋଇ ନଥିଲା । ଏରିଅର ଟଙ୍କା ବାଦେ ଆଉ କିଛି କରଜ କରି ମାରମା ଉତ୍ତରୀର ବିବାହ କରେଇ ଥିଲା । ରମା କିଛି କହୁ ନଥିଲା । ମାତ୍ର ତା' କାନରେ ଯେମିତି ବାଜୁଥିଲା, “ସବୁକଣ ଖାଲି ତମର ଘରପାଇଁ ଯିବି ? ମୋ ପାଇଁ, ଅମପାଇଁ କିଛି ରହିବନି ?”

ସେଥର ରମାର ଗାଳି ପରେ ମାରମା କୁପରୁପ ଉଠି ବାହାରକୁ ପଳେଇଲା । ହ' ତନିବର୍ଷ ପାଦରେ ଚୁଲିଚୁଲି ସଜ୍ଜି ଆଠଟା ବେଳକୁ ବସାକୁ ନେଉଟିଲା । ରମା ପିଣ୍ଡାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ମାରମା ପଶୁ ନପଶୁରୁ ରମା ପରୁଗଲା—ଖାଇବନେଇ !

ମାରମାର ରାଗ ଯାଇ ନଥିଲା । ଇଆଡ଼େ ଭେକ ବି ହୁଏନିଲା । ରମା କଥାର ଜବାବ
ନ ଦେଇ ଅଗଣା କୁଣ୍ଡରୁ ପାଣି ଆଣି ଧୁଆଁଧୋଇ ହେଲା । ଲୁଗା ବଦଳେଇଲା । ପୁଣି
ଅଳିମାଳିକା ଘର ଆଡ଼େ ମୁହେଁଇଲା ବେଳକୁ ରମା ଡାକଲା,

ପିଠା ଦି'ଟା କରିଥିଲି । ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲାଣି ।

ମାରମା ଫେରିଲା । ସେପେଇ ଘର ବାରଣ୍ଡାକୁ ଯାଇଁ ଯାଇଁ ଦେଖିଲା, ରମା
ଗୋଟେ ଆଳିଆରେ ଦି' ପୁଷ୍ପା ଖଣ୍ଡେ ମଣ୍ଡାପିଠା ଧରି ଛୁଡ଼ାହୋଇଛି । ପିଣ୍ଡାରେ ପିଢ଼ା
ଏ ପାଣି ଗିଲିସ । ମାରମା ବସିପଡ଼ିଲା । ପିଠା ଦେଖିବା ପରଠାରୁ ମାରମା ରାଗ ଓହ୍ଲଇ
ଯାଇଥିଲା । ତଥାପି, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବସିଥିଲା । ପ୍ରତିଥର ପାଟି ଚୁଲେଇଲା ବେଳକୁ
ରମାକୁ ସାବାସୀ ଦବାକୁ ତା ମନ ଟକ ଟକ ହୁଏନିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଚେଷ୍ଟାକରି କଥା
କହୁନଥିଲା । ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଖାଇ ଚାଲୁଥିଲା । ରମାକୁ ଗୁଡ଼ୁ ନଥିଲା । ରମା କିନ୍ତୁ
ଏକ ଲସ୍‌ରେ ତାକୁ ଗୁଡ଼ୁ ରହୁଛି ବୋଲି ସେ ଜାଣୁଥିଲା । ଶେଷ ପିଠାଟା ପାଟିକି ନବା
ବେଳକୁ ମାରମାର ମନହେଲା ଯେ ରମା ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହୁଏ । ସେ ହଠାତ୍ ରମାକୁ
ଗୁଡ଼ୁଦେଲା । ରମାର ଆଖିରେ ତା ଆଖି ପଡ଼ିଯିବା ମାତ୍ରେ ରମା ଫେଁ କରି ହସିଦେଲା
ଆଉ କହୁଲା,

—ମିଛଟାରେ ଏମିତି କାହିଁକି ହଉଛି ? ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ପିଠାପଣା ହେଇ
ନଥିଲା । ପଇସାତ ସବୁବେଳେ ନଥାଏ । ସେଗୁରୁ ବିକି ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ହେଲା—
ସେଇଥିରେ ପିଠା ଦି'ଟା କଲି । ପିଲଏ ଭର ଖୁସି ।

ମାରମା ରାଗଟାକୁ ଧରିରଖିବାର ବଦଳ ଚେଷ୍ଟାରେ ପାଣି ଗିଲିସ୍‌ଟା ଉଠେଇ
ଡୋକେ ପିଇବ କି ନାହିଁ ଭିତରୁ କୋହ ଓ ହସ ଏକାବେଳେ ଉଠିଆସିଲେ ଓ ତାଳୁକୁ
ପାଣି ଉଠିଗଲା । ସେ ଖେଁ ଖେଁ କାଣି ନାକେଦମ ହେଲା । ରମା ତା ତାଳୁ ଓ ପିଠି
ଆପୁଜାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ରମାର ଛୁଆଁରେ ମାରମାର ସବୁ ଗାନ୍ଧୀୟ ପାଣି ହୋଇ-
ଗଲା । ତାକୁ କୁହୁକୁହୁ ଲାଗିଲା । ସେ ହସି ହସି କହିଲା,

—ପେଟବାଟେ ପୁରୁଷର ଛୁଇଁରେ ପଶିବୁ ଏ କଥାଟା ଠିକ୍ ବୋଲି ଯାହାହଉ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଲ । ତେବେ କଥାଟା କଣ କି, ସେ ବଣ୍ଟିଲି ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଠୁଆରେ ଆମ ନୂଆ ହାକିମଙ୍କର ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଖାତାର ଡିପାର୍ଟ୍ମେଣ୍ଟ କାଗଜ ଥିଲା । ସେ ଆଜି ଅଫିସକୁ ପହଞ୍ଚି ଆସିଲେ । ଗୋଟିଏ ଫାଇଲରେ ତାଙ୍କ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଦେଖି ନାଗିଲା ଏ ଅକ୍ସର ମୋର ଚିହ୍ନ । ବହୁତ ଧନାଳି ହେଲାପରେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଆମର ଗୋଟିଏ ଠୁଆରେ ସେଇ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଦେଖିଛି । ସେଇଟା ଖୋଜୁଥିଲି ।

—କଣ ମିଳିଥାଆନ୍ତା ?

କିଛି ନା । କମିତ ଲେଖିଥିଲେ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖେଇଥାନ୍ତି ହୁଏତ ।

—କାହିଁକି ?

—ଆରେ ନିଜ ଏମ୍. ଏ. ଖାତାର ଲେଖା ଦେଖିଲେ କିଏ ଖୁସି ନହେବ ?

—ତମେ ବୋଧହୁଏ ତମ ପରୀକ୍ଷା ଖାତାଗୁଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ଭାବୁଥିଲ । ଆଉକି ଭାବୁଥିଲ ଯେ ଦେଖିଲେ ଖୁସି ହୋଇଥାନ୍ତି । ପରୀକ୍ଷକ ଭଲ ନମ୍ବର ନଦେଇ ଥିଲେ ଖୁସି ହେଉଥାନ୍ତି ନା ଭାରିଆଥାନ୍ତି ?

ମାରମାର ହଠାତ ମନେହେଲା, ସତେଜ, ସେଇ ପୃଷ୍ଠାରେ ବୋଧହୁଏ ନମ୍ବର ଥିଲା କି କଣ ! କେତେ ଥିଲା ? ତାକୁ ଲାଗିଲା ବୋଧହୁଏ ପାଞ୍ଚ କି ସାତ ଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନଟାର କେତେ ନମ୍ବର କେଜାଣି ? ଏମ୍. ଏ. ତ । କୋଡ଼ିଏ ହୋଇଥିବ କି କଣ । କୋଡ଼ିଏରୁ ପାଞ୍ଚ କି ସାତ ନମ୍ବର ପାଇଥିବା କାଗଜ ଦେଖିଲେ, ହାକିମ ଖୁସି ହେବେନି ନିଶ୍ଚୟ !

ପିଲାଏ ବଡ଼ ହେଲେ । ସ୍କୁଲ ଗଲେ । ବଡ଼ଟା ପୁଅ । ସାନଟି ଝିଅ, ଶୁଭବର୍ତ୍ତ ସାନ । ଝିଅଠେଇଁ ବାପର ଏ, ନ ଛୁଡ଼ିବା ଖୋଇଟି ପ୍ରକଳ ହେଇ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଝିଅଟଳ ସାରା ନାନା ଡ଼ବା, ଖୋଲ ଭିତରେ ହରେକେ କିସମର ଜିନିଷ ସାଜିଦିବାରେ

ଲଗିଲା । ଚକ୍ଷୁରେ ଭରି ଲେଉ । ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ପିଲାଏ ଲେଖନ ଦବାକୁ ଆସିଲେ
ହରେକ୍ ରକମର ଚକ୍ ଆଶନ୍ତ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଚକ୍ ସଞ୍ଚୟ କରି ସାଇତିବାରେ
ଜାର ବଡ଼ ସହଜ । ତାର ଏ ସାଇତିବା ଅଭ୍ୟାସ ରମାକୁ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ବେଳେ
ଚିତ୍ତଗଲେ କହୁଥିଲା—

—ବୋପାର ଗୁଣ ତ !

କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ବୁଝାଉଥିଲା,

—ହୁଅମି, ପିଲାଟା । ସାଇତା ପୁଇତା କରୁଛୁ ତ । ଏଇ ଅନାବନା ଗୁସ୍
ରଖିବାଟା ବଳେ ଯିବନେଇଁ କି ଟିକିଏ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ !

ସୁଅ ଏ ବାବଦରେ ଠିକ୍ ଓଲଟା । ବଡ଼ ଖାତା ଜାମା ଜୋତା କିଛି ଠିକଣା
କରି ରଖିବନି । ସବୁବେଳେ ଭଉଣୀ ଭୂପରେ ତୋଡ଼ । ନିଜ ଅଣହୁସିଆର ପଣରୁ କିଛି
ଗୋଟେ ନ ପାଇଲେ ଏଡ଼େ ପାଟିଟେ କରିବ,

—ସେଇ, ସେଇ ଝଙ୍କଲୁଣୀତ କେଉଁଠି ଶେଞ୍ଜିଅବ ।

ଭଉଣୀଟି ଭାଇର ତୋଡ଼ରେ ଦବବାଣି ପାଣି ନୁହଁ । ସେ ବି ପାଲଟା ନବାବ
ଦବ,

—ଆରେ ହେ ବାରୁହା । ସୁ ପଡ଼ିଆ ଜଗିବା ତ ଖାଲି ଜଣା । ଜନସ ରଖିଲେ
ସିନା ମିଳିବ ।

ତା'ପରେ ହ' ଜଣଙ୍କର ବାପାପାଲୁ ଚାଲିବ । ମାରମା ଆଳିମାଳିକା ଘରେ
ଲେବଲୁ ମାବୁଥିବ । ରମା ହକ୍ଦାର ହେଇ ଖମିକିଯିବ,

—କ'ଣ ଶୁଭୁନେଇଁ କିଛି । ପିଲା ଦଟାକୁ ଟିକେ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ଦେଲେ
ହୁଅନ୍ତାକି ।

ମାରମା ପହଲୁ ତୋଡ଼ ଦେଖେଇବ,

ସେଗୁରା ମା'ର କାମ ।

କିନ୍ତୁ, ରମାଠୁ ପୁଣି ଦାଲକା ପାଇବା ଆଗରୁ ସିଏକୁ ଡାକ ପକେଇବ,

—ଏ ଚଣ୍ଡୀ ! କ'ଣ ହଉଛି ଇସ୍ତେ । ଭାଇର ବହୁଟା ଖୋଜି ଦେଲେତ କଥା
କଥା ଛୁଡ଼ନ୍ତା ।

ସିଆଡ଼ୁ ଜବାବ ମିଳିବ,

—ଖୋଜୁତ ତ । ଭାଇତ ତାଙ୍କର ପଡ଼ାଘରଟାକୁ ଘୁଞ୍ଚୁଝୁଣାଲ କରିଚନ୍ତି । ହେଇ
ଦେଖନ୍ତୁ, ବହୁଟା ମୁଷା ଡବଲ ଭିତରେ ପଶିବ । ଓଁ ହଁ, ବୁଝିଲି । ଡବଲଟା କଣ
ହେଇଯାଇଛି । ଭାଇଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ତ ! କଣାବାଟେ ମୁଷା ନ ପଲେଇବାକୁ ବହୁଟା ମାଡ଼ି
ଦେଇଚନ୍ତି ।

ମାରମା ଉଲ୍ଲାସରେ ପାଟି କରିବ,

—ଠିକ୍ କରିବ । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମତି । ନିଜ ପରିବେଶରୁ ଯାହା
ମିଳିଲା ତାକୁହିଁ ଉପଯୋଗ କରିବ । ବେଶ୍ କରିବ । ଲୋକାଲ ରିସୋର୍ସେସ୍ ।
ଆପ୍ରୋପ୍ରିଏଟ୍ ଟେକ୍ନୋଲଜି ! ଡେଫିରୁ କେଡେବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ୍ ହବ !

ସବୁ କୋଳାହଳ ଭିତରେ ରମା ଆସି ଛୁଡ଼ୁହବ । ହସିଦବ ଆଉ କହବ,

—କି ସଂସାରରେ ମୋର ! କାହାକୁ ବାଛିବ !

ପିଲାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ରମାକୁ ଗେଲ କରିବାକୁ ମାରମା ହାତ ବଢ଼େଇବ । ରମା
ବଞ୍ଚେଇ କରି ଅନେଇ ଦେଇ ପଲେଇବ ।

ମନ ଢୁଲୁ ନଥିଲା ଏଇ ସଂସାରଟି । ଘରଟା ଡମେ ଜାହୁ ଘରରୁ ଚିତ୍ତଆଖାନା
ହେଉଥିଲା । ପୁଅର ସଫଳ ଯାବତ ଜନ୍ମୁକୁନା ପାଳିବାରେ । ପ୍ରଜାପତି ଗେଣ୍ଡା,
ଶାମୁକା । ହରେକି କିସମର ଚଢ଼େଇ—ପାଘ, ଗୋବରା, ଶୁଆ, ଧଳାମୁଷା, ଡେକୁଆ,
କଞ୍ଚୁ ଓଁଗେର ଅଣି ରଖିବାରେ । ତାର ସହକାରୀ ପୁଣି ସିଏ ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଗଲା । ବାବୁ ମାରମା ସକାଳୁ ଦାଢ଼ି
ନେଇବାକୁ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତି, ବ୍ଲେଡ଼ଟା ଅଚଳ । କଲଙ୍କିମୁକ୍ତ ବିଦେଶୀ ବ୍ଲେଡ଼ଟିଏ
ଝାଡ଼ି ଯାଏ ଦେଇଥିଲା । ମାସକରୁ ବେଶି ଦାଢ଼ିକଟା ପରିଚିତ । ବୋଧହୁଏ ଦୁଇଟି
ହେଇଗଲାଣି । ଶିଅରଡ଼ବା ଖୋଜିଲା ଆଉ ବ୍ଲେଡ଼ ନାହିଁ । ଆଳିଆମାଲିକା ଘରେ
ସୁରୁଣୀ ବ୍ଲେଡ଼ର ଖୋଳ ଦରଖିଲା । ସବୁଗୁରୁ ଭଲଙ୍କି ନାଗି ଯାଇଛୁ । ଯେମିତି ହଉ,
ଏଇ ହାଲ ବ୍ଲେଡ଼ରେ ଚଳେଇଦବାକୁ ହବ । ବ୍ଲେଡ଼ଟା ଓଲଟେଇ ଦେଇ ରେନରରେ
ନଗେଇଲା । ମାତ୍ର ନାମ—ଏକବାରେ ଯାଇଛି । ପୁଣିଥରେ ଚେଷ୍ଟାକଲ, ଟିକିଏ ଚାପି
ଧରି ଦାଢ଼ି ଚାଞ୍ଚିଲା । ହଠାତ୍ ଗାଲରେ ଗୁଞ୍ଜିକନା ନାଗିଗଲା । କଟିଗଲା ବୋଧହୁଏ ।
କିନ୍ତୁ କାଲି ତ ବେଶ ଥିଲା ! ଆଜି ହଠାତ୍ ଏମିତି କ'ଣ ହେଇଗଲା ! ବ୍ଲେଡ଼ଟା
ଧୋଇଲା । ଖରା ଧାସରେ ଦେଖିଲା, ଦଇତାଯାକ ଧାର ନେଉଟି ପଡ଼ିଛି, ଆଉ କଲା
କଲା ଲୁଇନ ପଡ଼ିଛି । ନିଷ୍ଠେ ପୁଅର କାଣ୍ଡ । ପେନ୍‌ସିଲ କାଟିଛି ! ମାରମା ପାଟିକର
ଉଠିଲା,

—ଶିବ ! ରମା ! ପୁମି ! କୁଆଡ଼େ ମଲକ ସବୁ ? ଏତେ ଡାକୁଛି କାହାର
ଜବାବ ନାହିଁ ।

ଆଗେ ରମା ଓ ତା କାନି ଧରି ପଛେ ପଛେ ପୁମିଆ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ରମା
କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ମାରମା ଗର୍ଜନ କଲା—ମୋ ଜିତସପଥରେ ହାତ ଦବାକୁ ତମକୁ
ସବୁ କିଏ କହିଲା ?

କ'ଣ ହେଲା ବୋଲି ରମାର ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବରେ ମାରମା ଖତେଇ ହେଲା,

—କ'ଣ ହେଲା ! ଆହାରେ, ପରୁରୁଛନ୍ତି କ'ଣ ହେଲା ? ମୋ ବ୍ଲେଡ଼ କିଏ
ନେଇଥିଲା ? ଶିବ କାହିଁ ? ନିଷ୍ଠେ ସେଇ ସରତାନ୍ତର କାଣ୍ଡ । ପେନ୍‌ସିଲ କାଟିବାକୁ ଆଉ
କିଛି ପାଇଲାନେଇଁ ? ମୋର ବ୍ଲେଡ଼ଟା ଥିଲା । କାହିଁ ସିଏ ?

—ଆଜିପର ଶନିବାର । ସକାଳୁ କ୍ଳାସ । ମୁନିଆ ପେନ୍‌ସିଲ ଦରକାର । ମତେ
ବ୍ଲେଡ଼ ମାଗିଲା । ତମ ସୁରୁଣୀ ବ୍ଲେଡ଼ ଗୁଡ଼ାତ ତମର ସେଇଘରେ ତାଲବନ୍ଦ । ମୁଁ

କହିଲି—ଯା ଦେଖ, କାଳେ ଖୁରରେ ନାଗିଥିବ । କି ଅଲକ୍ଷଣା ଯୋଗ ! ଯେନ୍ଦ୍ରଲତା ବାଉଁଶ ବାଣିଜ୍ୟ ହାତରେ ନାଶିଗଲା । ପୋଷେଇଶେଷେ ରକ୍ତଗଲା । ପଟିଟେ ବାନ୍ଧ ନଂର ନମିରୁ ଦର୍ଶିବ ।

ମାରମା ପୁଅର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଶୁଣିଲୁପରେ ନରମିଥିବା ଉଚ୍ଚତ୍ ଥିଲା । ପୁଅକଥା ପଚାରିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା ଗୁରୁଟା ଆହୁରି ଜଢ଼ିଗଲା । ଏଥର ରମା ଓପରେ ।

—କମର ପରି ବୋକା ମାରିକନଥାଁ ପାଇଁ ଏ ଅବସ୍ଥା । ମତେ ଉଠେଇଲ-
ନେହି, ପୁରୁଣା ଏକ ଧାରୁଆ ବେତେଟେ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତା କାମ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ମୋ ବେତେ ବି ଠିକ୍ ଆଆନ୍ତା ।

—ମଲା, ଉଠେଇବ କାହିଁକି ? ନାଲି ଏତେ ଡେରିରେ ଶୋକର । ଆଜି ପୁଣି କ'ଣ କୁଆଡ଼େ ବାହରକୁ ଯିବ ବୋଲି କହିଥିଲା । କାମଟା ତ ଚଳିଗଲେ ହେଲ ବେତେଟା ନାହିଁ କି ?

—ଥିଲେ କ'ଣଟା ହବ । ଧାର ପୁରୁ ନେଉଟି ଯାଇବ । କହୁକେଲ—
ଖୁରରେ ନାଗିଥିବ !

ରାଗରେ ମାରମା ବେତେବେଳେ ରମା ଓପରକୁ ଡୋମାଡ଼ି ଦେଲା । ରମା ମୁଣ୍ଡରେ ବେତେବେଳେ ବାଜିଲା । ରମା ଓ ବୋଲି ପାଟିକରି, ମୁଣ୍ଡଟା ଧୁଲି ବଳେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ମାରମା ରମାର କ'ଣ ହେଲା ନହେଲା ଦେଖିବ କ'ଣ ଓଲଟି ଗାରୁ ଗାରୁ ହେଲା;

—ହ୍ୟାଲ, ମଫସଲ । ମୁଁଟି । ଖୁରରେ ନାଗିଥିବ !

ରମା ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ହେଉଛି ବସି ରହି ପାଟିକରି ଉଠିଲା । ଯୋଉ, ଅଭିମାନ, କୋପ, ଯଦୁଣୀ ସବୁ ମିଶି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଦଳୁଡ଼ା ବେତେ ଭଲ ହେଇଗଲା ।

—ଭାଷା ଆଇଲେ ପଣ୍ଡିତ ! ତମେ ହେଉ ଦେଇନା ପିଲାକୁ ? ନିଜେ ନ ଗ
ବି ଜାଣିବ ।

—ତମ ନାମ ବି କାଟି ଦେଇଗଲା—

—ହଁ ତ । ପିଲା ବଳେଟେ । ପାଠରେ ମନ । ପେନ୍‌ସିଲଟା ବାଗେଇଲା ।
ପକାଳୁଟାରୁ ମର ମର ନଗେଇବ । ମାର୍ଗଧର କରୁଣା କି'ଣ ସମ୍ପତ୍ତି ମହାଭରତ ଅଶୁଭ
ହେଇଗଲା ?

ରାଗରେ ରେଜରଟା ଫୋପାଡ଼ି ମାରମା ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ଅନୁଭବ
ହୁଏନା । ମାତ୍ର ଉପାର ଅନୁଯୋଗରେ ସେ ଶୁଣି ଖେପିଗଲା ।

—ମହାଶୟତ ଅଶୁଭ ହେଇଗଲା ନାହିଁ, ଶୁଭ ହେଇଗଲା । ଦାଢ଼ିଛଡ଼ା
ଆଉ ଯାହା କାଟିଲେ ଧାର ନେଉଛେ ଏତିକି ଜାଣିବ ।

ମୁଁ କ'ଣ ଦାଢ଼ି ଖିଅର ହୁଏଁ ସେ ଜାଣିବ ?

—ଖିଅର ହୁଏନା । ଦାଢ଼ି ତ ଉଠିଲାଣି । ଏଥର ଖିଅର ହୁଅ ।

ଲୀଳା, ଅଭିମାନ, ରାଗରେ ରମା ଆହତା ନାଗୁଣୀ ପରି ହେଇଯିଲା । ରମାର
ବସୁଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାରେଇ ଯାଇବ । ସାଧବକ ଜୈବକ ପ୍ରତିସ୍ଵାରେ ମୁହଁ ଲୋମ ସବୁ
ଟିକିଏ କଲା ଦଶୁର । ଭାବୁଡ଼ିଆ ଓପରେ ଦ ଗୁରୁଟା ରୁମ ଟିକେ ଲମ୍ବା ହେଇଯାଇବ ।
ଏଇଆକୁ ତା ସାମା କହୁଛ ଦାଢ଼ି । ପୁଣି ଝିଅଟା ସାମ୍ନାରେ ! ଗୋଟି ଉପରେ ଗୋଟି
ହାଣି ଚାଲିଲା ।

—ଯୋଉଠି ଦାଢ଼ି ନାହିଁ ଯିବାକୁ ମନ ହୁଏତ ଯାଉନା । କିଏ ମନା
କରୁଛ ନା ଗୋଡ଼େଇଯିବ ! ନାଜ ସରମ ତ ସବୁ ଖାଇଲା । ପାଟିରେ ବାଡ଼ି ବତା
ରହୁନା । ଯା । କିଛି ପ୍ରଭବ ନେଇ । ଫୋପାଡ଼ିବ ନେଇ । ବାଦ୍ ଯିବନେଇ । ସବୁ
ସାଇଦବ । ଦାଢ଼ି ତ ଭଗବାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାକୁ ଗୁଣ୍ଡୁଟ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତ ମୂର୍ଖ,
ମଫସଲ । ନିଜେ ତ ଭାରି ପଣ୍ଡିତ ! ମତେ ଦାଢ଼ି ଖିଅର ହୁବାକୁ କହୁଛ କୋଉ
ଫସଲରେ !

ରମାର ହିଁ ଗାଲ ଦେଇ ନୁହଁ ବହୁଗଳାଣି ଅନେକବେଳୁ । ଏଥର ଭେ ଭେ ହେଇ କାନ୍ଦ ଉଠିଲା । ସୁମିତ୍ରା କାଠ ହେଇ ବଲ ବଲ ଅନେଇ ରହି, ମା କାନ୍ଦରେ ଯୋଗଦେଲା । ମାରମାର ଜଣା ଓହ୍ଲେଇଗଲା । ନାନରେ ଦୁଃଖରେ ମା ଝିଅକୁ ନ ଅନେଇଁ ନାମାଟା ଇଲେଇ ପକେଇ ବାହାରକୁ ପଲେଇଲା । ଫେରିଲା ସଞ୍ଜରେ । ଗରୁଡ଼ନ କା ଗାପରେ ବି ଆଉ ଦାଢ଼ି କାଟିଲାନେଇଁ । କିଏ ପଚାରିଲେ କହିଲା— ବେଡ଼ ଅଲେଟିଁ ! କ୍ଷମେ ଲୋକେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । କେତୁ କହୁ ଆଉ ପଚାରିନା ନେଇଁ । ମୁଁ ବି ନୁହଁ ।

ଏଇ ଗଲା ଶଙ୍ଖବାର ଗୋଟେ ପାଟିରେ ଶୁଦ୍ଧ ଗୁରୁ ପେଶ ରମ୍ପ ପରେ ସେ ଅମମାନକୁ ଏ କାହାଣୀ ଶୁଣେଇଥିଲା । ଅମେ ସମସ୍ତରରେ କହିଥିଲା, “ଗଲା ଅବକା ଦାଢ଼ିକାଟି ।” ମାରମା ନାନରୁ ହସି କହିଥିଲା, “ରମା କହୁଟ ଦାଢ଼ିଟା ଗୁଆଡ଼େ ଗାରି ମାନୁଟି ।”

ଶ୍ରୀ ଚଉଦ

ଗୋଟେ ଗୋଟେ ସକାଳ ଏମିତି କାହିଁକି ହୁଏ ? ରାତିରେ ବନ୍ଧୁକା ଧରିବା
ଯାଏ ପରୁ ଠିକ୍ ଥାଏ । ନିଦ ବାନ୍ତି ଆସିଲାବେଳକୁ ମନେହୁଏ ଯେ ସାରା ରାତି ଶୋଇ
ହେଇନି । ଖାଲି ଇଆଡୁ ପିଆଡୁ ଉଇଟ ପରୁ ସ୍ବପ୍ନ । କିନ୍ତୁ, ସ୍ବପ୍ନ କଥାରୁ ଶିଏ ଅଧିକିଏ
ଛଡ଼ା କିଛି ମନେ ପଡ଼େନା । ଯାହାର ଅର୍ଥ, ଭଲ ନିଦ ହେଇବ । ଆଜି ଦିନଟା ତ
ବେଶ୍ କଟିଥିଲା । କୋଉଠି କିନ୍ତୁ କଲିକଜିଆ, ମନ ଫଟାଫଟି କି କଥା କଟାକଟି
ହେଇ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସକାଳୁଟାରୁ ଏମିତି ନାଗୁଡ଼ି ! କାହିଁକି ?

ବିନୋଦ ଏମିତିଆ ନାରିବାର କିଛି କୁଲ କିନାରୁ ପାଇଲାନି । ମନେ ମନେ
ଠିକ୍ କଲା, ତୁପ୍ତତ୍ତ୍ବ ନିଜ କାମଦାମ ସାରିବ । ସୁମିତ୍ରାକୁ କିଛି କହିବ ନେଇ । ପିଲାଙ୍କ
ସାଙ୍ଗରେ ବି କଥାବାଣି । ଯେତେ କମ୍ ସମ୍ଭବ କରିବ । ସୁମିର ଉଠିବାକୁ ଡେରି ହୁଏ ।
ମାସେ ହେଲା ତା ବାଁ କାନ୍ଧରେ ରକ୍ତକା ହେଇଛି । ବାଁ ହାତଟା ବନ୍ଧୁତ । ରାତିରେ ଭଲ
ଶୋଇ ପାରୁନି । ତଥାପି କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଉଁ ଆଁ ହୋଇ ଘରକାମ ତୁଲାଇବ । ପିଲା
ଦିନଟାରୁ ବଡ଼ ଦି'ଟାଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି କାମଧନ୍ଦା ନୁହଁନେଇ । ସାନଟା ବି.ଏ. ପଢ଼ୁଛି । କି
ପାଠ ପଢ଼ୁଛି ମା ଗଙ୍ଗେ ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାକ୍ଷିପ୍ତା, ଉଠିବା ଖାଇବାର
କୌଣସି ସମସ୍ତ ନାହିଁ । କହୁ କହୁ ସାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ନୟାନ, ହେଲେଣି । ଆଉ କହିବାକୁ ମନ
ହୁଇଁନେଇ । ତଥାପି କହିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସୁମିର ସବୁ ଓଭରମାନ ବିନୋଦ ଠେଇଁ ।
ବିନୋଦ ଦେଖିଲେଣି ସେ କାହାରିକୁ କିଛି କହିଲେ ମଲା, ନ କହିଲେ ବି ମଲା । ସେ ତା
ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ତେଷ୍ଟା କରି କମ୍ କହୁଛି । ସେଇ କମ୍ କହିବା ଭିତରେ ବି ଦିନେ
ଦିନେ ଘରେ କୁରୁସେସ ହୁଇବ । ଆଜି ସକାଳୁଟାରୁ ତ ଏମିତି ନାଗୁଡ଼ି । କ'ଣ ହେବ
କେଜାଣି ? ସାରା ଦିନଟା ପଡ଼ିବ । ଆଜି ଏକେବାରେ ତୁପ୍ତ କରିଯିବ ।

ଘରେ ରହୁବ ଅଥଚ ଚୁପ୍ ରହୁବ । ସ୍ତ୍ରୀ' ତ ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । ଅତିସ ବେଳ-
ଯାଏ ବାହାରେ କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଆଇଲେ ଚଳିବ ଭାବ ଜାମାପଟା ପିନ୍ଧିବାକୁ ବାହାରିବ,
ସୁମି ଝୁପିପଡ଼ିଲ ।

—କୁଆଡ଼େ ବାହାରିବୁ ?

—ସାରେନ୍ ପାଖକୁ ।

—ସେ ପରା କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଆସିଥିଲେ ?

—ହଁବା ପାଇଁ କହିଗଲା ।

—କ'ଣ ପେଇଁ ?

ବିପଦରେ ପଡ଼ିଗଲା ବିନୋଦ । ବାହାରେ ସେ ସାରେନ୍ ପକ୍ଷୀକୁ ବାହାରି
ନେଇ ସାରେନ୍ ବି ତାକୁ କିଛି କହିନେଇ । କଣ ଜବାବ ଦବ ?

—ତୁମ୍ଭେଙ୍କ ଗୋଟି କାମ ନୁହେଁରବାକୁ ସାରେନ୍ ଜଣେ ହାକିମ ସାଙ୍ଗ
ପରିକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ।

—ଏତେତ ତେଣୁ କଲଣି । କିଛି ହୁଏନେଇ । ଆଜି ଟିକିଏ ଦେଖିଲୁ
ସାଆନ୍ତେ ନେଇ ?

ବିନୋଦ ଚିତ୍ତ ଝୁପୁଥିଲା । ଯୋଗ୍ୟତା ଅଜିତେ ନେଇ । ନୟନ ରଖିବେ
ନେଇ । ଶାଲ ଦେଉଳକୁ ଶୁଣି ମିଳିଥିବ ? ନବ ଉପାଦେୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମନେ
ପଡ଼ିଲା । ଆଜି ଚୁପ୍ ରହୁବାକୁ ହୁଏ । କହିଲା

—ଠିକ୍ ଅଛି । ତମେ ତ ଆଉ ହୋଇପଡ଼ । ମୁଁ ଦୟାକର ଭାବରେ ସେ-
ଆସିବ । ଦୟାକର ପୁରବା ଆଗରୁ ରକ୍ତପାଟିଏ ଧରି ସେରାଆସିଲା । ସାରେନ୍ ପାଖକୁ
ଯିବାରତ କହିଲା । ଯାଇ ନଥିଲା ବିନୋଦ, କିନ୍ତୁ କହିଲା,

—ସେ ହାକିମ ତୁମ୍ଭେଙ୍କ ଅଗଣିତରାଜ୍ୟ ।

ସୁମିତ୍ରା ପୁଲ ଗୁମ୍ଫାରେ ପୁଲ ବେଲପତ୍ର, ନଡ଼ିଆ, ଧୂପ, ଘିଅ ସଳିତା, ଖିର ଓଗେର ସଜେଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ଗନ୍ଧାରୁ ନ ଓହ୍ଲେଇ ବିନୋଦ ଗୋଟେ କଡ଼କୁ ଗୁମ୍ଫାରେ ସୁମିତ୍ରାକୁ ଡାକିଲା । ସୁମିତ୍ରା କାଁ ହାତରେ ଗନ୍ଧାରୁ ସିଟ୍ଟା ଧରି ଉଠୁ ଉଠୁ ଓଢ଼ି ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରିଦେଲା । ସୁମିତ୍ରାର ରାଗ ପଡ଼ିଲା ବିନୋଦ ଉପରେ ।

ଟିକିଏ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ?

ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଯେ କି ଲାଭ ହେଇଥାଆନ୍ତା ବିନୋଦ ଗୁମ୍ଫାରେ ଲେଇ । କ'ଣ ଗନ୍ଧାରୁକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଦାଣ୍ଡଟାରେ ସୁମିତ୍ରାକୁ କୋଳ କରି ଗନ୍ଧାରୁ ଉପରେ ବସେଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତା ? ନାଁ ଗନ୍ଧାରୁଟା ଖାଲିଥିଲେ ହାତଟାର ଜୋର ବଢ଼ି ଥାଆନ୍ତା । ତାର ରାଗ ହୁଏଥିଲେ ବି ସେଇଟା ଗୁମ୍ଫାରେ, ଆଖିରେ ସହାନୁଭୂତି ଫୁଟେଇ, ଗନ୍ଧାରୁ ଜାଗାଟାକୁ ଟିକିଏ ଗପିଦବାକୁ ପିଠିଆଡ଼େ ହାତ ବଢ଼େଇବ କି ନାହିଁ, ସୁମିତ୍ରା ଗୁମ୍ଫା ତରଫାରୁ

—ପିଠିରେ ହାତ ନ ପକେଇଲେ ଚଳୁନେଇଁ ? ଦାଣ୍ଡଟା । ପୁଣି ଦେଉଳକୁ ବାହାରିବ !

ବିନୋଦ ମନକୁ ଆସିଲା, ଦିନ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ସାମାନ୍ୟ ଘାଁ ଦିନସାରା ମୁହଁ ଚୁଆଁଚୁଆଁ ହେଉ ନଥିଲେ । ଗପିଦା ବା ସାଙ୍ଗ ହେଇ ଚାଲିବା ତ ଦୂରର କଥା । ଏବେକି ହାତ ଧରାଧରା ହେଇ ଚାଲିବା କ'ଣ ଆହୁରି କେତେ କଥା ଚଳିଲାଣି । ପିଠିରେ ହାତ ରଖିଲେ କଣ ଏବେ ବଞ୍ଚିପାରିବ । ତାହା ଦେଉଳ ଯିବା ବା ଠାକୁର ଦେଖିବା ସାଙ୍ଗରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ କ'ଣ ଅଶୁଭ ହେଇଯିବେ ? ପାପ ଲାଗିଯିବ ? କୋଉଠୁ ଆସିଲା ଏ ପାପ ଅନୁଭବଟା ? ପୁଣି ସେଇ ଦେଶରେ ଯୋଉଠି ମିଥୁନ ଓ ମୈଥୁନ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଦେଉଳରୁଡ଼ା ଗୁମ୍ଫା ହେଇଗଲା ଏବଂ ସେମାନେ ବାହାରିଗଲା ଏପରି ଏକ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବ ଅର୍ଚ୍ଚନାକ୍ଷେତ୍ରରେ ହେଇ ନିଜକୁ ଖାଲି ସାର୍ଥକ ମଣି ନଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କ କଥାଟା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଶକ୍ତିପଟକୁ ଭେଦ କରି ଉଭୟ ହେଇଗଲେ । ତେବେ ବିନୋଦ ଏଗୁଡ଼ି ସୁମିତ୍ରାକୁ କହିଲା ନେଇଁ, କହିଥିଲେ ପୁଣି ଗାଲି ଶୁଣିଥାନ୍ତା । ହୁଏତ

ତା ନିଜ ମୁହଁରୁ କିଛି ବେକାଇଦା କଥା ବାହାର ଯାଇଥାନ୍ତା । ସୁମିତ୍ରା ଦେହ ନ ଛୁଇଁ
ବସିବାକୁ ସେ ନିଜକୁ ସାଜୁଛି ନେଲା । ସ୍ବାସାରେ କାଳେ କୋଉ କଥାକୁ କୋଉ କଥା
ବାହାରପଡ଼ିବ ସେଥିପାଇଁ ବିଡ଼୍ ବିଡ଼୍ ହେଇ ‘ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ’, ଜପିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ରକ୍ତସା ବେଶ୍ ଜୋରରେ ଚାଲିଛି । ଭୋଦୁଅ ମାସ ସରିଆସୁଛି । ନେଳି
ଆକାଶ । ଉଡ଼ୁନ ଝର । କାଲି ରାତିର ବର୍ଷାରେ ଧୋଇଧାଇ ହେଇ ଗଛ, ଘର, ସ୍ବାସା
ସବୁ ବେଶ୍ ତାଜା । ପବନ ଟିକିଏ ବି ଅଛି । ହଠାତ୍ ଗୋଟେ ମୋଡ଼ରେ ରକ୍ତସାଟା
ସାଙ୍ଗିକରି ବୁଲିଗଲା । ବିନୋଦ ନିଜ କଥାରେ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ଛନ୍ଦ ବସିଥିଲା । ବା
ଗୋଡ଼ଟା ତାହାଣ ଗୋଡ଼ରେ ମୋଡ଼ ଦେଇଥିଲା । ଭରସାମ୍ୟ ରଖି ପାରିଲାନି । ସୁମିତ୍ରା
ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସୁମିତ୍ରା ମଧ୍ୟ ବାଁ ଆଡ଼କୁ ଢଳିପଡ଼ୁଥିବା ରକ୍ତସା ବାଡ଼ାରେ ଚାପି
ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ବିନୋଦ ଧକ୍କାରେ ଭାର ବାଁ କାନ୍ଧଟା ରକ୍ତସା ବାଡ଼ାରେ ପିଟି
ହେଇଗଲା । ହାତରେ ଧରିଥିବା ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଟା ଅଗେଇ ହେଇପଡ଼ି ଢଳିଗଲା ଫୁଲପତ୍ର ଓ
ବେଶ୍ କିଛି ଖିର ଢାଳି ହେଇଗଲା । ସୁମିତ୍ରାର କାତର “ଓହୋ” ନ ସବୁଝୁ ବିନୋଦ
ଓଢ଼େଣ୍ୟରେ ଗାଳି ଛୁଟିଲା,

—ରକ୍ତସାରେ ଗଲବେଳେ ମନ୍ତ୍ର ଜପୁର କାହିଁକି ଯୋଉ ତ ଭକ୍ତ !
ବାଡ଼ାଟାକୁ ଧରି ବସିଥିଲେ କଅଣ ହେଇଥାଆନ୍ତା ? ଡୋଲେଇକାକୁ ଅଉ ବେଳେ କି
ଜାଗା ପାଇଲ ନେଇ ? ମୋ ହାତଟା ଅସଜ । ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଟା ହେଲେ ଧରିଆନ୍ତା !

—ଦେଲନେଇଁ ?

—ଜମିତି ଦେଇଥାନ୍ତି ? ବାରଜାଗା ବୁଲିକ ଆଇତ । ପେଣ୍ଠ ଜାମା ବଦଳି
ପକେଇ ସଫା ଧୋତି ଜାମା ପିନ୍ଧିଥିଲେ ହେଇ ନଥାନ୍ତା ?

ପଡ଼ିବାଟା ହୁଏତ ବିନୋଦର ଅନ୍ୟମନହତାର ଫଳ । କିନ୍ତୁ ଫୁଲ ଢାଳିଟା
ତାକୁ ନ ଦବାର ଯୋଉ କାରଣଟା ସୁମି କହୁଛି, ସେଇଟା କୋଉଠୁ ଆଇଲା ? ସୁମି
ଅଗରୁ ଏକଥା କହି ପାରିଥାନ୍ତା । ତାଛଡ଼ା ଧରାଯାଉ ତ ଜାମା ପେଣ୍ଠରେ ବାରଜାଗାର
ଚୁଆଁ ଲାଗିଯାଇଛି । ଅଗୁର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବାରୁ ତା ହାତରେ ଫୁଲ ଢାଳିବ ଅଗୁର

ହେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଅଶୁଭ ମଣିଷଟା ସାଙ୍ଗରେ ତ ଶୁଭମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଦେଉଳସିବା ହେବ ! ଏକା ଯାନରେ । ଏକା ଆସନରେ । ଏଇ ଯେ ବିନୋଦ ପଡ଼ଗଲ, ପୁମିହାକୁ ଛୁଆଁ ଲାଗିଲା ନା ନାହିଁ ? ଏସବୁ ବାହାରେ, ଏ ଶକ୍ତାଟା ଏବେ କଅଣ ? କିଏ ଏଥିରେ ବସି କି କି କାଣ୍ଡ ନ କରିଥିବେ ? ତା ପାଟି ଟକମକ ହଉଥିଲା, ଏଇମିତିଆ କଥାଗୁଡ଼ାକ କହିଦବାକୁ । କିନ୍ତୁ.....

ଦେଉଳ ହେଉଗଲା । ଶକ୍ତା ରହିଲା । ତିନୋଟି ଟଙ୍କା ବଢ଼େଇଦେଲା ବିନୋଦ । ଶକ୍ତାବାଲା ନେଲାନେଇଁ । ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଚାହିଁଲା । ବିନୋଦ ଯେତେ ବହଲେ ଦି ଶକ୍ତାବାଲା ନ ଲାଏ,

—ଆମର ଯାହା ଓଁମାଳବ ନ ଦବତ ଆଗରୁ ଜବାବ ହୁଣ୍ଡେଇଲ ନେଇଁ ?

—ତୁ ହୁଣ୍ଡେଇଲୁ ନେଇଁ ।

—ତମେ ପଚାରିଲ ଦେଉଳ ଯିବୁ ? ମୁଁ ହଁ କଲି । ମତେ ତାକିଲ । ମୁଁ ଆସିଲି । ଦର କଥା କହିଲୁ ନେଇଁ ?

—ଯଦି ମୁଁ ତାକିଲରୁ ଆସିଲୁ ଯାହା ଦଉଡ଼ି ନେ । ସବୁଥର ମୁଁ ଏତିକି ଦିଏଁ ।

—ସବୁଥର ! ବଜାର ଭାଉ କେତେ ହେଲାଣି ? ଭାଉ ଆଇଲେ ତିନି ଟଙ୍କାରେ ଦିନ କୋଣ ବାଟ ଗଲାବାଲା ।

—ହଇରେ, ରାମକୃଷ୍ଣ ମିଶନରୁ ଲିଙ୍ଗରାଜ ତିନି କୋଣ ?

ଶକ୍ତାବାଲା ଜବାବ ଦବା ଆଗରୁ ପୁମିହାର ପାଟି ଶୁଭୁଲା,

“କାହିଁକି ତା ସାଙ୍ଗରେ ନଗେଇବ ? ଗରିବ ଲୋକ । ମେହନ୍ତ କରନ୍ତି । ଦେଇଦିଅ ।

ବିନୋଦ ପୁମିହା ସାଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା । ଶକ୍ତାବାଲା କିପରି ଅଥଥା ବେଶି ଦାନ କରୁଛି ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ମାତ୍ର ତାର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଯେ ସେ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞାରୁ ବହୁତ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି । ରୂପଦ୍ରବ୍ୟ ଶକ୍ତାବାଲାକୁ ଅତି ଦି'ଟଙ୍କା ବଢ଼େଇଦେଲା । ଗଲାବେଳକୁ ଶକ୍ତାବାଲା କହିଗଲା,

—ହେଉଥା ତ ଦବ । ଏତେ ଝିକିଝିକି କାହିଁକି ?

ଅନ୍ୟ ଦିନ ହେଉଥିଲେ ବିନୋଦ ଚିତ୍ତବାଳାକୁ ଗ୍ରସ୍ତ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ତାକୁ କିଛି କହିବାରୁ ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ସୁମିତ୍ରା କହିଲା,

“—କାହାର ମାନ ଇଚ୍ଛୁତ ଗଲା ?”

ବିନୋଦର ମନ ହେଉଥିଲା ପରୁରବ

ତମ ମାନ ବଢ଼ିଲା ତ ? କିନ୍ତୁ କଥା ନ ମାଜିବାକୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ନେଲା । ସୁମିତ୍ରା ହଠାତ୍ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା । ବିନୋଦ ମନରେ ଝିକିଝିକି ଗୋଟେ ଆଶା ଉଠି ମାରିଲା । ସିଧା ସଳଖ ନ ହେଉ ପଛେ, ସୁମିତ୍ରା ବିନୋଦର ଅଭିଯୋଗ ଓ ଅଭିମାନ ବୁଝିବ । ଟିକିଏ ହେଲେ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖେଇ କହିବ “ଚିତ୍ତବାଳା ଗୁଡ଼ାକ ସେଇମିତିଆ ହେଲେଣି” ବା ଏଇପରି ଆଉ କିଛି କହିବ । ହୁଏତ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିବା ମୂଳରେ ଏଇ ଯହାନୁଭୂତିଟା ଥିଲା । ହଉ ହେଲା, ମୁହଁ ଖୋଲି ନ କହି ଭାବନେଇ ବିନୋଦ ସୁମିତ୍ରା ଆଡ଼େ ଅନେଇଲା, କିନ୍ତୁ ସୁମିତ୍ରାର ଆଖି ଭାଗରେ ଜଳୁଥିଲା ପରି ମନେହେଲା । ଏଇ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟାକୁ ଠିକ୍ ପ୍ରମାଣ କରି ସୁମିତ୍ରା ଫିସ୍ ଫିସ୍ ହୋଇ କହିଲା,

—ସବୁବେଳେ ସବୁ କଥାରେ ଖିଟ୍‌ଖିଟ୍ ନଗେଇଛନ୍ତି । ଖୁସି ମନରେ ଭଲରେ ଭଲରେ କିଛି କରେଇ ଦେବେନି । ବିନୋଦ ଜାଣିଲା ଯେ ତା ନିଜ ଆଖିବ କୁହୁଳି ଡେଇଁ । ଗାଲ ମୁହଁ ଚାତି ଯାଇଛି । ଭାବିଲା ପଲେଇବ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ସୁମିତ୍ରା ପଇସା ରଝେନି । ବାଟ ଚିହ୍ନି ଜାଣେନି । ଅଜଣା ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥା କହି ପାରେନି । ବିନୋଦ ନରମି ଗଲା । ମନରେ ସୁମିତ୍ରା ପାଇଁ ବହୁତ ଦରଦ । କହିଲା,

—ସ୍ଥିତ, ଯାହାତ ହବାର ହେଇଗଲା । ଚଞ୍ଚଳ ଦର୍ଶନ ସାର, ଅତିସ୍ ବେଳ ହେଇଯାଉଛି ।

—ଦିନେ ନ ଗଲେ ତଳକୁ ନେଇ ?

ସୁମିତ୍ରାର ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦାବଡ଼େଇ ଶଲ ବନୋଦ ।

କଣ ଠିକ୍ କହୁବାକୁ ଗୁଡ଼ିଚ ସୁମିତ୍ରା ? କହଲୁ,

—ଏଇନା ବହୁତ କାମ । ନୂଆ ହାକିମ ଭାରି କଡ଼ା । ନଗଲେ, ଆଗରୁ
ନକଶେଇ ହୋଇ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ ଦେଲି ବୋଲି ଖେପି ଯିବେ । ତେବେ ଆଉର
ପଣ୍ଡାଏ ଅଛନ୍ତି । ଆମ ପୂଜା ସରିଯିବ । ସୁମିତ୍ରା ଗରଗର ହେଲା,

—ଆଉ ସବୁ କାମକୁ ତମର ବେଳ ଅଛି । ଖାଲି ଠାକୁର ଦେବତା ପାଇଁ
ନାହିଁ । ମୋ ପେଇଁତ ଜମାରୁ ନାହିଁ । ସକାଳଟାରୁ ଚାଲି ପଲେଇଲି କେମିତି ? ମୁଁ
ଭରୁଥିଲି ଏଠା ସାରି ଟିକେ କପିଳେଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥାନ୍ତୁ ।

—ଦେଖି ।

—ଦେଖି ? ଖିଙ୍କାର ହେଲୁ ସୁମିତ୍ରା,

—କଣ ମିଳୁଛି ଏତେ କାମରୁ ? ମନେ ମନେ ଭାରି କାମିକା ତମେ ।
ଏଇଥିପାଇଁ କହୁ ହଉଛି । କାହାର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ନାହିଁ । ନଇଲେ କ'ଣ ତମେ
ସେଇମିତି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସାଙ୍ଗମାନେ ଯାଇ କେଉଁଠି ଉଠିଲେଣି ?

ବନୋଦ ରାଗିଗଲା । ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ବାହାହେଲି ନେଇ କହୁ ଦବାକୁ ବାହାରି
ସୁଖି ବାଆଁରେଇ ଦେଲା,

—ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଟାଣୁଛ ? ସେମାନଙ୍କ କର୍ମ ତାଙ୍କୁ ଫଳୁଛି ।

—କର୍ମ ଫଳୁଛି । ତମକୁ କିଏ ମନା କଲା ?

ବନୋଦ ଦେଖିଲା, କଥାଟା ଅଣବାଗିଆ ଧରିଯାଉଛି । କହୁଲା,

—ହଉ ହେଲା, ଛୁଟି ନେବି । ଏଠା କାମ ସାରିଲେ ତ କପିଳେଶ୍ଵର
ଯିବା । ଆଉ ଡେରି କରନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ସେମାନେ ମୁଖଣ୍ଡିଆଲୀର ଦକ୍ଷିଣ
ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ଵାରବନ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ପକେଇଲା
ସୁମିତ୍ରା । ଭିତରେ ବେଶି ଭଡ଼ ନଥିଲା । ଭଲରେ ଫୁଲ ବୋଲପନ୍ଦି ଓ ପାଣିଦିଆ

ସରଳ ! ଉଭୟଙ୍କୁ ଗଢ଼ୁ ଥର ପାଣି ଦେବାକୁ ହେଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଦବାବେଳକୁ ବିନୋଦ
ଧର୍ବରୁ ପୁରୁଣାଟିଏ କାନ୍ଥ ଥିଲା । ସୁମିତ୍ରା ସେଇଟା ତା ହାତରୁ କାଢ଼ିନେଇ ଗଡ଼
ଢ଼େପରେ ପକେଇ ଜୁହାର ହୁଇ ହୁଇ ହୁକୁମ କଲା, ତାକୁ ଟଙ୍କାଟିଏ ଦିଅ ।

ସୁମିତ୍ରାର ଆଜର ଏମିତିଆ ହାତଖୋଲା ମିଶ୍ରାସ ଦେଖି ବିନୋଦ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ହେଲା । ସୁମିତ୍ରା ଆଗରୁ ବିନୋଦର ଏଇ ଭାବଟା ଛପିଲା ନେଇ ।

—ରୁଁ ସିଂହେଟରେ ଦିନକୁ ଦଶ ଦଶଟଙ୍କା ଉଡ଼ୁଥିବା । ଦେବତା ଗ୍ରାହଣ
ଗରିବ ଗୁରୁବାଙ୍କ ବେଳକୁ କୁହୁକୁହୁ କାହିଁକି ?

ଶିବ ଅର୍ଚ୍ଚନା ପରେ ଗଣେଶ, କାର୍ତ୍ତିକ, ପାଷାଣ, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦର୍ଶନ
କରିଲା । ସବୁ ପାଦୁକ ସିନ୍ଦୂର ଦେନା ହେଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଆଗଲା ।

ଦେଉଳ ସାମ୍ନାରେ ଉପାସରେ କପିଳେଶ୍ୱର । ପୋଖରୀରେ ଗୋଡ଼ ହାତ ମୁହଁ
ଧୁଆଁ ସରଳାବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ନିୟମିତ ପୂଜକଙ୍କ ଦେଖା ହେଇଗଲା । ସୁମିତ୍ରା
ହାତ ଖୁସି ହେଇଗଲା,—ଯା ହୁଇ ଆପଣ ଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମେ ଯାଉଁଲୀନନ୍ଦୀଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା । ସେଠୁ କପିଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା । ପୂଜକ
ମାଳୀ । ଜନ୍ମ ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନାରେ ଗ୍ରାହଣ ପକେ ଆଦରଛନ୍ତି । ଅନର୍ଗଳ ନାନା ମନ୍ତ୍ର
ଆବୃତ୍ତି କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ମନ୍ତ୍ର ଗାଇବାକୁ ସୁମିତ୍ରା ଓ ବିନୋଦଙ୍କୁ
କହୁଥାନ୍ତି । କପିଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ପାଇଁ ସେ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଭରଚିତ ଅର୍ଚ୍ଚନାଶ୍ୱର ପ୍ରୋଫ
ଆବୃତ୍ତି କଲେ,

“ରୂପେୟ-ଗୌରବ-ଶରଣ କାୟେ
କର୍ପୁରଗୌରବ-ଶରଣକାୟ ।”

ଫଳଶ୍ରୁତି ନବମଟିକୁ ବାଦ ଦେଲେ ଆଠପଦର ଅଷ୍ଟକଟିଏ । ପୂଜକଙ୍କ ଠାରୁ
ଶୁଣି ଆବୃତ୍ତି କରୁ କରୁ ଏଇ ଅର୍ଚ୍ଚନାଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟୟର ମାନସିକତାକୁ ନୂଆକରି
ଅବସ୍ଥାର କରୁଥାଏ ବିନୋଦ । କୋଉଠି ଶିବ ଓ ଶିବା ପରସ୍ପର ଅନୁପରକ ।

ସମଧର୍ମୀ । ଯେପରି ଆରମ୍ଭ କର୍ତ୍ତୃନା । ଉଭୟେ ଗୋରା । ଗୋରା ଚମ୍ପାପରି, ଶିବ
 କର୍ପୁରପରି । ପୁଣି କୋଉଠି ବିରୋଧୀ । ଉମା “କୃତସ୍ମରାୟେ” ବା କୃତକର୍ମପର୍
 ଏବଂ ମହେଶ୍ୱର “ବିକୃତସ୍ମରାୟେ” ବା କର୍ମପର୍ ନାଶନ । ବିଶ୍ୱଜନନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ବିଶ୍ୱ
 ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । “ପ୍ରପଞ୍ଚ-ସୃଷ୍ଟିନୁତ୍ପ-ଲକ୍ଷ୍ୟକାୟୋ ।” ରୁଦ୍ର ତାଣ୍ଡବରେ ବିଶ୍ୱ ସହାର
 କରନ୍ତି । “ସମସ୍ତ ସହାରକ ତାଣ୍ଡବୟ” ମାତ୍ର । ମାତ୍ର କେହି କାହାରକୁ ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ ।
 “ଶିବାନ୍ୟତାୟୋ ଚ ଶିବାନ୍ୟତାୟ” । ଉମା “ଶିବ ସହୃତା” ବିଦ୍ୟମାନ । ଇଶ୍ୱର
 “ଶିବା ସହୃତ” ବିଦ୍ୟମାନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ଶେଷରେ “ନମଃ ଶିବାୟୋ ଚ ନମଃ
 ଶିବାୟ” ଗାଉ ଗାଉ ବିନୋଦ ଜାଣୁଥିଲା ଯେ ଅଷ୍ଟକଟି ଯେ ଯୋଉ ବୁଦ୍ଧି ବିଶ୍ୱର
 ଝଟେଇ ର’ ଠ’ କରି ଯେତକ ବୁଦ୍ଧି, ପୁମିନୀ ସେତକ ବା ସେଭଳି ସିନା ବୁଦ୍ଧି
 ପାହୁନି, କିନ୍ତୁ ପୁମିନୀ ଭିତରର ଯୁଗ ଯୁଗ ସତତ ନାଶକ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କାମ
 କରୁଛି । ସହଜାତ ସହାର ବଳରୁ ପୁମିନୀ ଅଷ୍ଟକଟିର ମର୍ମରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ନ ହେଲେ
 ଏମିତି ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସୁଆନ୍ତା କାହିଁକି ? ଗମ୍ଭୀରରୁ ବାହାର ଆସୁ ଆସୁ ପୁମିନୀ ପ୍ରାୟ
 ବିନୋଦର କାନ ପାଖରେ ମୁହଁ ଲଗେଇ କହିଲା, ପୁଅର ବାହାଘର ହେଉଛି ବୋଲି
 ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଛି ।

ସକାଳୁ ପୁମିନୀର ବିରକ୍ତିର କାରଣ ବୁଝିପାରିଲା ବିନୋଦ । ପୁମିନୀର ନିଦ
 ଶୁଣି ଥାଆନ୍ତା । ସେ ଆଉ କିଛି ସମୟ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହୁଥାଆନ୍ତା । ବିନୋଦ
 ପାଖରେ ଥାଆନ୍ତା । ବିଛଣାରେ ଥିଲେ ଆହୁରି ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ପୁମିନୀ ଧୀରେ
 ଧୀରେ ନିଠେଇ ନିଠେଇ ସ୍ୱପ୍ନ କଥା କହିଥାଆନ୍ତା । ବିନୋଦ ହୁଁ ହୁଁ ମାନ୍ୟୁଥାଆନ୍ତା ।
 ସେଇଠି ଦେଉଳ ଆସିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଉଭୟେ ମିଶି ଫୁଲ ଖେଳପତ୍ର
 ସଜସଜ କରିଥାନ୍ତେ । ଯାହାପରେ ଯାହା ଘଟିବାରେ ଦେହ ମନ ଅଭ୍ୟାସ, ସେଇ
 ଫଳ ବଜାୟ ରହିଥାଆନ୍ତା । ତା ନ ହେଇ, ଖାଲି ରକ୍ତସାତେ ଧର ଦେଉଳ ଆସିଯିବାର
 ଛନ୍ଦପତନ ଘଟିଯାଇଛି । ଆଗରୁ ବୁଦ୍ଧିବା ଭିତରୁ ଥିଲା ବିନୋଦର । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ଏ
 ଯାଏ ନିଜ ଅଶ୍ରୁ ଛତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲା । ଯାହାର ଏକନା ସେମାନଙ୍କ ପାରମ୍ପରିକ
 ସମ୍ପର୍କର ମର୍ମରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିନାହିଁ । ଆଗୁଣୀ ଶଙ୍ଖରଙ୍ଗର ଜୟ ହେଉ । “ଶିବ ସହୃତା
 ଓ ଶିବା ସହୃତ” ଭଲ ମନରେ ଦିହେଁ ଦେଉଳ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ ।

ଦେଉଳର ଉତ୍ତର ଠାରେ ପାଖଟାକୁ ଚାଲି ଦେଇଯାଉ, କୁହାର ହେଲେ-
ବେଳକୁ ସେମାନେ ଛଡ଼ା ହେଇଥିବା ବାଁ ପଟରୁ ଡାହାଣପଟକୁ ଯିବାପାଇଁ ଗୋଡ଼
ବଢ଼େଇର ବନୋଦ, ପୂଜକ ହଁ ହଁ କରି ଉଠିଲେ । ଠିକ୍ ମଝିରେ କପିଳେଶ୍ଵରଙ୍କ
ପାଦୁକ ନଲା । ପାଦୁକ ନଲା ତେଇବା ମନ ! କଥାଟା ଖିଆଲ ର ଥିଲା ବନୋଦର ।
ସେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଇପଡ଼ିଲା । ସୁମିତ୍ରା ଆକଟ କଲା,

—କୋଉଥିକି ହେଲେ ନିଦା ରହୁନେଇ ।

ବନୋଦର ମନେହେଲା, ସୁମିତ୍ରା ସବୁ କଥାରେ ମାତ୍ରା ଲଘନ କରୁଛନ୍ତି ।
ଟିକକ ଆଗର ଅନୁଭୂତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତିର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଉଭେଇଗଲା । ବଦଳରେ
ସୁମିତ୍ରା ପ୍ରତି ଶବ୍ଦ ଦୃଶ୍ୟରେ ତା ମନ ଭରିଗଲା । ପୂଜକ କାଳୀ ମନ୍ଦିରଆଡ଼େ ଆଗେଇ
ଗଲେ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରର ଚକ୍ରତାରୁ ପୁରାଣ ପାଇଗଲେ । ବନୋଦକୁ
ଆହୁରି ଖସିପ ଲାଗିଲା । ସେ ପୂଜକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯିବାକୁ ଜୋରରେ ଚାଲିବାକୁ
ଲାଗିଲା । ପଛରୁ ସୁମିତ୍ରାର ହୁକୁମ ଶୁଭିଲା,

—ପାଟେଟି ଉପରକୁ ଅନେଇଲ ।

ବନୋଦ ଆଗେ ପଛକୁ ବୁଲି ସୁମିତ୍ରାକୁ ଚାହିଁଲା । ସୁମିତ୍ରାର ସାବୁମୁହଁ ଝୁପିରେ
ଝଲିମଲି କରୁଛି । ବନୋଦ ପାରିବି ଉପରକୁ ଅନେଇଲା । ଯୋଡ଼ିଏ ଦେଉଳିଆ ପାଶୁ
ବେକରେ ବେକ ଛନ୍ଦ ଦେଇ ଆସି ଚାଲି ଯୁମୁରୁଚନ୍ତି । ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁଭାବରେ
ବାରମ୍ବାର ଦେଖିଥିବା ଏ ଦୃଶ୍ୟଟାରେ ବନୋଦର ବସେଇ ଭବାନୀର ହେଲାଣି ।
ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି ସୁମିତ୍ରା ପଚାରିଲା, ଏତେ ରାଗୁର କାହିଁକି ?

ବନୋଦ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ କାଳୀମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ଚାଲିଲା । ପୂଜା ସାରି
ଗାୟାତ୍ରୀ ଦୁଆରୁ ଜଗମୋହନ ଦୁଆର ଯାଏ ଆସିବା ଭିତରେ ଆଉ ଏକ ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ଜଗମୋହନର ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ଭକ୍ତମାନେ ବସି ପ୍ରୋଥ ଆବୃତ୍ତି
କରୁଥିଲେ । ନାନାକଣ୍ଠ । ନାନା ସ୍ଵର । ତାର ଭିତରୁ ଜଣଙ୍କ କଣ୍ଠ ଟିକିଏ ନିଆରା ।
ଆବୃତ୍ତିର କଥାଗୁଡ଼ିକ ନିଆରା । ବନୋଦର କାନରେ ପଡ଼ିଲା,

“ବିଜେ କର୍ଣ୍ଣ କଟାର ଦେନଶ ଘୋର ଚଣ୍ଡୀ” । ଦେଖିଲୁ ଗୋଟିଏ କଣରେ
ଜଣେ ସପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପାକୁଆ ବୁଢ଼ା ବସି ଗାଉଛନ୍ତି । ସାମ୍ନାରେ ବ୍ୟାଘାସନ ଉପରେ
ଛପା ବହୁଟିଏ । ବୁଢ଼ା ଏକବାରେ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ବହୁଠାରୁ ଗୁରୁ ଛ ଆଙ୍ଗୁଳି
ଉପରଯାଏ ମୁହଁ ଝୁଲେଇ ଦେଇ ତନ୍ମୟ ହେଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ପର ପାଦଟା ଆରମ୍ଭ
କରୁ କରୁ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଝେଲିଗଲା । ଭାରି ମିଠା ହସ । କ’ଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି
ବୁଢ଼ା ? କାହାକୁ ? ସାରୋଳଙ୍କ ଚଣ୍ଡୀକୁ ? ଘୋର ଚଣ୍ଡୀକୁ ? ନା ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଏକାନ୍ତ
ନିଜର କୋଉ ଚଣ୍ଡୀକୁ ? ସେଇଟି ପୁଣି ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ କିଏ ଜାଣେ ? ପଲକରେ
ଏଇମିତ ଭାବପକେଇ ବିନୋଦ ଠିଆ ହେଇପଡ଼ିଲା । ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଜାଣିଲା
ଯେ ସୁମିତ୍ରା ବି ଛୁଡ଼ା ହେଇପଡ଼ି, ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି । ବୁଢ଼ା ଗାଉ ଚାଲିଛନ୍ତି—

“ବିଜେ କର୍ଣ୍ଣକଟାର ଦେନଶ ଘୋର ଚଣ୍ଡୀ
ମଉରସ ନାଟେ ମଢୁଆଳ ନାଟ ଖଣ୍ଡୀ ।
ଦର୍ଶି ମର୍ଦ୍ଦଳ ସେ କଂସାଳ କରତାଳ
ନାଚନ୍ତି ହରଷେ ବିହରନ୍ତ ମଢୁଆଳ ।
କ୍ଷଣକେ ମୋହୋନା ସେ କ୍ଷଣକେ ଧୀର ମତ
କ୍ଷଣକେ ଅଭୟ କ୍ଷଣକେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ସେ କରନ୍ତି ।
କ୍ଷଣକେ ମାଧବୀ ସେ କ୍ଷଣକେ ଦିବ୍ୟରୂପୀ
କ୍ଷଣକେ ବାଳଭବ କ୍ଷଣକେ ଗଗନ ଖେପି ।”

ବୁଢ଼ାଙ୍କ ସାର ମୁହଁ ଉଜ୍ଜଳ ଉଠିଥାଏ । ପଡ଼ୁପଡ଼ୁ କଣ୍ଠ ସ୍ଵର ଟିକିଏ ଟିକିଏ
ନିଷ୍ଠୁର ହେଇଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ପର ପଦଟି ଗାଇଲାବେଳକୁ ସେ ଯେପରି ନିଜ
ଭିତରେ ବୁଢ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ।

“କ୍ଷଣକେ ଜପତପ କ୍ଷଣକେ ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତ
ବିଶ୍ଵ ବିକଟାଳି ସେ କ୍ଷଣକେ ଶାନ୍ତମୁଖି ।”

ଆଖିରେ ଧାର ଧାର ଲୁହ । ବିନୋଦ ବୁଲି ପଡ଼ିଲା । ସୁମିତ୍ରା ଆଖି ଲୁହରେ
ଟଳମଳ । ବିନୋଦ ହାତ ବଢ଼େଇ ଦେଲା । ହାତ ଧରାଧର ହେଇ ଦହେ ବାହାରି
ଆସିଲେ ।

ଖୁଣ୍ଟୁକୁ ଧରି ପାଦେ

ପରାଣ ବର୍ଷ ଚଳର ସେଇ ପିଲାଟିର ମୁହଁ ମୋ ଆଖିରେ ଭାସି ଉଠିଲା । ମେଘୁଆ ଆକାଶରୁ ଚେନାଏ ଆଉ ବୁଢ଼ା ନଈଆଗଛର ମୁଣ୍ଡଟା ଝରକାରୁ ଦଶୁଥିଲା । ଚଣ୍ଡା ଦେଖିଲି । ପାଞ୍ଚଟା । ସଞ୍ଜ ପାଞ୍ଚରେ ବଗିଚା କାମ ଶେଷହେଇ ସେତେବେଳେ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୁଏଥିଲା । ଶିଶୁ ସମ୍ବଳ ପିଲାଏ ଭଲ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଭୁଡ଼ୁ ବୋହୂ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇନ୍ଦ୍ରୀୟ ଖେଳୁଥିଲେ । ଭଲରେ ଗୋଟେ ପଟେ ମୁଁ ଓ ଆଉ ପଟେ ସେକେଣ୍ଡମାଷ୍ଟର ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ । ଆମ ମାଲିକର ସ୍କୁଲର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପୂର ଛ'ବର୍ଷ ଚାଲୁଥାଏ । ମୁଁ କଟକରୁ ଶିକ୍ଷକ ଟ୍ରେନିଂ ପାସ୍ କରବା ବର୍ଷ ଆମ ପଡ଼ିଆ ଗାଁର ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଆଇ. ଏ. ଫେଲ ହେଇ ଯାଇ ବହୁତ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଆନ୍ତି । ବୋଧଶୋଧକରି ତାଙ୍କୁ ସେକେଣ୍ଡମାଷ୍ଟର କରେଇ ଥିଲା । ଭଲଭାବେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରି ପୁଣି ଥରେ ଆଇ. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦବାକୁ ଚାହେଁଇଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ସେ ଆଇ. ଏ. ପାଶ୍ ପରେ ଘରୋଇ ଭାବରେ ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଥରେ ଫେଲ୍ ହେଇ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ଦେଇ ଫଳକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଆନ୍ତି । ଛାତ୍ରା ନ କହିଲେ ବ ତାଙ୍କ ଭାବଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥାଏ ଯେ ଆମ ସ୍କୁଲର ରୁଟିନବନ୍ଧା କାମ...ପାଠପଢ଼ା, ଖେଳ, ହସ୍ତେଲ ଇଦାରଖି, ବଗିଚା କାମ ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଗୁଁ ସେ ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ନଦେଇ ପାରିବାରୁ ଫେଲ୍ ହେଇଗଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆଗ ଚଢ଼ିଚଢ଼ି ପଣ ଯାଇ ନଥାଏ ।

ଜଙ୍ଗଲ ଘେରୁ ଆମ ଗାଁରେ ଶବ ପାଖାପାଖି ଘର । ବିଭିନ୍ନ ପାଟକର ଲୋକ ଥିଲେ ବି ଗାଁଟି ମୋଟାମୋଟି ଚୂର୍ଯ୍ୟ ଗାଁ । ସବୁର କିଛି କିଛି ଜମିଥାଏ । ତେବେ କେବଳ ଆମଘର ଛଡ଼ା କାହାର ପାଞ୍ଚ ଦଶମାଣରୁ ବେଶି ନଥାଏ । ଆମ ସରବସ୍ଥାକାର ଘର । ଘ'ନାଟିଯାଏ ଧାନଜମି ଓ ଅଧବାଟୀଏ ପାହାଡ଼ତଳ ତଳ...ହରଡ଼ କୋଳଥ

ହୁଏ । ଯବୁ ଜମି ଏକ ପସଲ । ପାଣି ସୁବିଧା ନଥାଏ । କାହାର ଗୁଜରାଣ ଗୁପ୍ତରୁ
ମେଣ୍ଟେନା । ଜଙ୍ଗଲ ହିଁ ଭରସା । ଲୋକେ ପନାସି ଘାସ, ଜାଲ କାଠ, ଝୁଣା, ମହୁ,
ଶାଳପତ୍ର, ବିଭିନ୍ନ କସମର କୋଳି ଓ ମଞ୍ଜି...ଟୋଲ, କଞ୍ଚା, ମହୁଲ ଇତ୍ୟାଦି
ସଂଗ୍ରହ କରି ରବିବାର ହାଟରେ ବିକନ୍ତି । ନଥିଲା ଲୋକେ ହସ୍ତାକ ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଲ
ମାଣି ଆ କଣ୍ଟେ । ଆମଅଡ଼େ ପନପରିବା ଗୁପ୍ତ ହୁଏ ନଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ବାରିରେ କିନ୍ତୁ
ସଜନା ଗଛ ଆଉ ଶିମ ଲଟା । ଡରକାର ପାଇଁ ପୁଣି ସେଇ ଜଙ୍ଗଲ । କୁମୁରୀ,
କାଙ୍କଡ଼, ମଟେଇ, ଆଗାଡ଼ୁଆ ପନପରିବା ଆଉ ନାନାବିକମର ଶାର...ଗୁଣ୍ଡପୋଡ଼ା,
ଭଦ୍ରଭଦ୍ରା, କାନସିରି, ଲୋଟଣୀଡ଼ୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ବର୍ଷାଦିନେ ଛତୁ ଆଉ ବର୍ଷାସାର
ମଝିରେ ମଝିରେ ମିଶିଗ କୁଟରା, ଶମ୍ବର, ବାରୁହା, ଝିଙ୍କ, ବଣ କୁକୁଡ଼ା, ଚିଡ଼ି, ହରଡ଼
ଚଢ଼େଇ ମାଝିସ ।

ମୁଁ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପାସ କରିବା ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହୁଏ ବୋଲି
ଶୁଣାଗଲା । ଠିକ୍ କଲି ନୂଆ ଓଡ଼ିଶା ଗଢ଼ିବାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଲାଗିବି । ଆମରି ଗାଁରେ ।
ସ୍କୁଲଟିଏ ବସେଇବି । ବାପା ଅରାଜି ଥିଲେ । ବୋଉ ଖୁସି ହେଇଥିଲା । ବାପାଙ୍କୁ
ଚୁଝାଇଲା, “ଆମର କୋଉ ନଅଟା ନା ଛଅଟା । ପିଲା ବକଟେ । ଗାଁରେ ଇସ୍କୁଲ
କରୁ । ପାଖରେ ରହୁବ । ମଲ ବେଳକୁ ପାଣି ଟୋପାଏ ଦବ । ଗାଁ ପିଲେ ପାଠଶାଳା
ପଢ଼ିବେ—ତାଙ୍କ ଆଖି ଫିଟିବ । ସେତେବେଳେ ଦେଶକାମର ଗୋଟିଏ ବାତାବରଣ
ଥିଲା । ବାପା ଶେଷକୁ ଖାଲି ରାଜି ନୁହଁ, ମୁଁ ଟ୍ରେନିଂ ପାସକରି ଆସିଲାପରେ, ନିଜ
ତଲା ଜମି ଦଶମାଣ ଦେଇ ଇସ୍କୁଲ ଘର ବି ତୋଳେଇ ଦେଲେ । ବାପାଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ
କୂପ୍ ଠିକାକାରୀ ଥିଲା । ତେଣୁ କାମପାଇଁ କାଠ ବା ଲୋକ ଅଭାବ ନଥିଲେ ।

ଆମ ଅଞ୍ଚଳ ଅବହା ଯାହା ସେଥିରେ ପଡ଼ୁଆ ପିଲାଙ୍କ ରହୁବା ଖାଇବା
ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲ ଭରପରୁ ହୁଏ ଦରକାର ଥିଲା । ନହେଲେ କାମ ଧନ୍ଦାରେ ବାପ
ମାଆଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ନକରି ଓଲଟା ଇସ୍କୁଲ ଝରତର ବୋର୍ ପିଲାଏ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ
ନଦିଦେଲେ, କେନ୍ଦ୍ର ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼େଇବାକୁ ବାହାରିବେନି । ବାପାଙ୍କ ତଲା ଦଶମାଣ
ସମ୍ବଳକରି ପିଲାଙ୍କ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଚାଲେଇବାକୁ ବାହାରିଲା । ଅଧାକରେ ହରଡ଼

କୋଳଥ ଓ ଆଉ ଅଧାକରେ ଝିଠିଆ ଧାନ କଲୁ । ଘର ତିଆରି ପାଇଁ ମାଟି ଖୋଳାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗଡ଼ିଆକୁ ଟିକିଏ ଗହର କରି ପୋଖରୀଟିଏ ହେଲା । ପୋଖରୀ ଛୁଡ଼ାର ଦିପଟେ ନଡ଼ିଆ, କଦଳୀ, ଆମ୍ବ ଗୋଟେ ପଟେ ପନିପରିବା ଓ ଆଉ ଗୋଟେ ପଟେ ଫୁଲ ବଗିଚା କଲୁ । ପୋଖରୀରେ ପାଣି ଭଲ ପଡ଼ିବାରୁ, ତେଣୁ ମଡ଼େଇ ପରିବାରର ବଢ଼େଇଲୁ । ଆମ ଆଡ଼େ ଆମ ସ୍କୁଲ ବଗିଚାରେ ପହଞ୍ଚି କରି କୋବି, ମୂଳା, ମଟର ଓ ବିଲ୍ୱ ବାଜରା ଗୁଡ଼ିକ ହୋଇଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ସ୍କୁଲ ହତାଟି ଗୋଟିଏ ଦର୍ଶନୀୟ ଛାନ ହୋଇଗଲା । ଶୁଭେଚ୍ଛି ପିଲାରେ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ମାଲନର ପରୀକ୍ଷାରେ ଗୁରୁଜଣ ଯାକ ପାସ କଲେ ଓ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟାଚରେ ସାତଜଣ ଯାକ ପାସ କଲେ ଓ ତୃତୀୟ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଲେ । ଷଷ୍ଠ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ଚତୁର୍ଥରେ ତିରିଶି, ପଞ୍ଚମରେ ପଚାଶ, ଷଷ୍ଠରେ ପନ୍ଦର ଓ ସପ୍ତମରେ ଦଶଜଣ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ଏତେ ପିଲାଙ୍କ ଖାଇବା ଝାଡ଼ ଚାଲିଯିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଥାଏ । ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ବାହାରୁ ଆସୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କଠାରୁ ମେସ୍ ଝାଡ଼ ବାବଦକୁ ଗୁଡ଼ିଲ ବାରସେର ଓ ଯୋଡ଼ିଏ ଲେଖାଏ ଟଙ୍କା ନବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ।

ସେଇ ବର୍ଷରେ ଗାଁରେ ଜଣେ ନୂଆ ଭଦ୍ରଲେକର ଆସିବାକୁ ହେଲା । ଖୁବ୍ ଛୁଟିପରେ ଅଫିସରେ ବସିବା ଦେଖିଲି ଜଣେ କିଏ ସାଇକଲରେ ସ୍କୁଲଆଡ଼େ ଆସୁଛନ୍ତି । ଖଦଡ଼ ଧୋତି, ପଞ୍ଚାସ, ଚଟି, ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା । ସାଇକଲରୁ ଓହ୍ଲଇ ଓହ୍ଲଇ କହିଲେ,

ନମସ୍କାର । ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ସୁପରଭାଇଜର ମୁଁ, ଛୁଟି ଭିତରେ ଆସି ଶୁଣା ସେକରେ ଘରଟିଏ ନେଇଛି—ଅଫିସ ଓ ବସ । ଏଇଠି ଗୋଟିଏ ଲୁଗାବୁଣା କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲିବା ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ଆମେ ଯୁଦାଦେବୁ, ବୁଣାଲୁଗା ଓ ଡାକିବ୍ ଦରରେ କଣିନେବୁ । ବୁଣାଲିମାନେ ହାତତନ୍ତ ବଦଳରେ କଲ ଠକଠକ ପକେଇଲେ ବେଶି ବେଶି ବୁଣି ଦିଅନ୍ତା ଅଧିକା ଆୟ କରିପାରିବେ । କଲତନ୍ତ ଆମେ ଯୋଗେଇଦେବୁ ରାଣରେ ।

କଲନର ଗାଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ରଣ ପଇଠ ହେଇଯିବ । କେଇଜଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଇଥିଲା । ସେମାନେ ରାତି ହେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ... ଗୁଡ଼ୁ ଆମ ଲୋକେ ତ ଯିମିତି, ଆପଣ ସାହାଯ୍ୟ ନକଲେ କିଛି ହୁଏନି ।”

ଏମିତିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସୂତା ଓ ଲୁଗା ବେପାରୀଙ୍କର ଷଡ଼ । ସେଇ ଆଶଙ୍କାରେ ବୁଝାଲୀମାନଙ୍କୁ ଏଥିରେ ନ ପଶିବାକୁ ସେମାନେ କହୁଥିବାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଥିଲା । ଭୁଲ କାମଟିଏ ହବାକୁ ଯାଉଛି । ମୋ ଦେଇ ଯାହା ଯେତକ ହୁଏ କରବା ପାଇଁ ରାତି ହୋଇଗଲା । ଭଦ୍ରଲୋକ ଡ଼ୁ ଡ଼ୁ କହିଲେ,

“ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁରୋଧ । ପୁଅଟି ଗଲବର୍ଷ ପ୍ରାଇମେରୀ ବୁଝି ପାଇଁ ବୟସ କମ୍ ହେବାରୁ ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏବର୍ଷ ପଢ଼ାଷା ଦବ । ଅନୁମତି ହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ବସି କିଛି ପାଠ ଶୁଣନ୍ତା ।”

“ହଉ କାଲିଠାରୁ ଆସୁ ।”

ଭଦ୍ରଲୋକ ବାହାର ଯାଉଥିଲେ । କମିତି କେଜାଣି ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ କଥାଟା ବିନ୍ଦୁଳି ପରି ଖେଳିଗଲା । କହିଲି,

“ମୋର ବି ପଦେ । ଆପଣମାନେ ତ ଲୁଗା ନେଇ ବେପାରୀଙ୍କ ବିକବେ । ଏ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଲୁଗା ଆମକୁ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ସ୍କୁଲପାଇଁ କିଛି ଆସୁ କରନ୍ତୁ ।”

ଭଦ୍ରଲୋକ ହସିଲେ,

“ଖାଲି ଏ କେନ୍ଦ୍ରର ଲୁଗା କାହିଁକି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରର ନାନା କିମ୍ବଦନ୍ତ ଲୁଗା ଦବାରେ ଅସୁରୁଧା ହୁଏନାହିଁ । ତେବେ ଆଉ ଟିକିଏ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ।”

ଜବାବରେ କହିଥିଲା ଯେ ସ୍କୁଲର ଗ୍ରନ୍ଥସଂଖ୍ୟାରେ ଫିମାଗତ ବୃଦ୍ଧିପରେ ଘୋର ଅର୍ଥଭ୍ରମ ହେଲାଣି । ସ୍ବାବଲମ୍ବୀ ଆବାସିକ ପରମ୍ପରାକୁ ହୁଏତ ସୁରା ଗ୍ରନ୍ଥଦବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା’ଛଡ଼ା ସ୍କୁଲ ଲଭବାନ ହୁଏବୋଲି ରୂଝେଇ ପାରିଲେ ସ୍କୁଲପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର ଯେଉଁ ସହାୟତା ଅଛି, ତାକୁ କାମରେ ଲାଗେଇଲେ ଲୁଗାବୁଣା କେନ୍ଦ୍ର କାମ ସହଜ ହେବ ।”

“ତା ହୁଏତ ହବ, କିନ୍ତୁ……”

ଉଦ୍‌ଭଳେକ ଯାହା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ବୁଝୁଥିଲି । ପ୍ରଲୋଭନର ବାଟ ଫିଟିବ । ଗୋଡ଼ କାଳେ ଖସିଯିବ ! ମୋର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ପ୍ରଚୁର । କହିଲି, ‘କିନ୍ତୁ ଫିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ଆଜି ରାତିରୁ ଆପଣଙ୍କ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ।”

ସେଇଦିନ ଭଲିଖେଲ ଆରମ୍ଭ ହେବାପରେ ଦେଖିଲି ସୁପରଭାଇଜର୍ଜର ନେଲି ହାପ୍‌ପ୍ୟାଣ୍ଟ, ଧଲା ହାପ୍‌ସାର୍ଟ, ଟାଲିପାଦ ପିଲଟି ଜୋରଜୋରରେ କୋର୍ଟ ଆଡ଼େ ଆସୁଛି । ସେଇପଟରେ ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଦଳ । ଆମେ ଆଗେଇ ଆଉଁ । ସ୍କୋର ଦଶ ଛ । ମୁଁ ସର୍ଭ କରୁଥାଏ । ବଡ଼ ପାଟିରେ ସ୍କୋର ଡାକୁଥାଏ । ଏଗାର ଛ । ବାର ଛ । ପ୍ରତି, ପଏଣ୍ଟ ପରେ ମୋ ଦଳ ଆଶୁ ବିଜୟ ଉତ୍ତାପରେ କୁହାଟ ମାରିଥାନ୍ତି । ସେପଟ ପିଲଏ ରୁପ୍‌ରୁପ୍ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଝୁଲୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ନିଜ ଖେଳାଳୀଙ୍କ ଉପରେ ଗାଳିବୁଝି ଚାଲିଥାଏ । ପିଲଟି ଆସି ନେଟ୍ ଖୁଣ୍ଟକୁ ଧରି ସେଇ ପଟିଆ ଠିଆହେଲା ।

ତେର ଛ । ଡେଫ ଛ । ଗେମ୍‌ପାଇଁ ଗର୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭିଲ :

“ସେ ଖୁଣ୍ଟଟା ହଲୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?”

ଅନେଇ ଦେଖିଲି ନେଟ୍ ଆଦୌ ହଲୁନାହିଁ । ପିଲଟିକୁ ଡାକିଲି, “ଆରେ, ଏପଟକୁ ଆ ! ଜଣିବା ପଟରେ ସିନା ରହନ୍ତି !”

ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଉତ୍ସର୍ଗ ପରେ ପିଲଟି ଖୁଣ୍ଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ପଟରେ ତଥାପି ଠିଆ ରହୁଥିଲା । ମୋ କଥାରେ କମିତ ଜାଣିବ ଅନେଇଲା । ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ ଆସି । ଓପରପଡା ତଳମୁହଁ । ଓଠରେ ହସଟିର ଆଭାସ ଥିଲେ ବି ମୁହଁଟି ବଡ଼ ଉଦାସ କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତ । କୋଉଠି ଆଗରୁ ଦେଖିଥିଲି ଏ ମୁହଁ ? ବୁଦ୍ଧ ? ମନେ ମନେ ମନେ ହସିଲି । ପିଲଟା ସଦ୍ୟ ଶୋଇକି ଉଠିଛି । ନିଦ ଆତ୍ମର ଛାଡ଼ିନାହିଁ । ଆଉ ମୁଁ ଭବୁଛୁ-ବୁଦ୍ଧ ।

“ଗେମ୍ !”

ପାଲି ବଦଳେଇଲୁ । ପିଲାଟି ବି, ମଝିଖୁଣ୍ଟକୁ ଧରି ଆରପଟକୁ ଠିକ୍ ପାଦେ ।
ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଗେମ ବି ଆମେ ଜିଣିଲୁ । ଖେଳ ଶେଷ ହେବା ମାତ୍ରେ,
ପିଲାଟି ବୟାମୁହଁ ଡର ଡର ଚାଲିଲା ।

ଡାକିଲି,

‘ଆରେ ଏ ବାବୁ ।’

ସେ ଅଟକିଲା । ଚାଲିପଡ଼ି ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ମୋ ଆଡ଼େ ଆଗେଇଲା ।
ପଚାରିଲି,

“ସବଦମନ ନା ?”

ପିଲାଟି ମୁଣ୍ଡ ବଞ୍ଚେଇ ‘ଆଜ୍ଞା’ ବୋଲି କହି, ଅପେକ୍ଷା କଲା । ବାପାକୁ
କହିବ, ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ମୁଁ ଆସିବି । ତୁମେ କାଲି ଦଶଟା ବେଳେ
ଆସୁଛ ତ ?”

ଆଉ ଥରେ ସେଇ ଛୋଟିଆ ‘ଆଜ୍ଞା’ ।

ପରଦିନ ଠାରୁ ସେ ନିୟମିତ କ୍ଲାସକୁ ଆସିଲା । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବଗିଚା କାମ
କଲା । ଖେଳ ଦେଖିଲା । ମହେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଦଳ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମୋ ଦଳରୁ ଭଲ
ଖେଳାଳି ନେଇ, ନାନାପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ, ବରାବର ହାରୁଥିଲେ ଆଉ ସବୁ
ସବୁବେଳେ ସେଇ ପ୍ରଥମ ଦିନ ପରି ହାରିବା ପଟରେ ରହୁଥିଲା ।

ଦିନେ ବଗିଚାରେ ବିରାଟ ବିରାଟ ବାଇଗଣ ଫଳିଥିବାର ଦେଖି ପଚାରିଲା,
‘କ’ଣ ହାଡ଼ଗୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଏ ଟାଙ୍ଗରମାଟି ବି ଏମିତି ଫଳଉଛି ?

ହଁ ।

ହାଡ଼ ଗୁଣ୍ଡ କରୁଛନ୍ତି କୋଉଠି ?

ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ହାଡ଼ପୋଡ଼ା ଭାଟି ଓ ପେଟାଚକା ଦେଖାଇଲି ।

ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହରେ ସବୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପଚାରିଲା,

ଆପଣଙ୍କୁ ଗନ୍ଧିଉ ନେଇଁ ? ନାସନା ନାଗୁନେଇଁ ?

ପହୁଲୁ ପହୁଲୁ ଲଗୁଥିଲା ।

ବାଇଗଣ ମିଠା ନା ?

ଖୁବ୍ କହୁ, ମୁଁ ହସି ହସି ଗୋଟେ ବାଇଗଣ ଛୁଡ଼େଇ ତାକୁ ଦେଇ
କହିଲି,

“ଆଜି ଭର୍ତ୍ତିକରି ଦେଖ ।”

ଆପଣ ବାଇଗଣ ଗାଁରେ ବାଣ୍ଟୁ ନାହାଁନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ନା ପରାମର୍ଶ ଠିକଣା କରି ନ ପାରି ପଚାରିଲି,

କାହିଁକି ?

ଲୋକେ ପୁଆଦ ଜାଣିଲେ

କହୁ କହୁ ଅଟକି ଗଲା । ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଅପ୍ରତିଭା ଲଜରା ହସ ।

“କ’ଣ ହୁଅନ୍ତା ।”

“ଆପଣଙ୍କୁ ଚଣ୍ଡାଳ ଫଣ୍ଡାଳ ବୁଝନ୍ତେ ନାହିଁ” ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇ,
ବାଇଗଣଟି ମତେ ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲା, “ସମସ୍ତଙ୍କି ଦେଲାଦିନ ଆମକୁ ଦେବେ
ସାର ।”

ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଇ ଛୁଡ଼ାହେଇ ରହିଲି ।

ସଞ୍ଚର ପରାମର୍ଶ ଘେନି ଥିଲି । ପ୍ରତି ମାସରେ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ଗାଁର ପ୍ରତି
ଘରେ ସ୍କୁଲ ବଗିଚାର ବାଇଗଣ ପହଞ୍ଚାଉ ଥିଲି ।

ଓ ତିନିମାସ ପରେ ବଗିଚାକୁ ଗଲାବେଳେ ସବୁ କ’ଣ କହିବା କହିବା ହେଇ
ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଲି ।

“କ’ଣ ହେଲା ?”

“କାଲି ସକାଳୁ ଗାଁକୁ ଯିବୁଁ ।”

ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଉଲ୍ଲାସ ହେଉ । ଆଜି ବୋଝିରେ ଭୋଜି
ଆସିବ । ବାପାଙ୍କୁ କହିବ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଥିବେ ।

“କି ଭୋଜି ?”

“ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବସ ପାସ କଲେ । ତା’ଛଡ଼ା ପୂଜାକୁଟି ତ ହୋଇଗଲା ।
ଲୁଗାକୁ ଭଲ ଲଗ ହେଉଛି । ସବୁ ସବୁ ମିଶେଇ ଆଜି ମ୍ୟାଟରେ ଜିଣିବା ଖୁସିରେ ବି
ଭୋଜି ।”

“କିଏ ଜିଣିବେ ?”

“ଆଉ କିଏ । ଆମ ଟିମ ।”

ସେଦିନ ପ୍ରଥମ ଗେମ୍ ଆମେ ଜିତିଲୁ । ପନ୍ଦର-ତେର । ପରାସ୍ତାରେ ସାଫଲ୍ୟ
ପରେ ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଯେମିତି ନୂଆ ମଣିଷ । ହସ ହସ ମୁହଁ । ପିଲଙ୍କୁ ଭଲ ଖେଳପାଇଁ
ସାବାସୀ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଚମତ୍କାର ସର୍ବ ଓ ଶତଶ୍ରୁ ସାଙ୍ଗକୁ ମୌକା ପାଇଲେ ଡେଇଁପଡ଼ି
ସ୍ୱାସ୍ ଓ ପ୍ରେମ୍ କରୁଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଗେମ୍ ସେମାନେ ଜିଣିଲେ, ସେଇ ପନ୍ଦର ତେର ।
ସବ୍ ତାଙ୍କ ପଟରେ । ତୃତୀୟ ଗେମ୍ ସେମାନେ ଜିଣିଲେ । ପନ୍ଦର ଛ ।

ମହେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଖୁସିରେ କୁହାଟ ମାରିଲା ବେଳକୁ, ଆମ ବେସ୍ ଲାଇନରୁ
ଦଉଡ଼ିଗଲା, ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣେଇବାକୁ । ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନେଟ୍‌ଖୁଣ୍ଟ ଆଡ଼େ ବୁଲିପଡ଼ି
ଦେଖିଲୁ ସବ୍ ବେଳକୁ ସେପଟ ଛୁଡ଼ି ଆମ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି ଖୁଣ୍ଟକୁ ଧରି । ଗୋଟିଏ ପାଦ
ବଢ଼େଇ ।

ସ୍ୱା’ ପର ପରାସ୍ତା ବର୍ଷର କାହାଣୀ ବଡ଼ ସନ୍ଧିପ୍ତ । ସ୍କୁଲ ବଢ଼ିଲା । ଯୁବ
ବଜାରରେ ଲୁଗାବେପାର ସାଙ୍ଗକୁ କାଠ ବେପାର ବି ଭେଜିଲା, ବାପା କରତ କଳଟିଏ
ବସେଇଲେ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା । ଆମ ସ୍କୁଲରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଲୁଗା
ଆସୁରୁ ସ୍କୁଲ ଓ ବୋର୍ଡ଼ିଂର ନୂଆ ଘର, ଆସବାବ ପର୍ବ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ଦରମା
ଦିଆ ଯାଉଥାଏ । ସବୁ ପିଲଙ୍କୁ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଦବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ହାଇସ୍କୁଲ ହେଉଁ ମାଷ୍ଟର
ହବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମୋର ନଥିଲା । ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ଦିନାକେତେ ।
ମାଲ୍‌ନର ସ୍କୁଲ ହେଉଁ ମାଷ୍ଟ୍ରି ଓ ଦଇଟା ଯାକ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟିର ସେକ୍ରେଟେରୀ କାମ
ଧୁଲେଇଲି । ତାଛଡ଼ା ଲୁଗା ବେପାର । ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷରେ ହାଇସ୍କୁଲଟା ସରକାରୀ
ହୋଇଗଲା, ସେତେବେଳକୁ ବାପାବୋଉ ନ ଥାନ୍ତି । ମତେ ଷାଠିଏ ଟଙ୍କୁଥାଏ । ଲୁଗା
ବେପାର ବନ୍ଦ ହେଇ ଯାଇଥାଏ । ଗୁଣାଳୀମାନେ ନିଜର ସମବାୟ ଯନ୍ତ୍ର କରାଥାନ୍ତି ।

ଗାଁ ଲୋକେ ଲଗେଇଲେ, କଲେଜଟିଏ କରିବା । ମହେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଅବସର ନେଇଥାଆନ୍ତୁ । ସେ ବି କହୁଲେ ମଝିରେ ଗୋଟେ ଅପବାଦ ହେଇଥିଲା ଯେ ଲୁଗା ବେପାର ଲାଭରୁ ମୁଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼େଇବି । ରାଜି ହେଇଗଲା । ଆମର ସବୁ ଜମି, ଘର ଓ ସମ୍ପତ୍ତି କଲେଜ ପାଇଁ ଦେଇ ଦେଲି । କରତ କଳା ହାତରେ ଗୋଟେ ଦିନ ବଝେଇଥା ଘର ଆଉ କଳଟା ରଖିଲି । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ କି ପରଶ୍ରମ !

ଏଇନା ପନ୍ଦର ବର୍ଷର କଲେଜ । ଆମ ଗାଁରେ ବୁକ୍ ଅଫିସ୍ ଡାକ୍ତରଖାନା । ଦମ୍ଭ ପନ୍ଦରଟା କୋଠାଘର । ଜଙ୍ଗଲ ଠିକାଦାର ମାନଙ୍କର ଟ୍ରକ୍, କିସ୍, କାର । ଜଣେ ପୁଣି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟି ଖୋଲୁଛନ୍ତି । ମୋ କରତକଳ ବନ୍ଦହୁଏ ଉପରେ । ସ୍କୁଲ ବଗିଚା ନାହିଁ । ପେଟଭୋଜ ଅମରମାଳୀଆ ଡୁଢ଼ା ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ କମିତି ବଞ୍ଚିଯାଇଛି ଶେଷା ବୁଢ଼ା ।

ମୋ ଶ୍ରେଷ୍ଠିଆ ଘରେ ଏବେ ଅଝଣ୍ଟ ସମୟ । ବୌଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାବିଦାନ ପଢ଼ୁଥିଲି । ମଥୁରାର ଗଣିକା ବାସବଦତ୍ତା ଗର ବ୍ୟବସାୟୀ ପୁଅ ବୁଦ୍ଧଶିଷ୍ୟ ତରୁଣ ଉପଗୁପ୍ତଙ୍କର ରୂପଗୁଣ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଭୁର୍ଧା ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଉଥିଲେ । ଉପଗୁପ୍ତ ଆସୁ ନଥିଲେ, ନାନା ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ମା'ର ଉଦ୍ଭର-ମୋ ଦେଖାପାଇଁ ତମର ଏଇନା ଅସମୟ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ହତ୍ୟାପରାଧରେ ନାକ କାନ ହାତ ଗୋଡ଼ କାଟି ଦିଆଯାଇ ବାସବଦତ୍ତାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗାଣୀରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଉପଗୁପ୍ତ ଶୁଣିଲେ । ମଙ୍ଗାଣୀ କି ଆସିଲେ । ଅନୁଗତା ପରିଚ୍ଛେଦକାଠାରୁ ଉପଗୁପ୍ତ ପହଞ୍ଚିବା ଶୁଣି, ତତ୍କାଳ ଶ୍ରୀକଣ୍ଠରେ ମ୍ଳାନହସି ବାସବଦତ୍ତା ପଚାରିଥିଲେ, ଏଇନା କାହିଁକି ଆସିଲେ ? କ'ଣ ଅଛି ଅଛି ସେ ଦେବ ?

ଶୋଣିତ କ୍ଳେଦାକ୍ରାନ୍ତା ରକ୍ତା ମରଣୋନ୍ମୁଖୀନା ବାସବଦତ୍ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଚାନ୍ଦର-କାନରେ ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ଉପଗୁପ୍ତ କହିଥିଲେ—

“ଏଇତ ଆସିବାର ବେଳ ଭଉଣୀ ।”

କମିତି ଦିଶୁଥିଲେ ଉପଗୁପ୍ତ ? ଖୁଣ୍ଟିକି ଧରି ଗୋଟିଏ ପାଦ ବଢ଼େଇ, ଆମ ପଟକୁ ଅସୁଥିବା ଯେଇ ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ ଅଖି ପିଲଟି ପରି ?

ମୋ ଜୀବ ଜୀବନ

ହେ ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧବ ମାନନୀ ଶ୍ରୀମତୀ,

ଦିନିଶ କୋଡ଼ିଏ କଲେମିଟର । ଏମିତି ବା କି ଦୂର ଆସିଲବେଳେ
କହୁଥିଲ, ଛଟପଟ ହବ । ନଦ ହବନି । ପଶୁରଥିଲ, କାହିଁକି ? ତମେ କ'ଣ ପଦେ
ଜବାବ ଦେଇ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲ । ତମ ଆଖିର ସବୁ ଭାଷା ବୁଝିବାର ଦୁଃସାହସ କେବେ
କରିନି । କିନ୍ତୁ ଦିଅ କଥା ବୁଝେଁ ବୋଲି ଭାବିବ । ଏକ-ତମେ ଯେତେବେଳେ ଖାଲି
ଆଖିରେ ହସ । ଦୁଇ, ଯେତେବେଳେ ତମ ଆଖି କୁହୁଡ଼ିଆ ହେଇଯାଏ—କୋଧରେ,
ଦୁଃଖରେ ବା ବଡ଼ସ୍ତ୍ରୀରେ ।

ବୁଲୁ ଯେତେବେଳେ ମୋ କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖି ତମ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁରୁକ
ମୁରୁକ ହସି ଗାଏ, “ହେ ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧବେ, ହେ ରାଧାମାଧବ” ତମ ଆଖିରେ କ'ଣ
ଫୁଟେ ? କୋଧ, କୌତୁକ ନା କୃପ୍ତି ? ଯେହେତୁ ସେ ଆଖି ମୁଁ ପଢ଼ି ପାରିବି ସେଇଥି
ପାଇଁ ଏ ସମ୍ବୋଧନ । ଯାହା ମୁଁ ପଢ଼ିନି, ବୁଝିନି, ଜାଣିନି ସେ ସବୁଇ ତମେ ।

ମାନନୀ ନାଁ । ତୁମେଇ ନିଜକୁ ନିଜେ ଦେଇବ । କିନ୍ତୁ ମୋ ନା ମଲୟ
କାହିଁକି ଦେଲ ? ମଲୟ ଯାହା ଯାହା କରେ ଜାଣିବ ତ ? ଯିଏ ଦିବସ ମନ ଆସା
ସବୁକୁ ଢଳୁଯାଏ । ଫୁଲ ଫୁଟାଏ । ଏପରିକି ନିମକୁ ସବୁ ଚନ୍ଦନ କରେ ! ତମର ଏଇ
ଜୀବନରେ ମୁଁ ଆସିବାରେ ଯଦି ଏସବୁ ହେଲ, ତଥାପି ନିଜପାଇଁ ଏମିତି ନାଁଟେ କାହିଁକି
ବାଛିଲ ?

କୋଉଥିପାଇଁ ମାନ ତୁମର ମାନମୟୀ ? ମତେ ପାଇ ମାନନୀୟା ହେଉବ
ନା ମାନ ହରେଇବ କେତେ ନ ଚାହିଁଥିଲେ ତୁମକୁ ଜ୍ଞାନ, ଗୁଣୀ, ବିଭବାନ,

ରୂପବାନ ? କେହି ତ କାହିଁ ତମର ପସନ୍ଦ ହେଲେନି । ମୋର ନା ଥିଲା ରୂପ, ନା ଗୁଣ, ନା ବର । ଜ୍ଞାନ ବି ଥିଲା କାହିଁ ? ଦି ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଥିଲି । ମୋ ପଢ଼ାନେଇ ତମେ ଅପାଠୋଇ ବୋଲି, ତମର ଉତ୍ତୀ ନାହିଁ ବୋଲି, କେତେ ଦୁଃଖ ନ କରିଚି ! ମୁଁ କିନ୍ତୁ କହିଥିଲି ଆଉ ଆଜିବ କହୁଚି, ଜ୍ଞାନ ପାଠରୁ ଆସେନା, ପାଠରୁ କିଛି ଖବର ମିଳେ । କିଛି ଅଜଣା କଥା ମୋଟାମୋଟି ଜଣାଯାଏ । ମାତ୍ର ଏଇ ମୋଟାମୋଟି ଜଣାଯିବାଟା ଜାଣିବା ନୁହେଁ, ଜାଣିବା ଆସେ ଅନୁଭବରୁ । ମନକୁ ମେଲେଇ ଦେଲେ ସବୁ ଜାଣି ହୋଇଯାଏ । ଯୋଉଥିପାଇଁ ତମେ ଜ୍ଞାନ, ଆଉ ମୁଁ ପଢ଼ୁଆ ।

ତମେ ଯୋଉଦିନ ଆସିଲ, ରଜନୀଗନ୍ଧା ପରା ଫୁଟିଥିଲା ? ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବି ଝରି-ଥିଲା । ଅଥଚ ଆମେ ଏକାନ୍ତ ହବାରେ ଯାହା ହେଲା, ସେଥିରେ ସବୁଫୁଲ ମଉଲିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଅଥଚ ଜନ୍ମ ଯେ ହସିଲା, ଆଉ ରଜନୀଗନ୍ଧା ଯେ ଫୁଟିଲା ସେ କେବଳ ତମର ପାଇଁ ।

ମାନ କାହିଁକି କଲ ? କ’ଣ ଭାବିଲ ଯେ ତମେ ମତେ ମଲସୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ବି, ମୁଁ ତମକୁ ବାସନୀ ବୋଲି ଘେନା କରିନେଇଁ ? ହେଇଚି, ସେଦିନ କହିଲ, ‘ଛୁଡ଼ମ ! ତମେତ ଚମ୍ପା, କରବା କେତକା କେଇ ମାତିଛ ।’ ଯଦି ତମକୁ ଘେନି ମାତି ନ ପାରିଲି ବୋଲି ଭାବିଲ, ଆଉ ଯେ କୋଉଠି କେବେ ମାତିବା ମୋ ସକ୍ଷର ବାହାରେ, ଏଇତକ କ’ଣ ବୁଝିଲୁନି ? ହୁଏତ ବୁଝୁଚି । ନହେଲେ ଭାବୁଛ— ଯିଏ ତମକୁ ନେଇ ଏମିତି ମାତିପାରେ, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ମାତିବାରେ ଫାତ । ବହୁ ବହୁ ମାତିବା ପରେ ଏଇଟା ହାସଲ କରିଚି ! ତେଣୁ ଖାଲି ଚମ୍ପା-କରବା-କେତକା କାହିଁକି ଯୁଇ, ମନ୍ତ୍ରୀ, କର୍ମୀ, ଅପରାଜିତା ଏପରିକି ରଜଶ୍ରୀ ଆଉ ହରଗଭରକୁ ନେଇବି ମାତି-ପାରେ । ସେଥିପାଇଁ କ’ଣ, ଭରସା ରଖିପାରୁନା ବୋଲି, ସେଦିନ ଏମିତି କହିଲ ?

ମନେ ଅଛୁନା, ସେଥର ବନ୍ଦୁରେ ଗଲବେଳେ ପଦ୍ମପୋଖରୀ ଦେଖିଲେ । ଲାଲ ପଦ୍ମା ଅସୁମାର ପଦ୍ମ । ମୁଁ ନାଚି ଉଠିଲି । ତମେବି ଦେଖୁଥିଲ । ତମେ ବି ଖୁସି ହୁଏତ ହେଲା । ମାତ୍ର ପଚାରିଲ, “ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦ୍ମର ପୋଖରୀ ନାହିଁ ?” ବୋଲୁଥିଲା ଯେତେବେଳେ

ଧଳାରେ ମୋର ସବୁ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଯିଲା ଥିଲି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଯିଲା ଏ କୁଅଡ଼େ ରଙ୍ଗ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ବୟସ ବଢ଼ିଲା । ପୃଥ୍ବୀକ ଦେଖିଲି । କେତେ ରଙ୍ଗ । ପ୍ରତି ରଙ୍ଗରେ କେତେ ରହୁଅ । ରଙ୍ଗ ମତେ ଟାଣିଲା । ତମକୁ ରଙ୍ଗୀନ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧାଇଲା । ଏବେବି ରଙ୍ଗୀନ ପିନ୍ଧୁଛ ତମେ । କଣ ଖାଲି ମତେ ଖୁସି କରିବାକୁ ? ନ ହେଲେ, ଯେତେବେଳେ ମତେ ସଙ୍ଗୁଳିବାକୁ ଆସ, ଧଳା ପିନ୍ଧି କାହିଁକି ? ଧଳା କଣ ତମେ ଜାଣିଛ । ସବୁ ରଙ୍ଗ ମିଶିଲେଇ ଧଳା । ତମେ କ'ଣ ସେଇଆ ବୁଝେଇବାକୁ ଚାହୁଁ ଆସ ? ଖାଲି ନାଲି ନୁହେଁ, ଆଉ ସବୁ ରଙ୍ଗବି ତମଠି, ଜୀବନରେ ଆଉ ଆମ ପୃଥ୍ବୀରେ !

ନାଲି ମତେ ଏମିତି ଘାରେ କାହିଁକି ତମେ ଜାଣକି ? କିଏ କହେ ନାଲି ଉଦ୍‌ଘାସନା ଆଣେ । ନାଲିରେ ଆସ ପୁରୁଣାର ସରବା ଆଉ ନୁଆର ଆରମ୍ଭ । ନାଲି ପୁଣି ପରା ମଦନର ପ୍ରତୀକ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଭୁଲିପାରେ ନା—ରକ୍ତର ରଙ୍ଗ ନାଲି । ରକ୍ତ ଛରଣ ମତେ ମନେ ପକେଇଦିଏ ଯେ ଆମର ଜନ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ । ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ରଣାର । ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ।

ସେଥର ତମକୁ ଶୁଣୁଥିଲି ତମପରି ଜଣେ ମାନନୀୟ ମୃତ୍ୟୁ ଚରିତ । ସ୍ବାମୀ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ—ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଯାଇଥିଲେ । ଅନ୍ତରାଳରୁ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ କଥାବାକ୍ସ । ଶୁଣିଲେ,—“ଖୁବ୍ ଜୋର ଆଉ ତନ ଘଣ୍ଟା ।” ସ୍ତ୍ରୀ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ପୂଜା ଘରେ ପଶିଲେ ଆଉ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିଲେ । ତନଘଣ୍ଟା ପରେ ପୁଅମାନେ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ବାପାଙ୍କ ଶବ ଆଣି ମା’ଙ୍କୁ ଡୋଳିଲେ । ଠାକୁର ଘର କବାଟ ବନ୍ଦ । ଭାଙ୍ଗି ଦେଖିଲେ, ମା’ର ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଚିତାରେ ଦହେଇ ଜଳିଲେ ।

କଥାଟା ଶୁଣିଲି । କିଛି କହିଲ ନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି, “ଆମେ ଏମିତି ଯାଆନ୍ତୁକି !” ତମେ ପଢ଼ିଲି, “କିଏ ଅଗେ ଗଲେ ?” ମୋ ପାଖରେ ଉତ୍ତର ନଥିଲା । ପରେ ବୁଝିଲି—କଥାଟି ସତ ମିଛ ମିଶାମିଶି । ସ୍ତ୍ରୀ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସ୍ବାମୀ ଯାଇ ସାରିଥିଲେ । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫେରି ଆସି ଠାକୁର ଘରେ କରାସିନରେ

ନିଜକୁ ଜଳେଇ ଦେଇଥିଲେ । ବିଧବା ଅବଶ୍ୟ ସଙ୍ଗ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଶଙ୍ଖା ସିନ୍ଦୂର
ପିନ୍ଧି ଅନ୍ଧ୍ୟ ତୁଙ୍ଗରୁ ବଜାଇ ଯାଇ ପାରି ନଥିଲେ ।

ଆଗେ ଯିବା ପାଇଁ ତମର ଏ ଆକୁଳତା କାହିଁକି ? ମତେ ଲଗୁଛି ସେଇଆ
ହୁଏ । ତମେ ଯିବ । ମୁଁ ଖଲ କଉଡ଼ି ବସ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିବି । ତମେ ନାଲି
ପାଟ; ନାଲି ଶଙ୍ଖା, ନାଲି ସିନ୍ଦୂର, ନାଲି ଅଳତା, ନାଲି ପଦ୍ମରେ ଶୋଭିଥିବ ।
ଆଗରେ ଚାଲୁଥିବ ତ, ଆଖି ଦେଖୁ ନଥିବ । କିନ୍ତୁ ଦେଖୁଥିବ । ମନରେ, ହୃଦୟରେ,
ଆତ୍ମାରେ ।

ତମେ ଡକା ଚଢ଼ିବ । ସୁଅ ମୁଖାଗି ଦେଇ ବାହୁଡ଼ିବ । ମତେ ଡାକିବ । ମୁଁ
ବସି ରହିବି । ଚାହିଁ ରହିଥିବି । ନିଆଁ ଧାସରେ ସବୁଆଡ଼େ ନାଲି ହୋଇଥିବ । କଳା
ଧୂଆଁ ଉଠୁଥିବ । ପୃଥିବୀରୁ ଆକାଶକୁ । ତମେ ତମର ସ୍ବରୂପ ପାଉଥିବ ।

ଶୁକ୍ଳାମୃତଧରା ଶ୍ଵେତପଦ୍ମାସନା ବାଣୀ ରୂପରେ ମଞ୍ଚଗତା ହୋଇ, କୋକନଦ-
ବନ ବିହାରରେ ବିକଶିତା ପଦ୍ମା ରୂପେ, ସବୁ ରଙ୍ଗ ଅଦୃଶ୍ୟ ମହାକାଳୀରେ ପରିଣତ
ହେଉଥିବ ।

ଆଉ, ଠିକ୍ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ଯିବି ।

ତମର

ନୀଳସୁ-ମାଧବ

କାଶୀନାଥର ଡାଏରୀ—୧

କାଲି ସଞ୍ଜ

[ଡାଏରୀ ଆରମ୍ଭରେ କାଶୀନାଥ ଲେଖିଥିଲା—‘ଡାଏରୀ ରଖିବା ସତ୍ତ୍ୱରୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବେଳୁ ଅବ୍ୟାହତ ନେଇଥିଲି । ଆଜି ମନେ ହୁଏତ, ପ୍ରତିଦିନ ନ ହୁଏ, ମସିରେ ମସିରେ ଡାଏରୀ ଲେଖିଲେ ମନ ହବନି । ବେଳେ ବେଳେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ମତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଏମିତି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏତ ଯେ, ମୁଁ ତାହାକୁ ହଜିବି—ଏମିତି କ’ଣ ଘଟେ ? ଯେମିତି କାଲି ସଞ୍ଜରେ...’]

ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି ପୂର୍ବରୁ ବଦଳି ହେଇଗଲା କୋରାପୁଟ । ଜାନୁଆରୀ ଦୁଇରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ନୂଆ ବର୍ଷର ପହଲି ସଞ୍ଜରେ କଟକ ଗୁଡ଼ିଲି । ଚଉଦ ପନ୍ଦରରେ ମକର ଓ ପୋଞ୍ଚଲ ଛୁଟି । ଆଉ ଦୁଇଦିନ ଛୁଟି ନେଇଗଲେ ରବିବାର ମିଶି ପାଞ୍ଚଦିନ ମିଳିଯିବ । ସେଇ ଦିନକୁ ଫେରିବ ବୋଲି ଘରେ କହୁ ଆସିଥିଲି । ବାର ଆଉ ତେରରେ ଦୁଇଟା ମିଟିଂ ପାଇଁ ଜରୁରୀ ଟେଲିଗ୍ରାମ ପାଇ ଖୁସି ହେଇଗଲି । ଦୁଇଦିନ ଆଗରୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ହବ । ଖୁସ୍ ମିଜାନ୍ରେ ଟ୍ରେନ୍ ଧଇଲି । ଦୁଇଦିନ ଆଗରୁ ତ ଫେରିବି, ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଟିକିଏ ଡେରିରେ କଟକ ବସ୍ ଧରିଲେ ମନ ହବନି ବିଚାରି, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଛୁଇଁବା ପଡ଼ିଲି ।

କୋରାପୁଟର ଶୀତ ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେଶ୍ ଆରାମ ଲାଗିବା କଥା । ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଜୋର କାଲୁଆ ଧବନ ସାଙ୍ଗକୁ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲା । ବ୍ରିଷ୍ଟକେଶଟାକୁ ମୁଣ୍ଡେଇ ଦୌଡ଼ିଲି । ଆଜି ପାଇଁ ଗୋଟେ ହୋଟେଲି ପାହାଚରେ ଉଠୁ ଉଠୁ, ଦରୁଆନ

ସକଳ ମାତ୍ର କବାଟ ଫାଲଟେ ମେଲେଇ ଧରିଲା । ଭିତରେ ପଶିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଠି
ମୋଫତରେ ଅଣ୍ଟା ନକାର ନୁହେଁ । ଲବ ପାରହେଇ, ବାବୁରେ ପତ୍ର, ଚୌକଟେ ଦଫଳ
କରିବାକୁ ଯାଉଛି ଶୁଣିଲି—

—ସାର, ନମସ୍କାର ।

ଛବିଶ ସତେଇଶ ବର୍ଷର ଜଣେ ମହିଳା । ଚନ୍ଦ୍ରା ଚନ୍ଦ୍ରା ମୁହଁ । ଠିକ୍
ଠିକ୍ରେଇ ହୁଏ ନଥାଏ । ସେ ମୋର ବିଷୟ ଏବଂ ବିପଦଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ।

—ଚନ୍ଦ୍ରାପାଠ ନାହାନ୍ତି ! ମୁଁ ରଜନୀ ।

ତଥାପି କିନ୍ତୁ ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

—ଆପଣଙ୍କ ଗୁଣୀ । ଅନର୍ଥ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଆମ ଶେଷବର୍ଷ ତ ଆପଣ ବିଦାୟ
ନେଇଥିଲେ । ଦଶବର୍ଷ ହେଇଗଲାଣି । ତାହାନ୍ତେ ରୁମ୍ରେ ବସିଥିଲି । ଆପଣ ଲବରେ
ପହଞ୍ଚିଲବେଳୁ ଦେଖୁଛି । ଭାବୁଥିଲି ସେଆଡ଼େ ଆସିବେ । କିଆଡ଼େ ଆସିବାର ଦେଖି ମଝି
ଦୁଆର ବାଟେ ଆସିଲି । ଆପଣ ରହୁଛନ୍ତି ତ ?

ହୁଅନ୍ତୁ ପଛେ ମୋର ପ୍ରାକ୍ତନ ଗୁଣୀ—ଜଣେ ଭଦ୍ର ମହିଳା । ତାହାନ୍ତେ ରୁମ୍ରେ
ମଝି ଦୁଆର ଦେଇ ସିଧା କାରୁକୁ ଆସି ମୋର ମୁହଁମୁହଁ ହେବେ ! ନିଜେ ଚନ୍ଦ୍ରା ନ
ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରା ନପାରୁଛି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରିବେ ! ସୁଖି ପଚାରିବେ ଯେ ମୁଁ
ରହୁଛି କି ନାହିଁ ? ଭୁବନେଶ୍ୱର କ'ଣ ହେଇଗଲାଣି କି ? ଏମିତିଆ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ
ଭିତରେ । ତଥାପି କହିଲି,

—ନା, ନା, ମାନେ ଏଠି, ମାନେ ଏ ହୋଟେଲରେ ରହୁଛି । ମାନେ
ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବି ନୁହେଁ । ଏଇ ମାଟି ଟେନ୍ରେ ଓହ୍ଲେଇଛି । ଜଣକ୍ତୁ ଗେଟିସାରି
କଟକ ଯିବ ।

କହିବା ଭିତରେ ମହିଳାଙ୍କ ମୁହଁର ଘନ ଘନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଆସୁଛି
ବିମୁଗ୍ଧ ହେଲି । ମୋ ଅନ୍ତେଇବାରେ ତାଙ୍କ ହସ ଲାଗିଲା । ହୋଟେଲରେ ରହୁନାହିଁ
ଶୁଣି ଝାଉଳି ଗଲେ । କଟକ ଯାଉଛି ଶୁଣି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ । ଆସି ବୋ'ଟି ଲୁହ ଟଳମଳ
ହେଲା । ହାତଯୋଡ଼ି ଅର୍ତ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ମତେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

ହୋଟେଲ ବୋଲି କି କ'ଣ, ବହୁତ ଦିନ ତଳର କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଲା । ମଫସଲରୁ ନୂଆ ନୂଆ ସହର ଆସିଥାଏ । ଦିନେ ସ୍କୁଲ ଫେରିଲା ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲ ପାଖ ଦେଇ ଗଲବେଳକୁ କାଚ ଆଲମାସ ଭିତରର ଆକ ଆକ ମିଠେଇ ଦେଖି ଲୋଭରେ ଦୋକାନ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍ ସୀତାଭୋଗ ଖାଇସାର ଦାମ୍ କଥା ପରୁର ପାକଟି ଦରୁଣି ମୋ ହଲକ ଶୁଖିଗଲା । ଆଠଣା ଜାଗାରେ ସୁଉକଟିଏ । ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ମାଲିକ ଆଡ଼େ ଆଗେଇଲା । ବାକି ପଇସା ପରେ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଚାହିଁବାକୁ ଯାଉଛି, ମାଲିକ ଜଣକ୍ତି ଖେଦ ଆଇଲା—

—ମାସ କାବାର ମିଲ୍ ପଇସା ନ ଚୁଟେଇ ସୁଖି ମାସେ ! ଜିନିଷପତ୍ର ରହୁଲା, ବକେସ୍ଟା ସୁଟିଲେ ନେଇଯିବ । ବାହାର ବାହାର ।

ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କହିବି ? ବିକଳରେ ଗୁସ୍ତାକୁ ଅନେଇ ରହୁଲି । ଯୋଗକୁ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଯାଉଥିଲି । ଦଉଡ଼ିଯାଇ ତା'ଠୁ ଗୁରଣା ଆଣି ଦୋକାନିକ ଦେଇଥିଲି ।

ମହାଲୀଙ୍କର କାକୁଡ଼ି ଦେଖି ଭାରି, ତାଙ୍କର ବି ପଇସା ନଥିଲା ହଉଛି । ହସ୍ତ ପକେଟରୁ ପଇସା କାଢ଼ିଲି । ସେ ମତେ କେମିତି ଚାକମେ ଅନେଇଲେ । ଭାରି ଏଠି ବାର୍ତ୍ତାରେ, ସିଧା ସଳଖ ପଇସା ନେବାରେ ତାଙ୍କ ମାନ ନ ରହିବା ଆଶଙ୍କାରେ ଏମିତି ଅନୁରୋଧ । ପର୍ଯ୍ୟଟା ପକେଟରେ ରଖିଲି । ସେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲପରି ଲାଗିଲା । କହିଲି,

—ଠିକ୍ ଅଛି । ତୁମର ଆପଣା ନଥିଲେ ତମ ଟେବୁଲ ସେୟାର କରିବି ।

ଝାଇବା ଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଚେୟାର ଛାଡ଼ି ଲାଗି ଆଡ଼େ ଆଗେଇଲା ବେଳକୁ ସେ କହିଲେ,

—ଝାଇ ସାରିବ ।

ମନେ ମନେ ହେଣ୍ଡି ମାଲିକ—ହେ ! କେମିତି ଅନୁମାନ । ଝାଇସାରି ବିଲ୍ ପଇଠ କଲବେଳକୁ ପଇସା ନଥିଲା ହେବାକୁ ଚାହିଁ ବସି ଅନିଶା କରୁଥିଲୁ—କିଏ ଚିନ୍ତା ଲୋକ ଆସିଲେ ପଇସା ଚାହିଁବୁ । ମତେତ ଦେଖିଲୁ, ପଇସା ମାଗିବୁ, ନୁହଁ । ଏମିତି ହଉବୁ କାହିଁକି ? କହିଲି,

—ହଉ, ଖାଇ ସାରିଲେ ଦି'ଟା ଯାକ ବଲ୍ ଦେଇଦେବି । ବଡ଼ ଶାନ୍ତ ଗଳାରେ ଝିଅଟା ଜବାବ ଦେଲା,

—ପଇସା ନୁହଁ, ସାହାଯ୍ୟ । ଆପଣ ଏ ରାତିଟା ଏଇଠି ରହନ୍ତାଅନ୍ତେ ନାହିଁ ?

ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ତା' କଣ୍ଠରେ ଅନୁନୟ ସାଙ୍ଗକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶାର ସ୍ଵର । କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ତେହେରା କହୁଥିଲା—ବାହା ହେଇବ । ପର ହୁଏତ ବାହାରେ କୋଉଠି । କାମରେ ଭାବନେଶ୍ଵର ଆସିଥିଲା । ଏଇଠି ରହୁଛି ହୁଏତ । କି ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ? ଯାହାହଉ, ନିଜ ବଳୁବାବଦ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କି ନ କହ ମୋ ପରି ପ୍ରାୟ ଜଣେ ଅଜଣା ଲୋକକୁ କହୁଛ କାହିଁକି ? ତା'ଛଡ଼ା ରାତିଟା ରହୁବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛ କାହିଁକି ? ବୋଧହୁଏ ଆଉ କୁଆଡ଼େ କାହା ପାଖକୁ କୋଉ କାମରେ ଯିବ । ବୋଧହୁଏ ଆଉ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ । ଏକା ଯିବାକୁ ପଛଉଛି । ଜଣେ କିଏ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଭଲହୁଏ ଭାବି ବୋଧହୁଏ କହୁଛି । ଜନ୍ମୁ ରାତିଟା ରହୁବା ଦରକାର କ'ଣ । କ'ଣ କାଲି ସକାଳେ ଆପଣେଷ୍ଟମେଷ୍ଟ ? ତା'ବେଳେ ତ ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ ସମୟଟା ଜଣେଇ ଦେଇ, କଟକରୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଚଳି- ଆଆନ୍ତା । ଓହ୍ଲୋ, କାଳେ ଠିକଣା ଘରମୁରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ! ଭରସା ଦେଲି,

—ଅଠଟା ଅଗରୁ ତ କେହି ଡାକି ନଥିବେ । କାଲି ସକାଳ ସାଢ଼େ ସାତ ଦେଳକୁ ମୁଁ ଏଇଠି ପହଞ୍ଚିଯିବି । ତମେ ତ ଆସି ଥିବ । ଯୁଆଡ଼େ ଯିବାର ଯିବା ।

—କୋଉଠିକି ଯିବାର ନାହିଁ । ଏଇ ରାତିଟା ଆପଣଙ୍କୁ ଦରକାର । ବହୁତ କଥା । ଖାଇ ସାରିଲୁ, ଶୁଣିବେ ।

—ଡାଉ ଡାଉ ବି ଶୁଣି ହୁଏ । ତମେତ ଖାଇସାରିବ । ବସିବ, କହୁବ, ମୁଁ ଶୁଣିବି । ନହେଲେ ତମ ଚୁମ୍ବରେ କଥା ହୁଏ । ସେଠିକି ଡିନର ମଗେଇ ନବା ।

ଝିଅଟି ଯେମିତି କିଛି ଠିକ୍ କରପାରୁ ନଥାଏ । ବୋ ବୋ ପାଞ୍ଚ ହେଇ ନହୁଲା,

—ନାହିଁ ଚୁମ୍ବି । ଏହା ଏ ନିଆ ହୋଇଛି । ଆପଣ ତାହାକୁ ଚାଲନ୍ତୁ ।
ମୁଁ ଆସୁଛି । ଆପଣ ଟିକିଏ ସବୁ ଆଡ଼କୁ ନଜର ରଖିଥିବେ । ହଁ, କ'ଣ ତ୍ରିଞ୍ଚି
ଆପଣଙ୍କର ? ହରିଷ ? ବାବୁରେ କହିଦିଅ ।

ମୁଁ ରାଗିଗଲି । ଆଜ୍ଞା ଧନ୍ଦା ଇସ୍ତେ । ରାଗଟା ଅସଲରେ ନିଜ ଉପରେ ।
ବେହୁଆଙ୍କ ପରି ତ୍ରିଞ୍ଚି କ'ଣର କବାବଟା ବାହାର ଯାଉଥିଲା । ଝିଅଟା ଉପରେ ମନ
ବସେଇ ଉଠିଲା । ଆଜ୍ଞା ଜବରଦସ୍ତି ! ମୋ ତ୍ରିଞ୍ଚି ଧୁ ଅର୍ଡର ଦବାକୁ କିଏ ?
ପୁଣି କ'ଣ ନା ନଜର ରଖିବେ ! ତୋ ବଡ଼ ଗାର୍ଡ ? କାହିଁକି, କିଏ ଗୁଲି କରୁଛି
ତତେ ? ବଡ଼ ଗାର୍ଡ ଦରକାର ତ ହୋଟେଲଟାରେ ଏକା ଏକା କାହିଁକି ? ଆଜ୍ଞା
ଲୋକ ଏଗୁଡ଼ା । ଏ ଝିଅଗୁଡ଼ା । ଦେବତାମାନେ ତ ଏମାନଙ୍କ ଅଳ୍ପ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଅଉ ମୁଁ । ହୁଆର୍ ଗୋଟେ ଝିଆଁ ଗୁଣିଲା । ବହୁତ ଅରତ ଭାବିବି—ନିଜେ କିଛି
ନକରି ନ ଯାଆଇ, ଯାହା କରାହୁଅଛି, ଚାହୁଁ—ପବନ ଯେମିତି ବୋହୁଡ଼ି, ନହେଲେ
ପୁଅ ଯେମିତି ହୁଅଛି—ସେଥିରେ ନିଜକୁ ସାମିଲ କରିଦବାକୁ, ଭାସେଇ ଦବାକୁ ।
ଇସ୍ତେ ଗୋଟେ ମଉଜା । ଏତେ ଧନ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? କ'ଣ ଯାହା ଯାହା । କ'ଣ
ହୁଅନ୍ତି, ଦେଖାଯାଉ ।

—ଯାହାହେଲେ ଚଳିବ ।

ସେ ଯାଇ ବାର୍ମ୍ୟାନ୍ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଲା । ବାର୍ମ୍ୟାନ୍ ଟିକିଏ ଗାଡ଼ୁ
ଗାଡ଼ୁ ହେଲପରି ଲାଗିଲା । ରଜନୀ ହସି ହସି ମୋ ଆଡ଼େ ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଚାହିଁ ତାକୁ କ'ଣ
କହିଲା । ବାର୍ମ୍ୟାନ୍ ଟିକିଏ ହସି ମୁଣ୍ଡ ଟୁଟାରିଲା । ରଜନୀ ମୋ ପାଖକୁ ଫେରି
ତାକିଲା,

—ଆସନ୍ତୁ ।

ଏତେ ସମୟ ବାର୍ମ୍ୟାନ୍ ସାଙ୍ଗରେ କ'ଣ କଥା ହେଉଥିଲା ବୋଲି
ପଚାରିବାକୁ ବାହାର ନିଜକୁ ରୋକିନେଲା । ଆଜି ଭାରିବା କଥା । ପୁଣି ମନକୁ ଆସିଲା—
ମୁଁ ସଂସାର । ଗୁକରିଆ । ବଦଳି ଯାଉଣାରେ ଶୁଭ । କଣର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଅଗାଧ

ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ପାରୁଥିବାରେ ଉଲ୍ଲସିତ । ଶୀଘ୍ର ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ଉଚିତ ।
ଅଥଚ ଏ କ'ଣ ହେଉଛି । ଅଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଷା ରାତିରେ ଦିବା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି । ମନକୁ
ବୋଧଦେଲି—ହଁ, ଘରେତ କେହି ଜାଣିକେନି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ତ ଏଇନା
କୋରାପୁଟରେ ଫେରିବା! ଦିନ ଗଞ୍ଜିଛି । ସେହି ବୁଢ଼ା ନାଉରା କଥା ମନେପଡ଼ିଲା—
ଯାହାର “ଲୁଟ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଦୂର ରୁନରେ, ଆଉ ସେ ଟେକାଟା ମରି ପାରିଲୁଣି ।”
ନିଜକୁ ଧିକ୍କାରଲି । କ'ଣ ହେଉଛି ଏ ମୋର । ନିଜକୁ ନିଷ୍ଠାପ, ସରଳ ଓ ସହଜ
କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ପଶୁଗିଲି—ରଜନୀ, ତମ କଥା, କାମ ବଡ଼ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଛି ।
ତମକଥା ମୁଁ ମାନବ ବୋଲି କାହିଁକି ଭାବୁଛି ? କୋଉ ଅଧିକାର...

—ଅଧିକାର ? କିଛି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଜଣେ ମଣିଷର ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷଠାରୁ
ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନିଷ୍ଠୁର ଅଛି । ବାଟ ବା ସମୟ ପଶୁଛି ଉଭୟ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କଲ
ଭଲ । ଉଭୟ ମିଳିପାରେ ବା ନ ମିଳିପାରେ । ସେଇଭଳି ଆପଣ ମୋ କଥା ଶୁଣିବାକୁ
ବା ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଏଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ଆମେ ଖାଇବା ଘରେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲୁ ।
ମହାମନ୍ତ୍ର ଗୋଟି ଟେବୁଲ ଆଡ଼କୁ ରଜନୀ ବାଟ କଢ଼େଇ ନେଲା । ସାମ୍ନାରେ ନ ବସି,
ପାଖ ଚଢ଼ିକଟା ଟାଣିଆଣି, ମତେ ଲାଗି ବସିପଡ଼ିଲା । ବାରମ୍ବାନ୍ ଡ୍ରିଙ୍ଗ୍ ସ ଦେଇଗଲା ।
ଜାଣିଲି, ଫାନ୍ଦରେ ଧସିଦେଇ ସାରିଲୁଣି । ‘ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ’ ଶୁଣିବା ପରେ ଗୁଲି
ଯାଇଥିଲେ ଫାନ୍ଦ ତା’ ଗୁରୁ ପଡ଼ି ରହିଆସନ୍ତା । ଏମିତି ଭାବିବା ଭିତରେ ରଜନୀର
ଧୀର କଥା ଶୁଣିଲି,

—ଆପଣ ଗୁଲି ଯାଇଥିଲେ ମୁଁ ଆଉ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ।
ପାଇଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ରହିଲେ । ବୋଧହୁଏ ଆଉ ଏକ ଗ୍ଳାନିରୁ ମତେ ରକ୍ଷା
ମିଳିଲା ।

ଗ୍ଳାନି ! ଆଉ ଏକ ଗ୍ଳାନି । କ'ଣ କହୁଛି ଝିଅଟା ? କାହାକୁ କହୁଛି ! ଝିଏ
ଟିକକ ଅଗରୁ ବୁଢ଼ା ନାଉରା କଥା ଭାବୁଥିଲା । ରଜନୀକୁ ଅଉ କହୁବାକୁ ନ ଦେଇ
ପଶୁଗିଲି,

—ତମର ଗ୍ଳାନ କ'ଣ ?

—କଣର ସେ ଟେବୁଲଟା ଆଡ଼େ ଆଡ଼େ ଅନାନ୍ତ । ଯେଉଁ ଦାଢ଼ିଆ ଲୋକଟା ମଲ ମୁଣ୍ଡା ପରି ତଳମୁହଁ ହେଇ ବସି, ଟେବୁଲରେ ହାତ ଆପୁଡ଼ଉଛି, ସେଇଟା ଗୋଟେ ଗୁଇନା ।

ରଜନୀ କ'ଣ ଗୋଟେ ଆତଙ୍କବାଦୀ ? ଖୁନ ଅସୀମୀ ? ପଚାରିଲି,

—‘ତା’ ସାଙ୍ଗରେ ତମ ଗ୍ଳାନର କି ସମ୍ପର୍କ ?

—ମୋ’ ସୀମା ମୋର ଗ୍ଳାନ କହିଦେଇ ରଜନୀ ମୋ’ କାନ୍ଧରେ ଭରସାଦେଇ ିଆ ହେଇଗଲା । ମତେ ତା’ ଉଠେଇଦେଲା । ଗ୍ଳାନଟା ଗୋଟେ ହାତରେ ଧରି, ଆଉ ହାତରେ ମତେ ଭଡ଼ି ଭଡ଼ି ରିଟେସ୍‌ସନ ଡେଇଁବାକୁ ନବା ବାଟରେ କହିଲା—

ରଜର୍ଜେସନ ଓ ରୁମ୍ ସଭିଏଁ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଜରିଆରେ କନଫର୍ମ କରୁଥିଲି । ଖାତାରେ ନାଁ ଉଠି ସାରିଥିବ । ଆପଣ ଖାଲି ସାଇନ୍ କରନ୍ତୁନାହାନ୍ତି । ରୁମ୍‌ରେ ଯାହା ପଚାରିବାର ପଚାରିବେ ।

ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସହକାଶୀ ଖାତାଟା ବଢ଼ାଇଦେଲା । ଦେଖିଲି ନାଁ ଲେଖା ସରିଛି । ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଶ୍ରୀ କାଶୀନାଥ ପ୍ରତିହାସୀ । ଦସ୍ତଖତ କଲି । ଗୋଟେ ଗୁକର ପିଲା ମୋ ହାତରୁ ଟ୍ରିଫ୍‌କେସ୍‌ଟା ନେଲା । ଆମେ ତା’ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲୁ । ରଜନୀ ମୋ’ ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ଗୁଡ଼େଇ ମତେ ଟେକି ନେଲାପରି ଚାଲୁଥିଲା । ଗୁକରଟି ରୁମ୍ ଦରଜା ଖୋଲି ରଖି ଅପେକ୍ଷା କଲା । ଆମେ ଭିତରକୁ ଗଲାପରେ ଟ୍ରିଫ୍‌କେସ୍‌ଟା ରାକ୍‌ରେ ରଖିଦେଇ ରଜନୀ ଆଡ଼େ ଚାଲିଲା । ରଜନୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଟଙ୍କା ଟିପ୍‌ସ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ଡ୍ରକ୍‌ସ୍‌ମ ଦେଲା,

—ଡ୍ରନର ଅଣିବାକୁ କୁହ, ଡ୍ରଫ୍‌ସ ମଧ୍ୟ । ଶୀଘ୍ର ।

ଗୁକର ସଲମ ଠୁକି ଚାଲିଗଲା । ରଜନୀ ଗ୍ଳାନଟା ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲା,

—ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରେୟ ମାରିଦେବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ଡ୍ରନର ସାରାନ୍ତ କଥା ହେବା ।

ମୋହା ଶେଷାରରେ ବସୁ ବସୁ ଜବାବ ଦେଲି—ଭୋକ ଅନ୍ୟ ମଣିଷ !
 ଶୋଷ କିନ୍ତୁ ବଲ୍‌କୁଲ ନାହିଁ ।

ଗ୍ଲାସଟା ମେନିଫ ପାଃ ଟେବୁଲରେ ଥୋଇଦେଲି । ଆଖି ବୁଜିଲି । ରଜନୀକୁ
 ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲି । କ'ଣ କରବ ନ କରବ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରୁନଥିଲି ।
 କମିତି ଗୋଟିଏ ନିବେଦ ପତ୍ର । ଚଉକଟାରେ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲା । ମୋର ସବୁ ଦ୍ଵାର
 ବୁଜି ହୋଇଯାଇଥିଲା । କେତେ ସମୟ ପରେ କେଜାଣି କିଏ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସୁଥିବା
 ପରି ଲାଗିଲା । ଆଖି ଫିଟେଇଲି । ରଜନୀ ମୋ ବା ପଟରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ମୋ
 ମୁଣ୍ଡରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ବୁଲାଇଥିଲା । ମରାଗ ମମତା ସାବକୁ ସହାନୁଭୂତି ଭାବେ
 ପଡ଼ୁଥିଲା ତା' ପାଦୁକାରୁ । ଆରମ୍ଭରେ ପୁଣି ଆଖି ବୁଜିଲି ।

—ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି କ୍ଳାନ୍ତ, ବିକୃତ ବା ମତେ ଷମ୍ଭ କରନ୍ତୁ ।

କଥାଗୁଡ଼ା ମତେ ଉପହାସ ନୁହେଁ ତ ? ମୋ ନିଦ ଛାଡ଼ିଗଲା । ସିଧା ହେଲେ
 ବଞ୍ଚିପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ରଜନୀର ହାତଟା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଟାଣ ଗଳାରେ ପରୁଣିଲି,

—କ'ଣ ହେଉଛି ଇଏ ? ସତ୍ୟା ସତ୍ୟା କହୁନା କାହିଁକି ?

—ଆପଣ ଆଜେ ଖାଇ ନାହାନ୍ତି । ମୋର ଏକାନ୍ତ ଅନୁରୋଧ ଡି.ଜି.ଏ. ମଧ୍ୟ
 ନେବେ ।

ରଜନୀର କଣ୍ଠ ବେସୁର ହୋଇଗଲା । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଠୋପା ଠୋପା ଲୁହ
 ପଡ଼ିଲା । କେହି ଚୁପ୍‌ଚାପ କାନ୍ଦିବା ମୁଁ ଜମାରୁ ସବୁ ପାରେନା । ଛୁଡ଼ାହେଲେ ପଡ଼ି ରଜନୀ
 କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କହିଲେ—

—ସ୍ଥିତି, କାନ୍ଦନା । କ'ଣ କହୁବ କୁହ ।

ରଜନୀ ନିଜକୁ ମୁହଁଲେଇଲା । ମୁହଁରେ ଭାରି ମୂଳାନ୍ ହସ । ଫିକା, କିନ୍ତୁ
 ମିଠା ।

—ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଖିଆପିଆ କରିବେ ନା ମୋତେ ଖୋଇପେଇ ଦେବାକୁ
 ହେବ ?

ମନ ହୁଏଥିଲା କହୁଥାନ୍ତି,

—ହଁ, ମତେ ପେଇ ଦେ । ମତେ ଖୋଇଦେ ।

ପୌରୁଷ ବାଧାଦେଲା । ଗ୍ଲାସଟା ଉଠେଇ ନେଇ ଗୋଟେ ଡିଞ୍ଚା ଘରେ ଶେଷ
କରିଦେଲା । ରଜନୀ ହସିଉଠିଲା ।

—ପୁଅଗୁରୁ ଏମିତି ପିଲାଳୀଆମି କରନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଚିଡ଼ିଗଲା । ବକ୍ସାତ ମାଇକିନିଆ । ସଞ୍ଜପହରୁ ନଗେଇଚି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ
କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ କହୁଛି—ତୁ ଶାଳା ଇଡ଼ିଅଟ୍ । ପୁଆଙ୍ଗ କାହିଁକି ନରୁତୁ ? ପଲଉକୁ
କାହିଁକି ? ସରମ ନାଗୁନେଇଁ । ଝୁଅଟା ଉପରେ ରାଗୁତୁ । ଉତ୍ତର ଦେଲା,

—ଝୁଅମାନେ ଯୋଉଥିପାଇଁ ସବୁବେଳେ ମାତବବଣ କରନ୍ତି ।

—ଯା' ହଉ ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ସଫା ହେଲାଣି ! ନିଅନ୍ତୁ, ଧୀରେ ସୁନ୍ଦେ । ଆଉ
ଗୋଟେ ଗ୍ଲାସ ବିଡ଼େଇଦେଲା ।

—ହେଲା ଏଥର ତୁମ କଥା କୁହ ।

ରଜନୀ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ନାହିଁ କଲା,

—ଆପଣ ବରଂ ଆପଣଙ୍କ କଥା କୁହନ୍ତୁ ।

ରଜନୀ ଡିନର ସଜେଇଦେଲା । ଖାଇବା ଭିତରେ ନିଜ କଥା ବିଶେଷରେ
ସଞ୍ଜପହରୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ସେମିତି ଲଢ଼ି ଆସିଚି । କହୁଗଲା । ରଜନୀ ଖାଲି ଶୁଣୁଥିଲା ।
ଶେଷରେ ପଚାରିଲା,

—ଏମିତି ହାଲ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ କାହିଁକି ? ଲଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । ପଲେଇଲେ
ନାହିଁ ।

ମୁଁ ହସି ଉଠିଲି,

—ରାତିରେଇତ ଭୁଆଁ ବୁଲ ହୁଏ ।

ରଜନୀ ହସିଲା । ମନଖୋଲା ହସ ।

ବାଥୁରୁମ୍‌ରୁ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ଫେରିଲା ବେଳରୁ ରଜନୀ କହୁଛି,

—ଆପଣ ଗଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତୁ ମୁଁ ଚଢ଼କଟା ଟାଣି ନଉଡ଼ି । ପାଖରେ ବସି ମୋ
କଥା କହବି ।

ବଛଣାରେ ଗଢ଼ିପଡ଼ିଲ । ଚଢ଼କଟା ଝଟ ପାଢ଼କୁ ଟାଣିଆଣି ବସୁ ବସୁ ରଜନୀ
କହିଲ,

—ଆପଣ ମତେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଲେ !

ଚକଚ ବସୁସ୍ବରେ ମୋ ପାଟିକୁ ବାହାରଗଲା,

—ମୁଣ୍ଡ ? ମୁଁ ? ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଦେଲି !

—ଆଜ୍ଞା । ମୋ ସ୍ବାମୀ ମତେ ସହବାକୁ, ମୋର ସ୍ବାନନ୍ଦ୍ୟ ସ୍ବାକାର କରବାକୁ
ନାଗୁନ । ଅଥଚ ମୁଁ ପ୍ରେମକର ବାହା ହେଇଥିଲି । ତା’ର ପଇସା ବହୁତ । ସୁପୁରୁଷ ।
ସେ ଭାବିଥିଲା, ମୁଁ ତା’ ପଇସା ଲୋଭରେ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲି । ସେ ଅକନ୍ୟା ମୋ ରୂପରେ
ମୋଡ଼ ହେଇଥିଲା । ତା’ ବେପରୁଆପଣ ମତେ ଟାଣିଥିଲା । ବାହାହେଲା ପରେ ସେ
ମୋ ଜୀବନସାଥୀ ନେଇ ବାରକଥା କହିବାରେ ଲାଗିଲା । ଶେଷକୁ ସନ୍ଦେହ କଲା ।
ଭାବିଲା ମୋର ଲେଖାଲେଖି, ଚାକିରୀ ସବୁ, ଖାଲି ମୋ ଯୌନସୁଧା ମେଣ୍ଟଣର ଆଳ ।
ନିଜର ଯୌବନ, ପଇସା ଓ ପ୍ରତିପତ୍ନିରେ ମଉହୋଇ ସେ ଜନ୍ମୁ ନିରାବର ବଶାସ-
ପାତକତା କରିବ । କୁହ । ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ମୋ ପ୍ରତିବାଦର ଫଳ ହେଲା
ନିର୍ଯ୍ୟାତନା । ଆଉ ସହପାରିଲି ନ । ଦେଖନ୍ତୁ...

ରଜନୀ ଚଢ଼କରୁ ଉଠିପଡ଼ି ପିଠି ଦେଖେଇଲା । ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ନାଲି ନୋଲା ।
ଠାଏ ଠାଏ ଶୁଖିଲା ରକ୍ତ । ମୁଁ ବଛଣାରୁ ଉଠିପଡ଼ିଲି । ପିଠି ଅଣ୍ଟାଲିବାକୁ ହାତ
ବଢ଼େଇବି, ରଜନୀ ବୁଲିପଡ଼ି ମତେ ଜାଗୁଡ଼ି ଧରିଲା । ମୋ କାନ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ପୁଣି
ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଲା । ଗର୍ବର ମମତାରେ ତା’ ମୁଣ୍ଡ ଆପୁଡ଼ୁ ଆପୁଡ଼ୁ ତାକୁ
ଆଶ୍ବାସନା ଦେଲି,

—ଏଇମିତି ହୁଏ । ବଳେ ସବୁ ପୁଣି ଠିକ୍ ହେଇଯିବ । ସୈନ୍ଦବ ରଖ ।

ରଜନୀ ମୋ କାନ୍ଧରୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇ ମତେ ମିଥା ଅନେଇ କହିଲା,

—‘ନା, ମୁଁ ସକଳ କରିବି, ତାକୁ ଗ୍ରହଣ । କେତେଦିନ ହେଲା ମୋ
ଲମ୍ବିକ୍ୟର ଗୁଣ୍ଡୁପ ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ ସେ ଗୁଲମା ଲାଗେଇବ । ମୁଁ ଠିକ୍ କରିବି ସେ ପ୍ରମାଣ

ପାଇଁ ସେ ବୁଝନ୍ତା ଲଗେଇଛି । ମୁଁ ଠିକ୍ କରନ୍ତି ସେ ପ୍ରମାଣ ତାକୁ ଦେବ । ସେଇଥି-
ପାଇଁ ଏ ହୋଟେଲ୍ । ସମସ୍ତଙ୍କି କହିବ, ମୋ ସ୍ବାମୀ ଆସିବେ । ସେ ଟିକିଏ
ଲଜକୁଳା । ଡେରରେ ବାହା ହେଇଛନ୍ତି ନା । ନୂଆ ବାହା ଆମର । ଘରକରଣାର
ନତି ଦିନିଆ ଜଞ୍ଜାଲିଂ କୁଟି ନେଇ ଗୋଟେ ଭଲ ହନିମୁନ୍ ପାଇଁ ମୋର ବହୁତ ମନ ।
ସେ କିନ୍ତୁ ଜମା ଶୁଣୁ ନଥିଲେ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଆଜି ରାଜି କରେଇଛି । ଅର୍ଡ଼ରୁ ସିଧା
ଆସିବେ । ଆସିବା ମାତ୍ରେ ରଜର୍ଭେସନ କନଫର୍ମ କରବ । କରବ । ମୁଁ ଜାଣେ ସେ
ବୁଝନ୍ତା ମୋ ପଛେ ପଛେ ଏ ହୋଟେଲ କୁ ଆସିବ । ହୋଟେଲବାଲିକୁ ହାତକରି ସବୁ
କଥା ଜାଣିବ । ପ୍ରମାଣ ବି ପାଇଯାଉଲଣି । ବାର୍, ଡାଇନିଂ ରୁମ୍, ହୋଟେଲ୍
ରେକିଷ୍ଟର୍, ରିସେପ୍ସନରୁ ଏଯାଏ ଆପଣଙ୍କୁ କୋଲ କରାଯିବା, ଏ ରୁମ୍ ସବୁର
ଫଟୋ ନେବଣି । ଏଇନା ବି ନଈଥିବ । ମୋ ବିଟପୀ ପଣର ପ୍ରମାଣ, ଶେଷ ଓ ଚୁଡ଼ାନ୍ତ
ପ୍ରମାଣର ସୁଯୋଗ ମତେ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏ ଅଭିନୟ ଏଇଠି ସବୁ ।

ରଜନୀ ହଠାତ୍ ବୁଲିପଡ଼ି ଘରର ଅଲୁଅଗୁଡ଼ା ଲିଭେଇ ଦେଲା ।

କାଶୀନାଥର ଜୀବନ—୨

କରଞ୍ଜିଆରୁ କାଶୀପୁର

ସେଦିନ ଅନ୍ଧାରୁ ଭୁଟିନେଇ ଜଣେ ସାଙ୍ଗକୁ ହସ୍ତପିଟାଳରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇ ଫେରିଲା ବାଟରେ ଆମ ସହରର ଗୋଟିଏ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାଟିକାଟିଏ ଦେଖିଲି । ପୂର୍ବପୂର୍ବ ଝିଅଙ୍କ କାରବାର । ନାଟିକାଟି ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ ଛାମ୍ପାୟ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦାଧିକାରୀ । ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ମଧ୍ୟ ଛାମ୍ପାୟ ଓ ଅନୁରୂପ ବଡ଼ ହାକିମ । ବହେଁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ପଦ ବିଶେଷରେ କହିଲେ । ଜଣକ ମତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ନାଟମାନଙ୍କୁ ବରଦର ଶୀର୍ଷିତାନ ଦିଆଯାଇଛି । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ମତ ଦେଲେ ଯେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ମେହପରି ଭାବରେ ସାରା ଭାରତରେ ଯେଉଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦେଖା ଦେଇଛି, ଓଡ଼ିଶା ଅନେକାଂଶରେ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ, ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜାତୀୟ କର୍ତ୍ତୃଧାରମାନେ—ବିମ୍ବ ପଟ୍ଟନାୟକମୋହନଙ୍କ ଠାରୁ ମଧୁ-ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦେଇ ଏଯାବତ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂସ୍କୃତିବନ୍ଧୁ ।

ନାଟିକାଟିରେ କିନ୍ତୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ଶ୍ରେୟବେପାଶ୍ୱ ତାର ଶ୍ୟାଳିକା ପାଇଁ ବର ବାହୁବାକୁ ବାହାରି, ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନିୟମ ଖେଳାଳୀ ଓକିଲ ହାକିମ ଅଧ୍ୟାପକ ସମପ୍ରତି ଇଚ୍ଛାଭେଦ କରି, ଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ଓପ୍ରାଦ ଜଣେ ପୁଲିସ୍‌ବାବୁକୁ ବାଛଲେ । ଆଧୁନିକା ପ୍ରଗତିଶୀଳା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ପୁରସ୍କା ଶ୍ୟାଳିକାଟି ସମାଜୀୟକରଣରେ ଭଗିନୀପତିଙ୍କ ନିର୍ବାଚନକୁ ସ୍ୱାଗତକରି, ସେଇ ପୁଲିସ୍ ହାକିମକୁ ବରଣମାଳା ଦେଲେ । ଉଦ୍‌ଘାଟକ ଓ ମୁଖ୍ୟଅତିଥି ମୋ ଯାମ୍‌ନା ଧାଡ଼ିରେ ବସି ନାଟିକାଟି ଦେଖୁଥିଲୁ, ଅଭିନୟ ଭିତରେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଥା ହେଉଥାନ୍ତି । ଉଦ୍‌ଘାଟକ ତ ଏକାବେଳେ ବିସ୍ଫୋର,

—ଦେଖୁନି ଆଜ୍ଞା, କି ପୁଅର ଅଭିନୟ କରୁଛନ୍ତି ଝିଅଗୁଡ଼ିକ । ଏତେ କିସମର ସୁରୁଷ ଭୁମିକା ! କମିତ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ପ୍ରତିଟି ଚରଣକୁ ଫୁଟେଇ ପାରୁଛନ୍ତି ଏମାନେ । ମହମା ଇ'ଣ ଆଜ୍ଞା ଏ ମାଟିର ! କାତକେଶ୍ବରୀ, ଖମ୍ବେଶ୍ବରୀ, ସାରଳା, ଚଢ଼ିକା, ବିମଳେଇ, ବିରଜାଇ, ସମଲେଶ୍ବରୀ ଆଉ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦେଶଟି ଆଜ୍ଞା !

ମୁଖ୍ୟଅତିଥି ମଧ୍ୟ ଗର୍ବିତ ହସ୍ତରେ କହୁଥାନ୍ତି :

—ଓଡ଼ିଆ ନହେଲେ, ଭାବ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଏପରି ଭାବରେ କିଏ ଆଉ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେଇ ପାରନ୍ତା ? ଠିକ୍ ଯେମିତି ଦ୍ଵାପର ଶେଷରେ କଲି ଆଗମନର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ସୁରାଣକାର ସାବଧାନ କରେଇଛନ୍ତି । ତେତାବନା ଦଉଛନ୍ତି !! ଆହା ହା ଆହା....

ସେମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା ଶୁଣି ମୁଁ ଜାଲି ନିଜକୁ ଧନ୍ୟକାରୀ ଆଏଁ ଯେ ମତେ ଏପରି ବିଚାରବୃତ୍ତି କାହିଁକି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମେସ୍ ଫେରିବା ବାଟରେ କାତକେଶ୍ବରୀ ମନ୍ଦିରର ଘଣ୍ଟ ଶୁଭିଳ । ବରଗଲି, ମା ନିଶ୍ଚେ ସଦୟା । ଶେଷ ଆରତି ଚାଲିଛି । ପଶିଗଲି, ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଉଲି । ପାହୁକ ଦିନିକି । ଆରତି ଉପରେ ଆଜ୍ଞୁଳା ଥୋଇ ଅତି ନାମ ମୁଣ୍ଡ ପରୁଟି ବୋଲି ହେଲି । ମନେ ମନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି,—ମାଆଲେ ! ମତେ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଟିକିଏ ଦେ । ଏମିତି ଅଧମ ମୂଢ଼କର କାହିଁକି ରଖୁଛୁ ମା । ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା, ସେଇ ବସ୍ତ୍ରଟିକୁ ଯୋଉଠି ମୋ ସାଙ୍ଗମାନେ ‘ଲୋକଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର’ ଚଳାଉଛନ୍ତି—ଝିବ । ଠାକୁରାଣୀ ଭୋଗ ବାଣ୍ଟିବ । ମାଆର ପ୍ରସାଦ ସାଙ୍ଗକୁ ସେଇ ବସ୍ତ୍ରଟିର ମାଆମାନଙ୍କର କଲାଣ ଗୋଟେଇବ । ମୋର ନବୀନ ଦାସାର, ନବଜୀବନର ଶୁଭାରମ୍ଭ କରିବ ।

ଖଜା, ଉଖୁଡ଼ା କୋରା ଓଗେର ମିଶେଇ ତିନି ଚାରିକଲେ କାଟିଲି, ଦୋକାନୀ ପାଖରେ ଏତେ ବଡ଼ ଭୋଗେଇ ନଥିଲା, ସେ ତିନିଗୁଡ଼ିକା ଭୋଗେଇରେ ଦବାକୁ ବଢ଼ିଥିଲା । ବହୁତ ନେହେରୁ ହୋଇ ବଡ଼ ଚଢ଼ାଟାଟାଏ ମାଗିଲି, ସକାଳ ଯାଏଁ । ତା’

ପଢ଼ିଆର ପାଇଁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଖଣ୍ଡେ ବଢ଼େଇ ଦେଲି । ଅମାନତ । ଗୁରୁତ୍ଵାରେ
 ଭୋଗତକ ସଜାଡ଼ି ଗନ୍ତାଘରକୁ ଚାଲିଲି । ପୂଜାସ୍ଥ ଆଉ ଭୋଗ ଲାଗେଇବାକୁ କୁହୁ କୁହୁ
 ହେଉଥିଲା । ତାକୁ ଆଗରୁର ଚାରିଟା ଟଙ୍କା ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇଦେଲି । ଭୋଗତକ ପାଣି
 ଛଡ଼େଇ, ଦି ଚାରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଡାକଲ ରଖିନେଇ, ବାକିତକ ସେ ମତେ ଫେରେଇ
 ଦେଲା । ପୁଣି ଥରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟେ ମାରି, ଭୋଗଗୁରୁତ୍ଵା କାନ୍ଧରେ ଥୋଇ, ବହୁଆଡ଼େ
 ଚାଲିଲି ।

କୁଲି ମନୁରାଜର ଏଇ ବହୁଟିରେ ଝିଅମାନେ ସବୁଥରେ ଆଗୁଆ ।
 ‘ଲୋକଶିକ୍ଷା’ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନେଇବା ସାଙ୍ଗକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ବି ଆଲୋଚନା
 ହୁଏ । ସିଲେଇ, ବଡ଼ ପାମ୍ପଡ଼ ଆଦର ତିଆରି, ଡୋଲୋ କଣ୍ଢେଇ ତିଆରି ଇତ୍ୟାଦି
 ଶିଖାଯାଏ । କେନ୍ଦ୍ରଟା ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଆରମ୍ଭ ହେଇଛି । ଆମ ଅତିସର କେଇଜଣ
 ଯୁବକ କର୍ମୀଙ୍କର ଗଣ୍ଡର ନିଷ୍ଠା, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଓ ଯୈର୍ଯ୍ୟ କଲରେ କେନ୍ଦ୍ରଟି ଭଲ ଚାଲିଛି ।
 ମତେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ପାହୁଆ ମିଳିଛି—ଉପଦେଷ୍ଟା । କେବେ କେବେ ଯାଏଁ ।
 କାମଦାମ ଦେଖେ, ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଟେ ଦିଇଟା କାମରେ କାନ୍ଧ ବଢ଼ାଏଁ ।

ସଞ୍ଜରୁ ରାତି ଦଶଟାଯାଏ କେନ୍ଦ୍ର ଡୋଲ ରହେ । ଦଳକେ ଦଶ ବାର ଝିଅ
 ଆସି ଦଣ୍ଡେ ଦେଇଦଣ୍ଡା ରହେ, କାମଦାମ ପଢ଼ାପଢ଼ି ସାରି ଯାଆନ୍ତି । ଶେଷଆଡ଼କ କିଛି
 କିଛି ପୁରୁଷ ଆସନ୍ତି । ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ବାରକଥା ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଶେଷରେ
 ଜାଣିନ । ଦିନେ ଦିନେ ଜାଣିନ ଜମିଗଲେ ରାତି ଏଗାରଟା ବାରଟାଯାଏ ବି ଗହଳି
 ଥାଏ । କେନ୍ଦ୍ରଆଡ଼େ ଯିବାବେଳକୁ ଦେଖିଲି ଦଶଟା କାଳିବା ଓପରେ । ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି
 ଚାଲିଲି । ବହୁ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ଆଉ ଡାକେ ଡେଣେ ବାଟ ଅଛି, ମତେ ହୁଠାଡ଼
 କମିତ ଅଡ଼ୁଆ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗିଲା । ବହୁଟା ଏକାବେଳେ ଚୁପ୍‌ଗୁପ୍ । ଅନ୍ଧାର । କେନ୍ଦ୍ରରେ
 ପହଞ୍ଚିଲି । କବାଟ ମୁକୁଳା, ମାଟି ସବୁ ଶୁନ୍‌ଶନ୍ । ଆଲୁଅ ବି ନାହିଁ ।

ଘନ ମଉସାଙ୍କ ଘର ସେଇ ପାଖରେ । ବୁଢ଼ା ଆଠକାଳି ବାରମାସୀ ତାଙ୍କ
 ସାନ କୁଡ଼ିଆର ସବୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଝଟିଆଟେ ପକେଇ ଗଢ଼ୁଆନ୍ତି । ଦମା ଭୋଗ ।

ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାୟ ଶୁଅନ୍ତ ନାହିଁ । ବଡ଼ିଟିର ସର୍ବମାନ୍ୟ ମୁରବି । କେନ୍ଦ୍ରର ଟାଣୁଆ ମମର୍ଥକ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ଖଟିଆ ଖାଲି । ଏକର ସେକର ହେଲ ବଡ଼ ପାଟିରେ ମଉସା ମଉସା ବୋଲି କେଇଥର ଡାକିଲି । କୁଆଡ଼େ କହୁ ଯୋଗୁ ଶବଦ ନାହିଁ । ମାଉସାମାକ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ? କ'ଣ କହୁ ବସଦ ଆପଦ ପଡ଼ିବ ? ଭୁଲ ମାଉସା ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ । ତାଠୁ ଖବର ମିଳିବ । ଭୋଗରାଜାଟା ତା ଜିମା କରି ଦେଇଗଲେ ବି ଚଳିବ ବରୁଣ ଭୁଲ ମାଉସାର କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼େ ବାହାବୁଝି, ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶ ଶୁଭଲ । ଘନ ମଉସା ହେଇଥିବ । ଭୋଗରାଜାଟା ଘନ ମଉସାଙ୍କ ଖଟିଆ ଉପରେ ଗସିଦେଇ ଗଲି ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲି । ବାଡ଼ିରେ ଉଭାଦେଇ, ଗୋଟେ ଗୋଡ଼ ଗୋଷାରି ଗୋଷାରି ବୁଢ଼ା ଆସୁଥିଲେ ।

—‘କଣ ହେଲା ?’

—ବୁଢ଼ା ନଥିବର ଧୂଳି ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

‘କ’ଣ ହେଲା ? ଗୁରବାବୁଙ୍କ ଭାଇଜି ଗୁରବଟା ନ ଦିଆଇ ଶନିଆକୁ କାହିଁକି ଦେଲା ?’

ଶନିଆ ଭୁଲ ମାଉସାର ନାତି, ଘରୋଇ ଭାବରେ ମାଟିକ ଓ ଆଇ. ଏ. ପାଶ କରତ । ଟାଇପ୍ ସର୍ଟହାଣ୍ଡ ଶିଖିବ । ଜଣେ ବହୁବନ୍ଧାଳି ପାଖରେ ବହୁବନ୍ଧା କାମ ପିଲାଦିନୁ ଶିଖି, ସେଇ ସାମାନ୍ୟ ଭୋଗରାଜାରେ ପାଠ ପଢ଼ିବ । କେଳେମାକୁ ପୋଷୁଣ । କେନ୍ଦ୍ର ଡୋଲିଲଦିନୁ ରାତିରେ ଘଣ୍ଟାଏ ଘଣ୍ଟାଏ ସାଇବାଲାକୁ ପଡ଼ିଉବ । ଆମ ଅତିସରେ ଆଗରୁ ଥରେ କିରାଣୀ କାମପାଇଁ ଇଶ୍ବରଭଉ ଦେଇ, ପାଇ ନଥିଲା । ଏଥର ପିଅନ ଚାକିରିପାଇଁ ତା ନା ପଠାହେଇଥିଲା । ଆମ ହାକିମଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର ଚଳଉଥିବା ପିଲାଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ସବୁ ଶନିଆ ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ବାହୁବାପାଇଁ ଗୋଟେ କମିଟି ହେଇଥିଲା । କମିଟି ଶନିଆକୁ ପ୍ରଥମ କରିଥିଲେ । ହାକିମ ଟିକିଏ କୁହୁ କୁହୁ ହୁଡ଼ିଥିଲେ ବି ଶନିଆଠୁ ଦପ୍ତର, ଟାଇପିଷ୍ଟ ଓ କିରାଣୀ କାମ ଆଦାୟ କରିବା ବିଷୟ ବିଚାର କରି ତା’ ପାଇଁ ନିୟୁତ୍ର ଅଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ପହଲିଦିନ ସେ କାମରେ ଯୋଗଦେବା କଥା ।

ଗୁରୁବାରୁଙ୍କ ବାପା ଏ ବସ୍ତ୍ରଟିର ମାଲିକ । ମାନେ ବସ୍ତ୍ର ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଜାଗାସ୍ଥଳୀକୁ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କର । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଘରପିତ୍ର ଦଶହରା ଲେଖାଏଁ ଭଡ଼ା ବି ଆଦାୟ କରନ୍ତି । ବସ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭରେ, ବଡ଼ ଗୁଆ ଉପରେ ଦୋମହଲ କୋଠା । ଶ୍ରୀଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ ଧୂରନ୍ଧର ମାତବ୍ବର ଲେକ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ବସ୍ତ୍ରର ଦୁଇଗଣ ଶ୍ଵେତ ଅଳ୍ପ ବୋଲି ଶ୍ଵେତବେଲି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟବେଲେ ବି ଶ୍ଵେତ ଲଢ଼ାଳିମାନଙ୍କର ବହୁତ ଖାତର ତାଙ୍କୁ । କେମିତି କେଜାଣି ଏ ବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଶ୍ଵେତ ଜିଣିଲା ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ବସାବର ମିଳେ—ସେ ଯୋଉ ଦଳର ହୁଅନ୍ତୁ । ଗୁରୁବାରୁଙ୍କ ବାପା ତେଣୁ ଜିଣିବା ପଟରେ । ଗୁରୁବାରୁ କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଦଶମସାଏ ପଢ଼ିଥିଲେ । ବସ୍ତ୍ର ମୁଣ୍ଡରେ ପାନ ପିତ୍ତେଟ ଦୋକାନ । ସେଠି ଆଉସବୁ ବି ଚାଲେ । ବସ୍ତ୍ର ମୁଣ୍ଡରେ ହେଲେ ବି ସେଠାର ଗରାଝଙ୍କ ଭିତରେ ବସ୍ତ୍ରର ପାଞ୍ଚ ସାତଜଣ ଥିବେ ସିନା, ଅନ୍ୟମାନେ ସହରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳର । ଗୁରୁ ସାନଗୁଳ ହାକିମ୍ବୁଲ ପରେ ଆଉ ପଢ଼ିଲି ନାହିଁ । ଭାଟାକୁ କୋଉଠି ଗୋଟେ ଚାକରବାକର ଜୁଟେଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ଦ'ପଇସା ହାତକୁ ଆସନ୍ତା । ଗୁରୁବାରୁ ଅମ ଅର୍ଥସ କାମଟା ପାଇଁ ହାକିମକୁ କହିଥିଲେ । ମନୋନୟନ କମିଟି ମେମ୍ବରମାନଙ୍କୁ ଧରିଥିଲେ ।

—ଦେଖନ୍ତୁ ଅଙ୍କା ! ଆମ ଜାଗାରେ ଚାକର । ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ ଯଦି ନମିଳିବ, ଆମେ ଏ ଅର୍ଥସ ଏଠି ଚିଟେଇଲୁ କାହିଁକି ?

ହାକିମ କୁଆଡ଼େ କହିଥିଲେ, ଛାନାୟ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚେ ମିଳିବ । ତେବେ ମନୋନୟନ କମିଟି ଯାହା କରିବେ । କମିଟି ଗୁରୁବାରୁଙ୍କୁ ଡରୁଥିଲେ ବି ନିହାତି ମୁଖଲକ୍ଷାରୁ ଗନ୍ଧିଆକୁ ପ୍ରଥମ କରି ଗୁରୁବାରୁଙ୍କ ଭାଇକୁ ବୃତ୍ତାୟ ଛାନ ଦେଇଥିଲେ । ବୃତ୍ତାୟ ହେଇଥିଲା ଆମ ଅର୍ଥସର ରିଟାୟାର କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ପିଅନର ପୁଅ ।

ଘନ ମଉହାଙ୍କ ହାତଧରି ଉଠି ଉଠି ଜବାବ ଦେଇଥିଲା,

—ମଉହା, ଶେଆ ତା ଯୋଗ୍ୟତା ବଳରେ କାମ ପାଇଲା । ଆମେ ଦିଆଇଲୁ କ'ଣ ?

—ତମେ ପୁଅ ବଢ଼ାଆଡ଼େ ଯାଇନ କି ?

—ନାହିଁ । ଠାକୁରାଣୀ ଦେଉଳରେ ଟିକିଏ ଡେରି ହେଇଗଲା । ଭୋଗ ଗଣ୍ଡିଏ ଆଣିଥିଲି, ଏଇଠି ବାଣ୍ଟିଦେଇ ବଢ଼ାକୁ ଯାଇଆସୁଛି ।

ବୁଢ଼ା ଖେଁ ଖେଁ ହେଇ ବକଟ ଫଟାଗଲାରେ ଡେଇଦେ ହେଲା,

—ବାହାରେ ପୁଅ । ସାଇଯାକ ମାମୁଁଘରେ ଆଉ ତମେ ଆଣିବ ମା'ର ଭୋଗ !

—ମାମୁଁ ଘର ?

—ପୁଲିସବାଲା ଗୋରୁପଲ ଭଲିଆ ଅଣ୍ଟାବଗ୍, ସମିତିଙ୍କି ଅଡ଼େଇ ନେଇ-
ଗଲେ । ସଞ୍ଜବେଳେ ଗୁରୁଆ ଆସି ଶନିଆକୁ କହିଲା—ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ତା ମା'କୁ ନେଇ
ଏ ବସ୍ତି ନ ଚାଲିଲେ ସେ ତା କାମ କରିବ । ଶନିଆକୁ ତ ଜାଣ ପୁଅ । ଆଜ୍ଞାକରି
ଦିଏବ ଶୁଣେଇ ଦେଲା । ଏ ବସ୍ତି ଆମର ଆମେ ସରକାରୀ ଜମିରେ ଘର କରିବୁ । ହି ହ
ପୁରୁଷ ରହୁବୁ, ଆମ ନାଆଁରେ ଜମି ହେଇଯିବ । ଆଇନ ହେଇବ । ତମ ଓଲି ତଳେ
ଆମେନାହୁଁ ଯେ ତମ ହୁକୁମରେ ଘରଗୁଡ଼ିକ ପଲେଇବୁ । ଟିକକ ବାଦେ ଗୁରୁଆ ତା
ଦଳବଳ ଗିନିଆଣି, ଶନିଆକୁ ମାରି ପିଟି ନହୁ ନୁହାଣ କରିଦେଲା । ମର୍ଦ୍ଦଗୁଡ଼ା
ହସ୍ତାକାବାରି ପଇସା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ ଯେ ଫେରି ନଥିଲେ । ସାଇରେ ଅଣ୍ଟାବଗ୍
ଦ'ଗୁରୁଟା ଆଉ ଗୋଠେ ମାଇଜନିଆ । ହେଲେ ମାଇପିଲ ଗୁଡ଼ା ଶନିଆକୁ ବଢ଼େଇବା
ପାଇଁ କମ୍ ଟେଷ୍ଟା କରିନାହାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ପୁଲିସ ଆସି ସମିତିଙ୍କି ଆନାକୁ ନେଇଗଲା,
କ'ଣ ନା ଏ ବସ୍ତିରେ ମଦ ରନ୍ଧା ହେଉଥିଲା !

ଆନାକୁ ଦେଖିଲି । ବାଟରେ ଶାମ ସାଙ୍ଗରେ ଭେଟ । ଆଜି କେନ୍ଦ୍ରରେ
ଶାମର ପାଲି । ସେ ଭଲମୁହାଁ ଛୁଟିଆଏ । ପାଟିକରି ଡାକିଲି,

—ହୋ ଶାମବାବୁ ! କ'ଣ ହେଲା ?

—କ'ଣ ଆଉ ହବ ବାହାର ଲୋକେ ଏଠା ଲୋକଙ୍କୁ ଅସାମାଜିକ
କାମରେ ଲାଗେଇବନ୍ତି । ମଦ ମାଇକିନିଆ ବେପାର ଚଳେଇବନ୍ତି ।

—ଅସାମାଜିକ କାମ ? ବାହାର ଲୋକ ? କିଏ ? କୋଉଠି ?

—ଏଇଠି, ଏଇ ସାଲରେ । ଆପଣ, ମୁଁ, ଘନ, ଶନିଆ, ଆମେମାନେ ।

ଆମେ ?

ହଁ ଆଜ୍ଞା ଆମେ, ମୋ ବାପା ମଞ୍ଚଘରରୁ ଆସି ଏଇଠି ଘରଦ୍ୱାର କରନ୍ତି ।
ତୁଳମାଉସୀ ଘନ ହେଉକା ଜମାରୁ ତିରିଶ ଗୁଳିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ବର୍ଷ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ।
ଆପଣ କୁଆଡ଼େ ବହାସ ।

—ଆଜ୍ଞା କଥା ! ବାପା ସିନା ହଜାଶବାଗରେ କାମ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
ଆମେ ତ...

ଶାମବାବୁ ମତେ କୁହାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ,

—ଶୁଣନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା । ଆପଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ହଜାଶବାଗ । ଆପଣ ଏ ମାଟିର କମିତ
ହେବେ ?

—ଏ ମାଟି ? କୋଉଠୁ ଆରମ୍ଭ କୋଉଠୁ ଶେଷ । କାଶ୍ମୀରରୁ...

ଶାମବାବୁ ପୁଣି ମତେ ଶେକିନେଲେ,

—ଶନିଆଟାକୁ ଅଟକେଇ ରଖି ଆଉମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଓଁଃଃଃ
ଦେଇ । ଯାହା ଶୁଣିଲି ଶନିଆକୁ ବି ଛାଡ଼ିଦେବେ ପହଲ ପରେ । ସିଅନବୁଡ଼ାର ପୁଅ
ଗାଁକୁ ପଲେଇତ । ପ୍ରଥମ ଦୁର୍ଜଣ ଜଣେ ନକଲେ ତୃତୀୟ ଗୁନିର ପାଇବ ।

—ଏ ଅନ୍ୟାୟ ।

—ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବକ୍‌ବକ୍ ହବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନେ ମେସ୍‌କୁ
ଗଲେଣି । ମତେ ବି ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହବ ବନ୍ଧାଇଲା ଶେଷକରି । ପାହାନ୍ତି ବସ୍‌ରେ
ଯିବାକୁ ହବ ।

—କୁଆଡ଼େ ? କାହିଁକି ?

—ବଦଳି । ଅଇନ ଶୁଙ୍ଖିଲା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅମକୁ ରାଜାଘର ଏ ଜାଗା ଛାଡ଼ିବାକୁ
ହବ ।

—କୁଆଡ଼େ ?

—କାଶ୍ମୀର । ଆପଣ କରନ୍ତି ଆ, ରାମ ପଦ୍ମର, ଗୋବିନ୍ଦ ପାଣ୍ଡାପ ।

—ବାଃ !

—କ'ଣ ବେନାଏ ଖୁସି !

—ଖୁସି ନୁହେଁ । ଉଡ଼ୁଥିଲୁ । କି ଚମତ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେଲା ଶାମବାବୁ !

କରନ୍ତି ଆଉ କାଣିବୁର ।

ପାରାପାପରୁ ପଦ୍ମସୁର ।

ଓଡ଼ିଶା ଏକ...

ଶାମବାବୁ ପାଦପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ

...ଓ ଅଗଣ୍ଡ ।

କାଶୀନାଥର ଡାଏରୀ—୩

ସେଇ ହସକୁର ଲୋକଟି

ନଇଁ କଲରେ ବସିବ । ଧାରଆଡ଼େ ମୁହଁ । ସକାଳ କି ସଞ୍ଜ ବାରି ହୁଉନେଇଁ ।
ତେବେ ମୋ ପଟଟା ଅନ୍ଧାର । ସେପଟ ଫର୍ଦ୍ଦ । ନଇଁ ଧାରଟା ଦି'ରାଗ ହେଲପର
ଲଗୁର । ମଝାମଝି ଗୋଟେ ଝିଲମିଲ ଝିଲମିଲ ରେଖା ଖେଳୁତ । କୁହୁଡ଼ିଆ ସେଇଯାଏ
ଧାରଟା କାଳିଆ । ଆଉ ସେଇ ରେଖାଠୁ ସେପଟ ଧାରଟା ଯଥା । ସେପଟର ଆଲୁଅ
ସେଇ ରେଖାଟାଯାଏ ଆସି ଯେମିତି ଅଟକି ଯାଇବ ।

ମୋ ବାଁକୁ ମଗାଣି । ଡାହାଣକୁ ଘାଟ । ଘାଟରେ କେହି ନାହାନ୍ତି ।
ମଗାଣିରେ କିଏ ସବୁ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଲପର ଲଗୁର । ଠିକ୍ ବାରି ହୁଉନେଇଁ । ପାରିହବା
ପାଇଁ କେହି ପହଞ୍ଚି ନାହାନ୍ତି । ଡଙ୍ଗାଟା ସେପଟ ଅତଡ଼ାରେ ଉଡ଼ା ହେଇବ । ସେପଟୁ
କି ବୋଧହୁଏ କାହାର ଆସିବାକୁ ନାହିଁ ।

ପଛରୁ ଝୁପା କଥା ଶୁଣିଲ । ବହୁତ ପାଦ ଶବ୍ଦ । ଜଣେ କିଏ ଭାବ
ରୁହୁଲ । “ଡ଼...ଙ୍ଗା...ଆ...ଣ...ହୋ...ଓ...ଓ ଡଙ୍ଗା ।” ସିଏ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି
ଅସୁଛି । ତା ପାଦରୁ ଧପ ଧପ ଧପ ଶବ୍ଦ । ଡଙ୍ଗା ପାଇଁ ହୁରିଟା କମିତି ଅଣନ୍ତିଶୁଆଁ
ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଶୁଭୁଥିଲ । ସେଇମିତି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ସେଇମିତି ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା
ଅଣନ୍ତିଶୁଆଁ କଥା ପୁଣି ଶୁଣିଲ, ଡ଼...ଙ୍ଗା...ଆ...ସି ବ ନେ ଈ ଆ ସ, ପ ହୁଁ ର
ପା ର ହେଇ ଯି ବା ।’

ମନକୁ ଅସିଲ, “ଏତେ ଜରବର କାହିଁକିରେ ବାରୁଁ ଯିବୁତ । ଟିକିଏ
ସତାର କର । ସେପଟୁ ପଝାର ନ ଆନ୍ତୁ । ଏ ପଟେ ବେଶି ଲୋକ ଠୁଲ ହେଇଗଲେ,
ଡଙ୍ଗା ବଳେ ଆସିବ ।

ଲେକଟାର ଦଉଡ଼ା ଜୋର ହେଉଥାଏ । ପାଦ ଶବ୍ଦ ପାଖରୁ ପାଖକୁ ଆସୁଥାଏ । ମୋ ପିଠିରେ ଦମକାଏ ପବନ ଧକ୍କା ମାରି, ନଇଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଗଲା । ବାଁ ଆଖି କଣ୍ଠରୁ ଝାସୁଆ ହେଇ ନଜର ପଡ଼ିଲା, ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ମଣିଷଟେ ଉପରକୁ ଓ ଆଗକୁ ଉଡ଼ି-
ଯାଉଛି । ତର ସହ ନଥିବା ସେଇ ଲେକଟା ପାଣିରେ ପଡ଼ିବାକୁ କୁଦାଟେ ମାରିଛି । ହଠାତ୍ କ'ଣ ହେଲା, ଲେକଟା ପାଣିଧାର ସଳଖେ ଝପିପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ିପିଟି ହେଇ ପଛଆଡ଼ୁଆ ଶୂନ୍ୟ ମାରି ଅତଡ଼ାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମଗାଣି ଆଉ ମୋ ମଝାମଝି । ଆଉ ଠିକ୍ ସେଇଜବେଳେ ଜଣେ କିଏ ଖଲ ଖଲ ହସିଉଠି ପଡ଼ିଗଲା, “ତରିଗଲୁ ?”

ପଡ଼ିଲା ଲେକଟା ଉଡ଼ୁକ ଉଠିଲା । ହସକୁରା ଲେକଟି ଆଡ଼େ ଖେଦଗଲା । ଖିଙ୍କାରି ହେଲା,

“ହୁ...ହୁ...ଡ଼ରୁନା ?”

“କାହାକୁ ?”

“ମରିବାକୁ ?”

ହସକୁରା ଲେକଟିକୁ ଠଉରେଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ବାଁ ପଟକୁ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଯାଉଥିଲି । ସିଏ ମଗାଣିଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ, ଟିକିଏ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ବଳିଦିଆ କଟାରିଟା ଝିଙ୍କିଆଣି, ତରବରିଆକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ପଡ଼ିଗଲା,

“ମାରି ପାରିବୁ ?”

ଏବଂ ଜବାବକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ପାହାଚ ଓପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଲମ୍ବିଆଲି ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ଡ଼ାଆଁଲିଟା କଟାରି ଉଠେଇ କୁଦାଟେ ମାରିଲା । ଶୁଅନ୍ତା ଲେକର ବେକଆଡ଼େ ଛଆଣ ପରି ଖସୁ ଖସୁ କଟାରିଟା ଠିକ୍ ବେକପାଖରେ ଯିମିତି ଯିବ ହେଇଗଲା । ହସି ଉଠିଲା ହସକୁରାଟା,

“କୁଦାମାରି ସନ୍ତାଳି ପାରିଲୁ ନେଇଁ ପରା !”

କଟାରିଧରା ଲେକଟା ପାଗଲ ହେଇକଲା! ଚୋଟପରେ ଚୋଟ ପକେଇ ଲାଟିଲି ମାରି ଚୋଟଗୁରୁ ହସତ ବେକପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଅଟକି ଯାଉଥିଲେ, ଝପି ଯାଉଥିଲେ ନାହିଁ ତୁ ଜାକି ପଛଦୁଆ ଦେଖିଲେ ଅବା !

ଶେଷକୁ ସିଏ କଟାରିଟାକୁ କରତପରି ବେକ ଉପରେ ଘର୍ଷିବାରେ ଲାଗିଲା ।
କରତା ବେକ ଲୋକଟି କଣ୍ଠରେ ଆଗପରି ହସ ଆଉ କଥା,

“ମାରିବାକୁ ଡରିଲେ ମାରିବି ଆସେ ନେଇଁରେ !”

ମୁଁ ଆଉ ଶ୍ରିର ହେଇ ରହିପାରିଲି ନାହିଁ । ତଣ୍ଡାଦେଉଳ ମୁହଁ ଦଉଡ଼ୁ
ଦଉଡ଼ୁ ପାଟିକରି ଉଠିଲି,

“ବନ୍ଦ କର ।”

କରତଥର ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା କି କ’ଣ । ସେ ଗଛକାଟିଲ ପରି କଟାରି
ଫେରେ କଡ଼ ହେଇଗଲା । ହସକୁରା କଟାମୁଣ୍ଡଟା ମୋ ଆଡ଼େ ଛୁଟିକି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ
ଜାବୁ ଧରିଲା ବେଳକୁ ମୁହଁଟା ଦୁଶିଗଲା ।

ଚକ୍ରକାର କରିଉଠିଲି,

“ଏଁ...ଏଁ ଏଁ...କୃଷ୍ଣ ମୋ କୃଷ୍ଣ...କୃଷ୍ଣରେ ।”

ଏଇ ଅନୁଭୂତି ଲେଖିଯାରି କାଶୀନାଥ ଟିପ୍ପଣୀ କରିଥିଲା :

“ଜନ୍ମିବା ବେଳୁ କାହିଁକି, ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ କୃଷ୍ଣ ମରିବାପାଇଁ ତିଆରି ଥିଲେ ।
ସେଥିପାଇଁ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ସେ ମାଡ଼ୁଥିଲେ—ସାମ ନା-ସାମ୍ନ ।
ଚଟାପଟ । ଶୋଷଡ଼ାକେ ପୂଜନା, ଗୋଇଠାକେ ଶକଟା, ଝିଙ୍କାକେ
ଜାମଲାନୁଁନ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରକେ ଶିଶୁପାଳ । ଅଥଚ ଜାଣ ! ମରିବାନୁହଁ,
ମାରିବାପାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଜନ୍ମିଥିଲା ! ବୁଢ଼ାଆଜୁଁ ହରେଇଲାବେଳୁ ମରିଥିଲେ
କି ଜନ୍ମି ପରି ଜାଇଥିଲା । କୃଷ୍ଣକୁ ମାରିବାପାଇଁ । ଅଗରୁ କୁଆଡ଼େ ସେପାଇଁ
ଅନୁମତି ଦି ପାଇଥିଲା । ଛକି ଛକି ‘କାଳନ୍ଦୀ ନଦୀକୂଳେ କାଳେବର
ପବତକୁ ଗଲା । ଆଗରୁ ଶର ତିଆରି ଫଳା ପଜେଇ ରଖିଥିଲା, ମାରିଲା ଯେ,
ପାଦକୁ ! ବିଷସାରି ଡାରସାରେ ହାଣିବାକୁ ବାହାରି କୃଷ୍ଣକୁ ଦେଖି ହାଉଁ
ହାଉଁ କାନ୍ଦଲା । କୁଆଡ଼େ ମିଶିଗ କାନକୁ ତଥର ସଜୁଥିଲା !”

କାଶୀନାଥର ଡାଏରୀ—୪

ଗୃହିଣୀ ଆକାଶ

ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲି ଠିକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାଢ଼େ ୫'ରେ । କନ୍ୟାଶ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସ ।
ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ରଜନୀବତ୍ସା ଗୁଚ୍ଛ, ଟିକିଏ ଚନ୍ଦନ ।
ହିଅମାନେ ମଞ୍ଚଆଡ଼େ ବାଟ କଢ଼ାଇନେଲେ । ସର-ପରିସରର ତୋରଣ ପାଖରେ ଜଣେ
ଜନ୍ମସ୍ତ ହୋଇ ମାଳା ଗୁଡ଼ୁଥିଲେ । ପଞ୍ଚୁବର୍ଣ୍ଣି ମାଳା । ପାଞ୍ଚୋଟି ଗୁଚ୍ଛ ଭିତରେ ପାଞ୍ଚ-
ରଙ୍ଗର ଫୁଲ । ଧଳା ରଜନୀବତ୍ସା, ସାନ ଥୋପି ମନ୍ଦାର, ହଳଦିଆ ଅଁଳେଇ, ନେଲି
ଅପରାଜିତା ଓ କଳା ଦୁବୁର । ନାଲି ମନ୍ଦାର ଥୋପାର ସମସର କରି ଅନ୍ୟ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ
ଥୋପି ଥୋପି ବାନ୍ଧି ଦେ ଗୁଡ଼ୁଆନ୍ତ୍ର ଗଜର ହାର । ସାନ ମଣିଷଟି ଟ୍ରେଡିଆ କାଠ
ଝଟୁଲି ଉପରେ ଚକା ପକେଇ ବସିଥାଆନ୍ତୁ । ଅଧା ପାତଳ ଦାଢ଼ି ଖଟୁଲି ତଳଯାଏ
ଲମ୍ବି ଥାଏ ଆଉ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗ ଫୁଲରେ ଛୁଇଁହୋଇଥାଏ । ଆଖି ଦୋଟି ମାଳା-
ଗୁଚ୍ଛରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଓଠ ଯୋଡ଼ି କ ଅରୁଥାଏ । ସେ ଯେମିତି ସରଗରେ ଫୁଲକୁ,
ମାଳାକୁ କ'ଣ କହୁଥାଆନ୍ତୁ ।

ମୋ ଅଟକ ଯିବାରେ, ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହାତ ଦରଟି ମାଳ ସହ
କୋଳକୁ ଖସିଗଲା । ଆଖି ଯେ ଡ଼କ ମୋ ଆଡ଼େ ଡ଼ିଆସିଲା । ପାଟି ମେଲ ହେଲା ।
ଦାନ୍ତ ନଉଁଠା ପିଲଟିଏର ପାଟି ସତକା ହସରେ ମେଲି ଯାଉଥିଲା । ଏ ପିଲା କିନ୍ତୁ କଥା
କହିଲା । ଯୋଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ । ଦଥର; “ଖୁସି ରୁହ । ଖୁସି ରୁହ ।”

ମଣିଷର କଣ୍ଠ ଏତେ ମିଠା ହୋଇଯାରେ ! ଜନ୍ମ କରୁଛି କହିଲୁପରି, ଶଙ୍ଖ
ସାଗରକୁ ଡାକିଲା ପରି, ହଳହଳରେ ବନ୍ଦେଇଲା ପରି । ଶରରେ ଗାଧୋଇ ହୁଏ ?

ମତେ ଲାଗିଲା, ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଶୁଭ ଶୁଭ ମୁହାଁ । ଭିତର ବାହାର ଯଦୁ ଧୋଳ-
ହୋଇଗଲା । ପୋଛଗଲା ସବୁ କ୍ଳାନ୍ତି, କ୍ଳାନ୍ତି, ଅବସାଦ । ମୋ ହାତ ଯୋଡ଼ି
ହୋଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଝୁଲିଗଲା । ଖଟୁଲି ଛୁଇଁବା ଆଗରୁ ଅନୁଭବ କରି, ମୋ
ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ସିଏ ପରମ ଆଦରରେ ଟେକି ଦେଉଛନ୍ତି । ପାପୁଲିତ ନୁହଁ, ଯେମିତି କୋଟି
କୋଟି ଶିଶୁପତ୍ର ଅସୁମାଶ୍ୱ ନହୁକା ନରମ ସବୁ ସବୁ ରୁଆରେ ମତେ ବେଢ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି,
ଆଉଁଶି ଦଉଛନ୍ତି, ଶୀତଳ ପ୍ରଲେପରେ ମୋର ସବୁ ଜ୍ୱାଳା ଉପଶମ କରୁଛନ୍ତି । କାନରେ
ପଡ଼ିଲା ତନୁଅର ଗୁଞ୍ଜରତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ “ଆନନ୍ଦ, ଆନନ୍ଦ, ଆନନ୍ଦ” ।

ସିଧାହୋଇ ମଞ୍ଚଆଡ଼େ ଆଗେଇଯିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦେଖିଲି ମାଳାକାରୁଁର
ଦୁଇଟି ଯାକ ବାହୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲା । ମନ ହୁତୁଥିଲା, ସେଇ ବାହୁ ଦୁଇଟି ଭିତରେ
ନିଜକୁ ସମର୍ପି ଦେବାପାଇଁ । ହଠାତ୍ ସେ ହାତ ଦୁଇଟି ଗୋଟେଇ ନେଲେ । ତାହାଙ୍କ
ହାତ କହୁଣୀରୁ ଗର୍ଜି, ସିଧା, ଟେକି, ପାପୁଲିଟି ମୋ ଆଡ଼େ ମୁହେଁଇ ଦେଲେ । ପରମ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତାରେ ସ୍ୱଗତୋକ୍ତ କରି, ‘ମାଉଁ’ ।

ହ ପାଖରେ ଲୋକ । ନାନା ଗୁଞ୍ଜରଣ । ଯଦୁ ରାସ୍ତା ଶେଷରେ ମାଟିର ମଣ୍ଡପ
ଗୋବର ଲିପା ଚିତାପକା ମଣ୍ଡପ । ଉପରେ ସାନ ଝୁନୁଆ । ମଣ୍ଡପରେ ବସିଲା ଗହ ।
ଧଳା ଚାଦର । ମାଟି, ଏକକା ସରା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ମାଇକ୍ ଓ ବାର୍ ମାଇକ୍ । ମଣ୍ଡପ
ପାଖରେ ଝିଅମାନେ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟି ହୋଇଗଲେ । ତନୋଟି ସାନ ସାନ ପାହାଚ
ଡେଇ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ପାଞ୍ଚ ଛ’ ବର୍ଷର ସାନ ଝିଅଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଟିକି
ହାତରେ ବଢ଼େଇ ଦେଲା-ଦରପୁଟା ଧଳା ଗୋଲପଟିଏ ।

ଝିଅଟିକୁ କୋଲେଇ ନେଇ, ଗୋଲପଟି ତା’ର ବାହୁରବାଳରେ ଖୋସି
ଦେଇ, ସରାକୁ କହିଲା,

—“ମୋର ତନୋଟି ଅନୁରୋଧ । ଆଜି ସରା ପରିବୃତ୍ତନର ସାଧାରଣ
ପରମ୍ପରା ନରହୁ । ମାଇକ୍ ଉଠୁ । ଆଲୁଅ ଲଭୁ ।”

ହର୍ଷହେଲ ଭିତରେ ମାଇକ୍ ଉଠିଲା । ଆଲୁଅ ଲଭିଲା । ତା’ର ଭିତରେ
କାନରେ ପଡ଼ୁଥାଏ, କେଉଟି ଝିଅଙ୍କର ଫିମ୍ ଫିମ୍ କଥା,

“ସାର୍ ଏ କ’ଣ କଲେ !

ଯାମୁସ୍ତରକ ଉତ୍ସବରେ ଦାସ ଜଳବନ୍ଧ ?

ମୋର ଉପୋର୍ଷ ?

ସ୍ବାଗତ ଭାଷଣ ?

ପରବସ ?

ମାଇକ ନହେଲେ ଶୁଭବ କେମିତି ?”

ଏବଂ ଶେଷରେ ଜଞ୍ଜେର ସ୍ବ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ,

“ଶାନ୍ତ ହୁଅ । ସରଳ ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରଖିବ !”

“ଆଜି ମୋର ନୁହେଁ ବସିବାର ଦିନ । ଆଜି ଉପସିବାର, ବୋହୂ ସିବାର ଦିନ ।” କହୁ କହୁ ମଞ୍ଚ ପ୍ରତି ସରଳ ଭିତର ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଲ । ଟିକି ଝିଅଟି ମୋ ଜାମାକାନି ଧରି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରସ୍ତର ଲାଗି ରହିଲା, କିନ୍ତୁ ତାଲି ହେଲା ।

“ତାଲି କାହିଁକି ? ଫୁଲମାନେ କ’ଣ ତାଲିମାରି ସ୍ବାଗତ କରନ୍ତି ମଲୟକୁ ? ଜହ୍ନ କ’ଣ ପାଟିକରି ଡାକେ, କଣ୍ଠ ? ସୂର୍ଯ୍ୟ କ’ଣ ମାଇକରେ ଚିତ୍କାର କରେ ପଦ୍ମକୁ ? ଗଛମାନେ କ’ଣ ରୋଷିଣି ଜାଲନ୍ତି କାକର ପାଇଁ ? ଆସନ୍ତୁ, ଆମେ ସବୁ କେଇ ପଡ଼ି ପାଇଁ ଏ ସୃଷ୍ଟି ସାଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ସାମିଲ କରି ନବା । ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା, ମୁଁ ଯାଏଁ ଚୁପ୍ ରହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କହିବ ତ କହିବ, ପବନ ସେମିତି କହେ ।”

“ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଲେ ପଦ୍ମ ଫୁଟେ । ଜହ୍ନ ଛୁଆଁରେ କଣ୍ଠ ମେଲି ହୁଏ । କୁହାଯାଏ ପଦ୍ମ କରିଥାଏ ତପସ୍ୟା, କଣ୍ଠ କରିଥାଏ ସାଧନା । ମତେ ଲାଗୁଛି, ତପସ୍ୟା କରିବ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ପଦ୍ମ ଫୁଟୁ । ସାଧନା କରିବ ଜହ୍ନ—କଣ୍ଠ ଡେକ୍ଟ । ସମୁଦ୍ର ଆକୂଳ ହେଉଛି—କର ମାନେ ଆସନ୍ତୁ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ପବନ—ଗଛବହୁ ହେବାକୁ । ଆକାଶର ଡାକରେ ପୃଥିବୀ ମୁକୁଳିତା ହୋଇଛି ପୁଣି ଗୋଟେଇ ନେଇଛି ନିଜକୁ, ଆକାଶ ଆବୋରି ପାରିବ ବୋଲି । ଶେଷରେ ପୃଥିବୀ ଯୋଗାରୁଡ଼ା—ହେଉଛି ଜୀବନ ପାଇଁ । ଗଛଲତା ଫୁଲ ଫଳ ଜୀବକନ୍ତୁ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଆକାଶ, ପବନ, ପୃଥିବୀଙ୍କର ଅବିଚଳ ତପସ୍ୟା ଓ ସାଧନାରୁ ଅସିବ ମଣିଷ । ମଣିଷ କିନ୍ତୁ ସେ ତପସ୍ୟା ଓ ସାଧନାର ପ୍ରତିଦାନ ଦେଇ

ପାରିନି । ତେଷ୍ଟା କରିନି । ପାରିନି । ଏବେ ପାରିବାକୁ ହବ । ପଦ୍ମପରି ପୁଟିବାକୁ, କଇଁ
ପରି ମେଲି ଯିବାକୁ, ସୁରଭି ପରି ପ୍ରସରି ଯିବାକୁ, ଜୀବନ ପରିସଞ୍ଚରି ଯିବାକୁ, ପୃଥ୍ବୀପରି
ସହଯିବାକୁ, ଆକାଶ ପରି ଆବୋରିବାକୁ, ଆଲୁଅ ପରି ଚିଟେଇବାକୁ ଆଉ ଅନ୍ଧାର
ପରି, ହଁ ଅନ୍ଧାର ପରି ଗ୍ରହଣିବାକୁ ।”

ମତେ ଲଗୁଥିଲା, ମୋ ପାଇଁ ଏସବୁ ଘଟୁଛି । ଥିବା ନଥିବାର ଏକ କୁହୁଡ଼ିଆ
ସ୍ଥିତି ବାହାରେ ମୋର ଅବସ୍ଥିତି ନଥିଲା । ମତେ ଯେମିତି ଚୁହେଇ ଚୁହେଇ କିଏ
କହୁଥିଲା—

“ଘଟି ଅଜାଣିବାର ଜନସହ ପ୍ରୀତି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ଯାହା କୁହାଯାଇଛି,
ସେଇଟା ଭୁଲ । କୌଣସି ଘଟର ନିଗଡ଼ରେ ବାନ୍ଧ ହବନି ପ୍ରୀତିକୁ । ସବୁ ବନ୍ଧ ବାଡ଼ି
ପରମ୍ପରା ଘଟି ମାତି ଗୁଞ୍ଜି ବୋହୁଯିବା, ମେଲି ହୋଇଯିବା, ଭାସିଯିବା, ଭସେଇନବା,
କୋଳେଇ ହଜେଇଦବା ଓ ହଜିଯିବାହିଁ ପ୍ରୀତି । ଭଲ ପାଇବା ।”

ବୁଲୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ, ଲଗୁଥିଲା ଚକାମାଲି ପକେଇ ବସିବ । ଜନ୍ମଟାଟି ମୋ
କୋଳରେ ଚକା ପକେଇବ । ମୋ ମୁହଁରେ ଲମ୍ବା ଦାଢ଼ି ଏବଂ ସେଥିରେ ପଞ୍ଚୁବର୍ଣ୍ଣ
ଫୁଲ । ସବୁଆଡ଼େ କିମିତି ଜାତିଏ ଅଭୁଜି ନୀରବତା । ଟିକି ରିଅଟି ମତେ କୁଣ୍ଡେଲ ଧରି
କହିଲା,

“ଆପା ଡାକୁଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଅପା ।”

ସଚେତନ ହେଲି । ଆଗରୁ ଶୁଣା ସେଇ ସ୍ଵର କଣ୍ଠସ୍ଵର ଶୁଭିଲା,

“ଯିବା ।”

“କୁଆଡ଼େ ?”

“ଗୁଣ୍ଡୀ ନବାସରେ ପାଦଧୂଳି ଟିକିଏ ଦେବେନି ?”

“ମାଦଳର ପାଦ କାହିଁଯେ ଧୂଳି ?”

“ସବୁ ସରିବ । ମହାଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ତା ପୂର୍ବରୁ ଟିକିଏ ହଷ୍ଟେଲି
ଦେଖିଯିବେ ।”

“ମୁଁ ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ନୁହଁ, ଯନ୍ତ୍ରୀ ନୁହଁ, କର୍ତ୍ତା ନୁହଁ ଯେ ଦେଖିବେଲେ କିଛି
ଗୋଟେ ଘଟିଯିବ ।”

“ଶୁଣନ୍ତୁ । ସମସ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାଟ କଢ଼େଇ ନେବେ ।” ନାରାୟଣପୁର ଅପସର ଗଲେ ।

କିଏ ଇଏ ?

ପ୍ରଶ୍ନଟି ଶୁଣିଲପର, ମତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ଝିଅଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲା,

“ମା କରୁଣାମୟୀଙ୍କର କନ୍ୟା । ଆଶ୍ରମର ପରିଚାଳିକା ।”

ଆମେ ଗୁଲିଲୁ, ଟିକିଏ ବାଟ ଗଲପରେ ମାଇକ୍ ଗର୍ଜନ କରିଉଠିଲା,

“ଅମୃତର ସନ୍ତାନଗଣ ! ଏହି ପୂଣ୍ୟ ଭୂମି, ଆର୍ଯ୍ୟ ଭୂମି, ଆର୍ଯ୍ୟବର୍ତ୍ତ...”

ଘୋର ବିରାଜିତ ମୋର ସଙ୍ଗୀତକରଣ ଭରିଗଲା,

“ଆରେ ମୁଦ ! ଏ ଭୂମି ଆର୍ଯ୍ୟ, ଆର୍ଯ୍ୟେତର ସମସ୍ତଙ୍କର ଏବଂ କେବଳ ସେଇଥିପାଇଁ ଏହା ପୂଣ୍ୟଭୂମି । ଏଠି ସମସ୍ତେ ଅମୃତର ସନ୍ତାନ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏଠି ସ୍ୱାଧୀନ । ମୁକ୍ତ ଏବଂ ଅନ୍ୟଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାରେ ଅଧିକାରୀ । ଖାଲି ଆର୍ଯ୍ୟଭୂମି କହୁଛି କେଉଁ ଦିଗରେ ?”

ଏସବୁ ନିଜେଇ ନିଜକୁ କହୁଥିଲି । ଶୁଣୁଥିଲି । ମୋ ଗୁଲି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ-
ଥିଲା । ଆମେ ସବୁ ପରିସରର ତୋରଣ ଅବଦାନ କରୁଥିଲୁ । ମୋ ଆସ୍ତ୍ର ଖୋଲୁଥିଲା
ସେଇ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ମାଳାକାରକୁ । ଟିକିଏ ଥମିଗଲି । ଆରମ୍ଭରୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଭ୍ରମପରି
ଲଗିଥିବା ଟିକି ମାଆଟି କହିଲା,

“ଜେଜେ ଗଲେଣି ।”

ପଚାରିଲି “ଜେଜେ ।”

ଗୋଟିଏ ପମ୍ପୁରୁ ନୂଆ କଣ୍ଠ ଶୁଭିଲା,

“ଏ ଟିକି ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଖାଲି ହାତଟେକି କୁହନ୍ତି—ଜେ, ଜେ, ଜେ ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଏମାନଙ୍କର ଜେଜେ । ଆନନ୍ଦୀ ବାବା ।”

ଦେଖିଲି ଅମଳାନ ଶାଢ଼ି ପରିହୃତା, ଦାପ ଶିଖାପରି ସରଳ ରଞ୍ଜୁ ଜଣେ
ତପସ୍ୱିନୀ । ନାଲିକଇଁ ପରି ଢଳ ଢଳ ଦୁଇଟି ଆଖି, ଧଳା ଅନ୍ଧାରର କାନ୍ଥ, ଡାକନ୍ତୁ

ଯାକାର ହେଲୁପରି । ଓଠରେ ତାଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଆଖିରେ ଜହ୍ନ, କପାଳରେ ଅକାଶ,
ପାଖକୁ ଆସି, ଟିକି ଝିଅଟିକି କାଖେଇ ଲୁଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହୁଗଲେ,

“ବେଳ ହେଇଯାଉଛି । ଆସନ୍ତୁ !”

ଭଏ ତାହେଲେ ମା କରୁଣାମୟୀ । ଏ ଆଶ୍ରମଟିର ପ୍ରାଣ । କିନ୍ତୁ ସେ ପରା
ପକ୍ଷକୁ ଆସନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ମୋର ସହୃଦ୍ଧରଣୀମାନେ ଗହ୍ୱର ସମୁଦରେ କିଛି ଦୂରତା ରଖି କରୁଣା-
ମୟୀଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଆମେ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିସରର କେନ୍ଦ୍ରସାଏଁ
ଆସି ଯାଇଥିଲୁ । ପଛରେ ସଜ୍ଜଣା । ଆଗରେ ପ୍ରାଣୀନିବାସ । ବାଁ ପଟରେ ଯଜ୍ଞଶାଳା ।
ଡାହାଣରେ ଗହ୍ୱଳ ତୋଟା । ସମଗ୍ର ପରିସରକୁ ଦେଇ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ନଞ୍ଜିଆଗଛ । ସମଗ୍ର
ଅଞ୍ଚଳଟିର ପରିକଳନା ଓ ବିନ୍ୟାସ ମତେ ସ୍ପର୍ଶିତ କଲା । ଚନ୍ଦ୍ରକାରରେ ଆବର୍ଜିତ
ଗୋଟିଏ ସ୍ତୁତିକ ଯେମିତି । ମୋ ପାଟିରୁ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ବାହାରିଗଲା ‘ବାଃ !’ ଏବଂ ସାଙ୍ଗେ
ସାଙ୍ଗେ କାନରେ ପଡ଼ିଲା ।

“ଦଶନାହିଁ”

ଦଳଣ ପଶୁମାନାଁ ଲୋକ ମୋ ବାଟ ଆଗୁଲି ଛୁଡ଼ା ହେଗଲେ । ଶିଶୁ
ଚରଣା କରୁଣାମୟୀ ଓ ତାଙ୍କର କନ୍ୟାମାନେ ପ୍ରାଣୀନିବାସ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ।
ମୁଁ ଅଟକିଯିବା ସେମାନେ ହୁଏତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନଥିଲେ । ଯଜ୍ଞଶାଳାର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାର
ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଭଜ ମଣ୍ଡପ । ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ବିରାଟ ସିଂହାସନ । ସିଂହାସନରେ
ଲଳିତାସନରେ ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ଜଣେ ବସିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୁଣ୍ଡ । ମୋଟା
ସୁନେଲି ସିଲ୍‌କ ଆଲଂଗା । ରତ୍ନନିଆଁ ପରି ଆଖି, ପବିତ୍ର ଗୁହାପରି ପାଟି, ହିମାଳୟ ପରି
ଏଡ଼େ ଜିଭ, ଅନର୍ଗଳ ଲଭପରି ଶବ୍ଦ, ଡାହାଣ ପାଦତଳେ ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରୁ-
ଥିଲେ । ଚୂରପାଖେ ଉପହାର, ଉପହୃଦ୍ଧକନ, ଅର୍ଘ୍ୟର ଡାଲ, ଶୁଣିଲି,

“ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କଲେ ଏ ମହାଯଜ୍ଞ । ମେଲେ ଦାନବ ସହାର ପାଇଁ ।
ମହାଶକ୍ତିଙ୍କର ଅବାହନ ପାଇଁ । ସେ ଆସିବେ, ଆସିବେ, ଆସିବେ, ଆସିବେ...ମୁଁ
ଆଉ ଶୁଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲି । ଲୋକ ଦିଟାଙ୍କୁ ବାଟ କାଟି ପଳେଇବାକୁ ବାହାରିଛି,

ଦିନଟା ଦିପଟୁ ମୋ ବେକଧର ଧକ୍କା ମାର ମାର ସିଂହାସନ ଆଡ଼େ ଠେଲିନେଲେ ।
ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଘୁସି, ଶେଷ୍ଟା ଶାଢ଼ୀ ସେ ଲେକଟାର ପାଦତଳେ ଗୁଆଇଁ ଦେଲ-
ବେଲକୁ, ମୁଁ ଝଙ୍କାର ଦେଇ ଡେଇଁପଡ଼ିଲି । ଜ୍ୟା ମୁକ୍ତ ଡରପରି, ପରିଧୁକ୍ତ
ଭଲ୍‌କାପରି, ତୋପରି ଗୋଲାପରି ଛଟକି ଗଲି । ଘୋସ, ଗୁଣା, ବିକୃଷ୍ଟାରେ ମୋର
ପଦଶବ୍ଦର, ମନ, ଆତ୍ମା ବାଉଁ ବାଉଁ ଜଳୁଥିଲେ ।

ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗୋଟେ ଝେପାରେ ଗୁଣ୍ଡାନ୍ତବାସର ବାରଣ୍ଡାକୁ ଉଠିଗଲି ।
ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ଝିଅଗୁଡ଼ା ହଠାତ୍ ବୁମ୍ ଭିତରକୁ ପଳାଇଲେ । କବାଟ
ଗୁଡ଼ା ଧକ୍ ଧାକ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଶେଷ କେଇଟା କୋଠା ଆଡ଼େ ବଢ଼େଇଲି ।
ସେଠି ବି ମତେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କବାଟଗୁଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ଗୋଟାକର ଦରଆଉଳା କବାଟ
ଠେଲି, ଭିତରକୁ ଉଠି ମାଗଲି । ଗୁରୁଟି ଝିଅ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ମତେ ଦେଖିଲେ
ଝେପ୍‌ପାସ୍ ମଣାଶୁଟଣା ଟେ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ଓ ଆଲୁଅ ଲିଭେଇ ଦେଲେ ।

ସତୁଆଡ଼ୁ ଆଲୁଅ ଲିଭିଗଲା । ପଛରୁ କାହାର ଦୁଇ ପାଦଟର ଶୁଣିଲି । ଚାଲି
ପଡ଼ିଲି । କରୁଣାମୟୀ ।

“ଆସନ୍ତୁ ! ଗେଟ୍ ବାହାରେ ଆପଣଙ୍କ ଗାଡ଼ି ।” କହୁ ସେ ଆଗେ ଆଗେ
ଚାଲି, ବାରଣ୍ଡା ପାହାଚ ପାଖରେ ବାଟଛୁଡ଼ି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ଓହ୍ଲେଇଗଲି ।
ସବୁ ନାଲି ରାସ୍ତା ଶେଷରେ ବାହାରକୁ ଯିବା ଫାଟକ । ଜକ ଜକ ଆଲୁମିନୟମ୍
ରୂଦରରେ ନିବୁଜ । ଦି ଫାଲିଆ ଗେଟ୍‌ଟା ମେଲ ହୁଇଥିଲା । ମୋ ମୁହଁର ଛାଇଟା
ଦିଫାଲ ହୁଇଥିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା । ଓଠରେ ଛୁଣ୍ଟ । ଆଖିରେ ନିଆଁ ଆଉ କପାଳରେ
ପାଉଁଶ ।

ଆଧାମେଲ ଗେଟ୍ ଭିତର ଦେଇ ଅନ୍ଧପରି ଦଉଡ଼ି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଝୁଣ୍ଟିପଡ଼ିଲି ।
ସାମ୍ନାରୁ ଜଣେ ସବଳ ହାତରେ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇଲେ । ସାନ ମଣିଷଟି ମତେ
ସେଇମିତି ଜାଗୁଡ଼ି ଧରି ମୁହଁ ଟେକିଲେ । ଟିକି ମାଆଟି ମଧ୍ୟ ମୁହଁଟେକି ପଛୁବୁଣ୍ଟି ଫୁଲ
ତୋଡ଼ାଟିଏ ବଢ଼େଇ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ଆକାଶ ଗୁରୁ ଯାଇଥିଲା । ଫିନ୍‌ଗ୍ୟ !
ଝିର ! ଶାନ୍ତ ! ଉଦାର ।

ବୃହନ୍ନଳା

ସେଦିନ ରାତ୍ରରେ ଦେଖାହେଲା ବେଳେ ଅଳ୍ପୁନ ରୋଗା ରୋଗା ଦୁଶ୍ମିଲ ।
ଶେତା ମୁହଁ, ଶିଠୁଆ ଓଠ, ଝୁଲୁ ଚମ, ଜାମାପେଶ୍ଟ ଅସମ୍ଭବ ଢିଲ । ତଳକୁ ମୁହଁ
ପୋତି ଚାଲୁଥିଲା । ପଚାରିଲି,

“କ’ଣ ହେଇଛି ?”

“କହୁନା । ”

“ଏମିତି ବାଞ୍ଛିଗଲୁ କମିତି ?”

ଅଳ୍ପୁନ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଅଣ୍ଟା ସଲଖି ଢିମା ଢିମା ଆଖିରେ
ଅନେଇଲା । ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି ସୁଖି ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ କଲା ।

“ଶୁଣିବୁ ?”

ତା ସାଙ୍ଗରେ ପାଦ ମିଳେଇ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ତାର ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତ କଥା କାନରେ
ପଡ଼ିଲା,

“ଢେର ବାଞ୍ଛିହେଲା ଧି ରବିବାର ଯାଉଛି । ସେଇ ଏକା କଥା ।”

“କୋଉ ଏକା କଥା ?”

ଅଳ୍ପୁନ ସୁଖି ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମତେ ନ ଅନେଇ ପଚାରିଲା,

“କୁଅଡ଼େ ଯାଏଁ ଜାଣିବୁ ?”

“ନା, ଶୁଣିବି ଉଦ୍‌ଦା ଘରକୁ ।”

“ହଁ । କାହିଁକି ଜାଣିବୁ ?”

“ନା ।”

ଅଳ୍ପୁନ ଡ଼ଗ ଡ଼ଗ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ସେଇ ଆଗପରି ଯେମିତି ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଲା,

“ହୁଅ ! କିଏ କମିତ ଜାଣିବ ? ମୁଁ ଏବେ କୋଉ ଜାଣିବି !” ଦୀର୍ଘ-
ନିଶ୍ୱାସଟେ ପକେଇଲା ଅଳ୍ପିନ । ମତେ ଚିଡ଼ି ମାଡ଼ିଲା । ମୋ କଥାରେ ଭିତରର ରାଗ
ଫୁଟିଥିବ ;

“ଜାଣିନାହିଁତ ଯାଉଛୁ କାହିଁକି ? ହଉଛି କ’ଣ ସେଠି ?”

କହୁବ ନ କହୁବ ହେଇ ଆଗଠାରୁ ଆହୁରି ଧୀରେ ଅଳ୍ପିନ କହୁଲା,

“କଣ ଆଉ ହୁଏ ! ସେ ଖଟରେ ଶୋଇଥାଏ । ମଶାରି ପଡ଼ିଥାଏ ।
ଉଦ୍‌ଭୂତ ନଞ୍ଜା । ସବୁ ଚାନ୍ଦରଟେ ଡାଙ୍ଗି ହେଇଥାଏ । ମଶାରିଟା ବାଡ଼ା
ଓପରକୁ ଟେକିଦେଇ ଛୋଟ ଚଉକଟାରେ ବସି ଘଡ଼ିଏ ତାକୁ ଦେଖି । ତା ମୁଣ୍ଡ
ଟିପିହୁଏ । ଦହ ହାତ ଆଉଁଶି ହୁଏ । ତୁମାହୁଏ । କୁଣ୍ଡାହୁଏ । ତା ନିଶ୍ୱାସ ଖର ହୁଏ ।
ଦହ ଉଷ୍ମ ହୁଏ । ତାହାହୁଏ । ଓଃ, କି ତାହା ହୁଏ ! ସେଇଠୁ, ହଠାତ୍ ହେମାଲ
ହେଇଯାଏ । ବାସ୍ । ମୁଁ ଉଠିଆସେ ।”

“ଢରିଗ ବର୍ଷ ହେଲା ଖାଲି ଏଇଆ ?”

“ହଁ ।”

“ତୁ ଶଳା ମେଣ୍ଟା ।”

“କ’ଣ କହୁଲୁ !”

“ମେଣ୍ଟା । ତୋ ଢଙ୍ଗରଙ୍ଗରୁ ଭାବୁଥିଲୁ.....”

“ଭାବୁଥିଲୁ ! ଭାବୁଥିଲୁ ଯେ.....”

କଥାଟା ପୂର୍ବ ନକର ଅଳ୍ପିନ ମୋ ପାଖକୁ ଆହୁରି ଲାଗିଆସି, କାନପାଖରେ
ମୁହଁରଖି କହୁଲା,

“ଭବଶୀଟା ବିବାକେ ଥଣ୍ଡା । ସବୁପାଇଁ ରାଜି ଅସଲ ବେଳକୁ ନୁହଁ ।”

“କାହିଁକି ?”

“କହେ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ପ୍ରୀତି ଲାଗିବ । ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରର । ମନର,
ଆହାର ପ୍ରୀତି । ଦେହ ଲାଗିଗଲେ ଅମରୀବା ହୁଏ ।”

“କାହାର ?”

“ପ୍ରୀତିର ।”

“ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଖୋସ । ଅଶ୍ରୁତ, ତାହାକଥା ହେଉ ଉଠି ଆସି ହୃଦୟ କମିତ ।”
ଅମରୀକା !”

ମତେ ଅତି କୁହାଇ ନଦେଇ, ମୋ ମୁଣ୍ଡତାକୁ ଛମା କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
କିନ୍ତୁ ଫିକାହସି ଅର୍ଜୁନ ଯେମିତି ମରମ କଥା ଶୁଣେଇଲା,

“ସୁଏ ପୁରୁଷା ନୁହଁ, ଉଦ୍‌ଗୀ ।”

ରାଗରେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା । ଖେଳେ ହେଉ କହୁନି,

“ଅହା ହା, ପୁରୁଷା ନୁହଁ ! କୁଣ୍ଡ କାହାକା ।”

“ମତେ କୁଣ୍ଡ କହୁନୁ !”

“ଭଲ୍ କହୁତ । ତୁ ହ୍ୟାଲ୍ ହାଣ୍ଡିଆ କୁରୁରଠାରୁ ବା ଅଧମ ଅପୂରୁଷା ।”

ମୋ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ଅର୍ଜୁନ ସାକୁଡ଼ି ଗଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାଟିଲା
ଦାଉଲ୍ ଟେକା । କଲଦ ପରି କୁଦାଟେ ମାରି ପଳେଇଲା ଯେ ପଳେଇଲା ।

ସାତଦିନ ପରେ ଖବର ପାଇଲା, ଅର୍ଜୁନ ମରିଗଲା । ତା ଘରକୁ ଯାଇ
ଶୁଣିଲା, ଡାକ୍ତରଙ୍କ ବାରିଶ ସଞ୍ଜେ ଫୋନ ଧରିବାପାଇଁ ସେ ବଛଟାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ଥିଲା
ଏବଂ କଥା ସରିବା ଆଗରୁ, ତା ହାତରୁ ସେଇଟା ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା ।

କେଉଁଦିନ ବାଦେ ଶୋଷେ ନାଚ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ଉଦ୍‌ଗୀ ମୁଖ୍ୟ
ଅତିଥି । ଶିତାଉନୟ—ମଦନଭୟ । ଉଦ୍‌ଗୀ ତନ୍ମୟ ହେଉ ଦେଖୁଥିଲା । ମଦନକୁ
ପୋଡ଼ିଯାଇ ଶିବ ପୁଣି ଆନନ୍ଦ ହେଇଗଲା ବେଳେ, ଉଦ୍‌ଗୀର କଲକଳ ହସରେ ଆମେ
ତା ଆଡ଼େ ଅନେଇଲୁ । କହୁରୁ ବାଲ ସାଙ୍ଗକୁ ନାଲି ପାଟ, ନାଲି କାଚ, ନାଲି ବଟୁଆ,
ନାଲି ଅଳତା, ନାଲି ଚଟି ପିନ୍ଧି ଉଦ୍‌ଗୀ ଜଳୁଥାଏ । ଅର୍ଜୁନ କଥା ମନେ ପକେଇ
ରାହୁଥିଲା, ବରଫ କ’ଣ ତାହାପାରେ ?

ଅଭିନୟ ସରିଲା । ଉଦ୍‌ଗୋପାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ମୋ ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଆସି
ଉଦ୍‌ଗୀ ପଚାରିଲା,

“ସରସର ବାବୁନା ?”

ମୁଖ୍ୟଅଧ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ମାନରେ ଛୁଟାହେଇ ପଡ଼ିବାର ଭଦ୍ରତା ରଖି ମୁଁ କହୁଛି
 “ଅଜ୍ଞା ! ଯା’ହୁ ନାଆଁଟା ଠିକ୍ କହୁଲେ, ନହେଲେ ସମସ୍ତେ ତ ମତେ
 ପରାଣର.....”

ମୋ କଥା ମଝିରେ ମୁରୁକି ହୁଏ, ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲୁ,

“ଆଜି ମୋ ଘରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଆସୁନା ନା । ଆପଣ ଆସିପାରିଲେ ଭାରି
 ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।”

ମନେହେଲା, ତାର ଏ ଅବୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନ ରଖିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୋର
 ନଥିଲା ବୋଲି ସେ ଜାଣୁଥିଲା । ପରୁରଲି,

“କେତେବେଳେ ?”

“ନଅଟା ।”

“କଅଟା ? ନଅଟାତ ହେଇଗଲା !”

ସତକା ନ ଜାଣିଲା ପରି, ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହାତପତ୍ରଟା ଦେଖି, ହାତଯୋଡ଼ି ବେକ
 ଭାଙ୍ଗି ଦେଖାକ୍ରମାନଙ୍କ ଗହଣରୁ ଠିକି ଆସୁ ଆସୁ ଡାକିଲା,

“ଆସନ୍ତୁ ।”

ହଲ୍ ସାମ୍ନାରେ ନାଲି ମାଛୁଡ଼ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ବୁଲିଗଲି, ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଆସନରେ
 ବସି, କରପଟିଆ ବାଙ୍କି, ପାସେଞ୍ଜର କବାଟଟା ଖୋଲିଦେଲା । ଗାଡ଼ି ବଡ଼ରାସ୍ତା
 ଧଇଲାଛୁ ମତେ ଗରୁରଲି,

“କଣ କହୁଛ ଅର୍ଜୁନ ?”

“ସେଇ ଶେଷ ଫୋନଟା ତା ହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ?”

“ହଁ ।”

“ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି..... ?”

ମୋ ଠଉଁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କହୁଲା,

“ସେଇ ଫୋନଟା ନ ଧରୁଥିଲେ, ଅର୍ଜୁନ ଆଉ କିଛିଦିନ ବଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତା
 ବୋଲି ଗୁଜବ ମୁଁ ଶୁଣିଛି ।”

“ଗୁଳବ ନୁହେଁ । କଥା ସାରିବା ଆଗରୁ ତା ହାତରୁ ଫୋନ୍ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା ।”

“ଭଲ୍ । ତା କଥା ସାରିଥିଲା । ଆପଣଙ୍କୁ କ’ଣ କହିଛୁ ଫିଟେଇ କହିବାର ସାହସ ନଥିଲା । ମୋର ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରଟା ସେ ନ ଦେଇପାରି……”

ଝଙ୍କାର ବାକ୍ୟଟା ପୂରଣ କରି କହିଲି,

“ସକ୍ରେ ସେ ମରିଗଲା । ଆପଣ ଏମିତି ନିଷ୍ଠୁର କାହିଁକି ଝଙ୍କା ଦେବା ?”

“କ’ଣ କହିବ ଆପଣଙ୍କୁ ସିଏ ?”

“ଆପଣ ନ ଜାଣିଥିଲେ ବି ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ । ସେକଥା ଦୋହରେଇ-
ବାର ରୁଚି ମୋର ନାହିଁ । ମୋ ଜବାବ୍‌ଟା ଦେବେ ?”

“ନିଷ୍ଠୁର ବୋଲି ଜାଣିଲେ କିମିତି ?”

“ଢରିଶବର୍ଷ କାଳ ଖାଲି ସବୁ ଗୁଦରଟେ ଢାଞ୍ଚି ହେଇ……”

ଝଙ୍କାର ଉତ୍ତର ହସରେ ମୁଁ କାବା ହେଇଗଲି । ମୋ ଓପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଭଙ୍ଗା କାଚବାସନ ଠୁଣ ଠାଣ ଶବ୍ଦ କରି ଓଜାଡ଼ିହେଇ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଝଙ୍କା ଗାଡ଼ି ବ୍ରେକ୍ କଲା । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ସେଇମତ ପାଗଳପରି ହସୁ ହସୁ ତରତର ହେଇ ମୋ ପଟକୁ ବୁଲିଆସିଲା, ସତକା ମତେ ଘୋଷାରି ନବ ! ହଠାତ୍ ବନେଟ ଓପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ବାହାରକୁ ଆସି, ଦି’ଡ଼େଣା ଧରି ତାକୁ ସିଧା କରିଦେଲି । ତା ହସ ବନ୍ଦହେଲା । ସେ ବୁଲିପଡ଼ି ଝିଅର ପାଖକୁ ଗଲାବେଳକୁ କହିଦେଲା,

“ଘରୁଥିଲି କହିଦେବ । ଠିକଣା ହବନି । ଘରକୁ ଆସନ୍ତୁ ।”

ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଝଙ୍କା ବାଟ କଢ଼େଇ ନେଲା । ତା ଶୋଇବା ଘର । ଘରତ ନୁହେଁ, ଗୋଟେ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ । ଠିକ୍ ମଝିରେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ପ୍ରକାଶ ଉଠି ପଲଙ୍କ । ମଙ୍ଗରବାଡ଼ାରେ ପକ୍ଷୀ ଖୁବ୍‌ରେ ସିଂହ । ଦେଉଳିଆରେ ଲତାକାମ ଭିତରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ଶୁକସାଝକା ଆଉ ଦର୍ପଣ । ମଙ୍ଗର ତ ନୁହଁ ଚନ୍ଦ୍ରୁଆ । ଗୁରପାଖେ ଚଉକ, ସୋଫା, ନୀରା ଟୁଲ୍, ଡିଭାନ, ବହିଆକଙ୍କ ଭିଡ଼ । ଗୋଟେ କଣରେ ଦିପଟ କାନ୍ଥରୁ ପାଲେ ପାଲେ ଆବୋରି ଛତକୁଆଁ ବଡ଼ ଆରଣି । ଆଉ କଣରେ ପାରସିକ ଗାଲିଗୁ, ମଝମଲ୍ଲି ଗହ, ତଳିଆ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଅତରଦାନ ପାଣିଝର ।

ଭବଣୀ ପଲଙ୍କ ଦାଡ଼ିରୁ ବସିଲା । ପାଦ ଦିଗଟା ଭୁଲି ଭୁଲି ନଥାଏ ।
ସାମ୍ନାରେ ବହୁଳଗହଳଗା ଗୋଟେ ଚଉକରେ ବସୁ ବସୁ ଭବଣୀର ମନୁଷ୍ୟ ଶୁଣିଲି,

“ଅର୍ଜୁନ ସେଇଠି ବସୁଥିଲା ।”

ସେ ଆଉ କଅଣ କହୁବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି, ହଠାତ୍ ପଚାରିଲା,

“ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆପଣ କ’ଣ ଭାବନ୍ତି ?”

“ସେ ଚର୍ଚ୍ଚା ପାଇଁ ଆସିନି ।”

“ବେଶ, ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ?”

ମୁଁ ଉଠୁଥିଲି । ବସି ରହିବାକୁ ହାତଠାରୁ ଭବଣୀ ପଚାରିଲା,

“ମୁଁ କହୁବ ? ଆପଣ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୁଲ୍‌ଶ୍ ଓ ପୁରୁଷମାନେ
ବୋକା ।”

ଭବଣୀମାନେ ଏପରି ଭାବନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିଲି ।

“ନା । ଭବଣୀମାନେ ଭାବନ୍ତି ନେଇଁ ଜାଣନ୍ତି । ଜାଣନ୍ତି ଯେ ପୁରୁଷମାନେ
ମିଛ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ନଢ଼ାଳା ସତର ମୁହଁମୁହଁ ହେଉପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
ମିଛକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରନ୍ତି ।”

“ମତେ କ’ଣ ଏଇଥି ପାଇଁ ବୈଠକର ବାହାନା କରି ଡାକିଥିଲେ ଭବଣୀ
ଦେବୀ !” “ବାହାନା ବୋଲି ଜାଣିଗଲା ପରେ ବାହାନା ରହିଲା କେଉଁଠି ?” ପଚାରି
ଭବଣୀ ଟିକେ ହସିଲା । ମତେ ସିଧା ଚାହିଁ କହିଲଗଲା,

“ଅର୍ଜୁନକୁ ପଛକୁ ଦେଖିଥିଲି ତା ଲୁଗା ଦୋକାନରେ । ଦଶରା ବେଳ
ରବିବାର ବି ଦୋକାନ ଖୋଲା । ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦିନଟାରେ ତା ଦୋକାନକୁ ଯାଇ
ବନାରସି ପାଟ ଖୋଜିଲା । ଅର୍ଜୁନ ନିଜେ ଆକ ଥାକ ପାଟ ଦେଖେଇଲା । ମୁଁ ଧ୍ୟାନ
କରି ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ବାଛୁଥାଏ । ସାତ ଆଠଟା ବାହୁଲପରେ ଫାକ
କରି ବଲ୍ ଦବାକୁ କହୁ ଦେଖିଲି ଯେ ମୋ ବସ୍ତ୍ର ଲୁଗାଗୁଡ଼ାକୁ ବି ଅର୍ଜୁନ ପୁଣି ଅନ୍ୟ
ଲୁଗାସାଢ଼ରେ ମିଶେଇ ଦେଇଛି । ସଚେତନ ହେଲି ଯେ ଏତେ ସମୟ ଅର୍ଜୁନ ଖାଲି
ମତେ ଦେଖୁଥିଲା । ବରଫରେ ତା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୋର ମନେହେଲା, ସେ ତ ମତେ
ଦେଖୁ ନଥିଲା, ଚିହ୍ନିଥିଲା । ନିଜେ ବି ଦିନଟା ଥାକ ଢେଉଥିବା ଦିନଟା ଟାଙ୍ଗି ବାହୁଲ ।

ବିରକ୍ତ ବଦଳରେ କେମିତି ଗୋଟେ ମୋହ ମତେ ଘୋଟିଗଲା । ପରୁରଲି-ଆଉ ଖୁବ୍ କେବେ ଆସିବ ? ଅର୍ଜୁନ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନ ଚାହିଁପାରିଲା ନାହିଁ । ଦୋହରେଇଲି । ସେ ଜଣେଇଲା ଯେ ତା ନି ଗୁରୁଦିନେ ନୂଆ ଖୁବ୍ ଆସିଯିବ । ଠିକ୍ କେବେ ଆସିବ ପରୁରନ୍ତେ କହିଲା ଯେ ମୋର କଷ୍ଟକର ଆସିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ମୋ ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ ନେଇଯିବ । ବାହୁଥବା ତା ନିଟା ଶାଢ଼ି ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ୟାକ୍ କରି ଅର୍ଜୁନ ମତେ ବଢ଼େଇଦେଲା ବେଳେ, ଜାଣିଶୁଣି ମୋ ହାତ ଛୁଇଁଦେଲା । ପରୁରଲି, ରବିବାର ଆସିପାରିବ କି ? ସେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି ହିଁ କହି ମତେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ପୁଣି ଥରେ ମତେ ଛୁଇଁଲା ଓ କହିଲା, “ଫୋନ ନମ୍ବରଟା ଦେଲି । ସେଦିନ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲେ ଜଣେଇଦେବେ । ଆଉ କେବେ ଯିବ ।”

ପର ରବିବାର କୁଆଁର ପୁନେଇଁ । ସକାଳେ ଫୋନ୍‌କରି ଅର୍ଜୁନକୁ ଜଣେଇ ଦେଲି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ଛୁଟିରେ ଚାକର ଚାକରଣୀ କେହି ନଥିବାରୁ ସେ ଯେମିତି ଡକାଡ଼କି ନକରି ସିଧା ଫିପରକୁ ଆସେ ।

ସେ ଆସିଲା । ଏଇ ଦୁଆର ଦରଆଇଜା ଥିଲା । ସେ ଦୁଆର ପାଖରେ ଖଣ୍ଡିକାଗ ମାରିଲା । ମୁଁ ଡାକିଲି, “କବାଟତ ଖୋଲ, ଆସ ।” ସେ କବାଟକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଟାଣି ମେଲେଇ ତଳମୁହାଁ ହେଇ ବନ୍ଦ ଡେଇଁଲା । ଛୁତିକି ଆଉଜେଇ ଗୋରୁଏ ବନାରୀ ଯାଏ ଜାଗୁଡ଼ି ଥାଏ । ସେହି ଦର୍ପଣଲଗା କଣ୍ଠରେ, ଦୁଆର ଆଡ଼େ ମୁହଁକରି ମୁଁ ଛଡ଼ା ହେଇଥିଲି । ଦେହରେ କିଛି ନ ଥିଲା । ଘରେ ପଶି, ସିଧା ଚାହିଁଦେଇ ଅର୍ଜୁନ ମତେ ଦେଖି ହତବଦେଇ ଗଲା । ଶାଢ଼ିଗୋରୁଟା ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ମୁହଁକୁଲେଇ ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ କାଡ଼ିକାଡ଼ି ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ କହିଲା,

“ଆ...ପ...ଣ...ପ୍ର...ସା...ଧ...ଧ...ନ ସାରନ୍ତୁ ।” ଜବାବରେ ହସ୍ତେଇଁ ମୁଁ କହିଥିଲି,

“ପ୍ରସାଧନତ ସାରିଛୁ । ଠିକ୍ ସାତଦିନ ତଳେ, ପ୍ରାୟ ଏତିକିବେଳେ ମତେ ମନେ ପ୍ରାଣେ ନିଜାଳା କରୁଥିଲା ନା ତମେ !”

ସେ ପଲଉଥିଲା । ମୁଁ ଡାକ କହୁଥିଲି । “ଶାଢ଼ି ନେଇଯା ।” ସେ ଶାଢ଼ି
ଚୁଣେଇଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଏଇ ଖଟ ଓପରେ ଚଢ଼ୁହୋଇ ପଡ଼ିଗଲି । ସବୁ ଶୁଦରଟେ
ଭଞ୍ଜନେଇ ଡାଙ୍କି ହେଲା ।”

ଏତିକି କହୁ ଉଠିବଣୀ ସେ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଖଟରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଆସି ବନ୍ଦ
କଲା ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି,

“ତିରିଶ ବର୍ଷଧରି କ’ଣ ଏଇଆ ?”

ଆଁଟାକୁ ଲମ୍ବେଇ ନାଁ ଆଆ କହୁ କହୁ ଉଠିବଣୀର ଗଳା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଦୃଶ୍ୟ
ଆଉ ଦୟା ମିଶା ଏକ ବିକୃତ ସ୍ଵରରେ ସେ ମତେ ପଚାରିଲା,

“ଘାହାଣିଆ ବାଘ ଦେଖିଛନ୍ତି ?”

ଦେଖିଲି କାହିଁକି !

ଗୁରୁବାର

ମାନ୍ନ,

ଏ ଖଣ୍ଡ ଚାରିଦିନ ତଳେ ଲେଖିବା କଥା । ସୋମବାର କାଗଜରେ ଖବରଟା ପଡ଼ିଲି । ଘଟଣା ତା ଆଗ ଦିନର ଆଗଦିନ, ମାନେ ଶନିବାର ଦିନ ଘଟିଥିଲା । ଦିନ ଦୁଇଟାରେ । ଆଉ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଯେ, ଘଟଣାଟା ମୁଁ ଦେଖିଥିଲି ଶୁକ୍ରବାର ରାତିରେ । ଘଟିବାର ଦଶଦଶା ଅଗରୁ । ସତ କହୁଛି, ଯେମିତି ଘଟିଲା ବୋଲି ଝବର ବାହାରିଲା, ତିନି ସେଇମିତି ଦେଖିଥିଲି ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭବନା ଗୋଲମାଲ ହେଇଯାଉଛନ୍ତି । ଦେଖିଥିଲି ନା ମତେ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ? କିଏ ଦେଖେଇଲା ? କାହିଁକି ? ଯଦି ନିଜେ ଦେଖିଲି, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଚିଠି ଲେଖିଲାବେଳେ ଏଇ କାଗଜ, ଏ କଲମ ଓ ଏ ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ା ଯେମିତି ଦେଖିପାରୁଛି, ସେଇମିତି ଯଦି ଦେଖିଲି, ସେଇଟା ସମ୍ଭବ ହେଲା କିମିତି ? ଏ ଚିଠି ମୁଁ ଲେଖୁଛି । ସଞ୍ଜନରେ ଇଚ୍ଛା କରି ଲେଖୁଛି । ମାନ୍ନ, ଯୋଉ ଘଟଣାଟା ଦେଖିଲି, ସେ ଘଟଣାର କିଛି ତ ମୁଁ ନଥିଲି । ସେପରି ଦେଖିବା ପାଇଁ କେବେ ତ ଇଚ୍ଛା କରି ନ ଥିଲି । ତା'ହେଉ ଆହୁରି ବଡ଼ ଫରକ ହଉଛି—ଏ ଚିଠି ଲେଖି ମୁଁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଏଇନା ଲେଖୁଛି ଲେଖିଲାବେଳେ କାଗଜ କଲମ ଅକ୍ଷର ସବୁ ଦେଖୁଛି । ମାନ୍ନ ସେ ଘଟଣାଟା ମୁଁ ଦେଖିଲି ବେଳକୁ ଘଟି ନଥିଲା । ଘଟିବା ଆଗରୁ ମତେ ଦେଖାଗଲା । ଏ ଚିଠିର, ଏଇ ପୃଷ୍ଠାର ଶେଷ ଶବ୍ଦଟା କ'ଣ ହବ ମୁଁ ତ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ! ଆଉ ମିଳିବେ କିମିଳିବ ପରେ ସେ ଶବ୍ଦଟା ଲେଖାହବ, ମୁଁ ଲେଖିବି । ତଥାପି ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଦଶଦଶା ଅଗରୁ ଅନ୍ୟ କାହାର କରବିଟା ଦେଖିଲି କିମିତି ?

ଅନେକ ସମୟରେ ଟିକକ ପରେ ଆଉ ଜଣେ କରବାକୁ ଯାଉଥିବା କଥାଟା ଅନୁମାନ କରି ହୁଏ । ସେଇଟି ସେଇପରି ବରାବର ଘଟୁଥିବାର ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ ଆଉ ଘଟଣା ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ ଆମର ସମ୍ପର୍କ ଥିଲେ, ଏପରି କହିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ହୁଲିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଆମ ବସା ସାମ୍ନାରେ ବସଟା ଟିକିଏ ଅଟକି ଚାଲି ଗଲେ । ପିଲକଣ୍ଠରେ ଦି' ଗୁରୁଟା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଯାଏ । ତା'ପରେ ଫାଟକ ଖୋଲିବାର ଠକ୍ ଶବ୍ଦଟା ହୁଏ । ପରେ ପରେ ଗେହ୍ଲାରୁ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ଯାଏ ଚଟିର ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଓ ଗୋଡ଼ ଗୁମ୍ଫାରେ ଜଣେ ଡରଡର ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଜଣାଯାଏ । ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ପାଖରେ ସେ ଅମିଯାଏ । ଡାକରାପଣି ବାଜେ । ତମେ ଦୁଆର ଖୋଲ । ଗୁଡୁଗୁ ଘରେ ପଶେ । ଏହା ବହୁଥର ଏଇ ନିମନ୍ତେ ଏଇପରି ଘଟିଛି । ଗୁଡୁଗୁ ଏବେ କଲେଜରୁ ଫେରୁଛି । ବସ୍ରେ । ସଞ୍ଜ ପାଞ୍ଚଟାରେ । ଆଉ ସେତେବେଳକୁ ତମେ ପ୍ରତିଟି ଶବ୍ଦ ବେସମୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଜାଗ । ତେଣୁ ଡିଜେଲବସ୍ ରହସିବାର ଗୁପ୍ତା ଯେ ଯେ ଘରର ଶବ୍ଦଟା କାରିପାରିଲ ମାତ୍ରେ ତମେ ଜାଣ ଯେ ଗୁଡୁଗୁ ଆସୁଛି । ଆଉ ଠିକ୍ ତିନି ମିନିଟ୍ ପରେ ଡାକରା ପଣି ବାଜେଇବ । ତମ ଆଖି ଆଗରେ ବସ୍ ରହିବାଠାରୁ ଗୁଡୁଗୁ ଘରେ ପଶିବାଯାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଖେଳି ଯାଉଥିବ । ତମେ ସତରେ ନ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥିବ ।

ଏଇନା ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିବା ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । ମୋ ଆଖିପାହାନ୍ତା ଛାନ ଓ କାଲର ପରିଧି ଭିତରେ ଘଟଣାଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ମୋର ବନ୍ଧୁ ହରିହର ସାମ୍ନା ମୋଡ଼ଟାରେ ପହଞ୍ଚି, ମୋ ବସା ରାସ୍ତା ଧରି, ହାତପରି ଝୁଲି ଝୁଲି, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାହୁଣ୍ଡ ପକେଇ ଆସୁଛି । ଆଉ ତିନିଗୁରୁ ମିନିଟ୍ ପରେ ମୋ ବସାର ସାନ ଲୁହା ଗେହ୍ଲଟ ସେ ଠେଲିବ । କେଁ କରି ଶବ୍ଦଟେ ହବ । ତା'ର ପାଞ୍ଚ ସାତ ସେକେଣ୍ଡ ପରେ ମୋ ଦାଣ୍ଡ କବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ହବ ଓ ମତେ ଶୁଭବ, “କ’ଣ ! ଲେଣାଲେଖି ଚାଲିଛି ?” ଏଠା ରହୁଣି ଭିତରେ ହରିହର ଗାଆଁରେ ମୋହିଲେ ଏଇପରି ବରାବର ଘଟୁଛି । ତେଣୁ ତିନି ଗୁରୁ ମିନିଟ୍ ପରର କଥା ମୁଁ କହିପାରୁଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ରାନଳା ଧରବନ୍ଧା ଏଇମିତିଆ କଥା ସବୁ ଆମର ଅତି ସୀମିତ ସମୟ ଓ
 ସ୍ଥାନର ପରିଧି ଭିତରେ ଆମେ ଜାଣିପାରୁନା । ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଖା ନୁହଁ ।
 ଧରବନ୍ଧା ଗତର ବ୍ୟତିକ୍ରମଗୁଡ଼ିକୁ ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ଆମେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟକୁ
 ଦେଖୁଲେ ବୋଲି କହିପାରନ୍ତେ । ଧର କୋଉଦିନ ଗୁଡ଼ିକର ବସ୍ତୁତ୍ୱରେ ଖରାପ
 ହୋଇଗଲା । ତା ସାଙ୍ଗ ଶାଶୁଟାର ଘର ପାଖରେ । ଦିହେଁ ସେଠିକି ଗଲେ ଆଉ ଜଳଖିଆ
 ଖାଇ ସାରିଲ ପରେ ଗୁଡ଼ିକକୁ ଶାଶୁଟା ଓ 'ତା' ଭାଇ ଆଣି ଆମ ବସାରେ ସାତଟାରେ
 ଗୁଡ଼ି ଦେଇଗଲେ । ଏଇ କଥାଟା ଯଦି ସେଇଦିନ ପାଞ୍ଚଟାବେଳକୁ ବା ଆଡ଼ୁର ଆଗରୁ
 ତମେ ଛୁପି ଛୁପି ଜାଣିପାରନ୍ତି ତା'ହେଲେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଖିବାର ଶକ୍ତି ତମର ଅଛି
 ବୋଲି ଆମେ ଜାଣନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଏହା ସାଧାରଣତଃ ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । କ୍ୟୋତିସମାନେ ମଧ୍ୟ
 ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ଠିକ୍ କ'ଣ କପରି ଦୃଷ୍ଟି କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ କହିଥାନ୍ତି ଯେ
 ଏଇମିତି ଏଇମିତି ଦୃଷ୍ଟିପାରେ । ସାବଧାନ ବାଣୀ ବି ଶୁଣାନ୍ତି, “ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଥା
 ବିଧାତା ହିଁ କେବଳ ଜାଣନ୍ତି ।”

ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ବିଧାତା ପୁରୁଷ ବା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ
 ସହ ମଣିଷ ବା ଜୀବାତ୍ମାର ସବୁବେଳେ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ମର ମଣିଷଟି ଅବଶ୍ୟ ସେକଥା
 ଅନୁଭବ କରେ ନାହିଁ । ଜାଣେ ନାହିଁ । ପୁଣି, ଦେହ ସାଙ୍ଗରେ ଜୀବାତ୍ମାର ସମ୍ପର୍କ
 ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ନାନା ମତ । ଆହା ସାଙ୍ଗରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ପର ଆଡ଼ୁର ଗନ୍ତନ
 ଗୋଟିଏ ମତ ଯେ ଏକ ପରମାତ୍ମା ଅନେକ ହୋଇ ଆହା ରୂପରେ ସକଳ ଦିଗରେ
 ବିରାଜିଛନ୍ତି । ଏହା ଯଦି ସତ, ତେବେ ସେ କଥା ମଣିଷର ଅଜଣା ରହୁଯାଉଛି
 କାହିଁକି ? ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୃଦୟ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ତିରୋଧି ପରମ୍ପରାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ ଯେ ଦେହ ଓ ଦେହ ବା ଜଡ଼ଗଣର
 ଓ ଜୀବାତ୍ମା ଗୋଟିଏ ଅତି ସରୁ ରୂପା ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛନ୍ତି । ନିଦ ବେଳେ ଏଇ
 ବନ୍ଧନଟା ଫୁଟୁଛି ଯାଏ । ଦେହ ଭିତରେ ନଟେଇଟିଏ ସଦିକା ଫିଟି ଫିଟି ଯାଏ ଓ
 ଜୀବାତ୍ମା ମନଇଚ୍ଛା ଉଡ଼ି ଚାଲେ । ଜୀବାତ୍ମା ଦୂରକୁ ଗଲେ ନଟେଇର ସୂତା ଲମ୍ବି ଯାଏ ।
 ଯାଏକୁ ଆସିଲେ ନଟେଇ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଯାଏ । ଦେହ ନଟେଇ ଓ ଆହାଗୁଡ଼ିର ସୂତା

ଆବାଯାଏ ଦେହ ଆତ୍ମାକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିଆସୁଥାଏ । ଦିନେ କିନ୍ତୁ ମାତ୍ର, ଏ ଶିଶୁ
ଛୁଡ଼ିଯାଏ । ଏହାହିଁ ମୃତ୍ୟୁ । ଶରୀରର ମୃତ୍ୟୁ । ଜୀବାତ୍ମା ଅଭ୍ୟାସବଶରୁ ସହ୍ୟାଏ ଏ
ଛୁଡ଼ିଯିବା କଥାଟା ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱରେ ଉଡ଼ାଣ ଶେଷ କରି ଲେଉଟି ଆସି
ଦେହ ଭିତରକୁ ଟାଣାହେଇ ନ ଯିବା କଥାଟା ବୁଝି ନପାରି ସେ ଦେହ ପାଖରେ ଘୁରୁ
ରୁଲେ । ଜୀବାତ୍ମାର ଅଜ୍ଞତା କେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, କେଇଦିନ ବା କେଇବର୍ଷ ରହୁପାରେ !
ଶରୀର ପଡ଼ିପଡ଼ି ନଷ୍ଟ ହେଇଗଲେ ବା ପୋଡ଼ା ହେଇ ପାଉଁଶ ହେଇଗଲେ ମଧ୍ୟ
ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବାତ୍ମା ବୁଝିପାରେନା ଯେ ସେ ମୃତ । ଦେହ ଭିତରେ ଆତ୍ମା
ନବାକୁ ତା'ର ଆଗ୍ରହ ବଳବତ୍ତର ଥାଏ । ପରତତ୍ତ୍ୱ ଅଭ୍ୟାସ ଦେହଟିକୁ ଖୋଜିବାରେ
ତା'ର ବିରାମ ନଥାଏ । ଯେହୁପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଚିନ୍ତାଜଗା ଜାଗାକୁ ବା ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ
ଲେଉଟି ଲେଉଟି ଆସୁଥାଏ । କେତେବେଳେ କେମିତି ଆଗର ସ୍ଥଳ ଦେହ ପରି
ଗୋଟେ ଗୁଲ ଗୁଲଆ କୁହୁଡ଼ିଆ କୁହୁଡ଼ିଆ ରୂପ ବି ଗୋନେ । କିଏ ହୁଏତ ସେଇ ଗୁଲଟା
ଦେଖିପକେଇ କହନ୍ତି—ଭୁତ ! ଅମୂଳର ଭୁତ !

ମଣିଷର ଚେତା ନଥିଲା ବେଳେ ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ି ଦେହରୁ ବାହାରି ବୁଲୁଥାଏ ।
ଯେତେବେଳେ ସେ କେତେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖେ ତା'ର ପରି କେତେ ଆତ୍ମା ଗୁଡ଼ିକ ଭେଟେ ।
ଏକମାନେ ଉଡ଼ିଲାବେଳେ, ବେଳେ ବେଳେ ଛନାଛନ ବା ହେଇଯାଆନ୍ତି । ଠିକ୍ ଗୁଡ଼ି
ପରି । କେତେ ନିଜର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ନ ହରେଇଲେ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦିହେବା ଫଳରେ ପ୍ରାୟ ଏକା
ରକମର ଆଚରଣ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନଟେଇ ଗୁଡ଼ିକ ବି ଏକା ତାଳରେ ବୁଲନ୍ତି,
ଡିକନ୍ତି ଗୁଡ଼େଇ ହୁଅନ୍ତି । ଚେତା ଆସିଗଲେ ଆମର ଗୁଲ ଗୁଲ କେତେ କ'ଣ ମନେ
ପଡ଼େ । ଆମେ କହୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲୁ । ବେଳେ ବେଳେ ପରସ୍ପର ସହ ପରସ୍ପର ଭାବରେ
ସମ୍ପୃକ୍ତ ଲୋକ ଏକା ପ୍ରକାରର ସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତି ।

ତମେ ଆଉ ମୁଁ ଦଇଟା ଗୁଡ଼ି । ଦେହର ନଟେଇ ଅଲଗା । ଆତ୍ମା ତ
ସହଜେ । ମାତ୍ର ଆମେ ଛନ୍ଦିହେଇ ଯାଇଚେ । ଖାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ । ଆମେ ଛନ୍ଦି
ହେବାରେ, ଆମର ପୂର୍ବ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସୁରୁଖିମାନେ ବି ଛନ୍ଦି ହେଇଯାଇରନ୍ତି । ମୋର
ଅଜଣା ତମର ସବୁ ସମ୍ପର୍କସ୍ୱ ଓ ତମର ଜଣା ଅଜଣା ମୋର ସବୁ ସମ୍ପର୍କସ୍ୱ ମଧ୍ୟ

ଝାଲି ଆମ ପାଖରେ ନୁହେଁ, ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ବି ଛନ୍ଦ ହେଇଯାଇଛନ୍ତି ପରା ! ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧଲେ ଆମେ କହୁ ଯେ ସାତ ପୁରୁଷକୁ ବାନ୍ଧଲେ ବୋଲି । ଏଇ ‘ସାତ’ ଗୋଟେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ନୁହେଁ—ଅନେକ । ଏହା କେବଳ ଉତ୍ତର ପୁରୁଷ ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଠାରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ଅଗତ କା ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ବି ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରକୁ ଆସି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ କି କ’ଣ ଆମର ଚିତ୍ତଦୂରୁଷ ବୋଲି କଥାଟାଏ ଅଛି । ଉତ୍ତର ସାତ, ପୂର୍ବ ସାତ । ଦି’ଜଣଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପର୍କରୁ ପୂର୍ବପର ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ବୟଂ ଏକାଠି ଛନ୍ଦହେଇ ଯାଇ ନଥିଲେ, ଏମିତି ଗୋଟେ ଘଟଣା ଘଟିବାର ଦଶାଞ୍ଚା ଅଗରୁ ମୁଁ ଦେଖିଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସ୍ବରୂପ କି ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ! ନ ହେଲେ ଘଟଣାଟା ନ ଲେଖି ଏତେ ସବୁ ଲେଖୁନି କାହିଁକି ? ସମସ୍ୟା ହେଉଛି—ସେଇ ଅଭୁତ ଅନୁଭୂତିଟା କେମିତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବି ଠିକ୍ କରିପାରୁନାହିଁ । ନିଜ ସୂଚକ, ଚିନ୍ତା ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ଏକାଠି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଏବେ ବି ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର କା ବଢ଼ିଗଲିଛନ୍ତି । ଲେଖି ହେଉନି । କଥାଟା କହୁବା ଆରମ୍ଭ କଲବେଳକୁ କିଏ ଅଟକେଇ ଦଉଛି । ଦେଖିବେ...ଏଥର ବୋଧହୁଏ ପାରିବି...

ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାନନା ସ୍ଥାନନ ତେନାଏ ଝାଲି ଜାଗାରେ ଛୁଡ଼ା ହେଇଛି । ସେଠିକି କାହିଁକି ଓ କେମିତି ଗଲି ଜାଣେନା । ଏକା ଯାଇଥିଲି । ଟିକକ ପରେ ତମେ ଆସି ମୋ ବାଆଁରେ ଠିଆ ହେଇଗଲ । ସ୍କୁଲ ଚାଲୁଥିଲା । ପ୍ରାଥମିକ ପାଠ-ଶାଳାଟିଏ । ପିଲାଏ ଏଡ଼େ ପାଟିରେ ପାଠ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ପାଟି ତ ନୁହେଁ । ସମୁଦ୍ରର ଢେଉର ଡ଼ାକ । କେତେବେଳେ ଉଠା, କେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚ । ଛନ୍ଦ ଧରି ଲହର ଧରି ଢେଉରୁଆ ଆମକୁ ଆଉଁଶି ଯାଉଥିଲେ । ନାନାବାସ୍ତା ଶୁଣୁଥିଲେ । ସେଇଥିପାଇଁ ପରା ମାନ୍ତ୍ରମାନେ କ୍ଲାସ ଭିତରେ ଆସିମରେ ପୁରୁଷ ମାରିଯାଉଛି ! ମତେ ବି ତୋଳ ମାଡ଼ୁଥିଲା । ସେଇ ଶବ୍ଦ ଲହରୀକୁ ଗ୍ରାସ କରିଯାଉଥିବା ଗୋଟେ ବିକଟାଳ ଗର୍ଜନରେ ଚମକି ପଡ଼ିଲି । ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣରୁ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ମୁହାଁ ଗର୍ଜନଟା ମାଡ଼ୁ ଆସୁଥିଲା । ତମେ ଡ଼ରିଗଲ । କେତେ ତଳେ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ଏଗୁରା ! ଯଦି ଗଛ ଫଳରେ ବାଡ଼େଇ ହେଇଯିବେ—କହୁ କହୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜଟା ଆମ ଓପର ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ନଆଁ ଧାସରେ ସଙ୍ଗେ କଳାମାନ ପରି ଲାଗିଲା । ପହଁଲେ ଭାବନା ଜେଟ୍‌ର ଧାସ ବାଜିଗଲା । ଦେଖିଲି, ଗୋଟେ ଅନ୍ଧକାର ନଆଁ ବରଷା କି ବରଷିବ ଗୋଟେ ହାବେଲ ଉଡ଼ିଯାଇଛି । ନଆଁକୁ ଗୁପ୍ତି କଲାଧୁଆଁ ଉଠୁଛି । ଧୁଆଁ ଯେ ନଆଁଠାରୁ ବେଶି ଆତଙ୍କ ଉଠୁଯାଇ ପାରେ ଯେକଥା ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଅନୁଭବ କଲି । ବହୁଳ କୁଣ୍ଡଳୀ ପକା ଧୁଆଁ । ମୁଁ ଚିତ୍ତରେଇ ଉଠିଲି । ମତେ ଲାଗୁଥିଲା ପାଖରେ କୋଉଠି ପଡ଼ିଯିବ । କୋଉ ନାଁରେ, ଇସ୍‌ଲ ଓପରେ କି କେତେକ ! କେତେକାକେତେ ଲଳିଥିବେ । ଖଣିଆ ଖାବରା ହେବେ । ମରଯିବେ । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ରକ୍ଷାକର ପ୍ରଭୁ !

ଏକମିତି ଭାବୁଛି ଆଉ ବଳବଳ କରି ଅନେଇଛି । ହଠାତ୍ ଦେଉଳ ଶିଖରର ନିଶ୍ଚଳଟିଏ ଦିଶିଗଲା । ଚନ୍ଦ୍ରିକା—ଆରେ ଇଏତ ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର । ଉଡ଼ାଜାହାଜଟା କ'ଣ ଯେଉଁଠି ଖସିପଡ଼ିବ ତାହାହୁଅନି । ଯେଠି ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ହାବେଲଟି ପୁଟିଗଲା । ଦଳକା ଦଳକାନଆଁ ସେବାରେ ଲାଗିଲା । ଶୁଣିମଣ୍ଡଳ ହାଲେଲ ହେଇଗଲା । କାହା ଓପରେ ପଡ଼ିବ ଏରୁଡ଼ା । ଧୂମ୍ ଧାନ ବେଉସଣ ଗୁଲିତ । ପଥା ପଥା ଲୋକ ଖେଳୁଥା ପକଉଛନ୍ତି । ବର୍ଷାଦିନ ଆରମ୍ଭେକ ପରି ଇସ୍‌ଲଦରୁ ବାହାର ଅସୁଥିବେ କେତେ ନାକେତେ ପିଲା । କାହା ଓପରେ ପଡ଼ିବ ? ରକ୍ଷାକର । ପ୍ରଭୁ ଏକମିତିରେ ତମକୁ କେତେବେଳେ କୁଣ୍ଡେଲ ଧରିଛି ଆଉ କହିବାରେ ଲାଗିବ—ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକର ପ୍ରଭୁ । ହେ ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର ! ହେ ମା ବୁଢ଼ୀ ଚାକ୍ରାଣୀ, ରକ୍ଷାକର ଲୋ ମାଆ । ହେ ବାବା ବୁଢ଼ା-କେନ୍ଦୁଆ, ରକ୍ଷାକର ବାବା । ବାବୁ, ବୁଢ଼ା, ଠେକୁଆ, ବଗଲା, ସୁରୁ, ମୋ ଗୁଡ଼ୁଝା ରକ୍ଷାକର । ସେଗୁଡ଼ା ତ ଏକ ମେଷ୍ଟଡ଼ଙ୍କ ପରି ଇସ୍‌ଲରୁ ବାହାର ଦିଆଁ ମାରୁଥିବେ । କ'ଣ କରବ ମୁଁ । ତମେ କହିଲା ପରି ଶୁଭିଲା—ଏମିତି କ'ଣ ହଜିବ ! ପିଲାଏ ଯାଉ କିଏ କୋଉଠି ! କେତେ କେତେ ହେଲେଣି । ସ୍ୱାଂସ ପାଂସରେ ଡେଇଁବା ପାଇଁ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବେ ? ମୁଁ ଫାଟିକିଲ ଉଠିଲି, “ତୁମେ ଜାଣନେଇ । ତମକୁ କିଛି ଦୁଶୁନାହିଁ । ପିଲାଏ ପରା, ହେଉ—ସେଇ ଇସ୍‌ଲ ଆଗରେ ଡେଇଁଛନ୍ତି”...ଆଉ ଦଉଡ଼ିଲି ।

ବହେ ବାଟ ଯାଇ ଦେଖିଲି, ପିଲାଏ ବୋକାଙ୍କ ଭଳିଆ ଆଁ କରି ଠିଆ ହେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଶବ୍ଦ ଦେଉଣ ହାତ ଗୁଡ଼ି ଉଡ଼ାଜାହାଜର ନାକପଟଟା ମାଟିରେ

ଅଧାପୋତା ହେଇ ଡୁବୁଡୁବୁ ଜଳୁଛି । ମତେ ଦେଖି ପିଲାଏ ମୋ ଆଡ଼ ଦେଖୁଛି
ଆସିଲେ । ଗୁଡୁଗୁ ମୋ ବେକରେ ଝୁଲିପଡ଼ି ଏଡ଼େ ପାଟିରେ କହିଲା, “ଇନ୍ ! ବାପା,
ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଓପରେ ଝାସି ପଡ଼ୁଥିଲା ପରା, ମୁଁ ପଛକୁ ଏମିତି ଗୋଟେ ଡିଆଁ ମାରିଲି
ନା...”

ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିବା କଲେମିଟର ଦୂର ଏଇ
ବସାରେ । ବାହାରେ ଶିର ଶିର ପବନରେ ମନ୍ଦାର ଆଉ ଗୋଡ଼ିବାଣ କଡ଼ ଯବୁ ଅଳସ
ଭାଙ୍ଗି, ହାଇମାରି, ଫୁଟିବାକୁ ସଜବାଜ ହେଉଥିଲେ । ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାରର ଲୁଚୁକାଳି
ଆରମ୍ଭ ହେଇଯାଇଥିଲା ।

ନିଜର ଜାଗ୍ରତ ହୁଏତ ବିଷୟରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ସଚେତନ ହେଲି ସ୍ୱପ୍ନଟା
ଯେତିକି ଯେତିକି ଦୂରେଇ ଗଲା । ତଥାପି ଗୋଟେ ଅଜଣା ଆତଙ୍କ ରହିଗଲା—
ଏମିତିଆ ସ୍ୱପ୍ନଟେ ଦେଖିଲି କାହିଁକି ? ଦି’ ଦିନ ଗଲା ସ୍ୱପ୍ନର ଆତଙ୍କଟା ପ୍ରାୟ ନଥିଲା ।
ତୃତୀୟ ଦିନ ସକାଳ ନଅଟା ବେଳକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ସଜିଲ୍ ହେଉଛି, ଖବର
କାଗଜଟା ଦେଇଗଲା । ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ଖବରଟା ଆଖିରେ
ପଡ଼ିଲା । ସତରେ ଛପା ହେଇଛି ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରାଯାଉଛି ନାହିଁ । ମୁଁ କ’ଣ ଆଉ
ଥରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି ? ଯେତିକିବେଳେ ବାବୁ ଜଣେ ମୋ କୋଠାସକ ପଶିଆସି
ପଚାରିଲେ, “କ’ଣ ଯିବେ ନାହିଁ ?” ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି, “ଆଖି ବୋଧହୁଏ
ଅଧିକ ଝୁପି ହେଇଗଲାଣି, କାଗଜଟା ଟିକିଏ ପଢ଼ି ଶୁଣାନ୍ତୁ ନା ! ଖାଲି ଶିରୋନାମ
ଗୁଡ଼ା ।” ସେ ପଢ଼ିଲେ ପଞ୍ଚାବରେ ଆତଙ୍କବାଦୀଙ୍କ ଅମାନ୍ତ୍ରିକ ହତ୍ୟା ଲାଲା”,
“କୋପର୍ସ ବ୍ୟାପାର ଯେନି ପାଲ୍ ମେଣ୍ଟରେ ଝୁଟି”, “ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର ନିକଟରେ...” ।

“ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର ନିକଟରେ...” ଶୁଣିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ହାତରୁ
କାଗଜଟା ଉଠିଆଣି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ପଢ଼ିଗଲା “ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର ନିକଟରେ
ମର୍ମନୁଦ ବମାନ ଦୁର୍ଘଟଣା” ଶିରୋନାମ ତଳେ ଟିକିଏ କମ୍ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା
ଥାଉଁ ଦିଇଟା—“ପନ୍ଦର ଜଣ ମୃତ । କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଗୁରୁତର ଆହତ । ଉତ୍ତରକୁଳ
ରାଁ ଧୁଡ଼ିବଧୂଡ଼ି ।” ତା ତଳକୁ ସାଧାରଣ ଅକ୍ଷରରେ ରବିବାର ତାରିଖ ଦିଆଯାଇ

ଛପା—“ଗଡ଼କାଲି ଅପରାହ୍ନ ହୁଇଟା । ବେଳେ ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ବର ନିକଟସ୍ଥ ବିମାନବାଟିରେ ଗୋଟିଏ ବିମାନ ଉଡ଼ାଣ ଆରମ୍ଭର ଅଳ୍ପ କେଇ ମିନିଟ ପରେ, ନିଆଁ ଲାଗି ଖସି ପଡ଼ିବାରୁ ଧ୍ବଂସ ହୋଇଯାଇଛି । ବିମାନର ଯନ୍ତ୍ର କର୍ମଗୁଣ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଣ ହରାଇଛନ୍ତି । ବିମାନଟି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଉତ୍ତରକୁଳ ଗାଁର ସ୍କୁଲପାଖ ପଡ଼ିଆରେ ଖସିପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ପ୍ରକାଶ ବିସ୍ଫୋରଣରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଢଳି ପଡ଼ିଥିଲା । ବିମାନର ଜଳନ୍ତା ଅଂଶ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥଳରେ ଗାଁରେ ତନୁଜଣଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ଅନେକେ ଗୁରୁତର ଆହତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସଙ୍କଟାପନ୍ନ । ଅନେକ ଘର ଜଳି ଯାଇଛି ବହୁ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ମରି ଯାଇଛନ୍ତି ।”

“ଦୁର୍ଘଟଗାତ୍ରୀ ବିମାନଟି ଫେଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ସ୍କୁଲ ଢଳୁଥିଲା । ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାକୁ ବିମାନଟି ସ୍କୁଲର ଉପରେ ନ ପଡ଼ି ପାଖ ପଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ତୋଷକ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଛନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ରକ୍ଷାପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟଥା କ’ଣ ଯେ ହୋଇଥାନ୍ତା !”

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେରଟା ଘଡ଼ି ଯାରିଲା ବେଳକୁ ଏକ ଅଭୁତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବ ମତେ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା । ମୋ ଭିତରେ ବାହାରେ ବହଳ କଳାମେଘ ଘୋଟି ଯାଇଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ସେଇ ଅତିକାୟ ହାବେଲିଟା ଛତରଛୁଉଳ ହେଇ ଗୁରୁଅଡ଼େ ବହୁଡ଼ା ହେଇପଡ଼ୁ ଥିବାର ଛବି ଯାହା ଝଲସି ଉଠୁଥିଲା । ସେ ବାବୁଟି “କ’ଣ ହେଲା ଆଜ୍ଞା ?” ପଚାରିବାରେ ତା’ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । କାଗଜଟା ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲା, “ଏ ଗଟିଣାଟା ମୁଁ ଅପୁରୁଷଦ ଗାଡ଼ରେ ଦେଖିଥିଲି ।” ସେ ମନେ ମନେ ବେରଟା ଘଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କର କପାଳ କୁଣ୍ଡଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ସେ ମୋକଥା ବିରାସ କଣ୍ଠେ ନଥିଲେ । ପଚାରିଲେ, “କ’ଣ କହୁଥିଲେ ଆଜ୍ଞା ?” ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ସ୍ଥାନ ନଥିଲା । କହିଲା, “ଛୁଡ଼ନ୍ତୁ । ଡ଼େର ହେଇଗଲାଣି, ପରେ କଥା ହବ ।”

କାମରେ ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମନେପଡ଼ିଲା ପାଖ କଲେଜରେ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ବ ପଢ଼ାଯାଏ । ସେଠାରେ କେହି ଏହିପରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟୋତ୍ତର ଅନୁଭୂତି ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିଥିଲେ ମତେ ହୁଏତ କିଛି ନୂଆ ଜିନିଷ ଦେବେ । ହୁଏତ କହିପାରିବେ—ମୁଁ କାହିଁକି ଏପରି

ସମୁଦେ ଦେଖିଲି ଯେ ଗଲି । ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଟେଲିଫୋନ ଦ୍ଵାରା ଗବେଷଣା କରୁଛନ୍ତି
ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଡେଇଁଲେ । ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ଜଣେଇଲେ ଯେ ଟେଲିଫୋନ ଦ୍ଵାରା
କ୍ଷେପିତ ସମୟରେ ସେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୋ ଅନୁଭୂତିଟା ସେ ପର୍ଯ୍ୟାୟର
ନୁହେଁ । ଏହା ପ୍ରି-କର୍ଡିଫିନ—ଆଗରୁ ଜାଣିବା ।

ଟେଲିଫୋନ କଥାଟା ତମେ ଜାଣିବ । ଦୂରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଜଣକର
ମନକଥା ଆମେ ବେଳେବେଳେ ଜାଣିପାରୁ । ଧର, ତମେ କୋଉଠିନ ମୁଁ ଏଠି
ହାତରେ ରନ୍ଧାବତ୍ତା କରବାର ଅସୁବିଧା ମୋର ବ୍ୟୟ ହେଉ । ଆଉ ତମଠାରୁ ଚିନ୍ତା
କଲେମିତିର ଦୂରରେ ତମରୁ ବାହାରି ଖାଉ ଖାଉ ହାତ ତାଳକୁ ଉଠି ମୁଁ କାଣି
ଉଠିଲି । ଏକମିତିଆ ହେଲେ ବୋଉର କଥା, “କିଏ ମନେ ପକଉଛି” ମୋ ମନକୁ
ଆସୁ ଅସୁ ତୁମେ ସେଠି ଖାଇ ବସି ମୋ କଥା ଭାବି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛ ବୋଲି ମତେ
ଲାଗିଲା । ଏକମିତିଆ ମାମୁଲି କଥାକୁ ଯେତେ ମୁଁ ଟୋପି ହଜେଇବା ଯାଏ, ଭଲିକି
ଭଲି ଅନୁଭୂତି ଖାଲି ଆମର ନୁହେଁ, ଅନେକଙ୍କର ଅଛି ।

ମନେ ପଡ଼ୁଛି ନା ସେ ଟୋପି କଥାଟା ? ତମେ ତ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ରହୁଲ ।
ଆମେ ଗୁଁ ଦୋକାନରେ ଭିଡ଼ିଗଲୁ । ଗରମ ଯୋଗୁଁ ଟୋପିଟା କାନ୍ଦି ଦେଇ ପାଖ
ଟେବୁଲରେ ଉଠି ଦେଇଥିଲି । ଉଠିଲବେଳେ ଭୁଲିଗଲି । ଛ’କଲେମିତିର ଆସିଲା
ପରେ ହାତ ଟୋପିଟା ମନେପଡ଼ିଲା । ଦୋକାନରେ ଯେ ଗୁଡ଼ି ଆସିବ ଆଦୌ
ଖିଆଲ ହେଲା ନାହିଁ । ଦହେଁ ପିଟର ଆଗପଛ କେତେ ଦରାଣିଲେ । ନ ପାଇଲୁ
ଖିଆଲ ହେଲା ଯେ ଟୋପିଟା ଗୁଁ ଦୋକାନରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବ । ଆମେ ଦ’ଜଣ
ଡ୍ରାଇଭର ସାଙ୍ଗରେ ନଈଟିଲେ । କୃଷ୍ଣ ଓ ତା ସାଙ୍ଗ ବଣ ବୁଲିବାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲେ ।
ଆମ ଗାଡ଼ି ଗୁଁ ଦୋକାନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ନ ପହଞ୍ଚିଲା ଦୋକାନୀ ହସି ହସି ଆମ ଆଡ଼େ
ଆସିଲା । ପଛେ ପଛେ ଟୋପି ହାତରେ ତା ଗୁକର ପିଲଟି । ଦୋକାନୀ ଜଣେଇଲା,
“ଏଇ ଅଲ ସମୟ ତଳେ ଟୋପିଟା ମୋ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ କହୁଥିଲି—“ଆହା !
ସେଇ ବାବୁ ତ ଗୁଡ଼ିଗଲେ ।” ଜବାବରେ ହସି ହସି କହୁଥିଲି, “ସେଇଥିପାଇଁ ପର
ମୋର ମନେପଡ଼ିଲା !”

ଏକଟା ଗୋଟେ ରକମର ଟେଲିଥାଥ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱା'ପରେ ଯାହା ଦଟିଲ
 ଯେକଟା ଅନ୍ୟ ରକମର କଥା । ମନେପଡ଼ୁ ନା ? ଟୋପିଆ ଆଣି, ଫେରିଲବେଳକୁ
 ଗାଡ଼ି ଟିକିଏ ପଛକୁ ସିନା ଗଲ, ଗୋଲେଇଟାରେ ଗୁଲେଇଙ୍କ ବେଳକୁ ଜମାରୁ
 ବାହାରି ନାହିଁ । ସାମନାରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ତଳା ବାବୁନେଇଁ ।” ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ କଲି,
 “ଟାଇରଡ଼ଟା ଗଲ ବୋଧହୁଏ ।” ଗ୍ରାଉଣ୍ଡର ଦେଖିବା ପାଇଁ ଓହ୍ଲାଇ ଓହ୍ଲାଇ କହିଲ
 “ହେଇଥିବ ଆଜ୍ଞା ! ଏଠି କ’ଣ ମେକାନିକ ମିଳିବେ ?” ଗୁଁ ଦୋକାନଟି ଆମ ହାଲ
 ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲା । “ଜଣେ ଅଛି । ସୁଟର ଦେଖାଦେଖି କରେ । ବେଳେ ବେଳେ ଗାଡ଼ି
 ବା । ସେତେ ଭଲ ନୁହଁ” କହି ସେ ଆମ ଅନୁମତି ବା ଅନୁରୋଧକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି
 ଜଣକୁ ଡାକିଆଣିଲା । ଗାଡ଼ିତଳେ ଗଲ ଦେଖାଗୁହଁ। କହି-ସେଇ ମେକାନିକ୍ କହିଲା
 ଯେ ଡାହାଣପାଖ ତଳ ଓ ଟାଇରଡ଼କୁ ଯୋଷିଥିବା ବୋଲଟଟା ନାହିଁ । ଗୋଟେ
 ମୋଟା ଲମ୍ବା ବୋଲଟ । ସେପରି ଯାଗାରେ ମିଳିବା କଥା ନୁହଁ । ଯୋଗକୁ ନୂଆକରି
 ଖୋଲିଥିବା ସୁଟର ପାର୍ଟସ୍ ଦୋକାନରୁ ସେଇଦିନ ଆସିଥିବା ଓ ସେଯାଏ ଅଫିଟା
 ଥିବା ପୁଡ଼ିଆରୁ ବୋଲଟଟିଏ ମିଳିଲା । ଗାଡ଼ି ଠିକ୍ ହେଲା । କୃଷ୍ଣ ହେଉବାକୁ ଆମେ
 ସରୁକଥା କହିଲେ । ବାଟରେ ଆଉ କିଛି ଦିନି । ସୁରୁଖୁରୁରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପହଞ୍ଚିଲେ

ଭାବଲ ଦେଖି—ବୋଲଟଟା ଖସି ପଡ଼ିଥିବା କଥା ଆମେ ଯଦି ସେଇ
 ଛକରେ ଜାଣିପାରି ମରାମତି ନ କରିଥାନ୍ତେ ଆଉ କୋଉ ବାଙ୍କ ଗୁଲିଲବେଳେ,
 ଲ କୋଉ ଗାଡ଼ିକ ବାଟ ଦେଲବେଳେ ତଳା ଶୁଅରୁ ବୋଲ ନ ମାନିଥିଲେ
 କ’ଣ ହେଇଥାନ୍ତା ! କେତେଗୁଡ଼ାଏ କଥା ସେଦିନ ଦଟିଗଲା ଦେଖୁଛ ?
 ପ୍ରଥମ କଥା ଭୁମ ବିରକ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ନିର୍ଧୂମ ଖରବେଲଟାରେ ଆମେ
 ବୁଁ ପିଇବାକୁ ଗଲୁ ଓ ମୁଁ ଟୋପି ଗୁଡ଼ିଆସିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ କଥା, ଦୋକାନ ଆଉ ମୋ
 ଭିତରେ ଟେଲିଥାଥ ଏପରି କାମ କଲ ଯେ ମାଟି ଛ’ କଲେମିଟର ଆସିଲା ପରେ
 ଟୋପି କଥାଟା ମନେପଡ଼ିଲା । ଛ’ ଜାଗାରେ ଗାଠିଏ କଲେମିଟର ଆସିଲା ପରେ
 ଟୋପି ମନେ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଆମେ ତ ଫେରି ନ ଥାନ୍ତେ ! ବୋଲଟ ଖସିବା ଜାଣି
 ନଥାନ୍ତେ ।

ବୋଲଟଟା ଠିକ୍ କୋଉଠି ଖସିଯାଇ ସାରଥୀଏ ବୋଲି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ
 ଆଲୋଚନା ବେଳେ ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ଟୋପି କଥା ମନେ ପଡ଼ିବା ଆଗରୁ ଆମ

ଗାଡ଼ି ଶୁଆ ଓପରର ମେଞ୍ଚାଏ ହୃଦ୍ ଡେଇଁଲବେଳେ ଝଟିଝଟି ଶବ୍ଦ ହେଉଥିଲା । ଡି'ଟା
ଲୁହା ବାଡ଼େଇ ହବାର ଶବ୍ଦ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ଗାଡ଼ି ନ ଅଟକେଇ ଏକର
ସେକର ଭଣ୍ଡିଥିଲେ । ଡ୍ରାଇଭର ଭାବିଥିଲା ଯେ ଚକର ଘୋଡ଼ିଣିଟା ଖସି ପଡ଼ିଲା କି
କ'ଣ । ସେଇଠୁ ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ ଚକଗୁଡ଼ା ଦେଖା ଦି ହେଉଥିଲା । ଘୋଡ଼ିଣି ମରୁ
ଥିଲା । ଆମେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି । ମାତ୍ର ଯାହା ଘଟିବାର ଘଟି ସାରିଥିଲା ।
ବୋଲ୍ ଟଟା ଖସି ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ବୁଲୁଥିବା ଚକରେ ବାଡ଼େଇ ହେଲ କୁଆଡ଼େ ହୁଟକ
ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଇ ଯାଇଥିଲା । ଆମେ କିନ୍ତୁ ଧରି ନେଇଥିଲେ ଯେ ଗୋଟେ କଲାପଥର କି
କ'ଣ ଗାଡ଼ି ତଳେ ନ ହେଲେ ଚକ ଘୋଡ଼ିଣିରେ ପିଟି ହେଇ ଏମିତି ଶବ୍ଦ ହେଉଥିଲା ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଅଣ୍ଟର ସୁରନାଟା ପାଇଁ ଏ ଆମେ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଅମପାଇଁ ଏକ
ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଘଟଣାର ବାଟ ଖୋଲି ସରିଥିଲା । ଆଉ ଠିକ୍ ପରେ ପରେ ଟୋପି କଥା
ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆମେ ଲେଉଟି ଥିଲେ । ବୋଲ୍ ଟ ଖସି ଯାଇଥିବା କଥା ଆବଶ୍ୟକ
କରିଥିଲେ ଓ ଗାଡ଼ି ଠିକ୍ କରି, ଅନ୍ତତଃ ସେଦିନର ସେଇ ନିଶ୍ଚିତ ଦୁର୍ଘଟଣାର ବାଟଟା
ବନ୍ଦ କରିଥିଲେ ।

ଏ ସବୁ ଆମେ କରିଥିଲେ ନା କିଏ କରିଥିଲା ? ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟେଇବା ପାଇଁ
ସିଏ ଲାଗିଥିଲା, ସେଇ କ'ଣ ସେଇ ଦୁର୍ଘଟଣା ନ ଘଟେଇବା ପାଇଁ ବି ଲାଗିଥିଲା । ମତେ
ଟୋପିଟା ଗୁଡ଼ିଆବା ପାଇଁ ସିଏ ବାଧା କରିଥିଲା ସିଏ ଦୋକାନୀ ଓ ମୋ ଭିତରେ
ଟେଲିପାଥ ମଧ୍ୟ କରେଇ ଥିଲା । ସେ ଜାଣିଥିଲା ଆଉ ଜଣେ ଆମ ପାଇଁ ସଞ୍ଜେ ସୃଷ୍ଟିରେ
ଲାଗିବ । ଅମକୁ ହଇରାଣ କରିବାକୁ ଲାଗିବ । ଇଏ ଆମେ ଆଦୌ ସେପରି ହଇରାଣ
ନ ହେଉ ସେପରି ଚେଷ୍ଟାରୁ ବିରତ ରହି, ନିଜ ବାଟରେ ସାମାନ୍ୟ ହଇରାଣ ବି କରି-
ଥିଲା । ଟୋପି ଭୁଲିଯିବା ଓ ସେଦେଇ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମନସ୍ତାପ ସହ ଆମର କିଛି
ସମୟ ଓ ପଇସା ବି ବିରବାଦ କରାଇ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ଗୋଟେ ନିଶ୍ଚିତ ଭୟଙ୍କର
ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ବାଟ ବାହାର କରିଥିଲା । ତା'ର ଏଇ ଯୋଜନାରେ
ଟେଲିପାଥ ଗୋଟିଏ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଉପାଦାନ । ଏମିତି ବିଚାର କଲେ 'ଟେଲିପାଥ'
କାହିଁକି ଘଟେ, କିଛି କିଛି ଅନୁମାନ କରି ହଜିବ ।

ମାଟି ମୋ ଝୁମୁଟା ତ ଏହା ନୁହଁ । ଟୋପି ହଜା ସହ ସଞ୍ଜିଷ୍ଟ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ
 ବାରମ୍ବାର ନିଜ ଭିତରେ ଓଲଟ ପାଲଟ କର, ଏପରି ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନଈର । ମାଟି
 ସେଦିନର କୌଣସି କଥା ତ ଆଗରୁ ଜାଣି ପାର-ନ ଥିଲା । ଦେଖିପାର ନ ଥିଲା !
 ବିମାନ ଦୁର୍ଘଟଣାଟା ଦେଖିଲି କାହିଁକି ? ଦଶ ଦଶ ଆଗରୁ କାହିଁକି ? କିଏ
 ଦେଖେଲେ ମତେ ? ସେ କ'ଣ ଜାଣି ନ ଥିଲା ସେ ଏପରି ଏକ ଘଟଣା ସତରେ
 ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ମୋ ମଗଜରେ କେବେହେଲେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା
 ଏତେ ଦୁର୍ଘଟଣା ତ ଘଟୁଛି, କାହିଁ ଆଉ କୋଉଟା ତ ମୁଁ ଆଗରୁ ଦେଖିନାହିଁ ।
 ବାରମ୍ବାର ଭାବ ମତେ ଲାଗୁଛି ଯେ—ଏଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଵପ୍ନଟି ପଛରେ, ଅମ ଦୃଷ୍ଟି
 ଆସାଗୁଡ଼ି ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଯାଇଥିବା କଥାଟାର ହୃଦୟ ତାପୁର୍ତ୍ତ ଅଛି ।

ତମର କେହି ଜଣେ ପୁଅଜ ଦୁଇଟି ଅଡ଼େଇଟି ବର୍ଷ ତଳେ ଉତ୍ତରକଳରୁ ତମର
 ଏବ ଗାଁକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦଶ ପୁରୁଷର ବ୍ୟବଧାନ । ତଥାପି ତମ ପିତୃ
 ପୁରୁଷଙ୍କ ବଞ୍ଚିବୃତ୍ତର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ଉପଶାଖାମାନେ ଉତ୍ତରକଳରେ ଥିବେ ତ !
 ସେଥିପାଇଁ କ'ଣ ଏ ଦଶ ପୁରୁଷର ବ୍ୟବଧାନ ତେଜି, ମୋର ସଂଗ୍ରହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଓ
 ଅଜଣା ଅସତ ତମ ପାଇଁ ଅଜଣା ହେଲେ ବି ସେଇ ମୂଳ ଗଛର ଶାଖା ବାହୁ ଗଢ଼ି
 ଆସିଥିବା ତମର ଭାଇ ବିରାଦରଙ୍କ ସହ ମୁଁ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଯାଇଛି ? ମୋ ଜବାସା କ'ଣ
 ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ସେଇମାନଙ୍କୁ ଠାବ କଲା ? ସମସ୍ତେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଗଲୁ ? ହେଲା ଏବେ ।
 ସେମାନେ ମୋର ଆପଣାର । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ଘଟଣାଗୁଡ଼ି
 ସିନା ମୁଁ କ୍ଳେୟାରସ୍ତ୍ରୋଆଁସ ବା ଅଲେକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି' ଭବିଷ୍ୟତଟା ଦେଖିଲି
 କାହିଁକି ?

ଆଧ୍ୟାପକ ବନ୍ଧୁ କହିଥିଲେ ଯେ ଏ ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୋତ୍ତର ଅନୁଭୂତି ଘଟିବା କଥା
 ଯେ ସତ, ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ । ମାଟି କାହିଁକି ଘଟେ ବା କପରି ଘଟେ ଜଣା ନାହିଁ ।
 କପରି ଘଟେ ଜାଣିବାରେ ମୋର ତଳାଙ୍ଗ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । କାରଣ କପରି ଘଟେ

ହୁରି, ପକ୍କା ବାଟଟେ ବାହାର କରି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଉକ୍ତି ମାରିବାର କାମନା ମୋର ନାହିଁ । ନାହିଁ, କାମନା ବା ଆଗ୍ରହ କଥା ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସାହସ ନାହିଁ ।

ଭବିଷ୍ୟତର ଶ୍ରେୟ କଥା ଗୁଡ଼ା ଅଗରୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ସେଗୁଡ଼ାକ ଏଡ଼େଇ ଦୁଆଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ କ୍ୟୋତସ ପଦ୍ମମୟ କରୁ । ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି କରୁ । ଦୁର୍ଭୋଗକୁ ଡରବା ଭାରି ସାବଧାନ । ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣେନା, ମାତ୍ର ହୃଦୟ ଆଗରୁ ସାବଧାନ ହେଇ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ନିରାଶରତା ବି ସମ୍ଭବପର ହୃଦୟ । ମାତ୍ର କ୍ୟୋତସ ତ କେବେ କହନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅମୃତ ଅମୃତ କଥା ହୁଏ । ସେମାନେ ହୋଇପାରେ ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାଟା ତ ହୋଇପାରେ ନୁହେଁ—ଯାହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ହୁଏ—ସେଇଟା ଆଗରୁ ଦେଖି ପକେଇବା । ତେଣୁ ଏ କ୍ଷମତା ଅସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ କରିବାର ସାହସ ପାଇବି କୋଉଠୁ ?

ମାତ୍ର ମୋ ଗୁହ୍ୟ ବା ନ ଗୁହ୍ୟ ବାରେ କ'ଣ କିଛି ଫରକ ପଡ଼ିବ ? ଉତ୍ତରକୁଲ ଗଣେଶ ତ ଆଗରୁ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ଗୁହ୍ୟ ନ ଥିଲି । ମତେ କାହିଁକି ଦିଶିଗଲା ଏଇଟା ତମସହ ଛନ୍ଦ ହେଇଯିବାର ଫଳ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟିଏ ବାହାର କଲୁ ପରେ ମୋ ଡର ବଢ଼ି ଯାଉଛି ସିନା କମୁନାହିଁ ତ ! ଏମିତିଆ ସ୍ୱପ୍ନ କ'ଣ ଆଉ କେବେ ଦେଖିବି ଆହୁରି ନିକଟରେ ? ନିଶ୍ଚୟରେ ମନିଷଙ୍କ ବିଷୟରେ । ଧର ତମ ବିଷୟରେ, ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ କି ନିଜ ବିଷୟରେ । କ'ଣ କରେ ମୁଁ କାହାକୁ ପଚାରିବି ? କିଏ ବଢ଼େଇବ କାହିଁକି ଦେଖିଲି ?

ମନ୍ଦାର ନୌକା

ପହଲୁ ପହଲୁ ସେ କୁଡ଼ିଆଟି ପ୍ରତି ମୋର ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । ମୋଦପଡ଼ାରୁ ଲେକ୍‌ବରର କଲେଜି ବାଟେ, ଏକଲବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବାସ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାନିବାସ ଛପି, ସ୍ବେଦନ ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ଉଠିଲବେଳକୁ, ସେଇଠି ବରବର ଆଖିରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଲମ୍ବା ପ୍ଲାଟଫର୍ମର ଆରପାଖରେ, ଚୈଳିଲୁଇନ୍ କଡ଼େ କଡ଼େ, ସବୁ ରେଲସ୍ଟେସନ ପାଖରେ ଜମା ହେଇଥିଲା ପରି କୁଡ଼ି କୁଡ଼ି ପାଉଁଶ ଓ ଅଜ୍ଞାର ଗଦାଗୁଡ଼ାଏ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଭିତରେ ସବୁ ପାଦଚଳି ରାସ୍ତାଟିଏ । ଅନୁମାନ କରୁଥିଲି ଯେ, ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ମୋ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘର ପାଖ ପଡ଼ନ୍ତା । ମାତ୍ର କାଳେ ବାଟ ନଥିବ ଆଉ ମୋପରି ନୂଆ ଲୋକ ଅଜଣା ଜାଗାରେ ଧଉହବ—ଏଇ ଆଖିଲା ରୁ ସେ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉ ନଥିଲି । ଲମ୍ବେ ଲମ୍ବେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମଟା ଡେଇଁଗଲେ ଲେଭେଲ୍‌କ୍ରସିଂର ଫାଟକ । ପାଖଆଖି ଅସ୍ଥଳ, ରାସ୍ତାକଡ଼ର ପରିବା ବନାର ଏବଂ ଏପରିକି ରେଲସ୍ଟେସନଟି ମଧ୍ୟ, “ଫାଟକ” ନାଁରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଲେଭେଲ୍‌କ୍ରସିଂରେ ରେଲଲାଇନ ପାରେଇ ଗଲେ, ବାଁ ହାତ ଅଣର୍ଡ଼ିସାରଥୀ ପିରୁ ରାସ୍ତାଟିଏ ସାପେଇ ଯାଇଥିଲା । ସେଇ ରାସ୍ତାରେ କିଛି ଦୂର ଡାହାଣ ହାତ ଗୋଟେ ଗଳିରେ ଗୁଲିଶପରୁଣ କଦମପରେ ମୋ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘର । ଏଇ ବାଟରେ ମତେ ସେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନେଇଥିଲେ । ଆଉ, ମୁଁ ତାପରେ ବରବର ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ହିଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯା'ଆସ କରୁଥିଲି ।

ପ୍ରତିଥର ପାଉଁଶ ଅଜ୍ଞାର କୁଡ଼ି ଭିତରେ କୁଡ଼ିଆଟି ଦଖିଯାଉଥିଲା । କୁଡ଼ିଆଟି ଠିକ୍ ନୁହଁ । ମାଛଧରା ପୋକ୍ତୁଆ ଆକାରର କାଠିକୁଟାଡ଼ାଲ ମିଶାମିଶି ଗୋଟେ ନିହାତି ଅହାୟୀ ଆଶ୍ରା । ସେଇଟା ଆମ ସହରତଳର ଅପାତ୍ତକ୍ରେୟ ମଣିଷର ଆଉ ଏକ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଦୋଲି ଧରି ନେଇଥିଲା ।

ଦିନକର ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ଉଠି ଦେଖିଲି, ସେ କୁଟୁମ୍ବିକାକୁ ଲାଗି ସତେ ସେମିତି
 ଜାଲିଏ ମନାରଫୁଲ ଥୁଆ ହେଇବ । ଦଶରା ଯାଇଥାଏ । ସୁନାସ୍ତ ପୂର୍ବର ଡାଆଣିଆ
 ଝରରେ ସାରା ସହରତଳ ଛୁଇଁଯାଇଥାଏ । ଆଦ୍ୟ ହେମନ୍ତର କାକରୀଆ ପବନରେ
 ଦେହ ମନ ଉଲୁସି ଯାଉଥାଏ । ‘କାଳୀୟା’ ପାନ୍ଦୁଥାଏ । ଭାବିଲି, ଗୋଟେ କିଛି
 ନାମାୟ ଓଷାଗ୍ରନ୍ଥରେ କିଏ ହୁଏତ ମନାରଫୁଲ ଗୋରୁଏ ଆସି କୋଉ ଠାକୁରାଣୀର
 ମାଜଣା ସାରିବ । କୁଡ଼ିଆଟା କ’ଣ ଠାକୁରାଣୀର ବିଜେଇଲୀ ? ପ୍ଲାଟଫର୍ମରୁ
 ଦୁଇ-ତିନି ହାତ ତଳର ରେଳଲାଇନ୍‌କୁ ଡେଇଲି, ପାଦତଳ ରାସ୍ତାରେ
 ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ଠିକ୍ କରି । ଲାଇନ୍‌ରୁ ଫୁଲଗୁରୁ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟେ
 ଅନ୍ଧାର ଗଦାର ଡାଲୁ ବାହୁ ଉପରକୁ ଡ଼ଳି । ସେପଟେ ଟିକିଏ ଆଗରେ ସପ୍ତର୍ଷି
 ଅସ୍ତତ୍ୟାଗିତ ଛବିଟିଏ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । କୁଡ଼ିଆ ଧାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିଏ
 ବସିଥିଲା । ତା’ ଗୁରପଟେ ଯାନବଡ଼ ନାନା ଆକାରରର ନାନା ରଙ୍ଗର ଦଶପନ୍ଦରଟା
 କୁକୁର । କୁକୁରଗୁଡ଼ା ପୁଣି ବିଭିନ୍ନ ଭାଷୀରେ—କୋଉଟା ଯେତେ ଓପରକୁ କରି
 ଗଡ଼ିତଡ଼ ହେଇ ମାଛ ଫୁରୁଡ଼ାଇଲା ବେଳକୁ ଆଉ କୋଉଟା ଆରକ ଓପରେ ମୁଣ୍ଡରଖି
 ଅସବ୍ କରୁଥାଏ । କିଏ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଗଗୋଡ଼ ହଲକ ଟେକି, ପଛ-
 ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି, ପିରୁ ଭାବଦେଇ ବସିଥାଏ ତ ଆଉଟା ଆଗ ଗୋଡ଼ହଲକ ସାମନାକୁ
 ବଢ଼େଇଦେଇ, ପଞ୍ଚା ଓପରେ ଥୋମଣି ଥୋଇ ଆଖି ମିଟି ମିଟି କରୁଥାଏ । ଗୁଡ଼ାଏ
 ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରିବା ଝେଲରେ ମାତ ନଟୁପରି ଘୁରୁଥାଆନ୍ତି । ସବୁଗୁଡ଼ା ରୁପୁରୁପ । ସବୁର
 ନଜର ସେଇ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଆଡ଼େ । ଗୋଟେ ଠେକାରୁଲି ଜଳୁଥାଏ । ନିଆଁ
 ଧାସଠାରୁ ବେଶି ଧୂଆଁ ଦିଶୁଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଖଣ୍ଡେ ଡାଙ୍ଗରେ ଖୋଜାଖୋଜି କରୁ-
 କରୁ ଫୁଟୁ ଫୁଟୁ ହେଇ କଅଣ କଥା ହେଲପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଜାଣିଶୁଣି ଚେହେରା ।
 ଦେହ ପିନ୍ଧାଟା କୁଞ୍ଚିକନାଠାରୁ ବି କୋରଟ ଓ ଟ୍ରୋଟ । ଆଖି ପଡ଼ିଲାମାତ୍ରେ ନିଜ
 ନାଜରେ ନିଜେ ଲେଉଟି ଅସିଲା । ପିଠିପେଟ ଏକାକାର । ଝଙ୍କାପେଟକୁ ଆବୋରି
 ଶୁଖିଲା କଳା ପଣସକସି ପରି ଦିଇଟା ଗ୍ରନ । କାଠି କାଠି ହାତଗୋଡ଼ । ମୁହଁସାରା
 ରେଖା । ଚମ ଧୁଡୁ ଧୁଡୁ । ଆଖି କୋରଡ଼ରେ । ସାକ୍ଷାତ୍ ଗୁମୁଣ୍ଡା ! ଆଉ ମୁଣ୍ଡରେ
 ଅସୁମାର ଲାଲ ଟହଟହ ରିବନର ଫୁଲ—ମନାରର ଟାହୁଆ ସେମିତି !

ସିଏ ଜଣେ ଚନ୍ଦ୍ରପିତା ଭୈରବୀ ବୋଲି ଗୋଟେ ଧାରଣା ଜନ୍ମିଲା । ବହୁ ସାଧକ ସାଧକାଙ୍କ କାହାଣୀ ମୋର ପଢ଼ା, କିଛି କିଛି ଶୁଣି । ଲୋକମୁଖରେ କାହିଁକି ଜଣେ ଦକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଦେଖା, ଅବଶ୍ୟ ସବୁବେଳେ ଦୂରରୁ । କଟକ ଷ୍ଟେସନର ମାଲ୍‌ଗୋଦାମ ପଟ ଲେଭେଲ୍‌ସିଂ ପାଖରେ ଭେକଧାରଣାର ବାଡ଼ା ଓପରେ ଏକଦା ଜଣେ ବସୁଥିଲେ । ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ପାଗଳୀ କହୁଥିଲେ । ଏକ ଗୋଡ଼କିଆ ଠିଆ-ହୋଇ, ଇଞ୍ଜିନ୍ ସୁସ୍ପନ୍ଦାରୁ ଆଡ଼ର ଉଷା ପାଟିରେ ଖାଲି ଗାଲି ଦଉଥିଲେ । ସେ ଗାଲିର ବଛା ବଛା କେଇଟା ଶବ୍ଦ ଏଯାଏ ବି କାନରେ ବାଜୁଛି । ସୈନ୍ୟ ଛୁଇଁଣୀର ଅଶ୍ରୁଳ ଅଭିସମ୍ପାଦ ବା ଆମ ବସା ପାଖରେ ବସିବାସିନୀମାନଙ୍କର ସକାଳୁ ସଞ୍ଜଯାଏ ବଢ଼ିଲା ତାନମାନ ଲୟରେ ଗଛବାଣପରି ଫାଟି ପଡ଼ୁଥିବା ବା ବେଳକେ ଲୁମ୍ପି ବାଣପରି ଝରଝର ପଡ଼ୁଥିବା ଶାଳୀନ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ କିନ୍ତୁ ସେଇ କଟକଆଣୀ ପାଗଳୀର ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପାସଙ୍ଗରେ ବି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କଟକ ଛୁଡ଼ିବାର ବହୁବର୍ଷ ପରେ ଜଣେ ଝବର ଦେଲେ ଯେ, ସେଇ ପାଗଳୀଟି କୁଆଡ଼େ ମସ୍ତ ସାଧକା ଏବଂ ବହୁ ଗୁଣୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ମାମା, ଧନୀ ତାଙ୍କୁ ପୂଜାପଣା ଦେଇ, ତୋଷକରି, ଗାଲି ସହ ଦେଉଁ ଦେଉଁ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଝବରଟା ପାଇଲା ପରେ ଯିବାପାଇଁ ଭାବିଲେ ବି, କେବେହେଲେ ଯାଇପାରି ନଥିଲା । ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମିଳିଥିଲା । ଗୋଟି ପଣେ ମା' କାଳିକା । ନରମୁଣ୍ଡ କବଳରେ ସିନ୍ଦୂର ଜୁଡ଼ୁରୁଡ଼ୁ ନଡ଼ିଆ ଗୋଟମାର ହାର ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ହାତରେ ଖଡ଼ିକା ମୁଠାଏ ଉଠେଇ ଝେଉଁ ଗୋଡ଼ୁଥିଲେ । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ହେଇ ଲୋକ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲେ ।

ଏଠି ଏଇ ଭୈରବାଙ୍କି ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସଞ୍ଚରେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ଚା' ପବଂ ଓ କବିତା ଆଲୋଚନା ପରେ ବନ୍ଧୁ ବାଟେଇ ଦବାକୁ ଆସିଲେ । ପରିଚିତ ପିତୃସ୍ତାରେ ବାଆଁକୁ ମୋଡ଼ି ବଡ଼ସ୍ତା ଆଡ଼େ ଯିବା ବଦଳରେ ଡାହାଣକୁ ମୁହଁକାରେ ବନ୍ଧ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ ।

“ସିଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ।”

“ଏଇବାଟେ ସଲଖି ଯିବ ।”

ସେ ମତେ ଭଡ଼ିଆଣ ତାରିଦ୍ କଲେ,

“ଝବରଦାର୍ । ସେ ବାଟ ନୁହଁ । ରାତିରେ ତ କସ୍ତୁର କାନେ ନୁହଁ ।”

“ଲୋକେ ତ ଯା’ ଆସ କରୁଛନ୍ତି ।”

“ହଁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ପରି ଅଚହ୍ଚା ନୁହନ୍ତି । ସେ କୁକୁର ଗୁଡ଼ା ବଡ଼ ବଢ଼ାଉ ।”

“ସେ ବୁଢ଼ୀଟି କିଏ ?”

“ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ଲୋକ, ପାଗଳୀ । ସବୁବେଳେ ମଦରେ ଚୁର ।”

ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ଵର କେଉଁ ଏକ ତନ୍ତ୍ର ଅନୁଭୂତିରେ ବିସ୍ମାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ ।
ସେ କହୁ ଚାଲିଲେ :

“କୁକୁରଗୁଡ଼ାକ ତା ବୋଲକର । ତାକୁ କେତେବେଳେ ପୁଅଥିଲା ପରି
ରୋଲକର ସାକୁଲେଇ ହୁଏତ, ଆଉବେଳେ ଯୋହାଗ ଦେଖାଏ—ନୁଆବୋହୁ ବରକୁ
କଲପର । ପୁଣି କେତେବେଳେ ରାଗିମାଗି ଡୋକ ଦେଖାଏ, ଛୁଟ ଉଠାଏ ।”

“ମାରେ ?”

“ମାରିବାର ଦେଖିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅଚହ୍ଚା କି ଅପସନ୍ଦ ଲୋକର ଗୁରୁପଡ଼ିଲେ
କୁକୁର ଲଗେଇଦିଏ ।”

“ସେଇବାଟେ ତ ଆସିଲ । ବୁଢ଼ୀ ରାନ୍ଧୁଥିଲା । କୁକୁରଗୁଡ଼ା ବି ଥିଲେ । ମୁଁ
ଟିକିଏ ଅଟକିଯାଇ ବୁଢ଼ୀକୁ ଚାହିଁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତ ହେଲୁ ନାହିଁ ।”

ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଖିରେ ବିସ୍ମୟ । ଟିକିଏ ନରମିଆଇ ବୁଝାଇଲେ,

“ପାଗଳୀ ଆଉ କିଛି ଭାବୁଥାଏ । ଆପଣଙ୍କୁ ହୁଏତ ଦେଖି ନଥିବ । ଅନ୍ଧଆ
କାହିଁକି ଚାହିଁବ ନେବେ ?”

ଅନ୍ୟ ରାସ୍ତା ଧରିଲ । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀଟି ଯେ ଜଣେ ଭୈରବୀ—ଏଇ ଧାରଣାଟା
ଆଉ ଟିକିଏ ଦୃଢ଼ ହେଲା । ନହେଲେ ମଦରେ ଚୁରହେଇ କୁକୁର ମେଲରେ କିଏ ଆଉ
ରହୁବ ? ମାତ୍ର ଠିକ୍‌କରି ଜାଣିବ କିପରି ? ସେଇବାଟେ ବାରମ୍ବାର ଯିବାଆସିବା କରି
ଆଗେ ମୋ ଅଚହ୍ଚାପଣିଆ କଟେଇବା ପାଇଁ ମନସ୍ତ କଲି ।

ସ୍ବାପରେ ଯେତେବେଳେ ବେଳ ପାଲଟି—ସକାଳେ ଖରାବେଳେ ସଞ୍ଜେ—
 ଯେଉଁବାଟେ ଯା'ଆସ କରିବାରେ ଲାଗିଲି । କୁଡ଼ିଆଟାର ଖୋଲମେଲ । ବୁଢ଼ୀ କେବେ-
 ହେଲେ ମୋ ଆଡ଼େ ଶୁଣିବାର ମୁଁ ନ ଦେଖିଲେ ବି, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖୁଥିବ । ତା'
 କୁକୁରଗୁଡ଼ା ବି ଚମଟା ଚିଲ୍ଲା ହେଉଗଲେ । ସବୁଠାରୁ ଭୁସୁଣା କାଳିଆଟା ଏକାବେଳେ
 ଶୁଣିଲେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଏ । ସେଇଟା ବୋଧହୁଏ ନେତା । ଗଲାବେଳେ ଥରେ ଅଧେ
 ଶେଷ ଭାଙ୍ଗି ମତେ ଅନାଏଁ—ସେଠୁ ବୁଢ଼ୀ ଆଡ଼େ । ବୁଢ଼ୀ ନିର୍ଦ୍ଦିକାର ।

ଅରକର ବଡ଼ିଭେରୁ ଆଉ ଏକ ଅଭାବନାୟ ଛବି । ବୁଢ଼ୀ କୁକୁର ମେଲରେ
 ଚାରିକାତ ମେଲ ଖୋଇଥାଏ । ଗୋଟେ କୁକୁରକୁ ମୁଣ୍ଡତକିଆ କରିଥାଏ । ଗୋଡ଼
 ଦ'ଟା ଆଉ ଦିଇଟାଙ୍କ ପେଟ ଓପରେ ଲମ୍ବି ଥାଏ । ଦୁଇହାତ ଆଉ ହଲଙ୍କ ପିଠିରେ ।
 ତଳ ଚାରିଟା ବୁଢ଼ୀ ଗୁଡ଼ି, ପେଟ, ଜଞ୍ଜ ଓପରେ ଶୋଇଥାନ୍ତି । ଲଙ୍କାରେ ଶୁଣିମେଲରେ
 ଖୋଇଥିବା ରାବଣର ବର୍ଣ୍ଣନାଟା ମନେପଡ଼ିଲା । ଏ' ବଣମୁଦ କୁକୁରଗୁଡ଼ା କଅଣ
 କୁକୁରବୁଝା ଭୈରବ ?

ବୁଢ଼ୀ ବିଷୟରେ ମୋର ଧାରଣା ଆଉ ଏକ ମୋଡ଼ିନେଲା । ଅଭୁତ
 ଲୋକତ ! ଦ' ଚାରିଟା ଡାଳପୋତି ଗୁମୁଣିଆ କରି ରହିବ ଅଥଚ କାନ୍ଦୁଥିବା ଘରେ
 ରହିବ ନାହିଁ ! ସତରେ ପାଗଳାଟେ ।

ସେବର୍ଷ ବର୍ଷାଦିନ ସାରା ଦେଖିଲି ସେ ସେଇମିତ ଡୋଲିଟାରେ ରହୁଛି ।
 ସେପେଇ ଚାଲୁଛି । କୁକୁର ବି ଅଛନ୍ତି । ଧରିନେଲି ଯେ ବର୍ଷାବେଳେ କୋଉ
 ବାରଣ୍ଡାରେ କି ପ୍ଲାଟଫର୍ମର ଗୁଆଣି ଅରକରେ ରହୁଯାଉଥିବ । ତା' ବିଷୟରେ ମୋର
 କୌତୁହଳ ଓ ଆଗ୍ରହ କମିଆସିଲା । କେତେ ତ ପାଗଳା ଦେଖିଛି ! ସେଆଡ଼େ ଯିବାବ
 କମିଗଲା ।

କାଳୀପୁଜା ବେଳକୁ ଦିନେ ଆବିଷ୍କାର କଲି ଯେ ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି ଉଭାନ୍ ।
 ମରୁଣିର, ପୁଅ, ମାଘ, ଫଗୁଣ ଗଲା । ବୁଢ଼ୀ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ମରୁହୁଡ଼ି ଗଲା ନା
 କ'ଣ ? ଚିତ୍ତେ ପୁନେଇ ଦି ତଳିଦିନ ଥାଏ, ବନ୍ଧୁ ଦିନେ ଖାଲିବାକୁ ଡାକିଲେ ।
 ପୁରୁଣା ବୁଲଣି ରାସ୍ତାରେ ଯାଇଥିଲି । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସଲଖ-ରାସ୍ତାଟା ଧରିଲି ।

ବନ୍ଧୁର ଲୋକେ ରାତ୍ରାଧାରରେ ଖଟିଆ ମେଲି ଶୋଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତି । ପାଦଗଲ ରାତ୍ରାରେ ବାଜିବା ମୁହଁରେ ଖଟିଆଟିଏ । ଲୋକଟିଏ ବସିଥିଲା । ଖଟିଆଟିକୁ ଝୁଲୁ ଥାଆନ୍ତି । ଲୋକଟାଆଡ଼େ ବରତ୍ତରେ ଚାହିଁଲ । ସେ ପିକା ମୋଡୁଥିଲା । ବସୁସ ପରୁଣ-
ଯାଏ । କଳା । ମୁହଁରେ କଳାଧଳା ଖୁଆଖୁଆ ଦାଢ଼ି । ମୋ ଚାହିଁବାରେ ଟିକିଏ
ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେଇ ଖଟିଆଟା ଘୁଞ୍ଚେଇବାକୁ ଉଠିପଡ଼ିଲା । ପରୁଣଲ,

“ରୁଡ଼ୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?”

“କେଜାଣି ।”

“ମଝିରେ ମଝିରେ ଏମିତି କୁଆଡ଼େ ଉଠାନ ହଉଛି ?”

“କେଜାଣି !”

ଲୋକଟାର କେଜାଣି କେଜାଣି ଉତ୍ତରରେ ଚଢ଼ିମାଡ଼ିଲା । ତଥାପି ପରୁଣଲ,

“କେଇବର୍ଷ ହେଲା ଏଠି ରହୁଛି ?”

ଲୋକଟି ଖଟିଆ ଓପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଖଟିଆଟା ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଥାଏ । ସେ
ଗାଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲା ଭଲ ଓପରମୁହଁ ହେଇଗଲା । ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ତା’ ଆଖି ଦିଗିଟା
ମୋ ଦେହପାରି ଚାଲିଗଲା । ପୁଣି ଦୋହରେଇଲି,

“ପରୁଣଲ ପରୁ, କେଇବର୍ଷ ହେଲା ସେ ରହୁଛି ଏଠି ?”

“ମୋ ପିଲାଦିନୁ ତ ଦେଖୁଛି ।”

“ତମ ବସୁସ ?”

“ସାଠିଏ ।”

“ପିଲାଦିନୁ ମାନେ କ’ଣ ଆଠବର୍ଷ ବେଳୁ ନା ଆହୁର ଆଗରୁ ।”

“ଆହୁର ଆଗରୁ ।”

“ରୁଡ଼ୀକ କେତେବର୍ଷ ହବ ?”

ଲୋକଟି ମନେ ମନେ ହସାବ ଯୋଡ଼ି କହିଲା,

“ଅଣି ପାଖାପାଖି ।”

“କମିତି ?”

“ଆସିଲ ବେଳେ କୋଡ଼ଏ ପକ୍ଷୀବର୍ଷର ଭରା ଜୁଆନ୍ ଥିଲା । ଲମ୍ବା ଛାଟ
ଦିହ । କୁନ୍ଦଳପରି ହାତଗୋଡ଼ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଛୁଏ ବାଳ । ବେଣୀରେ ନାଲିଫିତାର
ଫୁଲ । କପାଳରେ ଏଡ଼େ ଓଢ଼ାରର ସିନ୍ଦୂର କଲି । ଆଖି ଦିଇଟା...”

ଲୋକଟା ପରୁଷ ଶାଠିଏ ବର୍ଷ ତଳର ଲୋଭନାସ୍ତ୍ର ନାରୀମୁଖିନିର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ
ବାନ୍ଧୁକ ହୋଇଢ଼େଉଥିଲା । ତା’ କଥା ମସିରେ ପଶୁରିଲି,

“ସେତେବେଳେ ବି ଏଇମିତି ଖୋଲମେଲରେ ରହୁଥିଲ ସେଇ ଭରା
ବଅସରେ ?”

ଲୋକଟା କମିତି କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟିରେ ମତେ ଚାହିଁ କହିଲା,

“ଗୁରୁଦଉଡ଼ି କଟା ସିଏ, କାହାରକ ପରୁଆ କରେନା କଅଣ ?”

“କୁକୁର ପକ୍ଷୀକ ଥିଲେ ?”

“ନାହିଁ । ହଲେ ଜମାରୁ ଥିଲେ । ସେଇଥିରୁ ତ ଏ ପଲକ ।”

“କୋଉଠୁ ଆସିଲ ଏଠିକି ? କାହିଁକି ?”

“ଶୁଣାଶୁଣି କଥାତ ଅଜ୍ଞା । ଠିକ୍ ଜାଣିନେଇଁ ।”

“ହଉ, ଯାହା ଶୁଣିବ ।”

“କୁଆଡ଼େ ଏଇ ପାଖର ଗୋଟେ ଗାଁରେ ଘର । ଭଲ ଶୁଣିବାଲା ଘର ।
ରଏବ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲା । ଗୀତ ବାନ୍ଧୁଥିଲା । ଗାଉଣା ବାଜଣା କରୁଥିଲା । ନାଚୁଥିଲା ।
ତା ବରତ ସମ୍ପର୍କରେ ଓଡ଼ାଉ । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମରଗଲା ।”

“ଆହା ବିରୁଦ୍ଧ ! ଘର ଛାଡ଼ିଲା କାହିଁକି ?”

“ବର ମଲ୍ଲପରେ ଶାଶୁଘର ଗାଉଣାବାଜଣାକୁ ଆକଟ କଲେ । ରଏ ମାଜିଲା
ନାହିଁ ।”

“ତଡ଼ା ଖାଇଲା ?”

“ନାହିଁ ଅଜ୍ଞା । ନିଜେ ଚାଲି ଆଇଲା ।”

ସେଇଦିନ ବନ୍ଧୁକୁ କହିଲି, “ବୁଢ଼ୀ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଉ ହବ ନାହିଁ ?
ତାକୁ ସନ୍ତୋଷରେ ଶୁଣି ଏ ଖୋଇ ହବନାହିଁ ମିଠେଇ ଥାଲିଏ ନେଲେ କେମିତି
ହୁଅନ୍ତା ?”

ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଅବିଶ୍ୱାସ, ମୁହଁଲେ ବିମୁଦ ଭାବ । ମୋର ମାନସିକ
ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଦେନ ଯେମିତି ସେ ଶିଖି ତ । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇ କହିଲେ,

“କୁକୁର କାମୁଡ଼ାପାଇଁ କେବେ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ନେଇଛନ୍ତି ?”

ବାସ୍ । ସାଧକାଙ୍କ ଯାତରେ କଥାହଜାର ପରିକଳ୍ପନା ଉଠେଇଗଲା ।
ପଟେବର୍ଷ ତଳେ ଚଉଦରୁ ଛଅଟା ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ନବାପରେ ପହଞ୍ଚିବନ କାଳ ଯେତେବେଳେ
ଗୋବା ଗୋବା ଟାଣକାଗାରେ ନାଲିଆଲୁଅ ପକେଇ, ନାନାରକମର ଓଷଦ ଗିଳି
ଯୋଉ ହଲପଟା ହେଉଥିଲା—ମୁଁ ଜାଣେ । ଆଉ ନୁହଁ । ପାଗଳୀ ପଛେ ଭୈରବୀ ହୁଇ
କି କୁକୁରଗୁଡ଼ା ଛଦୁବେଣୀ ଭୈରବ ହୁଅନ୍ତୁ—ସେମାନେ ଆଆନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ
ନହେଲେ ପଛେ ମୋଞ୍ଚ ଠିକ୍ କରି ଜାଣିବା ।

ଦିନେ ଓପରଓଲିଆ ଝଡ଼ ହେଲା । ପବନ ବହୁତ, ବର୍ଷା କମ୍ । ଯନ୍ତ୍ରରେ
ବୁଲିଗଲା ବେଳେ ଦେଖିଲି କୁଡ଼ିଆଟାର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ପୁଣିଥରେ ସେଇବାଟ ଧଇଲି ।
ବୁଢ଼ୀ କି କୁକୁର କାହାର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ପରେ ପରେ ଅନେକଦିନ କାହାର
ଦେଖା ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସବୁ ?

ସ୍ତ୍ରୀ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ମନରେ ଆସୁଥାଏ ଯେ—କୁପା ପରା ଅହେତୁକ । କୁପାମୟ
ପରା ପୁଣି ଅକର୍ମଦାୟକ । କର୍ମରେ ନଥିଲେ ବି ପରା ଯାବ ଦିଅନ୍ତି । କେତେବେଳେ
କୋଉ ରୂପରେ, କାହା ଗୋଡ଼ରେ, କାହା ହାତରେ, କାହା ଚୁଣ୍ଡରେ କି ଆଖିରେ
ଆସନ୍ତି, ମୂଳଜୀବ ଜାଣିପାରେନା । କିନ୍ତୁ ସେ ପରା ଆସନ୍ତି ! ମୋ ପାଇଁ କ’ଣ ସେ ଏଇ
ବୁଢ଼ୀଟି ରୂପରେ ଆସିଥିଲେ ?

ଶୀତ ଗଲା । ଖରା ବି । ବର୍ଷାଦିନ । ସେବର୍ଷ ବର୍ଷା ବହୁତ କମ୍ । ଦିନକର
ଦେଖିଲି ଦଇଟା ଅଙ୍ଗାରକୁଦ ମଝିରେ ଗୋଟେ ନୂଆ କୁଡ଼ିଆ । ମାଟିଯୋଡ଼େଇ ଖଣ୍ଡିଆ
ଇଟାର ଦିହାତ ଉଆ କାନ୍ଥ । ଓପରେ କେଇଖଣ୍ଡ ଭଙ୍ଗା ଆକୃଷ୍ଟମୁଖ ଓ କଳଙ୍କିଲଗା
ଟିଣର ଛତା । ଛତା ନିରୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ପୁଣି ଛଣ୍ଡା ପଲିଥିନ୍ ଝୁବର ପୋଡ଼ା ହେଇଛି ।
ଝୁବରର କଣଗୁଡ଼ାରୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ଟଣାହେଇ ତଳେ ଥୁଆ ବଡ଼ବଡ଼ ପଥରରେ

ଗୁଡ଼ାଯାଇଛି । ଆଗ କୁଡ଼ିଆ ଗୁଳନାରେ ଏ ପ୍ରାୟ ଉଆସ । ବୋହୂଟିଏ ପରା,
ରାସ୍ତାଧାରରେ ମାଛ ଧୋଉଥିଲା । ପଚାରିଲି,

“ବୁଢ଼ୀ କେବେ ଆସିଲା ?”

“ଆସିନେଇଁ ।”

“ଏଇଟା କିଏ କଲ ? କାହିଁକି ?”

“ସାଇ କୁଆଏ । ବୁଢ଼ୀ ଆସିଲେ ରହୁବ ।”

“କେବେ ଆସିବ ?”

“କେଜାଣି !”

ସ୍ବର ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ—ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀରେ ଉଠି ଦେଖିଲି ବୁଢ଼ୀ ! ଗୋଟିଏ
ବରଷ କିନ୍ତୁ ଓପରେ ସେ ନାଚୁଥିଲା । ହାତଗୋଡ଼ ଛୁଟି, ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍କି, ବେଳେବେଳେ
ଫୋଟକା ଫୁଟେଇଲା ପରି ତାଳିମାରି ଉଦାମ ନାଚରେ ମସ୍ତ ଥିଲା ବୁଢ଼ୀ । ତରତରରେ
ଲଇନ୍ ପାରେଇଗଲା । ସେପଟେ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଉଆସଟା ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ । ବୁଢ଼ୀ
ଅନବରତ ନାଚୁଥାଏ ଆଉ ଏଡ଼େ ପାଟିରେ, କିନ୍ତୁ ସୁରସ୍ବର ଶୁଭୁଥାଏ । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ା
ଅସ୍ପଷ୍ଟ । ବେଳେବେଳେ ମୁହଁପରି, ବେଳେବେଳେ ଶରୀରାଂଶର ଶୁଭୁଥାଏ । ଧରିନେଇ
ଯେ ବୁଢ଼ୀ ଫେରିଆସି ଏଠି ଆସ୍ଥାନ ଜମେଇବା ପରେ କୁଆଡ଼େ ମାରିଯାଉ ଯାଇଥିଲା
ବେଳେ ନଗରପାଳିକା କି ରେଳବାଇ ଲୋକେ କୁଡ଼ିଆଟା ଭାଙ୍ଗି ବେଇଛନ୍ତି ।
ସେଇଥିରେ ପାଗଳୀ ଆଡ଼ର ପାଗଳ ହେଇଯାଇଛି । କୁକୁରଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଆଚରଣରେ କିନ୍ତୁ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ଖାଉଁଛନ୍ତି ରାଗରେ ପୋଷାକବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ା ସାଧାରଣତଃ ଗୁମ୍ ମାରିଯାଆନ୍ତି ।
ଖାଉଁଛନ୍ତି ରାଗ ଖସିବାଯାଏ ବଡ଼ ସନ୍ତପ୍ତ ଶରେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି । ସେଦିନ
କିନ୍ତୁ କୁକୁରଗୁଡ଼ା ବୁଢ଼ୀର ନାଚ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । ବୁଢ଼ୀକି ମଣ୍ଡଳା-
କାରରେ ଘେରି ଆଗଗୋଡ଼ ଟେକି, ପଛଗୋଡ଼ ଜାକି, ସେଗୁଡ଼ା ହସ୍ତଦମ୍ ଲଙ୍ଘୁଡ଼ି
ପିଟିବାରେ ଲାଗିଆସନ୍ତି ।

ପିଚୁରାସ୍ତା ସେପଟେ ବସ୍ତିର ଲୋକେ ଭଡ଼ ଜମେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଜଣକ
ପଚାରିଲି,

“ଘରଟା କିଏ ଭାଙ୍ଗିଲା ?”

“ବୁଢ଼ୀ ନିଜେ ।”

“ନିଜେ ! କାହିଁକି ?”

“କହୁଲା, କାଳ୍ପଦିଆ ଘର ତାର ଦରକାର ନାହିଁ”

“କାଳ୍ପ କି ଅପରାଧ କଲା ?”

“କେଜାଣି !”

“ହଁ ।”

ଲୋକଟି ତୁପ୍ ହେଇଗଲା । ମୁଁ ବି । ମୋ ଭିତରେ ନାନା ଭାବନା । ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ । ଗାଉଣା ବାଜଣା ବନ୍ଦ କରାଗଲା ବୋଲି, ଭାବ ଯୌବନରେ ବିଧବା ବୋହୂଟିଏ ଘର ଛାଡ଼ିଦେଲା ! କେହି କ’ଣ ଏମିତି ଛାଡ଼ିପାରେ ? ନାହିଁ—ଆଉ କିଛି ଅସଂଭବ ଘଟିଥିବ । ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଇଥିବ ହୁଏତ । ନହେଲେ ବର ମରବାପାଇଁ ଦାୟୀ ବୋଲି ଗଞ୍ଜଣା ପାଉଥିବ । ଲୋକଟି ପଚାରିଲା,

“କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ?”

“ନାହିଁ ଏଣୁତେଣୁ କଥା । ଆଜ୍ଞା, ତା ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଇ ହବ ?”

“ତା ସାଙ୍ଗରେ ! କି କଥା ?”

“ସବୁ କଥା । ଘର ଛାଡ଼ିଲା କାହିଁକି । କମିତ ଚଳିଲା ଏତେଦିନ । ଏଇନା କରୁଛି କ’ଣ । କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ।”

“କହୁବ ନାହିଁ ।”

“ତମେ କ’ଣ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲ ?”

“ଆଜ୍ଞା । ସେ ଆସିଲାବେଳକୁ ମୁଁ ତ ଛୁଆ । ତା’ ବୋଲିହାକ କରୁଥିଲି । କେତେ କଥା କହୁଥିଲି । ଗୀତ ଶିଖାଉଥିଲି । ମୋର ବୟସ ହେଲା । କେତେଥର ତାକୁ ତା’ କଥା ପଚାରିଲି । କିଛି କହୁଲା ନାହିଁ । ପଛନ୍ତେ ତଡ଼ିଆଇଲା ।”

“ଚଳେ କମିତ ? ମାଗି ଯାଉ ?”

“ଖାଇବାକୁ କେବେ ମାଗେନା । ଲୋକେ ଦିଅନ୍ତି ।

“ନଦେଲେ ?”

“ଓପାନ୍ତ ରହେ । କ’ଣ ବା ଖାଏ ହେ ସିଏ !”

ଲେକଟିର କଣ୍ଠ ମମତାରେ ଭରିଯାଇଥିଲା । ପଚାରିଲା,

“କେବେ କିଛି ମାରେନା ?”

“ମାରେ । ମନହେଲେ ମାରେ, ପିଇବା ପାଇଁ ।”

“ପିଇବା ପାଇଁ ?”

“ଅଜ୍ଞା । ଚାରିଟା, ଅଠଟା, ଟଙ୍କାଏ ଯାହା ମନହୁଏ ମାଗିଦିଏ । ମଦ ପିଇବ ।”

“ସେଠୁ ?”

“ଗାଈବ । ନାହିଁ ।”

“ସେଇ ବଇରା ?”

“ଦେଖିନ ।”

ରାତି ବଢୁଥିଲା । ଚାରିମାସ ହେଲା ବୁଢ଼ୀ ଫେରିନାହିଁ । ଅଳ୍ପ କି ନାହିଁ କେ ଜାଣେ ? ବସାକୁ ଲେଉଟିଲା । ଗୋଟେ ଉକମର ଅଛିର ବସଣିତା ଘାଟୁଥିଲା । ମନେ ମନେ ତାରିଫ୍ କରୁଥିଲା—ପରୁଣ ପାଠିଏ ବର୍ଷ ତଳର ସେଇ ବୋହୂଟିକି, ସିଏ ନିଜ ଖୁସିରେ ନିଜ ମନମୁତାବକ ଚଳିବା ପାଇଁ କାହ୍ନୁପରୁ ଶାଢ଼ି ପକେଇଥିଲା । ନିଜ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା । ନିଜ ଖୁସିରେ ନିଜ ବାଟରେ ତ କାହିଁ ଚାଲିହେଲା ନାହିଁ । ଆପଣା ଅପାରଗପଣିଆ ପାଇଁ ଓଲଟି ଦୁନିଆ ଓପରେ ଅଭିଯୋଗର ପାହାଡ଼ ଜମେଇ ଜମେଇ ଚାଲିଛି । ପୁଣି ଡ଼ହଲବିକଳ ହେଇ ଅହେତୁକ କୃପା ପାଇଁ ଅନେଇ ବସିଛି । କାଲେ ଏଇ ବୁଢ଼ୀଟି ଶକ୍ତିମଣି ହୋଇଥିବ ଏବଂ ତା’ ଦେଇ ମୋ’ ଉପରେ କୃପା-ବାରିଧାର ବର୍ଷିଯିବ ବୋଲି ତା’ ସହ କଥାହବାକୁ ତାକୁ ଡୋଷ କରିବାକୁ ଅହୁର ବାହାରିଛି । ସାହସ କିନ୍ତୁ କରିପାର ନାହିଁ । ସେ ରାତିଟା ଓ ପରଦିନଟା ଏଇମିତି ଛଟପଟ ହେଲା ।

ଚଇତ ପୁନେଇଁ ସଞ୍ଜ । ଟିକିଏ ଡେରିକରି ବାହାରିଲି । ସେଇ ବସ୍ତିରେ
 ଘୋଡ଼ାନାଚ ଦେଖିଯିବି । ପାଞ୍ଚଟିଫର୍ମରେ ପହଞ୍ଚିଲି । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ଖୋଲା ଆଁକାଶତଳେ
 ସବୁଠୁ ଉଷା କୁଦଟା ଉପରେ ସେ ବସିଥିଲା । ଚଇତ ଗୁମମାର ଜୁଆର ଭିତରେ ଉଡ଼ି
 ଡେଇଁ ଓପରେ ଫେଣମୁଠାଏ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । କୁକୁରଗୁଡ଼ା ବେଢ଼ିଥିଲେ । ଚୁଲି
 ଜଳୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାହୁଣ୍ଡ ପକେଇ ମୁଁ ତା ପାଖକୁ ଗଲି । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ
 ମୁଁ ସିଧା ତାକୁ ଅନେଇଲି ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲି ଯେ ମୁଣ୍ଡର ଜଟପକା ବାଲଗୁଡ଼ା ଖିଅର
 ହେଇପଡ଼ି ସେ ନାଶ୍ତି ହେଇଯାଇଛି । ପ୍ରଥମ ଦେଖାର ମନ୍ଦାରଫୁଲ ଭ୍ରମ ଉତ୍ସୁକାଉଥିବା
 ଶବନଫୁଲ କଥା ମନେପଡ଼ିଗଲା । କମିତି ଦିଶନ୍ତା ଏଇନା । ମୋ ସ୍ମୃତି ସେ ଦେଖିଥିବ ।
 ନିଶେବ ହସରେ ତା' ପାଟି ମେଲି ହେଇଥାସିଲା । ଆସି ଦଇଟା ଜକ୍‌ନକ୍ କଲା । ବିଜୁଳି
 ବେଗରେ ଠିଆ ହେଇପଡ଼ି କହିଲା,

“ଗୁରଣିଟେ ଦେ ।”

ଦୁଇଟିଞ୍ଜିଆ ନୋଟ୍‌ଟିଏ ଥିଲା । ବଢ଼େଇଦେଲି, ସେ ତଳକୁ ନଇଁ ପଡ଼ୁଛି
 ବୋଲି ମୋତେ ଲାଗିଲା । ଏଡ଼େ ବୁଢ଼ୀଟିଏ କାଳେ ପାଦଛୁଇଁଦବ ! ଏମିତିଆ
 ଅମଙ୍ଗଳଟା ଏଡ଼େଇବା ପାଇଁ ତାକୁ ଧରି-ପକାଇବାକୁ ମୁଁ ବି ନଇଁପଡ଼ିଲି । ସେ
 ବାରିପାରି ମୁହଁ ଓପରକୁ ଟେକିଦେଲା । ଦଇଟା କପାଳ ପିଟିହେଇଗଲେ । ଆମେ ଦହେଁ
 ହସି ହସି ବସିପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ କୁକୁରଗୁଡ଼ା ଆମକୁ ଘେରି ଚକ୍‌ଚକ କାଟିବାରେ
 ଲାଗିଗଲେ ।

ଗୁପ୍ତ

(୧)

ଭାତ ନିଦ । କିଏ କବାଟ ବାଡ଼ିଥିବ । ଡାକୁଛି । ଅରୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଚେତା ଫେରୁଛି । ଡାକୁ ଶୁଭ୍ର, ମାତ୍ର ଉଠି ପାରୁନାହାନ୍ତି । କବାଟ ଦବାକୁ ଚାଲି ଦେଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କବାଟ ବାଡ଼ିଆ ଓ ତାଙ୍କ ବନ୍ଦ ହେଉଛି । ହଁ, ବୋଲି କହି, ଅନ୍ଧାରରେ ଦରକାର କବାଟ ଫିଟେଇଲେ । ଦିନଟି ଚନ୍ଦ୍ରା ଲୋକ । ଆଉ ଜଣେ ଦୋ ଦୋ ଚନ୍ଦ୍ରା ।

‘ଏ କ’ଣ କହିଛି ଶୁଣନ୍ତୁ ।’ ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲେ, ଦିନୀପ । ବସୁଧା ତେଜସ୍ବ ଚରଣ । ଅରୁତାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିଦରୁ ଉଠେଇ ଥିବାକୁ ଟିକିଏ କୁଣ୍ଡିତ ଭାବରାଜୀ ।

“କିଏ ? କ’ଣ ହେଲା ?”

ଏ ଯାଏ ରୂପ ରହିଥିବା ମାଳକଣ୍ଠ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ବସୁଧା ଚରଣ । ବାଗେଇ ବୁଗେଇ କଥାଟା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେଇ ଅବକାଶରେ ଦିନୀପ ସୁଖି କହିଲେ ।

“ଆମ ଗୁରୁ ! ଗୁରୁରୁ ପେଟେ ପିଇଦେଇଛି ।

ଆମ ବିଶେଷଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଲୋକଟାକୁ ଠଉରେଇ ପାରୁ ନଥିଲେ ଅରୁତାନନ୍ଦ । ଗୁରୁରୁ ନାଁର ମଣିଷଟି ଏଥର ପାଖକୁ ଆସିଲା । ଟଳଟଳ ସ୍ବରରେ ନିଶାର ଜଡ଼ତା । “ମତେ ପେଇଦେଲେ ।” ଟିକିଏ ରହିଯାଇ ନିଜ ଚରଣରୁ କୈଫିୟତ ଦେଲା, ସାଙ୍ଗ ସୁଖରେ ବେଶି ପିଇଦେଲା । କହିଦେଇ ବାଗଣ୍ଡା ଖୁଣ୍ଟାଟାକୁ ଧରି ଚାଲି ହେଇଗଲା । କୋଉ ଭାବନାରେ ହଜିଗଲା ନା ନିଶାଝାଙ୍କରେ ସବୁ ଭାବନା ପାରି ହୋଇଗଲା ବୁଝା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଅରୁଚାନନ୍ଦ ଦକ୍ଷୀପ ଆଉ ମାଳକଣ୍ଠକୁ ଚାହିଁଲେ ।

“ସଞ୍ଜରୁ ସାହରେ ପାଟି ଶୁଭୁଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ବେଶି ଜୋରରେ ।
ସୁନେଇଁ ଶୁଦରେ ବରାବର ଏମିତି । ସମସ୍ତେ ହାଣ୍ଡିଆ ପିଇ, ନାଟ ଗାଇ ଶୁଦ
ପାହୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଯାଇଁ ଶୁଅନ୍ତି । ପରଦିନ ଡେର ବେଳ ଯାଏ ଶୋଇଥାନ୍ତି ।
କାମଧନ୍ଦାକୁ ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅମେ ଭରୁଥିଲୁ ଏଥରକ ଯେଇ ଚରାଚରତ କଥା ।
କିନ୍ତୁ...” ମାଳକଣ୍ଠ ହଠାତ୍ ଅମିଗଲେ । ଏତେଗୁଡ଼େ ବକି ଅଣନ୍ନଶାସୀ ହେଇ
ଯାଇଥିଲେ ଯେମିତି । ଦକ୍ଷୀପ କଣ କହିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲେ । ଗୁରୁ ମଝିରେ
ପଚାରି ଦେଲା ।

“ଆଜ୍ଞାମାନେ କ’ଣ କରିବ ନା ଗୁରୁଥିବ ?”

ଅରୁଚାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ, “କ’ଣ କରିବୁ ?”

“ଫୁଲକୁ ସେଗୁରାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଣିବ ।”

“ଫୁଲ ? ସେ କିଏ ? କାହାପାଖରୁ କୋଉଠୁ ଆଣିବୁ ? କାହିଁକି ?”

“ମୋ ସାନ ମାଇକିନା । ସେମାନେ ନେଇ ପଲେଇଛନ୍ତି ।”

“କିଏ ? କେମିତି ନେଲେ ? କେତେବେଳେ ?”

“ଆଗରୁ ଶିଖିଥିଲେ । ଆଜି ନେଇଗଲେ ।”

“ତୁ କ’ଣ କରୁଥିଲୁ ?”

“ମତେ ପରା ମଦ ପେଉଥିଲେ ।”

“ତୁ ପରା କହିଥିଲୁ, ସାଙ୍ଗ ସୁଖରେ ପିଇଲୁ । ତୋ ଝାକୁ ଯଦି ସେମାନେ
ଆଗରୁ ହଲଉଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମଦ ପିଉଲୁ କାହିଁକି ?”

“ମୋ ସାଙ୍ଗ ପରା ।”

“କିଏ ।”

“ଆଉ ସାଇର ।”

“ଆଉ ସାଇରେ କ’ଣ ତମ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ?”

“ନା ।”

“ତାହେଲେ ସେ ସାଙ୍ଗ କେମିତି ହେଲେ ? ସାଙ୍ଗମାନେ କ’ଣ ଏମିତି କରନ୍ତି ?”

ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନଟା ପଚାରିଦେଇ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ନିଜ ନିବୋଧତାରେ ଆସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସାଙ୍ଗମାନେଇ ଶିଖେଇବା ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେତ କୋର ଖଟାନ୍ତି । ଇତିହାସ, ପୁରାଣ, ସାହିତ୍ୟ, ସମାଜ—ସବୁଠି ଏମିତି କେତେନା କେତେ କାହାଣୀ । କୋଉଠି କାହାର ମନ ଚଢ଼ିଲିଲା ତ କୋଉଠି କିଏ ପ୍ରଲେଭନରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଗୁରୁକୁ କଥାରୁ ଜଣାଯାଉ ଥିଲା, ଏଠି ସାଙ୍ଗ ସୁଖରେ ମନ ଦିଅ ନିଅ ନୁହଁ, ବରଂ ଗୋଟେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଢାଳ ବନ୍ଧୁ ହେଇଥିଲା, ମଉକା ଦେଖି ଜାଲଟା ଗୋଟାଗଲା ଏଇ ରାତିରେ । କ’ଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? କିଏ ଏମିତି କାଣ୍ଡଟା କଲା, ଏଯାଏ ଜଣାପଡ଼ିନି । ତାଛଡ଼ା ଏକ ଗୁରୁକୁଟା ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବ କାହିଁକି ? ନିଜ ସାଇ ଭାଇଙ୍କି କହିଲା ନେଇଁ । ସେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା ନେଇଁ ? ଆଉ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଲା ନେଇଁ ? ପୁଣି ଏ ‘ସାନ ମାଇକନା’ କଥାଟାର କି ତାପର୍ଯ୍ୟ ? କ’ଣ ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଉଭୟ ତା ପାଖରେ ? ନା ପ୍ରଥମଟିକି ଛୁଇଁ ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଧରି ପୁଣି ଆଉ ଆଡ଼େ ଡଳିଲଣି ଗୁରୁକୁ ? ନହେଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରେ ପଡ଼ିଲା କାହିଁକି ? ଗୁରୁକୁ ମଧ୍ୟ ସବୁ ଜାଣି ଶୁଣି ସେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପାଲରେ ପଡ଼ିଲା କିମିତି ?

ଏଇମିତି ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ଭିତରେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ସେଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶରାଦୃତ ଲୋକଟିର ନାୟିକା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କର । ଶରମାଡ଼ ଖାଇଥିବା ଲୋକଟିକୁ ବଞ୍ଚେଇବା ପାଇଁ ଚିକିତ୍ସା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବ ନା ପୁଲିସ୍ କାଇଦାରେ ଆଗେ ଘଟଣା କିମିତି ଘଟିଲା, ଲୋକଟା ସେଠିକି କାହିଁକି କିମିତି ଆସିଲା, ଶରଟା କୁଆଡ଼ୁ ଆଗଲା, କୋଉ ଲୁହାରେ ଘିଆରି, ଏକମୁନ ନା ଦୁମୁନା, ଖାଲି ଶର ନା ବସବୋନା ଶର ଓଗେର ଓଗେର ବୁଲି ସାରିଲେ ଯାଇଁ ଲୋକଟି ଆଡ଼େ ନିଆଦବ ? ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଗୁରୁକୁକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଠିକ୍ କଲେ । “ଦୁଇ ତୋ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ନାଁ କହିଲୁନି ।

ଜବାବରେ ଗୁରୁକୁ ଯୋଉ ନାଁଟି କହିଲା, ସେଇ ନାଁଟିରେ ଯୋଡ଼ା ଶୁଣା-କଥା ଗୁଡ଼ିକ ବିଲୁଲି ପରି ଖେଳିଗଲା ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ମନରେ । ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ।

ଗୁଣ ଦଉଡ଼ି କଟା । ବେପରୁଆ, ପୁଣି ଗରିବଗୁରୁବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଝିଅକୁ ଟିକିକାରି କରିବା ଟୋକାକୁ ଧମକାଏ, ମାଡ଼ ଚଢ଼ାଏ ।

ଅରେ ପରା ଅଞ୍ଚଳର ସବୁଠୁ ପୁରୁଣା ଓ ମାନ୍ୟାସ୍ଥ ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୟ ହାତ ପଡ଼ିଗରେ । ଉଠି, ଠିଆହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୋଟେ ଗୋଡ଼ ଜମମ । ବହୁତ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଡାକ୍ତରଖାନା ନିଆହେଲା । ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ଶଲ୍ୟ ବିଶାରଦଯାଏ ସମସ୍ତେ ଡାକ ଗୁମ । ତତ୍ପର ହେଇ ଦେଖା ଚାହିଁ କଲେ । କୋଉଠି କିଛି ଭାଙ୍ଗିଥିଲା ପରି ଜଣା ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ବୁଢ଼ା ଲୋକ । ପୁଣି ପଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, କାଲେ ହାଡ଼ ଚତକି ଥିବ ଆଶଙ୍କା କରି ଆଗେ ଏକ ସରେ କରେଇବା ଠିକ୍ ହେଲା । ବୁଢ଼ାକୁ ରେଡ଼ିଓଲିଫ୍ଟଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଆଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ବାରଟା ବାଜି ଯାଇଥିଲା । ଏକ ସରେ ଡାକ୍ତର ଘର ବନ୍ଦ କରି ବସାକୁ ବାହାରୁ ଥିଲେ । ପରିବାରର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ଯାଏ ସବୁ ନିବେଦନ ବୃଥା ହେଲେ । “ଠିକ୍ ବାରଟାରେ ବନ୍ଦ ହେବା ନିୟମ । ତାଲା ପଡ଼ି ସାରିଲଣି । ଦେଉଘଣ୍ଟା ପରେ ଖୋଲିବ । ଏକ ସରେ ହୁଏ,” କହି ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲେ ଡାକ୍ତର । ଅର୍ଦ୍ଧ କଥା ବାବୁଙ୍କର ଘରେଇ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଥିଲା । ଅନନ୍ତ ହୁଡ଼ା ହୋଇ ସବୁ ଦେଖୁଥିଲା । ଡାକ୍ତର ଗୁଲିଯିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି ଦେଖି ବାଟ ଓଗାଳିଲା ।

“ଆଜ୍ଞା, ଏ ଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳର ସମସ୍ତଙ୍କ ସାର୍ ସିଏ । ଅଣୀ କୁଇଁଲେଣି । ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଉଛନ୍ତି । ଏକ ସରେଟା ସାରିଦେଲେ ପଟିଫଟି ବନ୍ଦେଇ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତେ । ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତେ ।”

ଅନନ୍ତର ଚେହେରା ପରା ଅତି ମାମୁଲି । ପତଳା ନହୁକା, ସାବନା, ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଛେ ଅଲରା ନୁଖୁରା ବାଳ । ସବୁ ନାକ, ଚପା ଓଠ, ଲମ୍ବା ଆଖି । ହାଡ଼ ଗିଳି ଗିଳି ଦିହ । ଡାକ୍ତର ଅନନ୍ତ କଥାକୁ ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼େଇଦେଲେ, “ଆରେ, ନିୟମ ନିୟମ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟେ ନିୟମ । ବୁଢ଼ା ଟୋକା ଜମାଦାର ଲଟ-ସବୁରି ପାଇଁ ଏକା କଥା । ତାଲା ଖୋଲିବ ଦେଉଟାରେ” । ଡାକ୍ତର ଅନନ୍ତକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଗୁଲି ଯିବାକୁ ବସିଲେ । ଅନନ୍ତ ତାଙ୍କ ହାତଟା ଧରି

ପକେଇଲୁ ଆଉ କାନ ପାଖରେ ଫିସି ଫିସି ହେଲା, “ସାର୍‌ଙ୍କର ତ ଏଠି ହଉ କି ଆଉ କୋଉଠି ହଉ, ଏଇନା ହଉ କି ଘଣ୍ଟେ ଦେଉଁଦଣ୍ଟା ପରେ ହଉ, ଏକ୍‌ସରେ ହୁବ । ଆପଣଙ୍କର କନ୍ତୁ ଜମାରୁ ହେଇପାରିବନି । ତାଜା ବ୍ରୁ ଟାନିଆ ବିସ୍ମି ଟକୁ ଚାପିଦେଲେ କମିତି ମୁସ୍‌ମାସ୍ ହେଇ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇଯାଏ ଜାଣନ୍ତି ତ ! ଆପଣଙ୍କ ହାତପୁଡ଼ା ସେଇମିତି ହେଇଯିବ” । କଥା କହିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ହାତକୁ ଟିକିଏ ଟାଣିଦେଇ, କଚଟିଟାକୁ ଜୋରରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା ଅନନ୍ତ । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଲାଗିଲା, ହାତଟା ଯେମିତି କାନ୍ଦୁ ହୁଗୁଳି ଯାଉଛି, କଚଟିଟା ଆଉ ଟିକକେ ଗୁଣ୍ଡ ହେଇଯିବ । ଅନନ୍ତର ହାତଗୁଡ଼ା କୁଆଡ଼େ ଲାପାଟ । ତା ଡାକ୍ତରରେ ପଡ଼ିଗଲେ ହାତମାଂସର ଅବସ୍ଥାବଗୁଡ଼ା ପରା କିମା ହେଇଯାଆନ୍ତୁ । ତା ପାଟିରେ ପୁଣି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ା କେବେ କେବେ ମରଣ ଡାକରା ପରି ଶୁଭେ—ହୁମାଲସ୍‌ରେ ମଞ୍ଜି ଥରିଯାଏ । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ସେଇମିତି କିଛି ଲାଗୁଥିଲା । ଅନନ୍ତ ପୁଣି ପଚାରିଲା, “କ’ଣ ଆଜ୍ଞା ଟିକିଏ ଦୟା କରବେ ନାହିଁ ?” ସେତେବେଳେ ଅନନ୍ତ ପୁଣି ହସୁଥିଲା ! ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ଗୋଟେ ମାଂସସ୍ଥାନ ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡର ଦାନ୍ତପୁଡ଼ା ଦିଶିଗଲା । ଡାକ୍ତର ରୋଗୀଆଡ଼େ ଅନେଇ ଦେଇ—ସତକା ଏଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ—କହୁ ଉଠିଲେ, “ଆରେ ଆମ ସାର୍ । ମତେ ଆଗରୁ କହୁଲନି କିଆଁ ? ହଉ ଆଣ, ଶୀଘ୍ର ।” ଅନନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣକଲେ । ଡାକ୍ତର ତାଲା ଫିଟେଇଲେ । ଏକ୍‌ସରେରୁ କିଛି ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ନଥିବା ଜାଣି, ଶାନ୍ତ ବିଶାରଦ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କରୁ କରୁ ପଚାରିଲେ, “ହଇଓ ଅନନ୍ତ । ସେଟାତ ବଡ଼ ମଗର । ଆମ କାହାକିଆ ଶୁଣିଲାନି । ତମେ ମନେଇଲ କିମିତି ?” ବଡ଼ ମିଠା ହସି ଅନନ୍ତ କହିଲା, “ହାତ ଓଠ ଧରି ନେହୁରା ହେଲି, ତା ପରତ ଫେରେ ଦୟାଧର୍ମ ଅଛି ।”

ଆଉ ଦିନେ ଅନନ୍ତ ଓ ତାର ସାଙ୍ଗ ଗୋଟେ ହୋଟେଲରେ ରୁଁ ପିଉଥିଲେ । ଗହଳ ମୁଛା ଓ ବହଳ ଗାଲମୁଛା ଧାରୀ ଆଉଜଣେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ବଡ଼ ମଣିଷ । ହାତପରି ଗୁଲି । କଥା କହିଲେ ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶୁଭେ । ଝଡ଼ପିଟା ଡେଇ ପରି ଚୁହାକୁ ଚୁହା ହସ । ଦିଇଟା ସାନ ମଦଣିଣି ଦିଇଟା ସୋଡ଼ା ଦିଟା କୁରୁଡ଼ା, ସେଷ୍ଟ,, ଦିପ୍ଲେଟ୍, ଚୁଙ୍ଗୁ ଚୁଙ୍ଗୁ କଟଲେଟ ବରାଦ ହୋଇଗଲା । ପିଆଣିଆ ଗୁଲିଲା । ପ୍ରଥମ ଛେକକ

ପରେ ଆଉ ଛେକେ ଆଗପରି ବରଦ ଏଥର ମଟନ କରି । ବୃକୋଦର ପରମ
ଉତ୍ତାପରେ ଭୋଜନ କରୁଥାଏ । ଝୋଲ ହାସୁଡ଼ିଲ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଉଠିଗଲା । କାଶ
ଉଠିଲା । ଝୋଲ ହାତଟା ଛୁଟି ହେଇଗଲା । ଅନନ୍ତର ସାଞ୍ଜ ଜାମାରେ ଝୋଲ ଛୁଟିକା
ପଡ଼ିଗଲା । ସେଉଟି ଭରି ନାଜକୁଳା, ନିରାଶ । ସେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଶ୍ରାମଜ୍ଞ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ।
ସେମିତି କହୁଥିଲା, ଏମିତି ଅଶ୍ରୁପିଆର କାହିଁକି ବାବୁ ! ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ସୁବିଧା
ଅସୁବିଧା ବସୁରୁନା କିମିତି ! ସେ ଚାହାଣିରେ ଅଭିଯୋଗ, ନିବେଦନ, କାକୁଡ଼ି
ସାଜରେ ନିଜ ଓ ଶ୍ରାମ ପାଇଁ କରୁଣା ଦେଖାଦେଖି ଗୋଲାମିଣୀ ହେଇଥିବ ।
ଶ୍ରାମସେନ ସେ ଚାହାଣି ହଜମ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଟିହାଇଲେ, “ବାବୁଙ୍କ ଧୋ ଅବ
ଜାମାଟା ମଇଲା ହେଇଗଲାକୁ ଏମ୍ତେ ଗୋସ୍ତା । ହୋଟେଲ ଆସୁଥିଲ କାହିଁକି
ଧନ ?” ସାଙ୍ଗଟି ଶୋଭରେ ଝାରିଲିଗଲା । ଅନନ୍ତ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଶ୍ରାମକୁ କହିଲା,
‘ମାଟି ମାଗ ।’ ଶ୍ରାମ ଅନନ୍ତକୁ ମାଛ କି ଅସରପା ପରି ଜୀବଟିଏ ବୋଲି ଭାବୁଥିବ । ତଳ
ଅକ୍ଷରଥା ଶବ୍ଦଟିଏ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା । ଅନନ୍ତ ଦୋକାନୀ ପାଖକୁ ଗଲା ‘ଦେଖ, ତୁମ
ହୋଟେଲରେ ଏମିତିଆ ଗରୁଡ଼ଟିଏ ଆସି ଏଇକି କଥାଭାଷା କଲେ ତମେ ବଦନାମ
ହବ । ଏଠିକି ଉଦ୍ରେଲେକ କିଏ କାହିଁକି ଆସିବ ?’ ଶ୍ରାମଜ୍ଞ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଶ୍ରାମ ପରାମର୍ଶରେ
ଦୋକାନୀ ହୁଏତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଅନନ୍ତ ଓ ତା ସାଙ୍ଗର ନିରୋଳା ଚା’ ପିଆରେ ହୁଏତ
ଅସନ୍ନୁଷ୍ଟ । କହିଲା, “ନ ଆସ, କିଏ ତାକୁଚି ?” ଅନନ୍ତ ବାଁ ହାତରେ ମୋଡ଼ିକରି
ଧରିଥିବା ଖବର କାଗଜଟା ହଠାତ୍ ଟେବୁଲରେ ବାଡ଼େଇ ଦେଇ ପାଟିକଲା, “ଏ ।
ଶା—କେଡ଼େ ବିପ୍ଳବ । ଯା—ଖସିଗଲା ।” ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଦୋକାନୀ ଦିହାତରେ
ମୁହଁତାଙ୍କି ଟେବୁଲରେ ମୁଣ୍ଡରଖି ମଲି ମଲି ପାଟିକଲା । ଆଉ ଶ୍ରାମସେନ, ଦିହାତ
କୋଡ଼ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୁରୁର ଆର୍ତ୍ତବିକାର କରିଉଠିଲେ—ସଦିକା ଉଠୁଛନ୍ତି ହେଇଗଲା ।
ଅନନ୍ତ । ସାଙ୍ଗକୁ ଡାକ ପକେଇଲା—“ବୁଲ୍ ବାହାରକୁ । ବିପ୍ଳବି ବରୁଡ଼ି ସବୁ ବସା
ବାଉଛନ୍ତି ଏଠି” । ବାହାରକୁ ଯାଉ ଯାଉ ଦୋକାନୀକୁ କହିଗଲା, “କାଲେ କୋଉଫିନ
ଡାକିବ । ମନେ ରଖିଥିବ—ମୋ ନାଁ ଅନନ୍ତ ।”

ତୃତୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅନନ୍ତ କାହା ହାତ ଓଠ ଧରି ନଥିଲା କି ନାଁ । ସୋପଣା
କରିନଥିଲା । ସିନେମା ଛକରେ “ଉଲ୍‌ସନ୍ ଷ୍ଟାବଲ୍”ରେ ଠିଆହୋଇ ନିଶ ଗଳୁରୁ

ଗଳୁରୁ ‘ଦାଦା’ ହୁଏ । ଇଲମ ନଈଥିବା ଟୋକାଟା ଦିନେ ଝିଅକୁ ଟିଟିକାର ଦବା
ଆରମ୍ଭ କଲା । ପରଦିନ ବଡ଼ ଭୋରୁ ସେଇ ଛକରେ ଗୋଟେ ମୁହଁବନ୍ଧା ବସ୍ତା ପଡ଼ୁଥିବା
ଦେଖି ଓ ଭିତରୁ କମିଦିଆ ଗୋଟେ ଶବ୍ଦ ବାହାରୁଥିବା ଶୁଣି କିଏ ଜଣେ ବସ୍ତାଟାର
ମୁହଁ ଫିଟେଇଲା । ତା ଭିତରୁ ଯୋଡ଼ି ଲାବଟି ବାହାରିଲା ତାର ଫାଳେ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ
ନଥିଲା । ଆରପଟ ଗାଲରେ କଲା ମୁଖା ହେଇଥିଲା । ଦିଗମ୍ବର ଦେହସାରା ପଟା ପଟା
ହଲଦିଆ କଲାରଙ୍ଗ । ମହାବଳ ବାଦଟିର ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟେ ଅଧମରା ଧଣ୍ଡସାପର
ମେଖଲା ବଣ୍ଟାମଡ଼ା ପାଟି ଓ ଓଉଫଡ଼ା ପରି ଫୁଲଗାଲ । ଓଠରେ ଟେପ୍‌ମୁଦ ।
ମେଖଲାରୁ ଗୋଟେ ସରୁ ପଟଳା କନାର ହଲଦିଆ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଆଉ ତା ଓପନର କଲା
ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ଧାଡ଼ିଏ ଫିଲ୍ମ ଗୀତ, “ପ୍ୟାର କରନା ତୋ ଡରନା କୈଁ ।”
ସେମିତିଆ ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତାକ୍ଷର କେବଳ ଅନନ୍ତର, ଲେଖେ ସେ ଚକଡ଼ାରେ, ଯୋଡ଼ିଥି-
ପାଇଁ ସବୁ ‘ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ର’ ଲେଖେଇବା ପାଇଁ ତାକୁ ଖୋଜାପଡ଼େ । ମହାବଳ
ଓଠରୁ ଟେପ ଛଡ଼େଇଲା ବେଳକୁ ବାହାରିଲା ପୁଲାଏ ଚୁନା ଚୁନା ବାଳ—ବୋଧହୁଏ
ପାଖ ବମ୍ବେ ସାଲୁନର ପଛପଟୁ ଅଣା । ଟୋକାଟା ଯେତେ ଥୁ ଥୁ କଲେବି ସବୁ ବାଳ
ବାହାରୁ ନଥାଏ । ତା ଗୁଣିପିଠି ଗହଳି ଜମିଯାଇଥାଏ । କେତେ ରକମ କଥା
ପଚାରୁଥାନ୍ତି କିଏ । ଟୋକାଟାର ଖାଲ ଅଇ ଉଠୁଥାଏ ଆଉ ତାଠୁ ଗୋଟିଏ ମାନ୍ଦ
ଏକାକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ବାହାରୁଥାଏ ଅ...ଅ...ଅ...ଅ । ସେ ଟୋକାକୁ ସ୍ଥାପରେ ଆଉ
ଦେଖିନାହାନ୍ତି କେହି । ସେ କୁଆଡ଼େ କଲିକତା ପଲେଇଥିଲା ।

ଅରୁତାନନ୍ଦଙ୍କର ମନ ହୁଇଥିଲା—କୋଉଠୁ କମିଦି ବୁଝନ୍ତେ ଟୋକାଟା
କଲ କ’ଣ ? କଲିକତାରେ ଆଉ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗରେ ଜୁଟି ଅସଲା ‘ଦାଦା’ ବନିଲା ନା
ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ବରରେ ‘ସାଧୁ’ ହେଲା ? ନକ୍ସଲ ନା ବୁ ଦୋକାନର କପ୍ ଧୁଆ ପିଲା ?
ପିଲାଟା ସୁଧୁରିଯାଇ ପଡ଼ାପଡ଼ି କରି ଭଲ ମଣିଷଟିଏ ହେଇବ ବୋଲି ଶୁଣିଥିଲେ
ଅରୁତାନନ୍ଦ ଅବଶ୍ୟ ଖୁସି ହେଇଥାନ୍ତେ । ସେ କଅଣ ହେଇବ ନ ଜାଣିଲେବି
ଅରୁତାନନ୍ଦଙ୍କର ଡର ଥିଲା ଯେ ପିଲାଟା ଆହୁରି ବିଗିଡ଼ି ଯାଇବ ଓ ମଉକା ଖୋଜୁଛି...
ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅଲସ୍ତ ସୁଝେଇବ ।

ଗୁରୁ ମୁହଁରୁ ଅନନ୍ତର ନାଁ ଶୁଣି, ଏସବୁ ଘଟଣା ମନେ ପକେଇ
ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଆନେକ ବେଳେଯାଏ ଅନନ୍ତକୁ ମନେ ମନେ ଚଢ଼ିଲୁଥିଲେ । ଏମିତିଆ
କାହାଣୀ ଶୁଣିକର ନାୟକର ଭିତର ଓ ବାହାର ଚେହେରା ନିରଝୁଥିଲେ । ତା
ବର୍ତ୍ତର, କାମ ଓ କାମ କରିବାର ଧାରା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଆଉ ଉପସ୍ଥିତ
କ୍ଷେତ୍ରରେ କ'ଣ କରିବେ ନ କରିବେ ଭାବୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭାବନା ମଝିରେ ଗୁରୁର
ପାଟି ଶୁଭିଲ, “କ’ଣ ଡରିଗଲ ଆଜ୍ଞା ।” ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ପିଠିରେ କିଏ ଯିମିତି
ଶାକ୍ତ ନାଟ୍ୟରୁ ପ୍ରକଟ ପକେଇଲ । ସେ ଗୁରୁକୁ ଚାହିଁଲେ ତ ନିଜ ବନ୍ଧୁ
ଦିନିଶକୁ ବି ।

ବନ୍ଧୁ ଦିନିଶ ତଟସ୍ଥ ହେଇଯାଇଥିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ଗୁରୁ ମୁହଁରେ
ତାହାଙ୍କର ହସ । ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ରାଗିଗଲେ । ପଚାରିଲେ,

“ତୁ ପଚାରିବୁ ତାକୁ ? ଯାଇଥିଲୁ ତା ପାଖକୁ ?”

“ସେଠୁ ଆଇଲି । ଯିବି କ’ଣ ?”

ଗୁରୁ ଯେମିତି ଜଣେଇ ଦଉଥିଲା ସେ ଅନନ୍ତ ଏସବୁ କରେଇଟି ।
ସେଠିକି ଯାଇଁ ଲାଭ ନାହିଁ । ଗୁରୁର ହସ କିନ୍ତୁ ଉଭେଇ ଯାଇଥିଲା । କଥାଲଗ
ରେଖା ଗୁଡ଼ା କୁଣ୍ଡେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ଗାଁ ମୁଝିଆକୁ ଜଣେଇବୁ ?”

‘ନାହିଁ ।’

“ସା, ତାକୁ କହ ।”

‘ନା’ ।

“କାହିଁକି ?”

“ସେମାନେ ଅନନ୍ତକୁ ଡରିନ୍ତି ।”

“ଆନାକୁ ସା ।”

“ଆନାକୁ ?”

‘ହଁ ।’

“ଆନାବାରୁ ବି ଅନନ୍ତକୁ ଡରେ । ମତେ ଓଲଟି ମାଡ଼ ଚଢ଼େଇବ ।”

“ହୁ ଆଗେ ଗଲୁ—ସେଠି କଣ ହେଲା ନହେଲା ଆସି ଆମକୁ କହୁ ।
ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ପୁଲିସ୍ ସାହାବକୁ କହିବା, ନହେଲେ କଲଟରକୁ ।”

“ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗୁଲ ।”

“ଆମେତ କିଛି ଦେଖି ନୁ, ଜାଣିନୁ, ଆମେ ଗଲେ କିଛି ଲାଭ ହୁଏନି ।
ବରଂ ତମ ସାଇରେ ବୁଝାବୁଝି କର । କିଏ ନା କିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟଣାଟା ଦେଖିଥିବେ
ଜି କିଛି ପୁରାଣ ପାଇଥିବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେ—ସାକ୍ଷୀ ଦେବେ ।”

“ତମେ ଯିବନି ?”

“କହିଲି ପରା, ଆମେ ଯାଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଆନାରେ ତୋ କଥା
ନ ଶୁଣିଲେ ପଛେ ପୁଲିସ୍ ସାହାବ ପାଖକୁ ଯିବା ।”

“ନାହିଁ । ମୁଁ ଯିବନି, ଅନନ୍ତ ମତେ ମାର ପକେଇବ ।”

“ହୁ ତୋ ସାଙ୍ଗ ବୋଲି କହୁଛୁ ଅଥଚ ତାକୁ ପଚାରିବୁନି, ମୁଣ୍ଡିଆକୁ
ଜଣେଇବୁନି, ଆନାକୁ ଯିବୁନି । ସାଇରାକର୍ନି କହୁବୁନି । ତୁ ଯହ କିଛି ନ କରିବୁ
ଆମେ କ’ଣ କରି ପକେଇବୁ ?”

“ଗାନ୍ଧୀ ଆଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି ।” କହିଦେଇ ଗୁରୁ ଟଳିଟଳି ନିଜ ସାଇଆଡ଼େ
ଚାଲିଗଲା ।

“ରାତି ହୁଏତ ଖେଣୀ ନାହିଁ । ସକାଳୁ ପୁଣି ବାହାରକୁ ଯିବା । ଟିକିଏ
ଶୁଆ ଯାଉ, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏତକ କହିଦେଇ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ କବାଟ
ବନ୍ଦ କଲେ ।

(୨)

ମାଟି ଶୋଇଯାଉନିଲେ । ଗୁରୁର ଅଭିଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ବିସ୍ତ୍ରତ କଲା ।
କେମିତି ଜାଣିବ ଧର୍ମ ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଏଇ ସଙ୍କଟର ସ୍ୱରୂପ ଖୋଜୁ
ଖୋଜୁ ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି । ଗୁରୁକୁ ସାହାଯ୍ୟ

କରିବା ପାଇଁ ସେ କାହିଁକି ଯାଜେ ଯାଜେ ଅନନ୍ତ ପାଖକୁ ନଗଲେ ? ଯାଇଥିଲେ କି
ଲଭ ହେଇଥାନ୍ତା ? ନଯାଇ କ'ଣ ଘଟି ହେଲା ? ପ୍ରଥମ ଯତ୍ନେ ଏମିତି ଧରି ହେବା ।
ନିଜ ପାଖରେ ନିଜେ ଦୋଷୀ ହେଇଯିବା । ଯାଇଥିଲେ ଫୁଲକୁ କ'ଣ ଉଦ୍ଧାର
କରିଥାନ୍ତେ ? କିନ୍ତୁ ଫୁଲ କଣ ସତରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯଦି ଥାଏ, ସ୍ବଇଚ୍ଛାରେ
ନା ବଳାକାରେ ? ସ୍ବଇଚ୍ଛା ହେଇଥିଲେ ସତସତକା କଣ ଧୀର ଚିତ୍ତ, ଧୀର ବୁଦ୍ଧିରେ
ସବୁ କଥା ଭାବିଚିନ୍ତି ଏମିତି କାଣ୍ଡଟେ କଲା ? ପ୍ରଲେଭନରେ ପଡ଼ିନାହିଁ ? ସ୍ବଇଚ୍ଛାଟା
ଅନେକ ସମୟରେ ପାରିଲର ଲୋକ ବା ଜମତାଧାରୀ ଲୋକର ଇଚ୍ଛାର ଅନ୍ୟ ନାଁ ।
ନୁହେଁକ ? ପ୍ରଲେଭନ ବା ଛଳନାରେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ ସ୍ବଇଚ୍ଛାଟା ହିଁ ବଳାକାରର
ପିଠିପାଖ । ଏମିତି ନହେଇ ଯଦି ସତରେ ବଳାକାର ହେଇଥାଏ କ'ଣ ହବଣି
ଫୁଲର ? ବିଛଣାରେ ରହୁପାରିଲେଣି ଅରୁଦାନନ୍ଦ । ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ପାଖ
ସାଇଟାରେ ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଆରସାଇଟାବ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପଡ଼ିଣା ଦରୁ
ବନ୍ଧୁ ଦଳଣ ଫୁଟୁରୁ ଫୁଟୁରୁ ହୁଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଶ୍ଚେ ଏଇ ସଞ୍ଜଟାଟା ଚର୍ଚ୍ଚା
କରୁଛନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଅରୁଦାନନ୍ଦଙ୍କୁ ସେନିବ ହୁଏତ ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି ।
ଅରୁଦାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଆହୁରି ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗିଲା । ସେ ଆଉ ସାଇଆଡ଼େ ଚାଲିଲେ ।

ସାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ—ପବନରେ ଓହ୍ଲ ପତର
ଖଡ଼ଖଡ଼ ଛଡ଼ା । ଜନ୍ମ ରାତିରେ ଘଡ଼କ ଘଡ଼ି କାଢ଼ଗୁଡ଼ା ଶବ୍ଦ ଉଠନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ାବ
ଚୁପ । ସମସ୍ତେ ସେମିତି ଗାଢ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଅଯଥା...ଏଇ ଅଯଥା
ଶବ୍ଦଟାଠାରୁ ଯିମିତି ଝୁଣି ପଡ଼ିଲେ ଅରୁଦାନନ୍ଦ । ଗୁରୁକୁ କ'ଣ ସତ କହୁଛି । ଫୁଲ
କଣ ସତରେ ପଲେଇଟି ? ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା—ଆଜିକାଲି ହରଦମ୍ ଯାହାସବୁ ସବୁଟି
ବୋଲି ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ସେଇଗୁଡ଼ା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବିଗଡ଼ି ଦେଇଛି । ବୋଧହୁଏ
ଆରମ୍ଭରୁ ସେ ଗୁରୁକୁ କଥାକୁ ଗୋଲଣା ବିଶ୍ବାସ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ
ଏତେ କଥା ପଚାରୁଥିଲେ । ତାହେଲେ ଗୁରୁରୁର ଅଭିଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ବାଧୁଲ
କାହିଁକି ? ଯଦି ସେ ଗୁରୁକୁ ପୂର୍ବ ବିଶ୍ବାସ କରୁ ନଥିଲେ ତାହାଲେ ତାଙ୍କର ଏ
ଦୋଷୀ ଦୋଷୀ ଭାବଟା କେତେ ଗହର ?

ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦକୁ ଲଗିଲ ଅସଲରେ ସିଏ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଭାଗା ମଣିଷ ପଣିଆର,
ଭଲ ପଣିଆର ଗୁଦର ଗୁଦର ଦୋହେଇ ହେଇଚନ୍ତୁ । କୋଉଟା ରାମ ଗୁଦର ତ
କୋଉଟା କୃଷ୍ଣ ଗୁଦର । ଆଉ ଗୋଟେ ଘାଣ୍ଟି ଗୁଦର ଓ ଆଉଟା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ଗୁଦର ।
କୋଉଟା କୋଉ ମନନଶୀଳ ଲେଖକ ଗୁଦର ତ ଅନ୍ୟଟା କୋଉ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ।
ସେଥିପାଇଁ ସେ ବେଳତକ ଭାରି ମର୍ଯ୍ୟଦାବନ୍ତର ବେଳକେ ସବୁ ଲୌକିକତାର
ଉଦ୍‌ଭୂତରେ ଅବରା ମଣିଷ । କେତେବେଳେ ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆହେଇ ମାଡ଼-
ଏ ଉତ୍ସବା ଲେକତ ଆଉ ବେଳେ ମାଡ଼ ମାରୁଥିବା ଲେକକୁ ତାଙ୍କ ମୂର୍ଖତା ପାଇଁ ମାଡ଼
କରିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବା ମହାପୁରୁଷ । ପୁଣି କେବେ ଦୁଲିଆର ସବୁଠି ଭଲ ମନ୍ଦର
ଲୁଚକାଳି ଦେଖି ଦେଖି ମଣିଷ ପାଇଁ ଦରଦରେ ଭାରି ଯାଇଥିବା କାରୁଣି
କବିଟିଏକ ଅଛି କେବେ ସବୁ କଥା ପଛରେ ମଣିଷର ପ୍ରବୃତ୍ତି ତାଡ଼ିତ ଅବଚେତନରେ
ବିଶ୍ରାମୀ ଆଉ ସେଇଥିପାଇଁ ଅସହାୟ ଉପାଡ଼ିତ, ଗୁଡ଼ୁପୁଡ଼ୁ ହୁଇଥିବା ଗୋଟିଏ
ଜରଦଗବ । ହସିଲେ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, “ଆହେ ବେଙ୍ଗ ବଜ୍ରଦ । ଦୁନିଆର ବସ ପାଇଁ
ଓଷଦ ଦବା ଆଗରୁ ନିଜ ଜାଦୁର ତମଟି ଚକ୍ରକଣ କରୁନା କିଆଁ ?” ଆହୁରି
ନୋରରେ ହସି ଉଠିଲେ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ । ସେଇଗଲେ, ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

(୩)

ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲବେଳକୁ ଦିନ ଆଠଟା । ଖରାରେ ଝଲମଲ କରୁଛି ଶୁଣିଆଡ଼ ।
ସକାଳୁ ଅସରାଏ ବର୍ଷାବ ଯାଇଛି । ବେଶ ଶୀତଳ ଲାଗୁଛି । ଗୁଁ ଡିଆରି କଲେ । ‘ନାସ
ଦିବସ’ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାରିବ । ନାସ ସେଇଠୁ ଫୁଲ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ଅନନ୍ତ, ‘କାଲି ରାତି
ଓ ଧନ୍ଦ ହେଇ ଶେଷରେ ଗୋଟେ ସମାଧାନରେ ପହଞ୍ଚି ବଡ଼ ହାଲୁକା ମନରେ ନିସ୍ଵାସ
ନିଦରେ ଶୋଇଯିବା—ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କବିଟି ଫିଟେଇ ଦି ବନ୍ଧୁଙ୍କ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲେ, ‘ଗୁଁ’ ।

ସେମାନେ ଯେମିତି ଏଇ ଡାକକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ବାହାରି ଆସିଲେ ।
ଉଭୟ ହସ ହସ । ମାଲକଣ୍ଡ କହିଲେ, ଆମେ ଗୁଁ ପଦ ଦାରି ଦେଇଛୁ । ଦକ୍ଷିଣ

ଯୋଡ଼ିଲେ, ‘ଫୁଲ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହେଇଗଲା । ଆଜି ଗୁରୁର ନିନ୍ଦାର ନାହିଁ ।’

“କଥା କଣ?”

ମାଳକଣ୍ଠ କହିଲେ, “କାଲି ରାତିରେ ଟାଙ୍ଗେ ପିଇଦେଇ ଗୁରୁ ଆସି ଫୁଲକୁ ଖୋଜିଲା । ଫୁଲ ଫୁଲ ପଦାକୁ ଯାଇଥିଲା । କନଠୁ ସେଇଆ ଶୁଣି ଗୁରୁ କନକୁ କଷିକି ଶ୍ଵପୁଡ଼ାଏ ପକେଇକି । କନ ନିଜେ ପରା ପିଲପିଲ ନହୁବାରୁ ଫୁଲକୁ ଆଣି ବାହା କରେଇତ ତା ଭଉଣୀ ଲେଖା ହୁଏ । କନ କି ଗୁଡ଼େ । ଧକ୍କାଏ ପକେଇଲା । ଗୁରୁ ପଡ଼ିଗଲା । ସେଇମିତି ତଳେ ପଡ଼ି ଥୋଡ଼େ ଗାଈଁ ଗାଈଁ ହେଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ଫୁଲ ଫେରି ଆସି କନଠୁ ସବୁ ଶୁଣିଲା । ଦି ଭଉଣୀ କବାଟ କଲି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କେତେବେଳେ ଗୁରୁର ନିଦ ଭଙ୍ଗିଲା, ସେ କବାଟ ବାଡ଼େଇଲା, କନ କହିଲା— ଭଲ ଗତ ଅଛୁତ ସେଇଠି ପଡ଼ିଥା । ନହେଲେ ଦେବ ଟାଙ୍ଗିଆରେ ଚୋଟେ ।”

“ସେଠୁ ?”

“ଗୁରୁ କନ ଡରରେ କିଛି ସମୟ ଥିବ ରହିଲା । ତାପରେ ଏଠିକି ଆସି, ଏମିତି ଫେରାଦ ହେଲା ।”

“ହେଲା ଯେ, ଅନନ୍ତକୁ କାହିଁକି ଟାଣିଲା ?”

“କାଲି ସେମାନେ ଅନନ୍ତ କାମରେ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଫୁଲ କନ ଦିହେଁ ଅନନ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ କଣ ସବୁ ଗପୁଥିଲେ ଦେଖି, ଗୁରୁ ଗାରୁ ଗାରୁ ହୁଇଥିଲା ।”

“ତାଛଡ଼ା ଗୁରୁ ମନେ ମନେ ବାଘଟେ । ବାଦ ସାଧୁବ ତ ଅନନ୍ତ ପରି ସିଂହ ସାଙ୍ଗରେ” ବୋଲି ଟିପ୍ପଣୀ କଲେ ଦଲ୍ଲୀପ ।

‘ହୁଁ, ଭୀମ ଜଗସନ ଚୁଦର’ ବୋଲି ବିଡ଼ି ବିଡ଼ି ହେଇ ଅଭ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ—

“ଫୁଲ ନଉଟିଲ ପରେ ଗୁରୁକୁ ଘର ଭିତରେ ଶୁଆଇ ପକାଇ ଥିଲେବି...” ମାଳକଣ୍ଠ ଅଭ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ କଥା ମଝିରେ ଜଣେଇଲେ;

“ଦି ଭଉଣୀ ଗୁରୁକୁ ଚେଣେଁ ଦବା ପାଇଁ ଠିକ୍ କରୁଥିଲେ—ତା ମଦ ଛଡ଼େଇବାକୁ । ସେମାନେ ଅଂନତକୁ ସେଇମିତି ଅନୁସେଧ କରିଚନ୍ତି—କମିତି ହେଲେ ଗୁରୁର ଅଭ୍ୟାସଟା ଛଡ଼େଇବାକୁ ।”

ଦକ୍ଷିଣ ଯୋଡ଼ିଲେ, “ଗୁରୁରୁ ପୁଣି ନିଜଆଡ଼ୁ ମଦ ଛୁଡ଼ିବା ପାଇଁ କେତେ ଥର କୁଆଡ଼େ ଜବାବ ଦେଲୁଣି ।”

‘ନିଜଆଡ଼ୁ କେମିତି ?’ ଅରୁଣାତାନନ୍ଦଙ୍କ ସ୍ଵରରେ ବିସ୍ମୟ ।

“ତାର ଡରଯେ କିଏ ଦିନେ ନା ଦିନେ ତାକୁ ମଦରେ ବେହୋସ କରେଇ ଫୁଲକୁ ନେଇଯିବ ।” ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲେ, ‘ହଁ—ଦୋଷୀ ଦୋଷୀ ଭାବ ।’

ଦକ୍ଷିଣ ପଚାରିଲେ, ‘କଣ କହିଲେ ଆଜ୍ଞା ?’

“ନାହିଁ କିଛି ରୁହେଁ—ସେଠୁ କ’ଣ ହେଲା କୁହନ୍ତୁ । ଏ ମଦ ଛୁଡ଼ୁନେଇଁ କାହିଁକି ତା ହେଲେ ?”

“ଫୁଲ କହୁଥିଲା ଗୁରୁରୁ ଭାବୁଛି ଫୁଲ ତାକୁ ଆଉ ପଚାରିବେନି ।”

ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ ମନେମନେ ହସିଲେ, ‘ହଁ—ଦେବଦାସ-ବୁଦର ।’ ଆଉ ପଚାରିଲେ, “ତେବେ ଗୁରୁରୁ ତ ଆମକୁ କନି କଥା କହି ନଥିଲା ।”

“କନିକ ତରେ ଗୁରୁରୁ ।”

“ଆଉ ସେ ଦିହେଁ ?”

“ଏ ନପାରିଲା ମଣିଷଟାକୁ ବଡ଼ ଦୟା ତାଙ୍କର” ବୋଲି ଦକ୍ଷିଣଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଦେଲେ, ‘ସତା ଅନୁସନ୍ଧା-ବୁଦର ।’

ଦକ୍ଷିଣ କହିଲେ, “ସେ ଯାହା ହଉ, ଆଜି ଆଉ ଗୁରୁରୁର ରକ୍ଷା ନାହିଁ, କାରଣ ବଦମାସଟା ଭାଇ ନାଁରେ ଆମକୁ ଏମିତି କହିଛି ।”

“ଭାଇ”

“ଏ ଦିହେଁ ଅନନ୍ତକୁ ଧରମ ଭାଇ କରନ୍ତି । ଆଉ ସେଇଥିପାଇଁ ଗୁରୁରୁ ଫୁଲ ଉପରେ ଅଛୁରି ଡେପ୍ ପା” ନୀଳକଣ୍ଠ ଜଣେଇଲେ ।

“କ’ଣ କରିବେ ? ଅନନ୍ତକୁ କହିବେ ?” ଅରୁଣାତାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରେ ତା
ବନ୍ଧୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ନାହିଁ କଲେ ।

ନୀଳକଣ୍ଠ କହିଲେ ‘ସେ ଆଜି ତେମ କହିଦବ ଯେ ।’

ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ, ‘ତା ହେଲେ ?’

ନୀଳକଣ୍ଠ ଜବାବ ଦେଲେ, “ଏ ଦିହେଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଆପଣ
ବ୍ୟବସ୍ଥା ।”

ଦକ୍ଷୀପଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ, ପେଟେଟି ମେଢ଼ିଫିନ୍ରେ ତା ବନ୍ଧୁ ହସି ଉଠିଲେ ।

ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ କହି ପକେଇଲେ । ‘ସଞ୍ଜରମୋହନ ଚାନ୍ଦର ।’

ନୀଳକଣ୍ଠ ଦକ୍ଷୀପ କାବାହେଇ ଅନେଇଥିଲେ ।

ଅରୁଣାତାନନ୍ଦ ବିଡ଼ବିଡ଼ ହୁଇଥିଲେ—ଚାନ୍ଦର, ଚାନ୍ଦର, ଚାନ୍ଦର ।

ମନର ମୂଳେ

(୧)

ବନ୍ତ ଶ୍ଵେତ ନଦ ଶାନ୍ତି ଗଲ । ଝରକାଟା ଠିଆମେଲ । ଓଦା ପର୍ଦ୍ଦାର
ଫଡ଼ ଫଡ଼ । ପାଣି ଛୁସିବାରେ ମଶାରିଟା ଓଦା, ବିଛଣାଟା କାକରୁଆ । ରାତିସାରା
ବଞ୍ଚିତ । ସୁଧା ବୋଧହୁଏ ଗାଧୁଆ ଘରେ । ଟର୍ଚ୍ଚଟା ନେଇଛି । ତାପଟ ବିଛଣା
ହେମାଳ । କେତେବେଳେ ଉଠିବ ? ଗାଧୁଆଘର ଆଡ଼େ ଗଲ । ଏପଟୁ କଲିଣୀ,
ବାରଣ୍ଡାକୁ ଗଲ । ଟିକିଏ ହେଲ ବର୍ଷା ଗୁଡ଼ିଚ । ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ପାଣି । ବାଲିସରା । ସୁଧା
ଦେଖାନାହିଁ । କାହାରି ପାଦଚିହ୍ନ ବି ନାହିଁ । ରୁମ୍‌କୁ ଫେରିଲ । ଲୁଗା ଅଲମାରି
ଦରଆଛନା । ସୁଧା ବର୍ଷାଦ ନେଇଛି । ଚଟି ହଲକ ଥାକରେ । ବର୍ଷା ଭିତରେ
ତାହେଲେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି । କୁଆଡ଼େ ? କାହିଁକି ?

ପାଇନାମା ବଦଳେଇ ଧୋତି ପିନ୍ଧିଲ । ଛତା କାଢ଼ି ପୁଣି ରଖିଦେଲ ।
ପିଗ୍ରେଟ ପାଇଁ ତଳଆଡ଼ଳ ଅଣ୍ଟାଲିଲ । ନାହିଁ । ଲୁଇଟର ବି ଗାଏବ । ବିଛଣା ପାଖ ସାନ
ଟେବୁଲ୍‌ପ୍ରେରେ ନୂଆ ପ୍ୟାକେଟଟା ଥିବାକଥା । ନାହିଁ । ସୁଧାର ଏ ପୁରୁଣିରେ କି କାମ ?
ସୁଧା ବାହାରି ବାରଣ୍ଡା ଡେଇଁ ପୋଟିକୋରୁ ବାହାରି ରୁଲି ବଙ୍ଗଳାପଛ ରଞ୍ଜିତଆବସା
ଆଡ଼େ ମୋହଲ । ଡକାହକାରେ ରଞ୍ଜିତଆ କବାଟା ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ ନଦ ମଳମଳ
ଆଖିରେ କହୁଲ, “ଡେର ହେଇଗଲ ଅଜ୍ଞା । ଚା’ ନଈଟ ।”

“ମା’ କାହାନ୍ତି ?”

“ମା ?”

“କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ?”

“ମୁଁ ତ ଏଇନା ଉଠୁଛି ।”

କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରିନି । ଗେଟଆଡ଼େ ଦଉଡ଼ିଲି । ଏଡ଼େ ତାଲ । ଚଉକିଆକୁ ଡାକ ପକେଇଲି । ସେ ନୟରଂସର ଧାଇଁ ତାଲ ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ହେଲା, ଏମିତି ଉଠିଲା କାହିଁକି ? ଗେଟ ତ ବନ୍ଦ । ମା କମିତି...ଯାଇଥିବେ କହିବା ଆଗରୁ ବଙ୍ଗଳା ପଛଆଡ଼େ ଧାଇଁଲା ।

ପଛ ପାଟଣିଠାଏ ଭଙ୍ଗା । ମୁଁ ଡେଇଁଗଲା ବେଳକୁ ଚଉକିଆ ଡାକିଲା, ବାବୁ ।

“କ’ଣ ?”

ମା ଏଠିକି ଆସିଥିଲେ । ଆଉ ଜଣେ ବି ଥିଲା । ମେଘ ବର୍ଷୁଥିଲା । ପାଦଚଢ଼ି ତଥାପି ଟିକେ ଟିକେ ଅଛି । ଦିହେଁ ସେଇବାଟେ ଯାଇଚନ୍ତୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି । କିଏ ଆଉ ଆସିଥିବ ? ଏଇଯାଏ କହି ସେ ବଙ୍ଗଳା କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ଗୋଟେ ମନ୍ଦାର ମୁକୁଟ କ’ଣ ଯବୁ ଗୋଟେଇ ଆଣି କହିଲା, ‘ସାଉଁଟି ଆସିଥିଲା । ଏ ଟାଙ୍ଗିଆଟା ତା’ର ଆଉ ଏ ସିଂଗେଟ ମୁଣ୍ଡି କାଲି କାନରେ ଗେଞ୍ଜିଥିଲା ।’ ଜନସ ଦିଇଟା ଦେଖିଲି । ଘଟଣାଟା ଆଉଁର ଗୋଲମାଜିଆ ହେଇଗଲା । ଲୋକଟା କଣ କିତନାପ କଲା ? ସୁଧାତ ଘରେ ଶୋଇଥିଲା । ବାହାରକୁ ଗଲା କାହିଁକି ? କମିତି ? ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ନିଷ୍ଠେ । ଲୋକଟା କ’ଣ ମନ୍ଦାର ମୁଲେ ଠିଆହେଇ ଆମ ଘରକୁ ଉଣୁଥିଲା ? ରାତିରେ ନିଦରୁ ବର୍ଷା ଛୁଟିକାରୁ ଘରକୁ ବଞ୍ଚେଇବା ପାଇଁ ସୁଧା ଝରକା ଚୁକିବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ତାକୁ ଦେଖିଲା ? କମିତି ଦିଶୁଥିଲା ସେ ? ସୁଧା କ’ଣ ତା ସାଙ୍ଗରେ ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ବାହାରିଗଲା—ବର୍ଷାତ ଟକ୍କ ଧର ? ନା ବର୍ଷା ମାତରେ କାଇଲା ଲୋକଟା କାନ୍ଥକୁ ମଲ୍ଲଭଳିଆ ଆଉଜିଥିଲା ଆଉ ସୁଧା ଦୟାରେ ତାକୁ ସାଷ୍ଟମ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଗଲା ? ମତେ ଉଠେଇଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ରାଗ ଆଡ଼ର ଯାଇନଥିଲା ନା ନିଜେ ବାହାଦୁର ନବାପାଇଁ ଏକା ଏକା ବାହାରିଗଲା ?

ଏକମିତି ବାରକଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ପାଟଣି ପାରେଇ କରର ଚଲାବାଟରେ ସଦର ରାସ୍ତା ଧଇଲି । ରାସ୍ତାଟା ଛକରୁ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାନ୍ତରଯାଏ ଯାଇଛି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାଇଲ । ଆଗେ ଛକଆଡ଼ଟା ଦେଖିବାପାଇଁ ଦଉଡ଼ିଲି ।

ଆମ ଛୁଟିକଟା ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭରୁ ରାତିରେ ଶୋଇବାଯାଏ ସବୁକଥା ମନରେ ଖେଳିଯାଉଥାଏ । ଆହୁରି ପଛକଥା ବି । ଭାରି ରାଗ ମାଡ଼ୁଥାଏ । ନିଜ ଉପରେ ସୁଧା ଉପରେ ପିଲା ଦିଲଟାଙ୍ଗ ଉପରେ । କାହିଁକି ଯେ ଏ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେଲା ! କୋଉ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ତଳେ ଦେଖା ବଙ୍ଗଳା ଲେଉଟରେ କାହିଁକି ସୁଧାକୁ ଘେନି ଏ ଅପମାନକୁ ଆଇଲି ? କୁଆ ଦ'ଟା ହେଲେ ଆସିଥାନ୍ତେ । କ'ଣ ନା କିକେଟ ଦେଖିବୁ । ମଉସା କଲିକତାରେ ସିଜନ ଟିକଟ କରି ଅନେଇଚନ୍ତୁ । ଆମେ ହେଲେ ଯାଇଥାନ୍ତୁ ! କିନ୍ତୁ ସହର ବଜାର ପାଇଁ ମନ ଟେକିଲା ନେଇଁ ।

ଅଠର ବର୍ଷ ଘରକରଣା । ଦିନେବି ତର ମିଳିନି । ବହୁତ ଚିନ୍ତା ଚରଣ ପତର ଏଠିକି ଆସିବା ଠିକ୍‌ହେଲା । ସୁଧାପରା ପିଲାଦିନେ ଏଆଡ଼େ ଆସିଥିଲା ଆଉ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଥିଲା । ଶୁଣିଲା ଆରମ୍ଭରେ ମୁଁ ଗନ୍ତରେ ଆସି ଝଡ଼ ଯୋଗୁ ଅଗତ୍ୟା ଆଗ୍ରା ନେଇଥିଲି । ସକାଳେ ବଙ୍ଗଳାର ସୁରୁଣା ଗଡ଼ଣ, ଶୁଣିପାଖର ଧାନ କିଆରି, ଦୂରର ଝାଞ୍ଜିବଣ—ସବୁ ମତେ ମୋଡ଼ି ନେଇଥିଲେ ।

ଏଥର ଦିନଦିନ ରହୁବାପାଇଁ ଆସିଥିଲୁ । ଦିନେ ଆସିବା, ଦିନେ ଫେରିବା । ମୋ ଇଞ୍ଜିନିଅର ସାଙ୍ଗ ଶୁଣିଦିନର ଅନୁମତି ପଡ଼ି ବଡ଼େଇ ଦେଇ ହସିଥିଲା,

“ଦ୍ଵିଷ୍ଟାସ୍ ମଧୁକନ୍ତ୍ରିକା ଜିହାବାଦ !”

“ବୁଢ଼ାଦିନେ ଖାଲି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରିକା ।”

ଦହେଁ ବହେଁ ହସିଥିଲୁ । ସିଏ ମତେ ବଳେଇ ଦେଇ କହିଥିଲା, “ଜିପ୍‌ଟା ତମକୁ ଗୁଡ଼ାଦବ । ଆସିଲାଦିନ ଘେନିଆସିବ । ମୋ କୁଟିଆ ବୋଲି ଖବର ଦେଇବ । ଚଉକିଆଟି ରାନ୍ଧେ ସୁନ୍ଦର । କୁଆପିଲା ନେଁ ନେଉଛୁ ନାହିଁ । ଚବିଶଘଣ୍ଟା ହାଜର । ଚୁଟୁକାଚୁଟୁକି ଝଡ଼ାଫୁଙ୍କା ଜାଣେ । ବହୁତ ଖାଦର ତାର ଯେଠି । ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିଦବ । ମାଛତ ବହୁତ । ଫଳପନିଅର ଦି ଭର । ସମୁଦ୍ର ଦେହମାରିଲା । ମନଇଚ୍ଛା ବୁଲୁବୁଲି କରିବ । ଦି'ପରାଣୀ ଆରାମରେ ରହୁବ ।”

ଆରାମ ! ରାତିଟିଏ ବି ଗଲାନାହିଁ ।

(୨)

ଛକପାଖ ହୁଏଥାଏ । କାଲି ସେଇଠି ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୁଳକକୁ ଆମ ଜନସମାଜ ଚଉକିଆ ଜମାଦେଇ ଫେରିଯିବାକୁ କହୁ ଗୁ' ବରଦ କରୁଥିଲା । ସାନ ସିଆଟିଏ ବଡ଼ ଘରରେ ନୂଆ ତିଆରି ଗୁ' ବଢ଼େଇ ଦେଇଥିଲା । ଗରାଣ ଦି'ଗୁଣେନା ଆଗକୁ ଦେଖି କୌତୁହଳୀ ହୁଏଥିଲେ । ଗପ ଜମେଇବା ପାଇଁ, 'ଏବର୍ଷ ଭଲ ଅମଳ ହବ' ବୋଲି କହୁଛି, ସୁଧା ହସି ହସି କହୁଲା, 'ତନୁଗୁର ଦିନତ ରହୁବା । ଗୁଳ ଆମେ ଟିକିଏ ଧଆଧୋଇ ହେଇ ପଡ଼ିବା ।' ସତ୍ତ୍ୱେ ସୁଧାକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ, 'ହଁ ମା', ଭାରି ଧୁଲି । ଗରମ ବା ।'

'ଲଗୁଛି ବର୍ଷାହବ' କହୁ ବାହାର ଆସିଥିଲା । ବଙ୍ଗାଳା ଅଧମାଇଲା । ବହୁଦିନ ପରେ ଅଣିଶ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଧାନକ୍ଷେତ ମଝିରେ ଗୁଲିଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ! ହଲଦିଆ ଝରା । ଶୁଆପଶିଆ ଧାନକିଆଣ । ଲହଡ଼ି ଖେଳା ପବନ । ଧଳା ମେଘ । ନେଲି ଆକାଶ ସୂର୍ଯ୍ୟବୁଡ଼ିବା ଆସ୍ତୋଜନରେ ବାଜଗିଣୀ ଧରୁଥାଏ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ ଶୁଭୁଥାଏ । ସମୁଦ୍ର କଥା ମନକୁ ଆସନ୍ତେ, କିଏ ଯିମିତ କହୁଲା, ଧଳାଠେକା ଭିତା ଦେଉଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରା ଅବକା କାହିଁକି ? ଦିନେତ ଚରିଯିବେ ତତେ । ଏଇ ପବନ ଝରା ଧାନକିଆଣ ଅଣିଶ—
ଦରୁଥବ । ତୁ ଯାହା ଧଳାଫେଟରେ ଧନ ହଉଥିବୁ । ଅଛୁତ ! ଏଇନା କାହିଁକି ?'

ସୁଧାର କଣ ଶୁଭୁଲା, "କ'ଣ ଏମିତି ଭାବୁଛ ? କିଏ ଗୋଟେ ଆମ ଅଡ଼େ କେଡ଼େ ତୋଡ଼ରେ ମାଡ଼ି ଆଉଟି ଦେଖିଲା ।"

ପଛକୁ ଚାହିଁଲା । ଗଜା ଗାଲଗଛ ପରି ସଲଖ ମଣିଷଟାଏ । ନାଲି ଗାମୁଛା କୌସୁଳ ପରି ପିନ୍ଧା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା । କଳା ମତମତ କେଶକେଶ ବାଲ ପବନରେ ଫୁରୁଫୁରୁ ଉଡ଼ୁଥାଏ । ବାଁ କାନ୍ଧରେ ଗ୍ରେଟ ଟାଙ୍ଗିଆ । ଆମେ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ । ସେ କାଣି ଆମଠୁ ତନୁଗୁର ପାହୁଣ୍ଡ ଛଡ଼ାରେ ଠିଆହେଲା । ମତେ କଟମଟ ଶୁଣିଥାଏ । ତା ତାହାଣ ମୁଠି ଟାଙ୍ଗିଆ ବେଶ୍ ଗୁଣିପିଠି ଟାଣ ହୁଏଥାଏ । ମାଂସପେଣୀ ଫୁଲୁଇଠୁଆନ୍ତି । ପଚାରିଲା, 'କ'ଣ କିହେ ବାବୁ ?' ଲୋକଟା ଟିକିଏ ଦାବଡ଼େଇ ଗଲା । ତା ହାତ

ସାବରକ ହେଉଥାଉ । ଚାନ୍ଦିନୀ କିନ୍ତୁ ଆଗପରି । ତେବେ ଆନ୍ଦୋଳ ବଦଳରେ ମନେହୁ । ପୁଧା ଥିବୁଥିବ ପଚାରିଲୁ, “ଲୋକଟା ଏମିତି ଅନଭବ କାହିଁକି ? ତମେ କ’ଣ ତାକୁ ଜାଣ ?” ମୁଁ ବି ସେଇମିତି ଆସ୍ତେ ଜବାବ ଦେଲି, “ନା । ସେଇ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ଆସିଥିଲୁ । ଲୋକଟାକୁ ପତନ ଘରଣୀ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଆଠଦଶ ବର୍ଷର ହେଉଥିବ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭଲଆ କାହାକୁ ଦେଖିଲୁ ଭଲ ତ ଲଗୁନି । ମତେ ଆଉ କିଏ ବୋଲି ଭାବୁନେଇଁ ତ !”

“ହେଉଥିବ । ରୁଲ । ଲୋକଟା କ’ଣ କରିବ ଦେଖିବ !”

(୩)

ମୋ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିବା ପୁଧାର ଖୋଇ । ମତେ ବଡ଼ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗେ । ପୁଧାର କିଛି ଆପଦ ବିପଦ ହେଲେ ଦେଖି ପାରିବି ନେଇଁ, ଏଇ ଡର । ମୋ ଆଗରେ ନଈହେଲେ ପାଖେ ପାଖେ ଚାଲିବାକୁ କହେ । ସେ ଅରେ ଅଧେ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ମାତ୍ର ପୁଣି ପଛେଇ ଯାଏ । ବେଳେବେଳେ ରାତ୍ରା ଭିତରେ ବହୁତ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ମୁଁ କେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଲେ ଅପେକ୍ଷା କରେ । ପୁଧା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ବହେ ବକେ,

“ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଜମା ଆସିବନି । ସବୁବେଳେ ଏଇମିତି ! ଏତେ ଭିଡ଼ । ଟିକିଏ ଥିଲୁ ଚାଲିବନି ।”

“ସେଇଥି ପାଇଁ ତ ତମକୁ ଆଗରେ ଚାଲିବାକୁ କହୁଛି ।”

ପୁଧା ମୁହଁ ଘୁଞ୍ଚୁରେଇ ଟିକିଏ ବାଟ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲି ପୁଣି ପଛେଇ ଯାଏ । ଅଗତ୍ୟା ମତେ ଗୋଟି ଗୋଟି ପାଦ ଗଣି ଗଣି ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଅରକର ଭରି ଖୁସିଥାଏ । ରାତ୍ରାରେ ଗହଳି ନଥାଏ । କହୁଲୁ,

“ବୁଝିଲୁ, ରାମକ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ନିଜେ କୌଶଲ୍ୟା ସୀତାକୁ କହିଥିଲେ ।” ପୁଧା ସାଙ୍ଗରେ ମଜା କରିବା ଲୋଭ ଛାଡ଼ି ପାରିଲାନି, କହୁଲୁ’

‘ତମେ ଶୁଣିଥିଲ ।’

ସୁଧା ଠିକ୍ ଡେଇଁ, ‘ହଣ୍ଡା ଜଣାନ୍ତେଇ । ପଡ଼ିବ ନେଇଁ । ଜାଣିବ କେମିତି ?’ କହୁ କହୁ ମୋ ହସିଲା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ନରମି ଯାଇ କହିଲା, “ଶୁଣ, ବେଳ ସନ୍ଧ୍ୟାଦର ମଧ୍ୟରେ ଆଦର ବିପଦରେ କରାଯାଉ ।’ ମାନେ ଆଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ । ପଛରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ମରିରେ ସୀତା । ରାମଙ୍କ ଖୋଜ ଉପରେ ଖୋଜ ପଡ଼ିଯାଇ ପା’ଥିଲ କାଳେ କୁହଦେବେ, ସେଥିପାଇଁ ବିପଦ ।

ମୋ ଟିପ୍ପଣୀ, ‘ଆମେ ତ ଆଉ ଜାତିଏ ଜାଣୁ’ ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସୁଧା ଠିକ୍ ବୁଝି ପାରିଲା ନେଇଁ ।’ ମୁଁ ସୁଣି ଅଛା କରବାକୁ ବାହାରିବି ନା ସତରେ କିଛି କହୁଛି ଠିକ୍ କର ନପାରି ମତେ ଚାହିଁ ରହିଲା । ଆଖି କୁହୁଡ଼ିଆ । ବିପଦ ଏଡ଼େଇବାକୁ କହିଲା, ‘ନାଲମ, ପିଲାଦିନ କଥାଟେ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସାଙ୍ଗରେ ମତେ ଦେଇ ଆମ ଗାଁରୁ ଦାଦାଙ୍କ ଗାଁକୁ ଗଲାବେଳେ ମା ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲି ମତେ କହିଲା, ମୋ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଚାଲୁଥିବୁ ।’ ମୁଁ ଭାବିଲି ଆଗକୁ ଉଠିବି ନ ଯାଇ ଯେମିତି ହୁଏ ପଛେ ପଛେ ଗଲେ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ବାଁରେ, କେତେବେଳେ ଡାହାଣରେ, କେତେବେଳେ କଣ୍ଠେଇକରି ବାଁରୁ ଡାହାଣ, ଡାହାଣ ବାଁ କୁକୁର ଚାଲି ନହେଲେ ମରି ଗୁଳାରେ ଚାଲିଲା । ମା ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁନ ବୋଲି ଜାଣିଲି, ଯେତେବେଳେ ଅରକର କୁକୁର ଚାଲି ମରିରେ ସେ ମତେ କହିଲା, ‘ହଜରେ, ଏତିକି ଖୁଜୁକୁଆ ଧୁ । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ କ’ଣ ଏଇଆ ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲିପରି ଅନେଇବି ଦେଖି କହିଲା, ‘ହେଇ ଦେଖ’ ଆଉ ପଛକୁ ନଇଟି ଆସି ତା ନଜ ଖୋଜ ଠଉରେଇ ବଡ଼ ହସିଆସରେ ଖୋଜ ଉପରେ ପାଦ ପକେଇ ଚାଲିଲା । ପଚାରିଲା, ‘ଏମିତି କାହିଁକି ?’ ମା ମତେ ଟିକିଏ ଚାହିଁ କହିଲା, ‘କି ପାଠ ପଢ଼ୁଛୁ ମ ! ବଣ ବାଟ । କେତେ କଷ୍ଟ ଖେଳା ପଡ଼ୁଥିବ । ପୋତ ହେଇଥିବ, ମୋ ପାଦରେ ବାଜିଲେ ଉଠେଇ ଦେବ । ବୁଝିଲୁ ?’ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି ଦେଇ ପଚାରିଲି, ‘ତୁ କେମିତି ଶିଖିଲୁ ?’ କହିଲା, ‘ଛେପରେଇ ହ’ନା । ସେଇ ନଣିଗର ବଡ଼େଇ ଥେଲା ।’

ମା'ର 'ନବସ୍ନାନ'ରେ ସୁଧା ହସିପକେଇ କହିଲା, 'ମତେ ବି ଶିଖେଇଥିଲେ
ଯେ, ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ।' ସୁଧାର ଗଳା ହସତୋଡ଼ରେ ବେସୁରା ହେଇଗଲା । ଏଥର
ଠିକ୍ ଧରି ନପାରିବା ମୋ ପାଳି । ତଥାପି ଛଳନା କଲି, 'ଓଁ, ନୁହଁଲି । ହେଲେ ଏଠି
ଲଣ୍ଠାଝୋଆ ନାହିଁ । ଆଉ ଯାହାହେଲେବି ତମେ କେତେ ନା କେତେ ପଛରେ ।
ସୁଧା ଛଳ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇବାର ବୃଥାଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ ସେଇମିତି ହସିଲା ଗଳାରେ
କହିଲା, 'ଏତ ଭରି ବୁଝିଲାବାଲା । ହଉ ଶୁଣ । ଗାଁରୁ ତମ ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିଲୁ ଅଉ ଆଇଲା
ବେଳେ ଜେନା ମୋ କାନରେ କହିଲେ, 'ମା, ଯାଉରୁ ? ଭଲ ଭାରି ଜଣେ ସେ ।
ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିଅରୁ ।'

ଆମ ବହୁଳ ହସତୋଡ଼ରେ ଜଣେ ଦିନଟ ବାଟୋଇ ଅମିଗଲେ । କେହି
କେହି ଅଟକିଆ ପଦେଅଧେ ବି କହିଦେଲେ । ଅମେ ନିଜନିଜକୁ ଭେକନେଲୁ । କାଲି
ବେଳକୁଡ଼େ ସୁଧାର 'କ'ଣ କରବ ଦେଖିବ' ପଦକରୁ ମତେ ଲାଗିଲା ଯେ ସୁଧା
ଲୋକଟାକୁ ଅଯଥା ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛି । ସୁଧାର ଚନ୍ଦ୍ରା କମିତି କମିଦ ଭାବୁଥାଏ । ପଛରୁ
ଲୋକଟାର ହସହସ ଶୁଣି ଶୁଭିଲା । କହିଲା, 'ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସିଗଲେ ।' ସୁଧା ଓଁ ଚୁ
କଲାନି । ଜାଣିଲି ମୋ କଥାଟା ଭଲ ଲାଗିନି । ଅଥଚ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କଟାକଟି
କରି ତାର ଚେତାଲପିଟିଆ ହରେଇବାକୁ ଚାହୁଁନେଇଁ । ଯେମିତି ହେଲେ ତାର ଏମିତିଆ
ଭାବଟା ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କହିଲା,

“ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନା ରବଣ ।”

ସୁଧା ଗର୍ଜି ଉଠିଲା, ‘ଖାଲି ଅଛା !’

ଆଉ ହୁଏତ କ'ଣ କହିଥାନ୍ତା । ଲୋକଟା ଗାଉଁ ଗାଉଁ ହେଇ କ'ଣ କହିଲା ।
ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି ସେ ପୁଣି ଠିଆହେଇ ପଡ଼ି ହାତମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କ'ଣ କହୁଛି ।
ପଚାରିଲି, “କ'ଣରେ ବାବୁ ?” ଜବାବଟା ବୁଝିପାରିଲି ନେଇଁ । ‘ଧୋଅବ ବଣିଟା’
ପୁଣି କ'ଣ ? ମୁଁ ଧରିପାରୁନେଇ ଦେଖି ସେ ମୋ ହାତରେ ଜଳନ୍ତା ସିଂହେଟାକୁ
ଠାରିଲା । ନିଜ ପାଟିକ ମୁଠାଟା ନେଇ ଦମେ ଶୋଷି ଚାଲୁ ପରା ପବନ ଛୁଡ଼ିଲା ।
ପ୍ୟାକେଟରୁ ସିଂହେଟ କାଢ଼ି ଧରିଲା । ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ସେଠେ ତା ହାତରେ ଦବା

ପାଇଁ ସେ ଠାରୁ । ତା ନବାବା ଦେଖି ଟିକେ ଖେଳିବା ପାଇଁ ମନହେଲା । କଡ଼ା
ସିଗ୍ରେଟଟା ପ୍ୟାକେଟରେ ପୁରେଇଦେଇ ବୁଲିପଡ଼ି ଡିଗଡ଼ିବା ଚାଲିଲି । ପୁଧା ବି, ତା ଝାଗ
କମିଳପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଆମେ ଦି'ବୁର ଖୋଜି ନ ଯାଉଛୁ ଲୋକଟା ଦଉଡ଼ିଆସି ମୋ
ବାଟ ଅଟକେଇ ହାତ ବଢ଼େଇଲା । ପ୍ୟାକେଟରୁ ସିଗ୍ରେଟଟେ କାଢ଼ି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ସେ
ଛଡ଼େଇ ନେଲା । ମୁଁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଲି । ସେ ପୁଣି ଠାରରେ ଦିଆସିଲି ମାଗିଲି ।
ଲାଭଟରଟା ବଢ଼େଇ ଦେଲି । ସେଇଟା ଜଳେଇ ଦବାକୁ ଅନୁନୟ ହେଲା । ଲାଭଟର
ଲଗେଇ ତା ସିଗ୍ରେଟ ମୁହଁରେ ଧରିଲି । ସେ ଲଗେଇ ନ ଜାଣିବାକୁ ଲାଭଟରଟା
ଦି' ଚିନିଅର ଲାଭଗଲା । ଶେଷରେ ସିଗ୍ରେଟଟା ଧରାଇ କପିକରି ଦମେ ଟାଣି ସେ ବଡ଼
ସନ୍ତର୍ପଣରେ ମୋଆଡ଼ୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଓପରମୁହଁ । ଧୂଆଁ ଛୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୋ
ପାଇଁ ଏମିତି ଖାତିରଦାରରେ ଆସୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପବ ମଣିଷଟିଏ ତ । ହସ ବି
ମାଡ଼ୁଥାଏ । କୌଣସି ମତେ ହସ ରୋକି ତାକୁ କଟେଇ ପୁଧା ଆଉ ମୁଁ ବଙ୍ଗଳାଆଡ଼େ
ଆସିଗଲୁ । ସେ ସେଇମିତି ଠିଆହେଇ ମଝରେ ମଝିରେ ଦମେ ଟାଣି ଓପରମୁହଁ ।
ଧୂଆଁ ଛୁଡ଼ୁଥାଏ । ଆଉ ବରାବର ମୁଣ୍ଡ ହଲୁଡ଼ିଥାଏ । ଏକର ସେକର, ତଳ ଉପର,
ସଡ଼ିବା ମନେ ମନେ କେତେଜଣ ଗୁଣିହେଇ କ'ଣ ସବୁ ଠିକଣା କରୁଥାଏ ।

(୪)

ଚଉକିଆ ଫାଟକ ଖୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲ । ତା ହସିଲା ମୁହଁରୁ ଲାଗିଲା
ସେମିତି ସାଫାର ନାଟକ ସେ ଦେଖିବ । ମୁଁ ବି ହସିହସି ସାଥ ଅଧିକର ସଜଡ଼ା ଚଉକି
ଦିଆଟା ଆଡ଼େ ଆଗେଇଗଲି । ‘ଟିକିଏ ଆସୁଛି’ କହି ପୁଧା ବଙ୍ଗଳା ଭିତରେ ପଶିଲା ।
ବଙ୍ଗଳା ଛୁମୁଆ ଗାଡ଼ିରଖି ଜାଗାଟାକୁ ପଛକରି ଫାଟକ ଆଉ ସାମାଆଡ଼େ ମୁହଁକରି
ବସିବାକୁ ଯାଉଛି ଲାଗିଲା ସାମନା ଚଉକିଟା କଡ଼ରେ ପକେଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।
ବାସ୍, ଉଠେଇ ଆଣିଲି । ଚଉକିରୁ ଗୋଟେ ଦଫଳକରି ଆଗ ଗୋଲିଆ ଟେବୁଲ
ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ଆସିବୁଲି ଆଗାମରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ଟିକକ ପରେ ଆଖିରୁକ ବ ଜଣାଗଲା ଯେ ଗୁଣିଆଡ଼େ ହଠାତ୍ ଭାରି ତୋଫା ହେଇଯାଇଛି । ଆଖି ମେଲି ଯାହା ଦେଖିଲି ସେଥିରେ ଟେକୁଲ ଉପରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ଆରମ୍ଭ ଚଉକିଟାରେ ସିଧା ନ ବସିରହୁ ହେଲାନି । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଜାଣି ନିଆଁ ଲାଗିଛି । ଆକାଶ ସାରା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନାରିଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗ ଗୁଜିଯାଉଛି । ପୂର୍ବ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଯାଏ ଧାସ ସଞ୍ଚିଗଲା । କେଇଟି ଉପାମେୟଙ୍କଠି ପଳାଶ ଅପରାଜିତା ଫେଣ୍ଟାଫେଣ୍ଟି ରଙ୍ଗ ଲାଗିଗଲା । ଘରବାହୁଡ଼ା ଚଢ଼େଇଗୁଡ଼ା ଏ ଆକସ୍ମିକ ଫସରା ଫାଟିବାରେ ଆତମ୍ବିତ ହେଲପରି ଟିକିଏ ଅମିୟାଈ ହରୁଣ କୋରରେ କିରୀଟିର ଲଗେଇଲେ । ସାମାନ୍ୟ କେଇଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଉପରୁ ରଙ୍ଗ ଫିକା ପଡ଼ିଲା । ଗୁରୁ ଅନ୍ଧାର ଗୁଜିଆସିଲା । ଅଷ୍ଟମୀକନ୍ଦୁ ହାତ ବଢ଼େଇଲା ।

‘ଆଜ୍ଞା ଗୁ ।’ ଡେକିଆକୁ ଅନେଇଲା । ‘ମା ଆସନ୍ତୁ, କହିବି ରାସ୍ତାରେ ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ଲୋକଟା ଆଗ ଠିଆହୁଏ ଜାଗାକୁ କେତେବେଳେ ଆସି ଗେଟଠୁଁ ପାଞ୍ଚସାତ ହାତ ଛଡ଼ାରେ ମତେ ଅନେଇ ରହୁଥିଲା । ମୋ ଆଖି ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ଚାଲିପଡ଼ି ଛକଆଡ଼େ ବେଗି ବେଗି ଚାଲିଲା । ତାକୁ ‘ହେଇ’ ବୋଲି ଡାକି ଛୁଡ଼ାହେଇ ବଡ଼ପାଟିରେ ତାଳିବାକୁ ବାହାରିବି ତଡ଼ିକିଆ କହିଲା, “ଆଡ଼ବାଇଆଟା ।”

‘ସେ କ’ଣ ବରାବର ଏଇମିତି ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ତଡ଼ିକିଆ କ’ଣ କହିବାପାଇଁ ବାହାରୁଥିଲା, ପୋଟିକୋରୁ ସୁଧାର କଲକଲ ହସ ଶୁଭିଲା । ହଠାତ୍ ମନେପଡ଼ିଲା ପରି ତଡ଼ିକିଆ ଚଟକରି ଗେଟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଆଗେଇଗଲା । ସୁଧା ହସ ରୋକିଦେଲା । କିନ୍ତୁ ପଚାରିଲା,

“କ’ଣ ଯୋଡ଼ିହେଇ ନ ବସିଲେ ଚଳୁନେଇ ?”

“ବଡ଼ ଡେରି କଲ ମହାଶୟୀ ।”

“ଓଃ ! ଗୁ ଥଣ୍ଡା ହେଇଗଲା ପର !” କହି ସୁଧା ଗୁ ସରଞ୍ଜାମ ଆଡ଼େ ମୁହେଁଇଲା ।

“ଗୁ ନୁହଁ । ଆଜିର ଆକାଶଟା ଦେଖିଲି ନେଇଁ ଯାହା !”

ସୁଧା ଆକାଶ ଉପରେ ଆଖି ଚାଲେଇ ଆଣିଲା, ‘ହୁଁ ।’

ସେ ଲୋକଟା ବି ଅଭୁତ । ମୁଁ ଆକାଶ ରଙ୍ଗରେ ଭୋଳ ଥିଲବେଳେ ମତେ
ଅନେଇଁ ଗେଟ ବାହାରେ ଠିଆ ହେଇଥିଲି । ଯେମିତି ମୋ ଆଖି ପଞ୍ଜୁଳି ଭୁଲି ଚମଟ ।
ତମେ ନଥିଲ ତ ।”

ସୁଧାର ମୁଣ୍ଡ ଚିତ୍ତେଇଲ, “ଇମିତିଆ ଅଟା ମତେ ତ ଜମାକୁ ଭଲ ଲାଗେନା,
ବୁଢ଼ୀ ହେଲଣି...”

ଆଉରି କ’ଣ କହିଥାନ୍ତା, ଚଉକିଆ ଫେରିଆସି କହିଲା, ‘ଆପଣ ବସନ୍ତ ମା’
ମୁଣ୍ଡ ଦକେ ।

ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସିବାପାଇଁ ସୁଧା ଇଚ୍ଛୁକ କଲା । ଲଜ ନା ରାଗ
ହୁଏତ ଦିଲଟା ମିଶାମିଶି । ଚଉକିଆ ଦେଖିଲି ବଡ଼ ହୁସିଆର । ଆମ ଖିନ୍ନାତା ତା
ନଜର ଏଡ଼େଇ ନଥିଲା । ଗୋଟେ କପ୍ ଗୁ ସୁଧାକୁ ବଢ଼େଇ ଦଉ ଦଉ ଭାରି ମିଠା
ଗଳାରେ କହିଲା, ‘ବସିଲେ ନେଇଁ ମା !’ ଅଗତ୍ୟା ସୁଧା ବସିଲା । ଗୁ କପଟା
ଚଉକିଆ ହାତରୁ ଆଣି ମୋ ସାମ୍ନାରେ ରଖିଲା । ପ୍ରହସନଟା ଛମେ ଫାସିଆଡ଼େ
ଯାଉଥିବା ଦେଖି ଚଉକିଆକୁ ପଚାରିଲା,

“ଆଜ୍ଞା, ସେ ଲୋକଟା କ’ଣ ?”

“ସାଉଣ୍ଡି । ଘଡ଼ ଲୋକ । ଭାରି ଖୁସିବାସିଆ ପିଲାଟେ ଥିଲା । ଗୋଟେ
ଅନୁଭବରୁ ଏମିତି ହେଇଯାଇଛି ସିନା କାହାର କିଛି ନୋକସାନ କରେ ନେଇଁ ।”

ଆମକୁ ତ ଲାଗିଲା, ଖାଲି ରାଗରେ ଜଳୁଛି ।

ଚଉକିଆ ସୁଧା ଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ ଆଣି ଜବାବ ଦେଲା,

“ବହୁତ କଥା ଆଜ୍ଞା । ଶୁଣିବେ ନେଇଁ ଯେ ବଳେ । ଯାଏଁ, ରହା ଯୋଗାଡ଼
କରେ । କ’ଣ ହବ ମା ?”

ସୁଧା ଗୁମ୍‌ହେଇ ବସି ଆଗ୍ରହରେ ଚଉକିଆ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା । ତା ସାମ୍ନାରେ
କଥାଟା ନ ଫିଟେଇ ଚଉକିଆ ବାଁରେଇ ଦବା ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା । ଆଉ ସାଉଣ୍ଡିର
ବେଦନାକୁ ଆପଣେଇ ଥିଲା ପରି ! ନହେଲେ ଫାସିହୁଣ୍ଡାପଟା ଚାହିଁଥିଲା କାହିଁକି ? ସେ
କହିବା ଆଗରୁ କହିଲା,

“ମା’ଙ୍କର ମହାସ୍ତ୍ରମୀ ଓପାସ । ମୋର ଯାଦା ଟିକେ ହେଲେ ଚଳିବ ।”
ଜାହାଜର ଯୁଧା ମତେ ଅନେଇ ରହୁଛି । ଓପାସ ଯୋପାସ ମୋ ଦେଇ ହୁଏନା । ଏହନ
କରାମିତ ବି ଖାଏନା । ତା ଖାତରରେ କି ତା ଉପରେ ଅକସ ସୁହେଇବାକୁ ଏମିତି
କହୁଛି । ମୋ ବରଦ ବାତଲ କରି ସେ ଚଉକିଆକୁ କ’ଣ କହିବାକୁ ସକ ହୁଏନା ।
ମାଟ ମୁଁ ପୁଣି କହୁଛି, “ଦେହଟା ଭଲ ଲଗୁନି । ଦପଟ ବୁଟି । ସନ୍ତୁଳା । ଦୁଧ ଗିଲସେ
ହେଲେ ଭଲ । ନହେଲେ ଚଳିବ ।” “ହୁଏ ଆଜ୍ଞା ।” କହି ଚଉକିଆ ପଲେଇଲ ଆମ
ଘରୋଇ ମାମଲରେ ଏମିତି ପଡ଼ିଯାଇଥିବାକୁ ସତକା ପଲେଇଯିବା ପାଇଁ ଓର ଉନ୍ମୁ-
ଥିଲା । ଯୁଧା ଚରକରେ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲା । ମୋ କଥାରେ ତ କିଛି କହୁନାହିଁ, ଓଲଟା
ଚଉକିରେ ଆଉଜୁ ଆଉଜୁ କହିଯିବେଇଲା, “ଆହା ବିଚରା ।”

ମୋ ଭିତରେ ଅଭିମାନ । ଯୁଧାକୁ ଶୁଣିଲି । ଅଁଲେଉଟୁଲିଆ ସାଦା ପାଟଟା
ପିନ୍ଧିଥିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଧୋଇଥିଲା । ମୁହଁଟି ଉଦାସ । ମୋ ଲଘୁ ପରିହାସ ଯେ ନିରୋଳା
ପରିହାସ ଯୁଧା ବୋଧହୁଏ କେବେ ବୁଝିବନି । ତାର ସୁକୁମାର ହୃଦୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଟାଣ
ଫଳଲରତ ବି ଅନକୂଳ ମତେ ମିଳିବନି । ଉଠିପଡ଼ିଲି ।

ଯୁଧା ବି ଉଠିଲା,

“ଯାଏ, ପଢ଼ା ସାରିଦିଏ । ତମ ଲୁଗାପଟା ଖଟ ଉପରେ ।”

ପଢ଼ା ମାନେ, ସହସ୍ର ନାମ, ଏକାଦଶ ସ୍କନ୍ଦରୁ ଅଧ୍ୟାୟେ ଆଉ ଧ୍ୟାନ । ଯୁଧା
ବହୁତ ବେଳ ଧ୍ୟାନରେ ବସି ରହିଲା । ଚଉକିଆ ବୁଟି ଦେଇଗଲା । ଝାଲ ସାରି
ବିଛଣାରେ ଗଡ଼ି ଭୂତ ଗସ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଗୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଯୁଧା ଆହୁରି ଧ୍ୟାନରୁ ଉଠି
ନଥିଲା ।

(୫)

କାଲିର ଯେଉଁ ଗୁ ଦୋକାନ ଦେଖାଗଲା । ଓଦା ଛତା ବର୍ତ୍ତାୟିବା ଅଣ୍ଟିଣ
ସକାଳର ବହୁଳିଆ କୁହୁଡ଼ି ମଧ୍ୟା ପବନ ଆଉ ଗହଳିଆ ଲଭ ଲଟା ଭିତରେ ବାଟ

ଖୋଜି ଖୋଜି ନୟାନ୍ତ ହେଇଗଲା ପରି ମେହ ମେହ ଧୁଆଁ । ମୁକୁଳ ଆସି ବି ସେମିତି ଖେଳି ପାରୁ ନେଇଁ, ଗୁଲ ଓପରେ ନେସି ହେଇ ରହିବ । ଏତେ ସକାଳୁ ଗୁଁ ଚୁଲି ଲାଗିବାର ନୁହେଁ । ସୁଧା କ'ଣ ତା' ପିଲା ଦିନର ସ୍ମୃତିରେ ଜାଙ୍ଗଲୁ ଜାଙ୍ଗଲୁ ଗତିରୁ ଉଠି ଏ ଯାଏ ଆସିବ ଆଉ ଦୋକାନକୁ ଉଠେଇ ଗୁଁ ବରଦ କରବ ? ସାଉଁଟି ଝୁପକ କେତେବେଳେ ନିଜେ ଯାଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଥିଲା । ସୁଧା ତାକୁ ଦେଖିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ ସିଗ୍ରେଟ ? ସାଉଁଟିର ସିଗ୍ରେଟ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ତା ପାଇଁ ଆସିଥିଲା ନା ମୁଁ ଉଠି ବଳେ ଏଆଡ଼େ ଆସିବି ବୋଲି ମୋ ଲାଗି ନେଇ ଆସିବ ? ଏଇମିତିଆ ନାନା ଉଠିବ ଚନ୍ଦ୍ରା ମତେ ଦାରିଥାଏ । ଦେଖିଲି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁର ଆପେ ସୁଧା ଆଉ ଧରେ ପରେ ସାଉଁଟି ଗୁଲିଆରୁ ବାହାର ଆସିଲେ । ସୁଧାର ବର୍ତ୍ତାତ ଆଡ଼ ଟକ୍ ସାଉଁଟି ହାତରେ । ଦହେଁ ଭାରି ଖୁସି । କ'ଣ କଥା ହୁଅନ୍ତା । ଓଲ ପାରେଇ ରାସ୍ତା ଉପରେ ସଲଖି ଗଲବେଳକୁ ସୁଧା ମତେ ଦେଖି ପକେଇଲା ଆଉ ମୋ କଡ଼କ ଦଉଡ଼ିଲା । ମୋର ଶଙ୍କାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମୂଳକ ଜାଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ତା ଆଡ଼େ ଦଉଡ଼ିଗଲା ବେଳକୁ ମୋ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧ ହେଇଗଲା । ସାଉଁଟି ତା ପଛେ ପଛେ ଲମ୍ବା ପାହୁଲ ପକେଇ ଆଗେଇ ଆସୁଛି । ଏଡ଼େ ଭାବ ଦଳଶଙ୍କର ।

“ଜାଣେପା, ତମେ ଏମିତି ଉଡ଼ିଲା ହେଇ ଇଆଡ଼େ ଆସିବ । ଗୁଁ ତ ଖାଇ ନଥିବ । ଦୁର୍ଗା ସୁନ୍ଦର ଗୁଁ କରବ ।”

ସୁଧା କହିସାରିବା ଆଗରୁ ସାଉଁଟି ଦୋକାନ ଆଡ଼େ ମୁହେଁଇ ପାଟିକଲା, “ଦୁଇ, ବେଷଟା.....ନାହିଁ ଆଉ । ମୁଁ ଆଗୁଛି । ଗୁଁ ଗିଲସେ ଗରମାଗରମ ଗୁଁ ଦେଲୁ ବାପାକୁ ।”

ବୋକାଉଲି ମୁଁ ସାଉଁଟିର ଶେଷ କଥାଟି ଦୋହରେଇଲି, “ବାପା” !

ସୁଧାର ମୁହଁ ଆନନ୍ଦରେ ଝଲମଲ କରି ଉଠିଲା । ମୋ ସିଗ୍ରେଟ ଆଉ ଲାଜଟର ବଡ଼େଇ ଦଉ ଦଉ କହିଲା,

“ହଁ । ସେ ଜନ୍ମହେଲ ବେଳକୁ ତମକୁ ବାର ଆଉ ମତେ ନଥ ।”

ତାର ଝିଲି ଝିଲି ହସରେ ଅଣିଶ ସକାଳଟା ଆହୁରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଇ ଉଠୁଥିଲା ।

ଅନ୍ଧର ପୁଅ ଅନ୍ଧ

ହାଲି ଗୋଟେ ନୂଆ ନିଗାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭେଳ । ଟିଭିର ରାମାୟଣ,
ମହାଭାରତ । ଏହାପରେ ହୁଏତ ଟିଭି ଭଗବତ, ଶିବମହାତ୍ମ୍ୟ, ଚଣ୍ଡୀ ବା ସେଇପରି
କିଛି । ଧର୍ମ-ସଂସ୍କୃତିର ବଟିକା । ପୁଣି ମାଗଣା । ନ ଖାଇବ କିଏ ?

ଏଇମିତି ଏକ ନିଗାଗ୍ରସ୍ତ ପରିବାରର କାହାଣୀ ଏଇଟି । ବାପ ପାଠିଏ
ଭୁଇଁଲେଖି । ଭଗ୍ନର ବନ୍ଧାସୀ, ରୁଦ୍ଧିପଣ ନାହିଁ । ମା ଧର୍ମ ନାଁରେ ଯାହା ଶୁଣିଲେ କ
ପଢ଼ିଲେ ମାନସିବା ପାଇଁ ତିଆର । ପୁଅଟିଏ ଅଲିଅଳ, ବିଏ ଏମ୍ ଏ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ।
ସିନେମା ଦେଖନ୍ତି । ଆଗର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବିଶେଷ ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ । ତଥାପି ମା'ଙ୍କ
ଖାତରରେ ସବୁଥିରେ ସାମିଲ ହୁଅନ୍ତି । ପୁରାଣ ଫୁରାଣ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ
ମହାଭାରତ, ଭଗବତରୁ କାଣ୍ଡେ କାଣ୍ଡେ ଜାଣନ୍ତି । ଘରେ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ
ରାମନବମୀ, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ଭଲକୁଣୀ ଓଷା ହୁଏ । ମା'ଙ୍କ ପୂଜା କଣରେ ଠାକୁର
ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ଭିଡ଼ । ଘଟ ଗାଁ ତାରଣୀ, ଅଳ ବରାହ, କାକଟସୁର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ
ରବିବୀର୍ଯ୍ୟ ଦୁର୍ଗା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ରାମଦରବାର, ଶିବପାଞ୍ଚଣ, ହନୁମାନ, କୃଷ୍ଣ ଫଟୋ ପୁଣି
ନାରାୟଣ ଓ ନୃସିଂହ ଶାଳଗ୍ରାମ ଅପସାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନୃସିଂହ, କାଠ ତିଆରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦାମୂର୍ତ୍ତି,
ଜଗନ୍ନାଥ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ, ଭଲସୀ, ଧୂପ-ଦୀପ ଲାଗି ।
ଆଉତିପରେ, ଭୋଗ, ସେଇଠୁ ନାମ ଡ୍ରୋସପାଠ ଏବଂ ଗୀତାର ଅଧ୍ୟାୟେ ପଢ଼ାହୋଇ
ମା'ଙ୍କର ଦେହ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାରେ ପୂଜା ସରିବ । ବେଳେ ବେଳେ ଅସୁଖ ବିଧିରେ

ପିଲାଏ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚ୍ୟ ସାରନ୍ତି । ବାପାଙ୍କର ସବୁଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଟୁ ଥାଏ । ଚିଲପ ଚିଲପ ଶୁ' ସିଗ୍ରେଟ, ବହୁ ବା କାଗଜ ପତ୍ତାରେ ମାଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

ଟିଭିରେ ସେଦିନ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ତର ମୟୂରମିତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଦବ୍ୟ ସଭାରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଦୁର୍ଭେଗ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପଡ଼ିଥାଏ । ଗୁଡ଼ାଏ ଟିକ ଫଟୋଗ୍ରାଫର କର୍ମେତ ଦେଖିବାରେ ଅନାଗ୍ରସ୍ତ ବୁଢ଼ା କ'ଣ ଗୋଟିଏ ପରିକା ଚାଖୁଥାନ୍ତି । ଟିଭି ଫ୍ରେମ୍ ବଳିଟ ଅଟକିଯାଏରେ ଗ୍ରେଟପରଦା ଉପରକୁ ତାଙ୍କ ଆଖି ବୁଲିଗଲା । ଦୌପଦା ହସି ହସି ବେଦମ୍ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ସେଇ ଉକ୍ତିଟି ହସ ଭିତରୁ ମନ୍ତବ୍ୟ ‘ଅନ୍ଧର ପୁଅ ଅନ୍ଧ’ ଶୁଣି ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଖଟକା ଲାଗିଲା । ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । ଭୁଲ ଶୁଣିଲେ ? ଅଯୋନିସମୂତା ଯାଜ୍ଞସେନା, ଦ୍ରୁପଦ ନନ୍ଦନା, କୃଷ୍ଣା, ପାଣ୍ଡବ ମହିମା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କୁରୁବଧୂ ଦୌପଦାଙ୍କର ଏପରି କିତରର ବି ଅଧମ ମନ୍ତବ୍ୟ ! ତା ପୁଣି ଦୂରଦର୍ଶନରେ !! ଏତ ଦିଅରକୁ ଭାରିଜଙ୍କର ଲଘୁ ପରିହାସ ନୁହେଁ । ଶୁଦ୍ଧମତ ଗାଳି । ରାସ୍ତାର ଗାଳିଠାରୁ ବି ଖରାପ । ଲାଗିଲା ପ୍ରଥମ ହସର ଡେଇଁ କାନରେ ବାଜିଲବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପଦେ କଥା କାନରେ ପଡ଼ିଥିଲା—‘ହସ ରୋକି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦିଅର ତ !’ କିନ୍ତୁ ତାପରେ ସିଏ ଥୁ ଅଭିଜ୍ଞ ଶୁଣିନାହାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନାଗଲେ, ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମୁହଁ ଗମ୍ଭୀର । କହିଲେ, ‘ବାପ ସମାନ ଶୁଣୁର । ବଡ଼ ଶୁଣୁର, ତାଙ୍କୁ ଏମିତି କହି ନଥିବେ ।’ ହିଅକୁ ଦେଖିଲେ— ରାଗ ଓ ଅପମାନରେ ଜଳିଯାଉଥାଏ ଯେମିତି । ହିଅ-ସିଏ କାନ୍ଦୁ ଯାତାଙ୍କୁ ସହ ନ ପାରି ରାମାୟଣ ଦେଖା ବନ୍ଦ କରିଥିଲା ଓ ମହାଭାରତର ଗୋପଲଳା ଅଂଶରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ରଖୁ ନଥିଲା—ପଞ୍ଚବିଳା, ବାପା, ସତରେ କ’ଣ ମହାଭାରତରେ ଏଇଆ ଅଛି ।’

‘କୋଉ କଥା ମା’ ?

‘ଏଇ ଦୌପଦା ଯାହା କହିଲେ ।’

ମା’ ହିଅଙ୍କ ପ୍ରତିଫିସ୍ତାରୁ ବୁଢ଼ା ଜାଣିଲେ ଯେ ସେ ଭୁଲ୍ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ।

ହିଅ ସେ ବାକ୍ୟଟା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ବି ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ସାମାଜିକ ସେବାରେ

ଏମ୍ ଏ କରୁଛି । ପଢ଼ାର ଅଳ୍ପ ହୁଏତରେ ଶାସ୍ତ୍ରକ ଅକ୍ଷମମାନଙ୍କର ସେବା ଯନ୍ତ୍ର
କରିଛି । ଅଜ୍ଞା ବା ହେୟ ଶ୍ରବଣ ଦୂରର କଥା, କେହି ଶ୍ରବଣରେ ବି ଦୟା ଦୃଷ୍ଟିରେ
ଦେଖିଲେ, ସେମାନେ କପରି ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ଜାଣିଛନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ରକ
ଅକ୍ଷମତାକୁ ଉପହାସ କରିବାର ଝୁର୍ଗ ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରତି ଅସହ୍ୟ ହୁଏ ବା ଝିଅ
ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ବାଭାବିକ । ବୁଢ଼ାମର କୌତୂହଳ ହେଲା, ଖାଲି ସେତିକି ନା ଅଉ
କିଛି ଝିଅକୁ ବାଧୁଛି । କହିଲେ—

“ମୋ ଜାଣିବାରେ ମହାଭାରତରେ ଏପରି ନାହିଁ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ବିବରଣୀ
ଅନୁସାରେ ଦ୍ରୌପଦୀତ ସେଠି ମୂଳରୁ ନ ଥିଲେ । ତେବେ, କାଲେ ଅଉ କୋଉ
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଥିବ ।”

“ସୋଢ଼ି ଥିଲ, ତାକୁ ପୋଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ।” ଝରରେ ଭର୍ତ୍ତନା ଆହତ
ଅଭିମାନ କୃତ୍ୟା ପଦ୍ମଶା ଉତ୍ସବର ମୂର୍ତ୍ତି ଝିଅର । ବୁଢ଼ା ହତଚକିତ । ଖାଲି
ଦୋହରେଇଲେ—

“ପୋଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ୍ !”

ଝିଅ ଟିକିଏ ନରମ ଗଲା । କହିଲା—

“ଥିଲେ ବି ଟିକିରେ ନ ଦେଖେଇବା ଉଚିତ୍ । ମହାଭାରତର ସବୁକଥାତ ଅଉ
ଦେଖା ହଉନାହିଁ । ଏପରି ଚକ୍ରାନ୍ତ ବରଷ କଥା କାହିଁକି ଦେଖାଯିବ ?”

ଝିଅର ରାଗ ଆହୁର କମିନାହିଁ ଦେଖି ବୁଢ଼ା ହାଲୁକା କରି କହିଲେ, “ମୁଁ ତ
ଟିକି ମହାଭାରତ କରିନାହିଁ । ସୋଢ଼ିମାନେ କରିଛନ୍ତି ତାକୁ କହ ।”

ଟିକି ଭୁଲିଥାଏ । ଦ୍ରୌପଦୀ-ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ କଥୋପକଥନରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ
ନିଜର ବାକ୍ସସମ୍ପ୍ରଦାୟରୁ ଦ୍ରୌପଦୀ ଅନୁଜୟା ଏବଂ ଘଟଣାଟିର ବୈମୟ ପରମାର୍ଗ
ଆଶଙ୍କାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ।

ଟିଭର ଘଟଣାପ୍ରବାହ କୋଉ ମୋତ ନବାକୁ ଯାଉଛି ଅନୁମାନ କରିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । କୁରୁସଭାରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ଯେଉଁ ଚରମ ଅବମାନନା କରାଯାଇଥିଲା ତାହାରି ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିପାଦନର ଏ ଭୟଙ୍କର ଅପରେଷ୍ଟା । ଅନ୍ୟାୟକୁ ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ନ କହିବାର ଏକ ଜନ୍ମୁତ ମନୋବିକାର ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । ବିଚିତ୍ର ଏ ମଣିଷ । ବିଚିତ୍ର ଏ ସଂସାର । ଗଧୁଆମାନେ ଏଠି ମେଣ୍ଟାଛୁଆକୁ ଖାଆନ୍ତି । ମେଣ୍ଟାଛୁଆର ଅପରାଧ ପ୍ରମାଣ କରିବା ଦରକାର ପଡ଼େନା । ଗଧୁଆକୁ ସବୁମନ୍ତେ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ଗୁଆଁକୁ ଗୁଆଁ ଓକାଳିଦି କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି କେତେ ନା କେତେ । କାହିଁକି ଏପରି ହୁଏ ? ଅନ୍ୟମାନେ ସହଯାନ୍ତି କେମିତି ? କୋଉଠୁ କେବେ ପଶିଲ ଏ ରୋଗ ? ଏଇ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ାକ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ରଖି ଝିଅ ପ୍ରଶ୍ନର ସପ୍ରମାଣ ଉତ୍ତର ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଲେ ବୁଢ଼ା ।

ବହୁ ଆକରୁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଓ ସାରଳା ମହାଭାରତର ସଭା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଥିବା ବହୁ ଦୁଇଟି ଆଖି, ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କିତ ଅଧ୍ୟାୟ ଦୁଇଟି ଦେଖାଇଲେ । ପଡ଼ିଯାଇ ଝିଅ ପଚାରିଲା “ଏଇମିତି ସବୁକଥା ଦେଖାଇବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉଛି କିପରି ?” ବୁଢ଼ା ଝିଅକୁ ବୁଝାଇଲେ—

“ଦେଖ୍ ମା, ମହାଭାରତର ଅନେକ ପାଠ ପାଠାନ୍ତର ଅଛି—ମହାଭାରତର ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ସୋପଣା କରୁଛନ୍ତି ଯେ ପୁଣେରୁ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରାମାଣିକ ପୁସ୍ତକର ସମ୍ପାଦକ ମହାଭାରତକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ । ସେଇଟିକି ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଆମ ବହୁ ଯେଉଁ ମୂଳବହି ଅନୁସରଣ କରିଛି, ସେଥିରେ ନଥିଲେବି ଆଜି କୋଉ ପାଠରେ ଆଇପାରେ । ଅବଶ୍ୟ ପୁସ୍ତକରୁ ବହୁରେ ଅନେକ ପାଠାନ୍ତର ବି ଅଛି । ତୁ ମିଛ ଲିଖିତ୍ର ଖୋଜିନୁ । କାଗଜକୁ ବି ଡ଼େଣ୍ଡେ ଲେଖିବା—କାଲେ ଆଉ କେହି ଏଇମିତି ପାଠ କଥା ଜାଣିଥିବେ ।”

ବୁଢ଼ା ଝିଅକୁ ବୁଝାଇଲେ ବି ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ଯୋଉ ପାଠରେ ଥିଲେ ବି ଝିଅର ସଂସ୍କାରମୁକ୍ତ ମନ ଏଇମିତିଆ କଥାଟା ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା

ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ମହାଭାରତର ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ, ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ କୌଣସି ପାଠାଳୟରେ
ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏପରି କଥା କୁହାଯାଉନଥିବ । ସେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ—
ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ଭାବୁଛନ୍ତି, କ’ଣ ବୋଲି ଜାଣିଛନ୍ତି । ନିଜର ପ୍ରିୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର
ସମ୍ବାଦକଙ୍କୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଲେ
ମହାଶୟ,

ଆଜି ଦୂରଦର୍ଶନରେ ‘ମହାଭାରତ’ ଦେଖିପାର ଲେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ।
ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭ୍ରମବଶତଃ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଗଲା ବେଳେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର
ହସ ଓ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ, “ଅଛର ପୁଅ ଅଛ” ମୋ ପାଖରେ ଥିବା ୮ ଗୋବିନ୍ଦ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ
ଅନୁବାଦିତ ଓ ଶୁଦ୍ଧିତ ଯାହତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପ୍ରକାଶିତ ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ ।

ମୋ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ, ଦ୍ରୌପଦୀ ଏପରି ଅଶାଳୀନ ଓ ପରମ୍ପରା ବିରୋଧୀ
ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ କରି ନଥାଇପାରନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି, ମୂଳ ଭାରତରେ ଏପରି ଅଛି
ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉପଭୋକ୍ତ ମହାଭାରତ ସ୍ବପ୍ନପଞ୍ଚ ଦେଖିଲି
ଏବଂ ସେଠାରେ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନଥିବାର ଦେଖି (ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ଅଧ୍ୟାୟ ୧୭, ପୃ. ୨) ।
ସାରଳାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ମୂଳ ମହାଭାରତର କୌଣସି ପାଠରେ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଅନୁକୃତ
ମାନଙ୍କର କୌଣସିଠାରେ ଏ ପ୍ରକାର ମାତ୍ର ବିଗ୍ରହିତ କଥା ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ପାଠକ
ପାଠିକା କେହି ପଢ଼ିଥାଆନ୍ତି, ଜଣାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ । ମୋର ଅନୁମାନ ଯେ ଏପରି
କଥା କୌଣସି ମୂଳାନ୍ତର ମହାଭାରତରେ ନଥିବ ।

ଦୂରଦର୍ଶନ ନିଜର କମର୍ସିଆଲ୍ ସ୍ବାର୍ଥରେ ଏ ଦେଶର ରୁଚି, ନୀତିବୋଧ ଓ
ସଂସ୍କୃତିକୁ କିପରି ଅପରାଧୀ କରୁଛି—ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ତାହାର ‘ଭୁକ୍ତ’ ଉଦାହରଣ ।
ଆମେ କ’ଣ ସବୁ ସହ୍ୟିବା ?”

ତୁମ୍ଭେ ଚିଠି ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲ ବେଳେ ବୁଢ଼ା କହିଲେ, “ଲେଖିଲି ତ, ଛପା
ହେବ କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଶଙ୍କାର ହେଉ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭେ । କହିଲୁ,

ଏଇ କମର୍ସିଆଲ୍ ସ୍ୱାର୍ଥଟା ବାଦ ଦେଇଥିଲେ ହେଇଥାନ୍ତା । ପୁଣି କହିଲ, ନାହିଁ ବାଦ କାହିଁକି ଦେବେ ? ସେଇଆଡ଼ କୁହନ୍ତି ଏମାନେ ।”

କିଏ ପଡ଼ୁଆ ପୁଅ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ବସିଥିଲା ଏ ଯାଏ । କହିଲା, ‘ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରବ’ ଆମ କାଗଜ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ।

ଏତିକିବେଳେ ଦଳଣ ବନ୍ଧୁ ଆସିଲେ । ଉଭୟ ସାହୃଦ୍ୟକ । କୁମଳଜିଜ୍ଞାସା ପରେ ବୁଢ଼ା ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲେ । ଜଣେ କହିଲେ, “ଆଜି ଦେଖିପାରିବ । ଖାଲି ସେ ବାଉଁଶ ହସ ଶୁଭୁଥିଲା । ବଡ଼ ଖରାପ ଲାଗିଲା । ତେବେ ଏତିକି ଲେଖି କ’ଣ ହେବ । ଆପଣ ଦୂରଦର୍ଶନ ବାଲୁକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖୁ ନାହାନ୍ତି ।” ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥନ କଲେ । ବୁଢ଼ା ଜବାବ ଦେଲେ, “ବନ୍ଧୁ, ଏହା ଦ୍ୟୁତୀଗତ ଜିଜ୍ଞାସା ବା ପ୍ରତିବାଦର କଥା ନୁହେଁ । ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ସଫଳ ଆଲୋଚିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ପ୍ରତିବାଦଟା ଓଡ଼ିଶାର ପାଠକ ଓ ଦର୍ଶକ ମହଲରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆମର ସେ ଭରତୀୟତାର ଅଭିମାନ ଅଛି— ଏହା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ ଟିକିଏ ଜୋର ହେଲେ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦ ଫର୍ମା ବା କାଗଜ କ’ଣ ଖବର ଗ୍ରହଣେ ନାହିଁ ।” “ହଉ, ହଥୁ ।”

(୨)

ଦିନଦିନ ପରେ ସକାଳୁ ସକାଳୁ ହିଅ ଆସି କହିଲା, “କାର୍ତ୍ତିକ ଏଯାଏତ ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।” “ପାଇ ନଥିବେ ହୁଏତ ।” “ସେଦିନ ସଞ୍ଜରେ ଅଧ୍ୟାୟ କଥା ରଖି ସେ ଆଉ କାଗଜକୁ ଚିଠିଟି ଦେଇଥିଲେ ହେଇଥାଆନ୍ତା । କିଏ ଚିହ୍ନଟା ଅଛନ୍ତି ।” “ଏପରି ଭାବୁଛୁ କାହିଁକି ? ସବୁ ଚିଠି ଲେଖାକାର ଯୋଗଣା ଲେଖିଲେ ଯାହିଁ କ’ଣ ଚିଠି ବାହାରେ ? ଚିଠିର ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ବିଚାର କରାଯାଉଥିବ । ଭାଷା ବା ମନବ୍ୟ ମନଃପୂତ ନ ହେଲେ ସମ୍ବାଦକ ଅଦଳବଦଳ କରି ପାରନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ଲେଖକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବା ପଦବୀ ପ୍ରକାଶନର ସହାୟକ ହୁଏ । ସେପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚିଠିଟି ଅବିକଳ ରୁପାୟାଏ ।”

“ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି କ’ଣ ପ୍ରାୟତଃ ନୁହେଁ ।”

“କହିଲି ପରା, ଏଯାଏ ମିଳିନଥିବ ହୁଏନ ।”

(୩)

ବୁଢ଼ା ଟିକିଏ ବେଶୀ ସାବଧାନ । ମହାଭରତ ସେ ଜନ୍ମଜନ୍ମ କରି ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ପୁଣି ମୂଳ ମହାଭରତ ନାନା ପାଠ୍ୟାଞ୍ଚକୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ୟ ମହାଭରତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ । ମୂଳ ମହାଭରତର କୌଣସି ପାଠରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଏପରି କହିନାହାନ୍ତି । ସିଧାସଳଖ ନକହୁ ଭାଙ୍ଗିନରେ କିଏ କୋଉଠି ‘ଅଛର ପୁଅ ଅଛ’ କଥାଟା କହିଛି ସେ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ହସିବା କଥାଟା କାହା ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ତାହା ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ସବୁ କଥା ଚିଠିରେ ଲେଖି ଅଥବା ଦାୟି କରିବାକୁ ସେ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଚିଠିଟି ଗୋଟିଏ ବିତର୍କ ସୃଷ୍ଟି କରୁ । ମହାଭରତରେ ଠିକ୍ କଣ ଅଛି ଜାଣିବାରେ ଲୋକେ ଆଗ୍ରହ ହୁଅନ୍ତି । ନିଜେ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କିଛି ସାଧୁବାଦ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଖୁଣ୍ଟା ଓ ଉପହାସ ଯେଉଁଠି ଯେପରି ବିଧିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି, ତାହାର ବିଶ୍ୱାସଯୁକ୍ତ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହେଉ । ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ପୁରୁଣା ପ୍ରବାଦ ବା ଡଗଡ଼ମାଳୀରେ କୌଣସି ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏପରି କି ଜନ୍ମଜନ୍ମଆରଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀଚିତ୍ରମ କଟାକ୍ଷ ଥିଲେ, ସମ୍ପୃକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସେମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷା ଯେପରି ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛନ୍ତି—ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ହେଉ । ସିଏ ବୋହୂଏ, ଶାଶୁମାନଙ୍କ ବିକଳାଙ୍ଗମାନେ, ସୁସପରମ୍ପର ଅଭିମାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଂସ୍କୃତିବନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧୀଙ୍କ ଲୋକେ, ନିଜ ନିଜର ପ୍ରତିନିଧିତା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାନ୍ତି । ସମ୍ପାଦକ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ କିଛି ଟିପ୍ପଣୀ ଦିଅନ୍ତି । ଏଇମିତି ବେଶ୍ କିଛି ପାଞ୍ଚବକ୍ତବ୍ କିଛି ନିକର୍ତ୍ତ ବାହାରୁ । ସନ୍ଦେହ ଓ ଶଙ୍କାର ନିରାସନ ହେଉ । ମନେ ମନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା ବି ଭାବୁଥିଲେ । ଦିନେତ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗର ବିତର୍କ ମଉଳି ଆସିବ । ଆଉ ସେତିକି ବେଳେ ବୁଢ଼ା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖିବେ । ଆଉ ପାଞ୍ଚଟା କଥା ଦାୟିକା ଦେବେ ।

କାହାକୁ କାହାକୁ ଟିକିଏ ଟିକାଇବେ । ପୁଣି କହୁ ନରମ ଗରମ ଆଲୋଚନ ଚାଲିବ ।
ମହାଭାରତ ସରିବାପରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଦେଇ ଏଇପରି କିଛି ଚାଲନ୍ତା ।
ପାଠକପାଠିକା ମହଲରେ କିଛି ନୂଆ ଧରଣର ସଚେତନତା ପ୍ରକାଶ ପାଆନ୍ତା ।
ଏତେ ଆଶା କଲୁନା କଲୁନା ଭିତରେ କିନ୍ତୁ ଆଶଙ୍କା ରହୁଯାଉଥିଲା ବୁଢ଼ାଙ୍କର,
ଚିଠି ବାହାରବ ନାହିଁ ।

(୪)

ପରବର୍ତ୍ତୀ ରବିବାର । ଚିଠି ଛପା ହେଇନି । ଝିଅ ହସ୍ତେଲରେ । ପିଣ୍ଡାସା ପାଇଁ
ଲାଗିଛି । ଛୋଟ ପରଦାରେ ପୁଣିଥରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଆଶାଲୀନ ମନୁଷ୍ୟର ଅବଶ୍ୟନ୍ତାବା
ପ୍ରତିଫିୟା ଦେଇ ଉଦ୍‌ବେଗର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦେଖି, ବୁଢ଼ା କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ,
“ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ପଣ୍ଡିତସବୁ ପ୍ରଜୋଜନାର ସହାୟକ ଓ ପରମର୍ଶଦାତା । କେହି
କ’ଣ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି ଯେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ବିବରଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ଦ୍ରୌପଦୀ ସଭା ଗୃହରେ
ନଥିଲେ ।

(୫)

ତୃତୀୟ ରବିବାର ଗଲା । ଯୋଗକୁ ଶୁଣାଦିନ ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଞ୍ଚରେ
ଦେଖା ।

‘କ’ଣ ଅଜା, ଚିଠିଟାତ ବାହାରଲା ନାହିଁ । ସମ୍ପାଦକ ମହାଶୟ କ’ଣ ଏ
ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ଏମିତି ହେୟଦୁଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ।” ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗର ପ୍ରତିବାଦ କରି
ସାହିତ୍ୟିକ ଜଣେଇଲେ—

“ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଇଛି । ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି
କଥା କହିନି । ଖାଲି ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଫିୟା ଜାଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ ଦ୍ରୌପଦୀ କ’ଣ

ଏମିତି ହସିଥିବେ, ଏମିତି କହିଥିବେ ? ସମ୍ପାଦକ ମତେ କହିଲେ ଯେ ଠିକ୍ କଥାଟା ମୁଁ ବୁଝି ନାହିଁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଯେମିତି ଭବିଷ୍ୟତ ବୋଲି ଦେଖାଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ମୁଁ ଦ୍ରୌପଦୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ କଥାବାଣୀ ଓ ପର ରବିବାର ଦିନ ଯେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ପୁନରୁତ୍ପତ୍ତି କଥା ମନେ ପକାଇବାରୁ ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଏବଂ କହିଲେ—ଠିକ୍ ତ ! ଏପରି ଦେଖାଇବା ଉଚିତ ହେଉନି । ମୋର ତ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ସମ୍ପାଦକ ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବେତର୍କକୁ ସ୍ଥାଗତ କରିଥାନ୍ତେ । ବୋଧହୁଏ ଏ ଆପଣଙ୍କ ଉଠି ମିଳିନାହିଁ ।”

“ହେଉଥିବ । ତେବେ ନିଜଆଡୁ ତ ସେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରିପାରି ଥାଆନ୍ତେ ।” ବୁଢ଼ାଞ୍ଜର କନ୍ଥା ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେ ସମ୍ପାଦକ ଉଠି ପାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଞ୍ଜିଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଯେ ପଦ୍ମ ଲେଖକ ଝିଅ ପ୍ରଦର୍ଶନଟା ଠିକ୍ ବୁଝିପାରିନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତ ଯେଉଁଟାକୁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତ ତା ଉପରେ ବେତର୍କ ସୁଯୋଗ ନବା ମାନେ ପସନ୍ଦକରିଲା ଭଲ କଥାଟାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେବା । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ବବାନ ଖବରକାଗଜ ଏପରି କରିବ ନାହିଁ । ଅଥଚ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପାଦକ ମହାଶୟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନାମ ନେଇଥିବା କଥାଟା ଶୁଣିଲାମାତ୍ରେ ବୁଢ଼ା ମନେ ମନେ ଚମକି ପଡ଼ି ତାରତ୍ବ କରିଥିଲେ—ବାଃ ବେଗ୍ ପଡ଼ାପଡ଼ି ତ ! ବୁଢ଼ାଞ୍ଜର ଭଲ ଅବଗ୍ୟ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭାବିଥିଲା—ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା ସବୁ ଶୁଣି । ତଥାପି ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅସଲ କଥାର ଏତେ ପାଖକୁ ଯେନି ଆସିଥିଲା, ସେଇଟା କମ୍ କଥା ନୁହେଁ । ବିରାଜି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନ । ଯଦ୍ୟପି ପହଞ୍ଚିଲେ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲ ନାହିଁ । ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ଭିତରେ ଏ ଜାତିର ଜାତୀୟତା ଓ ସାମଗ୍ରିକ ଅବଚେତନ କରିମୋଡ଼ା ଦେହ, ଉଠି ପାରୁନି, ଏଇ ଜାତୀୟ ଅବଚେତନକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଏ ଦେଶର ଗର୍ବ ଓ ଆଦର ଦିନେ ନା ଦିନେ ଶୁଭ ହେବ ବୋଲି ବୁଢ଼ାଞ୍ଜର ଅଟଳ ବିଶ୍ବାସ ।

ଏଇ ବିଶ୍ବାସର ପରିପୁଷ୍ଟି ଦିଶିଲା ପର ପର କେତୋଟି କଥାରେ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାରେ ବିଧି ପଶ୍ଚାତ ପାଇଁ ଆସି ଖବର ଦେଇଥିଲା ଯେ ତାର ପ୍ରତିଫଳକୁ ସେ ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗ

କହୁଲ ବେଳେ ପ୍ରଫେସର ଆରମ୍ଭରେ ସେତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନଥିଲେ । ପରେ କୌଣସି ଇଂରେଜ କାଗଜରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ଏକ ଲେଖା ଦେଖି ଝିଅର ପ୍ରତିବାଦକୁ ପ୍ରସଂସା କରିଥିଲେ । ଏତକ ଜଣେ ଝିଅ ଘୋଷଣା କଲ—“ଏ ମହାଭରତ ଆଉ ଦେଖିବି ନାହିଁ ।” ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ଓ ନୂଆକରି ଅଧ୍ୟାପିକା ହୋଇଥିବା ତାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କହୁଲେ, “ସତରେ ମଝିଆ, ସେଇଥିରୁ ଟିକି ଦେଖିବାକୁ ମନ ହେଉନି ।”

ଆରଦ୍ର ସକାଳୁ ବୁଢ଼ାଙ୍କର ବୋଉ, ସାନଭାଇ ଓ ଭାଇବୋହୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଏସ୍ତ ତେରୁ ପାଞ୍ଚକଥା ପରେ ବୁଢ଼ା ବୋଉକୁ ପଚାରିଲେ—

“ମହାଭରତ ଦେଖୁରୁ ନାଁ ?

“ହଁ ।”

“ତ୍ରୌପଦୀ ଏମିତି କ’ଣ କହୁଲେ ?”

“କୋଉ କଥା କହୁରୁ । ମୋର ତ ଆଉ ବେଶୀ ମନେ ରହୁ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ାଙ୍କର ବୋଉର ବସ୍ତ୍ର ଅଣୀ । କଣ୍ଠରେ ଥଲେ ଥଲେ । ବୁଢ଼ା ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ମନେ ପକାଇଦେଲେ । ଭରଣାସ୍ତ୍ର ସୁସ୍ଥ ପରମ୍ପରାରେ ନିର୍ଜିତା ବୁଢ଼ାଙ୍କ ବୋଉ, ଗଣ୍ଡାର ପ୍ରତ୍ୟୟରେ କହୁଲେ,

“ମହାସତୀ ତ୍ରୌପଦୀ ସିଏ କହୁବେ ! ଶେଷ ଘରେଇ କାହାରିକ ତମେ ଛଡ଼ା ରୁ କୁହାହୁଏନା । ଏଡ଼େ କଥା ପୁଣି ବୋହୁ କହୁବ । ତ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ପରି ବୋହୁ !”
 “ମହର୍ଷି ବ୍ୟାସ କୁହାଇବେ ଏମିତି ? ଜମାରୁ ନୁହେଁ । ଏକଥା ମହାଭରତରେ ଏପରି ନଥିବ ।”

ବୁଢ଼ା ବିଷୁୟ ସୁଲକରେ ବୋଉ ମୁହଁକୁ ଗୁହଁ ରଖୁଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାପିକା ଭାଇ-ବୋହୁ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ସାନଭାଇ କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ଏକାବେଳେ କହୁପକାଇଲେ,

“ସବ ନା ! ନହେଲେ ଟିକି ଦେଖେଲୁ କିମିତି ?

ଝିଅର ମା ରୋଷେଇଘରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଜଣେଇଲେ,

“ମହାଭରତରେ ନାହିଁ ତ୍ରୌପଦୀ ଏହା କହୁ ନାହାନ୍ତି ।”

ସାନ ସାନ ଦେଉର ସମୁଦ୍ର

ଏ ଶିଶୁାନୁଷ୍ଠାନରେ ଦି'ବର୍ଷ ବଦଳଣି । ଅଳ୍ପ ସାଲ କିନ୍ତୁ କାମ ହେଲଣି । ମନଟା କେଇଦିନ ହେଲ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ହେଉଛି । ଏଠୁ ଲୋଟା କମ୍ପଲ ଉଠେଇବାରେ ହୁଏତ ତେର ନାହିଁ । ଖାନ୍ ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ବେଶି ବେଶି ମାୟା ଲାଗି ଯାଉଛି । ଜାଗାଟି ସାଞ୍ଚରେ । କୁକୁର ବଲେଇ ଚଢ଼େଇ ପ୍ରଜାପତିରୁ ସଞ୍ଚ ହୋଇ ବଡ଼ଧରଣର ଗୁରୁକରର ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଯାଏ ସରସ ସୁନ୍ଦର ଲାଗୁଚନ୍ତି । ଅଗଠିଆ ଆଉଁଶ ଭଲ । ମାଝ ଥର ହେଇ ବସି ହଉନି । ନଦ ବ ହଉନି । ଯା' ଆଖି ମାସକରୁ ବେଶି ହେଲ ଫଡ଼କୂଟ । ମନକୁ ଖାଲି ପାପ କୁଣ୍ଡଳ । ମୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ରୀ ହୋଇଯିବି କି ପିଲାଙ୍କର କାହାର କ'ଣ ହୋଇଯିବ । ନହେଲେ କୋଉ କାମରେ କ'ଣ ଯେମିତି ବଞ୍ଚୁ ଯିବି ।

ଏଠାରେ କର୍ମୀଙ୍କ ଭିତରୁ ଆମେ ଗୁରୁଜଣ ଟୁଙ୍ଗିଟିଏ କରି ଅଛୁ । ଏମାନେ ଅଗରୁ ଏଠି ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ପରେ ଆସି ଜୁଟିବୁ ।

କାଲି ଆମ ଟୁଙ୍ଗିରୁ ବାହାର ଗାଁ ଅଡ଼େ ଗଲି । ମତେ କିଏ କେମିତି ଭାରି ଗୁରୁଗୁରୁରବ କରୁଚନ୍ତି । ପା' ଧୂଳି ନଉଚନ୍ତି । ମନା କରୁଛି—ଏମିତି କରନେଇଁ । ନିଜ ମୁଣ୍ଡଟା ଏମିତି ଚୁଆଁନେଇଁ । ମେରୁ ହାଡ଼ଟା ବଙ୍କାନେଇଁ । ଏଇମିତି ଗୁରୁ ଗୁରୁଜନ କରିକରି ତ ସତ୍ୟ ଗୋଡ଼ାଠାରୁ ମାରି କୁଅମରା, ସବୁ ଭେଲଚ । ଆଉ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଶୁଣି କିଏ ?

ନଉଟି ବାହାରେ ବଇଚ, ପାଢ଼ିବାକୁ ଫେରିଲେ । କହୁଲେ, “ଲଳି ଅହେତ୍ୟା କଲ ।” ନାୟକବାବୁ କହୁଲେ, “ହା, ନାଆଁମ । ଏଇ ସଞ୍ଚରେ ଏଠି

ଏପଟ ସେପଟ ହୁଏଥିଲା ।” ପାଢ଼ୀବାରୁ “ମୁଁ ପରା ଦେଖି ଆଇଲି” ଗୋପଣୀ ଶୁଣି ମହାନ୍ତବାରୁ ପଚାରିଲେ, “ଗାଡ଼ିତଳେ ଗଲା ନା ?” ପାଢ଼ୀବାରୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଦିଏ କଲେ ।

ଆମେ ଜାଣିଥିଲୁ ଏଇମିତି ହବ । ଲାଲି ଏବେ ସବୁବେଳେ ମଝି ସବୁକରେ ଖୋଉଥିଲା । ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ା ବାଟ କଟେଇବେ ପଛେ ସେ ହୁଁକବ ନେଇ । ଲମ୍ବ ଗୁମ ଧଳା ନାଲି ଛଉଁଛଉଁକା ରଙ୍ଗ ଲମ୍ବା ପତଳା ଡେଇଁ ଗୋଡ଼ିଆ ଜବଟି କାହାଠେଇ ଅରକର ଦାନ୍ତ ଲଗେଇ ଦେଲବୋଲି ତା’ ଖାଉଣି ପିଟିଲା ଯେ, ସେହକୁ ସେ ବଇଁଶି ହେଇ ଆମ ଟୁଙ୍ଗିରେ ରହିଲା । ଏଠି କେହି କାହାକୁ ମାରନ୍ତି ନେଇ । ଆମରତ ଖାଇବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପାଇଁ ଶକ୍ୟ ନାହିଁ, ଯାହା ଶାଗ ପେଟ ହୁଏ ଲାଲି ପାଇଁ କିଛି ଉତ୍ତୁକେଇ ରଖାଯାଏ । ପଡ଼ିଆଏ ବରଷ । କେଇଦିନ ବା’ଦେ କାଳୀ ଆସିଲା । ଧଳା ଚମ ଓପରେ ଟିପି ଟିପି କଲା । ଲାଲିଠୁଁ ବେଶ୍ ସାନ—ଲାଲିରେ ଆଉ ଠିଆରେ । ଦହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲେ । କାଳୀ ବଡ଼ ଗଞ୍ଜ । ବୁଲୁବୁଲି ଧୀ ଧଉଡ଼ି କରେ । ତାର ବହୁତ ସାଙ୍ଗ । ଲାଲି କାଳୀ ଅସିଲ ପରେ ଭଲୁଆ ଆଉ ଏ ପାଖ ମାଡ଼େନା । ତା ସାଇଦୁ ପିନା ପିଆ ଅର ମାଇକି ଯାଏ, ଏଆଡ଼େ ଆସେନା । ଭଲୁଆଟା ବଡ଼ ଡ଼ୁଆ । ପାଟିରେ ଓସାଡ଼ । ସବୁରକ ଡ଼ର । ଝିଟିପିଟି କି ବେଙ୍ଗଟେ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଅତରଳରେ ଦଉଡ଼େ । ସାପ କଥା ଛୁଡ଼, ଜିଆ ନାଡ଼ଟେ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ଜର ଆସେ । ଲାଲିଟା ହେଲେ ଭଲୁଆ ସାଙ୍ଗରେ ସାଙ୍ଗ ହେଇଥାନ୍ତା । କାଳୀ ତାକୁ ବଗାଡ଼ ଦେଲା । ଲାଲି କାଳୀ ଦହେଁ ସବୁକ ସେପିଠି ଦୋକାନ ଆଡ଼େ ବସବର ଗଲେ । ସେଠି ମଝିରେ ମଝିରେ ମାଝିସ ଫାଝିସ ହୁଏ । ସେହି ଲେଉଟରେ ଦହେଁ ଡେରୁବେଳ ନେପଟେଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଭେଜନ ପରେ କାଳୀ ଶୁଲିଯାଏ । ଲାଲି ମଝି ରାସ୍ତାରେ ଖୋଇପଡ଼େ । ତାର ଏ ଖୋଇ ଦେଖି ପାଢ଼ୀବାରୁ ମହାନ୍ତବାରୁ ଧରିନେଲେ ଯେ ଲାଲି ବୁଡ଼ା ଆଉ ସ୍ୱେଗିଣୀ ହୋଇଗଲାଣି—ବେଶି ମନରେ । ତା’ର ଆଉ ଜୀବନରେ ଆଶା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଲାଲିକ ଟୁଙ୍ଗିଆଡ଼େ ଡାକନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଇଆଡ଼େ ଡାକନ୍ତି, ବସୁଟି ଲେଉ ଦେଖାନ୍ତି । ଲାଲି କନ୍ତୁ ଅଚଳ ମହାମେରୁ ।

ମହାନ୍ତବାନ୍ କହିଲେ, କାଳୀଟିଏ ଯିବ ସେଇମିତ । ମୁଁ ଖୋଜିଲି, “ହୁଏ କାହିଁ ?” “ଆଜ ସଞ୍ଜୁଳା ପରିନଥିବ” ବୋଲି ପାଢ଼ୀବାରୁ କଟାକ୍ଷ କଲେ । ଶୁଦ୍ଧ ଦଶଟା ବେଳକୁ ମହାନ୍ତବାନ୍ ହଠାତ୍ କହିଲେ, “ଶୁଣିଲେ ନା ? କାଳୀ ଲାଲ ପାଟରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା କାନ୍ଦୁ ଅରନ୍ଧ୍ର କଲଣି ।”

ସତରେ ରାହାଧର କାନ୍ଦୁଥାଏ କାଳୀ—ସେ ଓ ଓ ଓ ଓ ଓ
 ଓ ଓ ଓ ଓ । କେତେବେଳେ ଲୁହକୁ ଚୁହା ଭେ ଭେ ଭେ ଭେ, ଭେ ଭେ
 ଭେ—କହିଲି, “ଭଲନ୍ତୁ ଶବ ସଜ୍ଜାର ସାରିଦେବା ।” ମାତ୍ର ବାବୁମାନେ ପକାଳକୁ
 ରଖିଲେ ।

ଶୋଇବାକୁ ଗଲବେଳେ ଲାଲ ନଥିବାର ପ୍ରଥମ ଧକ୍କା ଖାଇଲି । ଖିର
 ଜାଗା ମେଲି । ତଳରେ ଟିକିଏ ନାରିଚ । ଏଟା ସେ ଛେଦକା ଶଙ୍ଖୀର କାରସାଦ ।
 ଲାଲ କାଳୀ ତାକୁ ଜମା ଦେଖିପାରନ୍ତି ନେଇଁ—ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ କିଛି ପାର
 କରନ୍ତି । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଶୁଣେ ଦେଲି, “ବୁଝିଲେ, ଭଗବାନ୍ ମୋ ପାଇଁ ସେତକ
 ପ୍ରୋଟିକ୍ଟ୍ କରାଦ କରନ୍ତି, ଆଜି ପାଇଁ ଦୟା ଛେନାରେ ସେତକ ଭରଣା ହେଇଥିଲା ।
 ତେଣୁ ଖଜା ଭାଗରେ ଦୁଧତକ ପଡ଼ିଲା ।”

ଓପରଓଲିଓର ମେଘ ଘୋଡ଼ିଛି । କୋହଲ ପବନ । ସକାଳୁ ସବୁଦିନିଆ
 ଚାରିଟାରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲେବି ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଉଠିଲି ସାତରେ । ବର୍ଷା ଅରନ୍ଧ୍ର
 ଖୋଇଗଲା । ଏ ମାସର ସବୁଠୁ ଟାଣ ବର୍ଷା । ନାଲି ଚାଁ ପିଆଗଲା । ଅନେଇଁଥାଏ
 ବେହେରା ପୁଅ କେତେବେଳେ ଆସିବେ । ପଡ଼ା ଲେଖାରେ ମନ ଲାଗୁନଥାଏ । ହିଁଜଣ
 ସୋରାଏନ୍ତୁ ଲେଖକଙ୍କ ‘ମହୁମାଛ’ ବହିଟା ପଢ଼ୁଥାଏ । ସେଥିରେ ଖାଲି ଅଣ୍ଟା ଅଞ୍ଚଳର
 ମହୁମାଛଙ୍କ କଥା । ଆମ ଏଠି ମହୁବାକ୍ୟ ହିଁ ଚାରିଟା ରଖିବା ପାଇଁ ବହୁ ପଡ଼ାଟା
 ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ଯାହା ଭାବୁଥିଲି, ବହିଟା ଭାଙ୍ଗିକି ଭଜନ ନୁହେଁ ଜାଣିଲି ପରେ
 ସହଜରେ ଧରି ହେଉ ନଥାଏ ।

ପାତ୍ରୀବାରୁ ମଣିଷଙ୍କ ଦୁଃଖ ସହ ନପାରି ‘ବପୁଷା’ ଗପଟେ ଦେଇଥିଲେ ।
ବେକାର ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ପତ୍ର ଦବାଗାୟ ଶ୍ରୀରାଧାରଣା
ଆରମ୍ଭ ହେଇ ବେକାରୀ ସମସ୍ୟା, ରାଜନୀତିର ଛଳନା ଓ ଫକୀର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି, ଧନତନ୍ତ୍ରୀ
ସମାଜର ଶୋଷଣ ଓ ଗେର ସାଙ୍ଗକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରଚଳନ ଫଳରେ ବେକାରୀ ଉଚ୍ଚତର
ହୁଏ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖି ଭଲ ଗପଟିଏ । ପାତ୍ରୀବାରୁ ପଢ଼ିଲେ, “କମ୍ପିଟ ଲଗିଲ ”
କହିଲି, “ଭଲ ଯେ, ସନ୍ତୋଷ ଦେଲାଲା । ମଞ୍ଜୁ କଥା କୁହା ହେବନି ।”

“ମଞ୍ଜୁ କଥା ?”

“ହଁ । ସମସ୍ୟା ! ସୁଧିଙ୍କର ସମସ୍ୟା ହୃଦୟ ମଣିଷର ଲେଉଟ । ଧନ, ଉପକାର,
ଜିନିଷ, ଯଶ, ଅଧିକାର ଲେଉଟ ଇତ୍ୟାଦି । ଆଉ ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ଆମ ଦେଶଭକ୍ତି ବନ୍ଧୁତ
ମଣିଷ ଅଳ୍ପ ଜାଗାଥିବା ଦେଶଙ୍କ ସମସ୍ୟା ହେଲା—ପଶ୍ଚିମା ଦାକ୍ଷୀଣ୍ୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଲ
କାରଖାନା ଖୋଲି, ବେଶି ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଛଡ଼େଇ ଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କୁ ସଞ୍ଚଳିତା ଦବା ।”

ଆମେ କଥା ହୃଦୟ, ପିଣ୍ଡାକୁ ବାଡ଼ି ଠକ ଠକ ଶୁଭିଲ । ବେହେରାଏ
ଆସୁନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡରେ ତାଳପତ୍ର ଛତା । କରନ୍ତା ପିନ୍ଧା ସିଧା ଦେହ । କାନ୍ଧରେ ଗାମୁଛା,
ଗୋଟେ ହାତରେ ଖିରଡ଼ିବା, ଆଉହାତରେ ବକ୍ସର ବାଉଁଶବାଡ଼ି । ସ୍ୱାଗତ କଲି,
“ଯା’ ହଉ, ଏ ଛତା ଏତେଦିନେ ଦେଖିଲି ।” ଜବାବରେ ବେହେରାଏ ହସ୍ତ ହସ୍ତ
କହିଲେ; “ଏତ ଆମ କୁଲର କଥା ଆଜ୍ଞା । କନାଛତା କିଛି କାମର ନୁହଁ । ତନିଦିନ
ହେଲା ଧାନକଟାରେ ନାଗିଥିଲି, ଆଉର ଦି’ କଥାସ୍ତ କଟା ହେଇନାହିଁ ଯେ ଏ
ବରଷାରେ ଆଉ କି ହୁଏ ? ପୁଅ ଖିରଧର ଆଇଥିଲା, କହିଲି, ମତେ ଦିଏ । ଟିକିଏ
ରୁଲି ଆସେ, କେତେଦିନୁ ଦେଖିନେଇଁ ବଡ଼ ସାରୁକୁ ।”

ଦୁଧ ଡବାଟା ଆଣି ସିଝେଇବା ପାଇଁ ବସେଇ ଦେଲି । ବେହେରାଏ ମୋ
ଘର ଟୁଲ୍‌ଟିରେ ବସି ପଢ଼ିଲେ, “ଗାଧୁଆ ହେଇନେଇଁ ?” “ନାହିଁ ଅଜ୍ଞା, ବହୁତ
କାମ । ଚା’ ଟୋପାଏ ଖିଆ ହେଇନି ଭଲରେ ଏଯାଏ ।” ସକାଳୁ ବାସି ଖିରରେ କପେ

ବୁଝାଏ ବୋଲି ସେ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ବୁଝିଆ ହେଉନି ଶୁଣି ପଡ଼ିଗଲେ,
'କେମନ୍ତ ?'

ବିଲେଇ ବଢ଼ିତ କହୁଛି । ଲାଲି ନଥିବା ଜଣେଇଲି । ବୁଢ଼ା କହୁଲେ, 'ହଁ
ଆଜ୍ଞା, ତାର ବେଳ ହୋଇଗଲା, ଗଲା । ଏ ନିଲେଇଟା ଥରେ ଖାଇଲଣି ଯେବେ,
ଫେରେ ଆସିବ ।' 'ଜାଣେ । ଭାବୁଛି ଗାଁରେ ବାବୁର ରଖିବ । ଡର, କାଲେ
ହୁଡ଼ିଯିବ । ଆଉବେଳେ ଭାବୁଛି ଦିଅଁ ଗୋଲେଇ ରଖିଦେବ ଯେ ଶାନ୍ତି ପିଇଥିବ ନ
ଯାଇଥିବ ।'

"ଶୁଣିବେ ଆଜ୍ଞା ! ବିଲେଇଟା ସହଜେ ସେଇଭଳିଆ ଜନ୍ମିତେ । ମଞ୍ଜି କଥା
ଶୁଣୁ । ଏକ ଆମ ବଡ଼ତଳେ ଗୋଟେ ବାଆଳ ଆସି ରହୁଲା । ନ-ଆହାଣ । ହାଲ
ପଡ଼ିଗଲା । ଲୋକ କୁଟିଲେ । ତେଣେ କ'ଣ ହେଉଛି ନା ଆମର ଦିଗବନ୍ଧ ମଞ୍ଜି
ଗୋଠ ଯେଠି କାଳକ ରହୁଛି । ଖିର କମିଲା । ଆଜି ଆ'ର ତ କାଲି ତା'ର । ଭାବିଲେ
ଖାଦି ହୁଏନେଇ । ଭଲ ଭଲ ଚାକାଗାକୁ ନଥାନ୍ତି, ଗାଁରେ ଗୋଠରେ ରଖେଇ
ପରକୁ ଯାଆନ୍ତି । କିଛିରେ କିଛି ହେଲେନେଇ । ଦି ଭାବ କଳିଆ କଲେ । ଏ କହୁଲା
ସେ ଦୁହିଁନଉଛି, ସେ କହୁଲା ଏ ଦୁହିଁ ନଉଛି । ଦିନକର ଦିହେଁ ଗାଁରେ ଦୁଇଟା
ବୁଢ଼ାମୂଲେ ଛପି ରହୁଲେ—କ'ଣ ନା ଘେର ଧରିବେ । ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଆଜ୍ଞା ନ-
ଆହାଣ ବାବା ଦୁଧ ଦୁହୁଁଛି । ଦେଲେ ଠେଙ୍ଗାଏ ଠେଙ୍ଗାଏ । ସେଇଦିନୁ ବାଆଳ
କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଥାଉ ପଛ ନାହିଁ ।" 'ବାଃ, ବଢ଼ିଆ ଗପଟେଟ । କି ହୋ ପାଢ଼ୀ
ବାବୁ, ଗଲେ ଲେଖୁଛି ପଛ ? ଏଇଟାକୁ ଲେଖିପକା ।'

ପାଢ଼ୀ ହସିଲେ । ବେହେରାଙ୍କ ଗପ ପେଡ଼ିର ଡାକୁଣୀ ଖସି ପଡ଼ିଲା ।
କହୁଲେ, "ଗଲେ ଆଜ୍ଞା ! ଶୁଣିବା ହେବେ ? ପିଲାଦିନେ ଶୁଣା ଗଲେ ଆଜ୍ଞା । ପଣ୍ଡିତ
ପଣ୍ଡିତ ଆଣୀ । ପଣ୍ଡିତେ ଭାରି ଜ୍ଞାନବନ୍ତ । ପର ସଂସାରକୁ ନିଦାନେଇ । ପଣ୍ଡିତ ଆଣୀ
ଟିକିଏ ସଞ୍ଜକାନି ଲୋକ । ଖିଟିଆ ନାଗକୁ ଦିହେଁ । ଦିନକର ପଣ୍ଡିତେ ଠିକଣା
କଲେ ବହୁତ ହେଲା, ଅତି ଦୁହଁ । ସଂସାର ଛାଡ଼ିବା । ପଣ୍ଡିତ ଆଣୀ କହୁଲେ,

ବୁଝିଲ, ଏ ମିଛମାୟାରେ ଆଉ ନଟପଟ ହେବାକୁ ମନ ଡାକୁନେଇଁ । ଯିବା, ଦେଖାନ୍ତୁ ଯିବା । ପରମାର୍ଥେ ଜୀବନ ଟିକିଏ ଦେଖିବା । ଆଜି ବେଳକୁଡ଼େ ବାହାରଯିବ । ପଣ୍ଡିତଆଣୀ ବହୁତ କନ୍ଦାକଟା କଲେ । କହିଲେ, “ସକାଳୁ ତମ ପା’ ଧୁଆ ପାଣି ଟିକିଏ ନ ପାଇଲେ ମତେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ତେମେ ଗଲେ ମୋ କଥା କ’ଣ ହବ ? ପଣ୍ଡିତେ କହିଲେ, “ଏଇ କଥା ! ଏଇ କାନ୍ଥରେ ମୋ ରୁପଟିଏ ହେଉ ଆଜିଦେଲି, ମୁଁ ଯିବ ଇଏ ସିଏ । ଭୁ ଇଆର ପା’ ଥୋଇ ପାଣି ପିଇବୁ । ପଣ୍ଡିତଆଣୀ ଡେର ସକସକ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଲେ ।”

ମୁଁ ଶୁଣୁଥିଲି ବେହେରା ‘ଆନ୍ତାରୁ କାନ୍ତାରୁ ମାଇପ ମାଧୁ’ ଜାତଆ କ’ଣ ଗପଟିଏ କହୁ ଲାଗିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପର ପଦଟିରେ ହଠାତ୍ ସକାଗ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲ ।

“କଥା କ’ଣ କି ଆଜ୍ଞା ! ପଣ୍ଡିତଆଣୀଙ୍କର ସନ୍ଥ ପୁରୁଷଟିଏ ଥିଲା । ପଣ୍ଡିତେ ଯିବା ସାଙ୍ଗରେ ସାଙ୍ଗରେ ସିଏ ଆସି ହାଜର । ଏଣେ ପଣ୍ଡିତେ ବି ଅନ୍ଧାରୁଆ ଛପି ଛପି ଆସି ସାଙ୍ଗରେ ରୁଚିଛନ୍ତି—କଥା କ’ଣ ନା ଏତେ ବରଷର ମୁଖ ଦୁଃଖ ହାନି ଲଭ ଏକାଠି ସାମନା କରିଥିବା ପ୍ରାଣି ପିଲାଟିକି ପୁରୁ ତେଜ୍ୟା କରିଦେଇ ଯିବା ଆଗରୁ ସେ ଜମିତ ରହୁଛି ଟିକିଏ ଦେଖିଯିବାପାଇଁ ମନ ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ ହେଲା । ସନ୍ଥ ପୁରୁଷଟି ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜଣାଶୁଣା । ସେ ଆସନ୍ତେ ପଣ୍ଡିତେ ଝୁସିଟାଏ ହେଇଗଲେ—ସା’ ହେଉ ଝବର ଝବର ନବାପାଇଁ ଲୋକଟାଏ ଆଇଲା । ଆସନ୍ତେ ନାହିଁ କେମନ୍ତେ ? ପଣ୍ଡିତେ ଗାଁଟାଯାକର କମି ଉପୁଗାର କରିଥିଲେ ନା କ’ଣ ? ପଣ୍ଡିତେ କାନ ତେରଲେ । ସନ୍ଥ ପରୁରଲ, “ପଣ୍ଡିତେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ?” ପଣ୍ଡିତଆଣୀ କହିଲା, ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉ, ହନୁ କି ମରୁ, ମୋ’ର କ’ଣ ଅଛି ? ତେମେତ ମୋର ଅଛି । ସନ୍ଥ ପୁରୁଷଟି ଆଜ୍ଞା ପଣ୍ଡିତଆଣୀକ ବିଡ଼ିବାକୁ କହିଲା; ‘ଭୁ ଯେମନ୍ତ ଏ ରୁପକୁ ଚିରି ଗୋଇଠା ପକେଇବୁ, ଜାଣିବି ତୋର ମୋ ଠେଇଁ ସତେରେ ନିଷ୍ଠା ଅଛି ।’ ପଣ୍ଡିତଆଣୀ ଆଜ୍ଞା ଗଣି ଗଣି ରୁରି ଗୋଇଠା ପକେଇଲା । ସେଠାରୁ ଆଜ୍ଞା ଦହେଁ ଗୋଲସାଗ ହେଲେ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମନଟା ପିତା ହୋଇଗଲା । ସବୁ ନିଶିବଦ ହୁଅନ୍ତେ, ସଙ୍ଗାକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଏକ-

ମୁହଁ ଚାଲିଲେ । ମନେ ମନେ କହୁଥାନ୍ତି—ଦେଖାଯାଉ ଅଉ କ'ଣ ଦେଖିବାକୁ ଅଛି ।
ପଢ଼ୁଛି ଏ ଫାଇଲେ, —

‘ପଥୁଁମେ ଦେଖିଲି ଆସଣ ନାଗ
ମତେ ପକେଇଲ ଗୋଇଠା ଗୁର ।’

ସହ ପୁରୁଷ ଆସିବାରେ ପଣ୍ଡିତେ ଯାହା ଭାବିଥାନ୍ତି, ମୋର ଡାକି ସକାଳର
ଗୋଟେ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା । କବାଟ ଫିଟେଇ ମୁହଁ ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ
ଅତି ପଡ଼ିଲା ଭଲୁଆ ଉପରେ । ସେ ଆସି ବାଟ ଆଶୁଳି ଗଡ଼ୁଚ । ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ
ଜଣେଇବାକୁ ପାଟିକଲି, ‘ଦେଖିଲେସିନା, ଲାଲି ନଥିବାକୁ ଭଲୁଆ କେମିତି ଅସ୍ଥାନ
ଜମେଇବ ?’ ନାସୁକବାରୁ ଆମ ବୈଜ୍ଞାନିକ । କହିଲେ, ‘ହୁବତ, ପ୍ରକୃତି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ—ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ରଖେଇ ଦିଏନା ।’ ଏ ବେହେରୁଙ୍କ ଗପ ଶୁଣି
ମନେହେଲ—ପଣ୍ଡିତଆଣୀ ତ ଖୋଦ୍ ପ୍ରକୃତି । ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ରଖିବେ କାହିଁକି ? ତା
ଛଡ଼ା ଏକଲ ମସିଷ, ଚଳନ୍ତ କେମିତି ? କାଲୀ କୋଉଦିନ ବୁଝିବ ଏକଥା ?

ବେହେରୁ କହୁଥାଆନ୍ତି, ‘ଭଲୁ ଲୁ ପଣ୍ଡିତେ ଆଜ୍ଞା ଗୋଟେ ବଡ଼ ଶୋଭାବନ
ଜାଗ'ରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାନ ନରୁଟିଏ, ପାଖରେ ଯାଏ ଭିରଡ଼ ପଡ଼ୁଥା । ଆସୁଏ ତୋଟା ।
ତୋଟା ମସିଟେ ସାନ ଚାଲିଥା । ପିଲା ବୁଢ଼ା ନରୁରେ ବୁଡ଼ିତେ ପକେଇ ଚାଲିଥା ଆଡ଼େ
ଯାଉଥାନ୍ତି ଅଉ ଅଉଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥା ଶ୍ରୀରାମ ପଣ୍ଡିତେ ଜାଣିଲେ ‘ଜଣେ ମହାତମା
ଜମାଉତ ହେଇଚନ୍ତି । ନି-ଆହାର ପଣ୍ଡିତେ ଯେଟ ବଞ୍ଚିକିଆ । ଯେଟ ଧୋନି ନପାରନ୍ତି
ର ରୁଡ଼ିଚନ୍ତି । ମହାତମାଙ୍କ ନି-ଆହାର ପଣ୍ଡିତା ନିଜେ ଆସିତ କଲେ ନିଜକୁ
ହୁଅନ୍ତି । ଦି ବୁଝିଦିନ ରୁଡ଼ି ରୁଡ଼ି ମହାତମାଙ୍କୁ ତମାମ ହାଲ ହୁଇକତ ନିପାକଲେ
ମାରୁଟା ଜଣାଯିବ ନେଇକି ? ଏମିତି ବୁଝିବ ଝଙ୍କାଳିଆ ଗଛଟେ ଦେଖି ଚଢ଼ିଯାଇ
ତିକେନାରେ ବସିଗଲେ । ଫୁରୁସଦେବତା ପଛମକୁ ଡଳିଲେ । ମହାତମା ଚାଲିଥାରେ
କୋପକେଇ ବଜାନ୍ତି । ଭଲୁଙ୍କ ଗଡ଼ାସୁତ କମି ଆଇଲା । ବଡ଼ ଧୁନିଟାଏ ଜଳୁଚ ।
ଝୁଣା ମହକରେ ଚଉଦଗ ଉଲୁସି ଉଠୁଚ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଅଶକତ ନାଗିଲା । ଭୁଲୁ
ଭୁଲୁ ଶୋଇଗଲେ । ହଟାଦିଏ କା କା କା—କେତେ ଶବଦରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ।

ପାଖରେ ବଗ ଗହନଟାଏ । ରାତିପାଇଁ ବଗରୁଡ଼ା ନଉଟି ଆଉଟନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଚିତା ନାଗିଲା । ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ି ପାହୁଲେ ପାହୁଲେ ଯାଇ ଚାଲିଆ ପାଖ ଗୋଟେ ବୁଦା ହୁଡ଼ାଡ଼ରେ ବସିଲେ । ଶଙ୍ଖ ବାଜିଲା । ଦିନଟା ସାଙ୍ଗସୁଙ୍ଗା ହୋଇ ଚାଲିଆରୁ ବାହାରି ଆଇଲେ । ଥର ଥର କଥା ହୁଅନ୍ତାନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତେ ଜାଣିଲେ ଏ ଦିନଟା ଗଲବାଦେ ଚାଲିଆରେ ଖାଲି ମହାତମା । ଏବେ ମହାତମା ଯୋଗରେ ବସିବେ । ସକାଳେ ମହାତମାଙ୍କ ଯୋଗ ଭାଙ୍ଗିବ । ଶଙ୍ଖ ବଜେଇବେ । ସୁଣି ଲୋକଙ୍କ ଗତାଗତ ସୁରୁ ହବ । ପଣ୍ଡିତେ ଯୋଗବଦ୍ୟା ପଡ଼ିଛନ୍ତି ସିନା ଶିଖି ନାହାନ୍ତି । ମହାତମା ନିଶ୍ଚେ ନି-ଆହାସ ଯୋଗଟା ସାଧୁଥିବେ । ପଣ୍ଡିତେ ମନମୁନ ଏକାଠି କରି ଅନେଇ ରହୁଲେ ।

ମହାତମା ଉଠିଲେ । ମେଞ୍ଚାଏ ଝୁଣା ଧୂନ ଅଙ୍ଗାରରେ ପକେଇଲେ । ହାବୁକା ହାବୁକା ଝୁଣା ଧୂଆଁ ଉଠିଲା । ମହାତମା ଚାଲିରୁ ବାହାରି ନଇଆଡ଼େ ଗଲେ । ସିଆଡ଼େ କାଳେ କୋଉ ଯୋଗଟା ସାଧୁଦେବେ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତେ ପିଛୁ ଧଇଲେ । ନାହିଁ, ଭାଆରୁ ଗଲେ ମହାତମା । ନଇରେ ଧୁଆଁଧୋଇ ହେଲେ । ବଗ ଗହନ ଥବା ଡେଙ୍ଗା ଗଛଟା ଆଡ଼େ ଚାଲିଲେ । ଅଙ୍ଗରେ ଖାଲି କଉସୁନଟିଏ । ମହାତମା କଟାସ ଭଳି ଗଛଟା ଉପରେ ଚଢ଼ିଗଲେ । ଓହ୍ଲେଇ ଆସିଲେ । ହାତରେ ଗୋଟେ ବଗ । ବେକଟା ଧରାହେଇଟି । ବଗଟି ଟିକିଏ ଛୁଟିପିଟି ହେଲା, ତେଣିକି ଚୁପ୍ । ମହାତମା ଚାଲିଆରେ ପହଞ୍ଚି ଟିକିଏ କଣ ପଟିଆ ପଶିଗଲେ । ଟିକକ ବାଦେ ଧୂନ ପାଖକୁ ଆସି ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା ମାରିସ ସେକି ଚୋବେଇ ଦେଇଗଲେ । ଅଙ୍ଗାର ଓପରେ ମୁଠା ମୁଠା ଝୁଣା ବସା ଚାଲିଆଏ । ଧୂନ ନିଆଁରେ ବଗର ପରଫର ହାଡ଼ଗୋଡ଼ ସବୁ ପାରିଣ ହୋଇଗଲା ।

ପଣ୍ଡିତେ ଆଉ ପହଞ୍ଚିଏ ଯୋଡ଼ିଲେ :—

ଦୁଇଏ ଦେଖିଲାହି ନି-ଆହାସ

ବଗ ମାରିସ ଖାଏ ପୋଡ଼କର ।

ସାହାସ କହୁଛି ଯେବକା ଚାଲୁଥିବୁ ଆଉ ଖାଲି ଚାଲୁଥିବୁ । ଅବଶ୍ୟ ଶେଷକୁ କହୁ ପାଇବୁ ।

ପଣ୍ଡିତେ ଚାଲିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ରାଜକରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଘରଗୁରୁ
ଜାଣି ସୁନ୍ଦାର । ଗ୍ରାସ୍ତାଗୁରୁ ସଜ୍ଜା ମରକତ ମଣିରେ ତସ୍ପାର । ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ହାତୀ
ରଥରେ ମେହନୀ ଦୁଲୁକୁଚ । ବଜାର ଯେମିତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହାଟ । କିଏ ଅପୂର୍ବ
ସେଠେଇଁ । ଶୁଭ, ନାଳା ଜହ୍ନର ମାଳ ମାଳ । ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାର କୋଉ ହେଲେ
ଦରବ ନ ଥାଇ ନାହିଁ । ରାଜା ମଝିରେ ସରଗ ଛୁଆଁ ଗଡ଼ ପାଚେଣି ଭିତରେ ଆଖି
ଝିପି ପଡ଼ିବ ଯେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ନଥର । ଶାହାସୁ କଉଡ଼ି ରାଜା ଘିନ ରାଜକ । କେମନ୍ତେ
ଏଡ଼େ ଅଇଶୁରୁଜ ପାଇଲ ରାଜା ? କି ବିଦ୍ୟା ସାଧୁଲ ? ସେଇ ବିଦ୍ୟାରୁ କାଣିଗୁଏ
ପାଇଗଲେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଦୁଃଖ ସାତ ପୁରୁଷି ଗୁଣ ଯାଆନ୍ତା । ରାଜାଏ ପାରିଧି କରନ୍ତି ।
କଟକାଇ କରନ୍ତି । କେମନ୍ତେ ହେଲେ ରାଜାଙ୍କ ନଜରରେ ଥରେ ପଡ଼ିଗଲେ ପଣ୍ଡିତେବ
ତାଙ୍କ ଶାହାସୁ ଜ୍ଞାନ ଦେଖାନ୍ତେ । ରାଜାଙ୍କ ପାଖଲେକ ହେଇ ଯାଆନ୍ତେ । ସେଠେ
ରାଜାଙ୍କ ଅଇଶୁରୁଜ ବିଦ୍ୟାଟା ହାସଲ ଆଉ କେତେଦୂର ହୁବ କି ? ଭାବିଲେ ରାଜାଙ୍କ
ଘୋଡ଼ାଶାଳ ଓପରେ ନିଦା ରଖିଲେ ରାଜାଙ୍କ ଗଡ଼ାସୁତ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯିବ । ଯେମିତି
ବିରୁର ସେମିତି କାମ । ଗଲେ ଅସ୍ତ୍ରାବଳ ସେଠେଇଁ ଦାନା ବସ୍ତା କାଣ୍ଡି ମରା ହେଇବ ।
ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡି ପଛରେ ଛପିଲେ । ଟିକକ ବାବେ ପାଟ ଘୋଡ଼ା ସଜସ ଆଇଲ ।
ଜୁଆନ ଟୋକା । ଦଲମ ମଲମ ଆରମ୍ଭ କଲ । ହେଲେ ସେଥରେ ଯେମନ୍ତେ ମନ
ନଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଘୋଡ଼ାଟାକୁ ନାତ ଗୋଇଠା ପକଉଥାଏ । କେତେ-
ବେଳକେ ଗୋଟିଏ ଛୁଆ ମୁଝି ଥର ଥର ଅସ୍ତ୍ରାବଳରେ ପଶିଲ । ସଜସ ଘୋଡ଼ା
କୋରଡ଼ାଟା ଝିଙ୍କି ନେଇ ମୁଝିଟା ଆଡ଼େ ଖେପିଗଲ । କୋରଡ଼ାରେ କପିକର ଛୁଟେ
ଛୁଟେ ପକଉଥାଏ ଆଉ ନାନା ଅକଥା କୁକଥା କହୁ କହୁ ପଡ଼ୁଥାଏ, “ଏଡ଼େ
ତେର କଲୁ କାହିଁକି ?” ମୁଝିଟା ହାଉଲି ଖାଇ ଗଛ କାଟିଲ ପର ପଡ଼ିଗଲ । ତା
ଘଟାଟୋପ ଖସି ପଡ଼ିଲ । ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦରଟିଏ । ଅସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଆଲୁଅରେ
ଅସ୍ତ୍ରାବଳଟା ହାଲେଲ ହେଇଗଲ । ଝୁଅଟା ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତେ ସଜସ କୋରଡ଼ା ଡୋପାଡ଼ି
ଦେଇ ଝୁଅଟାକୁ କୋଡ଼ କଲ । ବହୁତ ଘୋଡ଼ାଏ ଗେଲକଲ । କଅଁଳେଇ ଡାକିଲ,
ଝୁଅଟା ଆଖି ମେଲିଲ । ସକ ସକ ହେଇ କହିଲ, “ରଜା ଝୁଅ ଅନ୍ଧରରୁ ଆସିବା

କ'ଣ ଏଡ଼େ ସହଜ ? ଦେଖୁନାହିଁ ଆଜି ପୋଇଲି ଗୁଦରଟା ଡାକି ହେଉଛି ।”
 ସେଇଠୁ ସେଇଠୁ ଆଜ୍ଞା, ଦହେଁ ଶର ଗୋଲ ସୋଗ ହେଲେ । ରାଜା ଝୁଅ ମଝିରେ
 ମଝିରେ ଉଃ ଆଃ ହେଉଥାଏ । ସକସ ତାକୁ ଘୋଡ଼େଇ ପୋଡ଼େଇ ଆଗରୁ ଦେଇ
 ଅସ୍ତ୍ରାବଳ ବାହାରକୁ ଗଲା । ପଣ୍ଡିତେ ଦେଖିଲେ ସେ ଦହେଁ ସିଙ୍ଗିଦରଜା
 ପାରେଇଲେ । ଆଜି ଆଉ ପାଟ ଘୋଡ଼ା ବାହାରବ ନେଇଁ ବୋଲି ଅନ୍ଧାନ କରି
 ପଣ୍ଡିତେ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ଗୋଟେ ଛକ ଜାଗାରେ ଖଡ଼ଗୋଟାଳି ଧରି ବସି ପଡ଼ିଲେ ।
 ଦି ଗୁରୁଜଣ ଗରାଖ କୁଟିଲେ । ଭଲ ରୋଜଗାର ହେଲା । ଗୋଟେ ଧର୍ମଶାଳାରେ
 ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ଏଣିକି ବସି ପରୁ ନିଦା କରିବେ ବିରୁଦ୍ଧଲେ । ଏମିତି ତନୁଦନ ଗଲା ।
 ଗୁରୁଦିନ ସକାଳୁ ଛକକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ତେଜୁରୁ ଶୁଣିଲେ ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ଗୁରୁଦିନ ହେଲା
 ଜର । ଓଷ୍ଠ ମୋସୁଦରେ ଗୁଡ଼ୁନେଇଁ । ଯିଏ ଭଲ କରିଦେବ ରାଜା ତାକୁ ସୁନା
 ଗୁଆଣି କରିଦେବେ । ଏମିତି ଆଉ ତନୁଦନ ଗଲା । ନଅରକୁ ବଇଦ ଗୁଣିଆଙ୍କ ପୁଅ
 କୁଟିଥାଏ । ନଉଟାଣି କିନ୍ତୁ ସମତେ ମୁହଁ ଓହଲେଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଭୁଟୁଣୁଟ ହୁଡ଼ି-
 ଥାଆନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତେ କରମେ କରମେ କଥାଟା ଚୁଟିଲେ । ରଜା ଝୁଅ ଅଭିଆଡ଼ୀ ।
 କୋଉ ପୁରୁଷର ଗୁଲ ପଡ଼ିବ ନେଇଁ । ବଇଦ କରିଗଲ ରୋଗୀ ପରାଷା ନକରି କି
 ନିଦାନ ବା କରିବେ ? ଅସଲ କଥାଟା ଅବଶ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା । କୋରଡ଼ା
 ମାଡ଼ର ଦରଜ ସାଙ୍ଗକୁ ନିକୁଡ଼ିଆରେ ପିଠି ପେଟରେ ନୋଲା ଫାଟି କାଳିଣିର
 ପଡ଼ୁଥିବ । ଜର ବୋଲି କହୁ ଘୋଡ଼େଇ ପୋଡ଼େଇ ଶେଯରେ ପଡ଼ି ନରହୁଲେ ପୋଇଲି
 ପରିବାସାଙ୍କି କଥାଟା ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । ସବୁ କଥା ପ୍ରଘଟ ହବ । ଭଲ ପେଟନା କାଢ଼ିବ
 ରାଜକୁମାର ! ସାତ ଅଠ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । ଦରଜ ଯିବଣି । ନୋଲା ଦାଗ
 ମହଲଣ ପଡ଼ି ମିଲେଇବାକୁ ବସିବଣି । ନ ହେଲେ ଏବେ ଚିକିତ୍ସାରେ ଦି ଗୁରୁଦିନ
 ନାଗିଯିବ । ପଣ୍ଡିତେ ରଜାଙ୍କୁ ଦେଖ କଲେ । କହୁଲେ ଭଲକରି ଦେବ ସେ ଗୋଟିଏ
 ସରତ । ଯୋଡ଼ିଏ ପାଖ ପାଖ କୋଠରୀ । ଅନ୍ଧାରୁଆ । ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଜଳକବାଟି ।
 ସେଥରେ ମୋଟା କଳା ପରଦା । ମୁଁ ଏଗଟୁ ଚିକିତ୍ସା କରିବ । ରାଜକୁମାର ସେପଟେ
 ଭଲ ହେବେ । ଆଉ କେହି ରହୁବେ ନାହିଁ । ସେଇଆ ହେଲା । ପଣ୍ଡିତେ ଯା ଭିତରେ

ଅଉ ପଦୁଟିଏ ବାନ୍ଧ ଥାଆନ୍ତି । ଜଳାକବାଟି ପାଖରେ ଠିଆ ହେଇ ଥିଲେ ଥିଲେ ଥିଲେ
ଗାଲିଲେ—

ପରଥୁମେ ଦେଖିଲି ଆପଣା ନାଶ୍, ମତେ ପକାଇଲ ଗୋଇଠା ଚାରି ।
ଦୁଇଏ ଦେଖିଲୁଁ ନି-ଆହାଣ୍ଡ, ବଗ ମାଉଁସ ଖାଏ ପୋଡ଼ିକରି ।
ଚୁରୁତିଏ ଦେଖିଲି ରାଜକୁଆଁରୀ ସରସ କୋରଡ଼ ଖାଇଲ ଭାରି ।”

ବାମ୍ ଆଜ୍ଞା । ରାଜା ଝୁଅ ଖଟରୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହେଇ ଉଠି ଜଳାକବାଟି ପାଖରେ
ହାନ୍ତର । ଫିସ୍ ଫିସ୍ ହେଇ ନେହେରୁ ହେଲ, “ଦେଖ କଥାଟା ପ୍ରସଙ୍ଗ କରନେଇ ।
କୋଉ କୁଲର ହେବନେଇ । ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଗଲିଣି । ବାପାତ ଯାହା ଦେବେ, ମୁଁ
ଆହୁରି ଦେବି ।”

ପଣ୍ଡିତେ ଫେରିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ପୁରସ୍କାର ସାଙ୍ଗକୁ ସରସ ହାତରେ ପଠିଆ
ରାଜା ଝୁଅ ପୁରସ୍କାର ଥୋଡ଼େ ମିଳିଗଲା । ଦାନକୁ ଦକ୍ଷିଣା ପରି ସରସ ବ ଥୋଡ଼େ
ଦେଲା । ସା’ତ କ’ଣ ସତେଇଗ ପୁରୁଷ ବସି ଖାଇଲେବି ସରିବ ନେଇ ।

ଘର ଘରଣୀ ତେଜ୍ୟା କଲବେଳେ ପଣ୍ଡିତେ ବିଚାରି ଥିଲେ ତାଙ୍କର ଡେର
ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ମାତ୍ରକ ଧନ ନାହିଁ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ଧନ ଖୋଜି ବାହାରି ନଥିଲେ । ଯୋଗକୁ
ଧନ ମିଳିଗଲା । ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ପଣିଆର ରୂପଟାବ ଜ୍ଞତବ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ତିନି ପଦ
ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ପଦଟିଏ ଯୋଡ଼ି ପଣ୍ଡିତେ ଚଉପଞ୍ଚାଟିଏ ତୟାର କଲେ—

“ପରଥୁମେ ଦେଖିଲି ଆପଣା ନାଶ୍ ମତେ ପକେଇଲ ଗୋଇଠା ଚାରି । ୧ ।
ଦୁଇଏ ଦେଖିଲୁଁ ନି-ଆହାଣ୍ଡ ବଗ ମାଉଁସ ଖାଏ ଯୋଡ଼ିକରି । ୨ ।
ଚୁରୁତିଏ ଦେଖିଲି ରାଜକୁଆଁରୀ ସରସ କୋରଡ଼ା ଖାଇଲ ଭାରି । ୩ ।
ଏଇମିତି ଗଲେ ଦୁନିଆଁ ଦାରି ନଜ ଥାନୁ କଥା ଯିବୁ ବାହାରି । ୪ ।”

ବେହେରୁଙ୍କ ଗପ ସରିଲା । ମୁଁ ଗୁଣି ହେଉଥିଲି—ସତରେ କ’ଣ ଏ ମନ
ଅଉ ଥିବ ହବ ? ନାହିଁ, ତାଠୁ ମଞ୍ଜ କଥା—ନଜ ଥାନ କୋଉଟା ?

ତତେ ମୁଁ ବୋଲଇ ଫୁଲକୁଆଁରୀ ଲୋ

ଛକରୁ ବାଁକରକୁ ବୁଲିଗଲୁ ବଢ଼ିଲଗଛଟା ଦଣିଲ । ସଞ୍ଜ ସାଢ଼େ ସାତଟା ।
ଦ'ଦନ ହେଲ ଶୀତ ବଢ଼ିଛି । ସାଞ୍ଜ ସାଞ୍ଜ ଉତ୍ତରାସନରେ ମଞ୍ଜ କମ୍ପି ଯାଉଛି । ଚନ୍ଦ୍ର
ଦଶୁନାହିଁ । ପ୍ରଦର୍ଶନା ଭିତରେ ଆଇପାରେ । ଛ'ଟାରେ ପହଞ୍ଚିବା କଥା । ବସ୍ତା ବିଗିଡ଼ି
ଗଲା । ମିନୁ ଜୋର କଦମ୍ ପକେଇଲା, ଦଉଡ଼ିଲା ପରି । କଲେଜରୁ ଆଉ ଟିକକ
ଆଗରୁ ବାହାରିଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା । ଚନ୍ଦ୍ର ବାରବାର ଭାଙ୍ଗି ଦିଏ କରୁଥିଲା,
ଛ'ଟାରେ ଉଦ୍ୟାନ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିବ । ମୁଁ ବଢ଼ିଲମୁଲେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ତମେ
ଆସିଲେ ଦିହେଁ ସାଙ୍ଗହେଇ ଭିତରକୁ ଯିବା । କେତେବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା
କେଜାଣି ? ବଢ଼ିଲମୁଲେ ପାଖଦେଇ ଗଲାବେଳକୁ ମିନୁ ଆଉଥରେ ଅନେଇଲା । ଧଳା-
ହେଇ କଣ ଟିକିଏ ଦଣିଲା । ରଜନୀଗଛଟିଏ । ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଧହୁଏ ରଜନୀଗଛ ଗୁଚ୍ଛଟିଏ
ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ଫୁଲଟି ଗୋଟେଇ ଆସି ଲେଟଣୀ ଗଛରେ ଖୁଣ୍ଟିଦେଲା ମିନୁ,
ସତେ ଯେମିତି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବସେଇଦେଲା । ଏମିତି ଭାବୁ ଭାବୁ ମିନୁ ହସି ପକେଇଲା ।
ସେ ପାଗଳା ହେଇଗଲାଣି, ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଟା ପାଞ୍ଜି !

ପ୍ରଦର୍ଶନା ବାହାରେ ସ୍ବାଭାବିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିକ୍ରତ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦେଖାଗଲେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରର ଗୁରୁ ପୁଣି ଶୁଭକାଂକ୍ଷୀ ବନ୍ଧୁ । ସେ ବି ଦେଖିଲେ ମିନୁକୁ । କାହାକୁ କହିଲେ,
“ସମ୍ଭାଳ ଏଇନା । ଛବିଟା ନ ଟାଙ୍ଗିବାକୁ କେତେ କହୁଲି । ଶୁଣିଲନେହିଁ ।”
ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଯେପରି ମିନୁ ଆସିଲାବୁଡ଼ି ଏପରି କହୁଛନ୍ତି । କ'ଣ ଚନ୍ଦ୍ରର ସେଇ ଛବିକଥା
ପଡ଼ିଛି ? ନ ଟାଙ୍ଗିବେ କାହିଁକି ? ତାଠାରୁ ଅଶ୍ୱମେଧ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବିବରଣୀ ଶୁଣିଲ
ପରେ ପରା ଖାସ୍ ଏଇ ଚିନ୍ତାମେଳା ପାଞ୍ଜି ଛବିଟା ଅଙ୍କିଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ! ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ବି

ତାହା କରୁଥିଲେ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ନାହିଁ, ଆଉ କୋଉକଥା ପଡ଼ୁଥିବ ।
ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପରୁରଲ,

“ଚିନ୍ତା କାହିଁ ଯାଉ ?”

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ କଥାପାଠକଙ୍କ ଦାଢ଼ି ଭିତରୁ ପେଟ ବା ଯେଉଁପରି କୌଣସି ଶବ୍ଦ
ବାହାରୁ ବାହାରୁ ସେ କାଣିଉଠିଲେ । କାଶ ବନ୍ଦହେଲାବେଳେ, “ଶିଖାଦେବୀଙ୍କ
ହାତରେ ହାତ । ଛବିଟା ଟାଣିଦେଇ ଫେରିଆସିବ । ଏ ଶଶୀ, ଚୁ’ ଦେ
ମିନୁକୁ ।”

ଶିଖା ନାଁ ଶୁଣି ମିନୁକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ ପେଟ ବୋଲି
ଯୋଉ ଶବ୍ଦଟା ବାହାରିଥିଲା, ସେଟା ପ୍ରକୃତରେ ପେଟ, ପେଟମାନ ପଡ଼ିଲା ଦି ଅନ୍ଧାର ।
ହଠାତ୍ ବାହାର ଯିବାକୁ ସେ କାଶର ଆଶ୍ରାନେଇ ପୋଷାକ ନାଁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ।
ପେଟନା ! ଶିଖାଙ୍କର ନିଜକୁ ମହଲର ନାଁ । କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶିଖାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ
ନାଁଟାର ବ୍ୟବହାର ମିନୁ ଆଦୌ ସହ୍ୟ ପାରି ନଥିଲା । ନିଜର କଳାପ୍ରେମ, କଳା ଓ
କଳାକାର ପୁଷ୍ପପୋଷକତା ପାଇଁ ଏମିତି ଗୁଡ଼ାଏ ଅକାରଣ ଗୁଡ଼ବ ଓ କଟାକ୍ଷର ଶିକାର
ହେଇଗଲା ଶିଖା ବୋଲି ତ କୁଲୁଥିଲା । ତାହା ଥିଲା ଶିଖାଙ୍କର ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ । ତନ୍ତି
ତ ଟା ବଡ଼ ଇଣ୍ଡିଆ, ଗୁଡ଼ାଏ ଖଣି, ରଘୁନାଥପାଠୀ ଓ ଅମାପ ସାବରେ ଅସ୍ଥାବର
ସଂସ୍କୃତିର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୁରୁପା ଶିଖା । ଦେଶର ସାନବଡ଼ ନେତା,
ଅନ୍ଧାର ପରା ତାଙ୍କ ହାତମୁଠାରେ । ମନକଲେ ଶିଖା କୁଆଡ଼େ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କ’ଣ
ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବି ହେଇପାରନ୍ତେ । ମିନୁ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଜାଣେନା । ତା
ପରିଚିତ ମହଲରେ ବି କେହି ସେପରି ଜାଣନ୍ତିନି । କିନ୍ତୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ କଥା ଗପନ୍ତି,
କଟାକ୍ଷ କରନ୍ତି । ସେମିତିଆ କେତେ ମୁଖରୋଚକ କାହାଣୀ ନ ଶୁଣିବୁ ମିନୁ ! ସେମିତି
କଥାପଡ଼ିଲେ ମିନୁ ଶୁଣେ, ପ୍ରତିବାଦ କରେ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ
ଦରକୁ ଯାଇଛି ଜାଣି ମିନୁର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଲମାଲ ହେଇଗଲା । ସେ ଶିଖାଙ୍କ ବିଷୟରେ
ଯେତେ ଯାହା ଶୁଣିବୁ ସବୁ ସତ ବୋଲି ଲାଗିଲା । କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ପିଲାଦିନେ ଶୁଣା

ଗପଟିଏ ଓ ଜେଜ୍ଜ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ପଡ଼ଗଲା, କେମିତି ଅସୁରୁଣୀ ଭେଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକୁ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ନେଇ ମେଣ୍ଟା ବନଇଥିଲା । ସେକାଳେ ୫ ମିନିଟ୍ ଅସୁରୁଣୀ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରି ନଥିଲା । ଜେଜ୍ଜ କିନ୍ତୁ କହିଥିଲେ,

“ହଁ ଲୋ ଫାଟୁଲି, କି ମାଇପେ କି ମିଶିପେ ! ଗୋଟେ ନେଟା ସେମେତ ଅଛନ୍ତିଲେ । ସୁନ୍ଦରୀଆଟିଏ ଦେଖିଲେ ପାଟିରୁ ନ ଲ ନିଗିଡ଼େ । କଲେ ବଲେ କଉଣଲେ ବଣ୍ୟ କରିନ୍ତି । ଦିନାକେତେ ରଜସସ ହୋନ୍ତି । ଫେଣି ଗୋଟାକୁ ଦେଖନ୍ତି । ଆଞ୍ଚାକୁ ସିଂଘାଛେବଡ଼ା ଦେଲେ ଥୁ ଥୁ କରି ଫୋପଡାନ୍ତି ।”

ମିନୁ ପଚାରିଥିଲା, ‘ଦେଖିବ ?’

ଜେଜ୍ଜ କହିଥିଲେ, “ଦେଖିନେହିଁ ! ତତେ ମିଛ, ମତେ ସତ ଲୋ ମା’ । ସେ ଯୋଉ ଅନିଷ୍ଟେଗ !”

ଏତିକି କହି ବୁଢ଼ୀ ସେହିନି ଘାସ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ ଥିଲେ । ଆଜି ମିନୁ ଘାସ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇଲା ।

“ବ୍ୟସ୍ତ ହବାର କିଛି ନାହିଁ । ଘଣ୍ଟାଏ ଦି ଘଣ୍ଟାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଫେରି ଆସିବ । ତମେତ ଏଯାଏ ଚିତ୍ତମେଲା ଦେଖିବ । ଯାଅ ବୁଲି ଆସ ।” ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ କଥାକୁ ମିନୁ ଜାଣିଲା ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ତାର ଦୁଷ୍ଟିନ୍ତା ଜାଣିପାରିଗନ୍ତି । ସେ ନାଜେଇ ଗଲା । ନିଜ କୈଫିୟତ ଦବାକୁ ଭାବ ଦଉଡ଼ି, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ପୁଣି କହିଲେ, ‘କହିଲି ପରା, ବୁଲି ଆସ । ତମେତ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହୁବ । ଚନ୍ଦ୍ର ଡେରିରେ ଫେରିଲେବ ତମ ଆସିବା ଝବର ମୁଁ ତାକୁ ଦେଇଦେବି ।’ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ନାହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶୀଘ୍ର ଲେଉଟିବା ଯେନି ନିଃସନ୍ଦେହ ନୁହନ୍ତି । ମିନୁର ଚନ୍ଦ୍ରା ବଢ଼ିଗଲା । ଶଶୀଠାକୁ ଚାଁ କପଟା ନେଇ, ଦି ଢୋକରେ ପିଇଦେଇ, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଭିତରକୁ ଗଲା ।

ସାତେ ଆଠଟା । ଦେଖାଟାହାର ସମସ୍ତେ ଗଲେଣି । ଆୟୋଜକ ଓ ଶିଳ୍ପୀ--ମାନେ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଭୁଟୁଭାଟ ହେଉଛନ୍ତି । ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅସ୍ଥିର ଉତ୍ତେଜନା ସାଙ୍ଗକୁ କମିତି ରକମେ ହତବଡ଼େଇ ଯିବା ଭଳି

ଅବସ୍ଥା । ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେମାନଙ୍କ କଥାବାଣୀରୁ ମିଳୁ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ମୋଟା ମୋଟି ଖବର ପାଇ ଯାଇଛି । ଶିଖାଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଉଦ୍‌ଘାଟନ, ଚନ୍ଦ୍ର ପାଇଁ ଚରଣ ବର୍ତ୍ତମାନର ବରଷା କ୍ୟାନଭାସ୍‌ଟିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଶେଷ କକ୍ଷର ଶେଷ କାହ୍ନୁରେ ଦେଖି ଗ୍ରହୀତୁର ହେବା ଓ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟାସନାୟ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ କିଣିବା, ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବଉଳମୁକୁ ଡୋଜେଇ ଆଣି ଚେକ୍‌ଟା ତା ହାତରେ ଦେଇ, ଛବିଟା ଟାଙ୍ଗିବା ବାହାନାରେ ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନିଯିବା ଆଦି ସବୁ ଖବର ମିଳୁ କାନରେ ପଡ଼ିଛି । ତା ଚନ୍ଦ୍ରା କେବଳ ବଢ଼ିଛି । ଶେଷକୁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାର ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ ଅତିସ ଘରେ ପଶିଗଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଗୋଡ଼ ଦିଇଟା ଟେବୁଲ ଓପରେ ନଦି, ଚଉକିଟା ପଛକୁ ଅଣେଇ ସାମନା କାହ୍ନୁଟାକୁ ଚାହିଁ ଯେମିତି ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତା ପାଦ ଶବ୍ଦରେ ବି ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ ।

“ସାର୍ !”

“ହୁ ।”

“କଣ କରବି ସାର୍ !”

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଗୋଡ଼ ଦିଇଟା ତଳକୁ ଆସୁ ଆସୁ କହିଲେ,

“କ’ଣ କରବି ମାନେ ? ତମ ବନ୍ଧୁ ନିଜଅଙ୍କା ‘ସାର୍ଥକ ମୁହୂର୍ତ୍ତୀଟା’ ବିକି ଦିଲକ୍ଷ ପାଇଛି । ପଡ଼ିଲେ ଆମପାଇଁ ଗୋଟେ ଷ୍ଟେଜି । ତାପରେ ଶୀଘ୍ର ବାହାଘରଟା ସାରିଦିଅ । ସେଠୁ କ’ଣ କରବି ନ କରବି ଭାବିବ ।”

“ସାର୍ଥକ ମୁହୂର୍ତ୍ତୀ ନିଶ୍ଚେ । ଦିଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ଛବି ବିକିଲା ନା ଆପେ ବିକି-ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ର ?”

“ତାକୁ ପଚାରିବ ।”

“ନୋଉଠି ? କେମିତି ?”

“ସୋଉଠି ଥିବ । ଦେଖାହେଲେ ।”

“ସେଇଆଉ ପଚାରିବ । ଦେହାହୁବ କିମିତି ?”

“ଯିବ ।”

.....ସଜବାଜ ହେଇ ଫୁଲକୁଆଁସ ବଇଚ । ବେଶ୍ ପୋଷଣ ଉଠ ।
ପୋଷଣରେ କଇଁ ଅସୁମାର । ଫୁଲକୁଆଁସ ହାତରେ ଫୁଲରୁଡ଼ି, କାନରେ ଫୁଲ
ଝୁମୁକା, ଗୋଡ଼ରେ ଫୁଲର ନେପୁର, ଗଛରେ ଫୁଲମଣ୍ଡଳି, ବେକରେ ଗଜସ୍ୱ । ଚନ୍ଦ୍ର
ଭଦ୍ରା ପରି ଦାଢ଼ିଦାଢ଼ି ଜଳୁଚି । କୁମର କଣ୍ଠକରିଚି । ଗୋଡ଼ା ଝପଟେଇ ଆସିବ ।
ଦହେଁ ବେଶ୍‌ନଅରକୁ ପିବେ ।

ତେଣେ କ'ଣ ହେଇଗଲା ଅସୁରୁଣୀ ଝିଅ କୋଇକାଳୁ କୁମରକୁ ଆଟକଇଚି ।
ମଝକା ପାଇଲେ ଛୁଇଁଦବ, ନେଇଯିବ । ସେ ରାତିରେ କୁମର ଚାରିହାତଆର ହେଇ,
ସୁନାର ପାଶେଇ ମାଡ଼ି, ପାଗରୁଡ଼ି ପାଟପୋଡ଼ାରେ ଆଉଚି, ଅସୁରୁଣୀ ଦେଖିପକେଇଲ ।
ଆଗ ଭେଣ୍ଟିଆଟାକୁ ଆମ୍ବଗଛ କରିଦେଇ, ଆପେ ଦବ୍ୟସୁନ୍ଦର ମାଇପିଟିଏ ହେଇ
ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ବସି ବାହୁନା ନଗେଇଚି । କୁମର ଏମିତି ଦେଖି ପଚାରିଲା,

“ତୁମେ କ'ଣ ? ଏତେ ରାତିରେ ଏଠି କାହିଁକି ବଳଇ ହେଉ ?”

“ମତେ ଗୋଟେ ବୁଢ଼ା ଯଜ୍ଞକୁ ଡିକ ଦେଇଚିନି । ଆଜି ବାହାଘର, ମତେ
ସଜବାଜ କରି ବର ଆଇବାକୁ ଅନେଇଚିନି, ମୁଁ ଜଳାକବାଟି ଫାଙ୍କରେ ପଲେଇ
ଆଇଲି । ତମେ ନ ରଖିଲେ ଜୀବନ ତେଜ୍ୟା କରିବି ସିନା ଯଜ୍ଞହାତ ଧରିବି ନେଇ ।”

କୁମରତ ସହଜେ ଦସାବନ୍ତ । ଓପରେ ଅସୁରୁର ଯୋଉ ରୁପ ! ଭୁଲିଗଲା
କୁମର । କହିଲା, “ହଉ । ତମକୁ ପାଟରାଣୀ କରିବି । ହେଲେ ତମର କୁଳଗୋଷ୍ଠ
କ'ଣ ? ସବୁ ହାଲ ହୁଇକତ ନ ଜାଣିଲେ ବାପା ସାଆନ୍ତେ ରାଜହେବେ ନାହିଁ ।”
ଅସୁରୁଣୀ କହିଲା, “ଆମର ସାଧବ ଘର । ବାପଗଛ ବଣିଜରେ ଯାଇ କୋଉଠି
ରହୁଲେ । ଦାଦା ଆମ ଧନ ଦେଇଲତ ଦିନବସ୍ତ କରି ଯଃଠୁ କରଇ ଆଣିଲା । ସୁଦ୍ଧି ନ
ପାରନ୍ତେ, ମତେ ଯଜ୍ଞକୁ ଡିକଦେଲ ଯେ...” କହୁ କହୁ ଡିକାପାଡ଼ି କାନ୍ଦଲା । କୁମରତ
ଛନ୍ଦକଲା ଏତେ ଜାଣେନା, କହିଲା, “ତମକୁ ଯେମନ୍ତ କଥା ଦେଇଚି ଅବଶ୍ୟ ରଖିବି,
ଅବକା ଚାଲିକି, ତମକୁ ବେଶ୍‌ପୋଷଣ ପାଖ ନଅରରେ ଜଗୁଆଳୀ ଆକଟରେ ରଖି
ବାହୁଡ଼ି ଆସିବ । ମା'କୁ କହୁ ବାପାକୁ ମନେଇବ । ଆସ ।”

କୁମର ହାତ ବଢେଇଦେଲା । ଅସୁରୁଣୀ ତା ହାତଧରି ଘୋଡ଼ା ଓପରକୁ ଉଠି କୁମର କୋଳରେ ବସି ଘୋଡ଼ାବାଗଟା ହାତରେ ଧରି ଦେଲା ଛୁଟେ ଯେ ଘୋଡ଼ା ପବନ ବେଗେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଲା । ସାଧବଘର ଝୁଅ ଏମିତି ବାଗରେ ଘୋଡ଼ା ଚଳଉଛି ଦେଖନ୍ତେ କୁମର ପଚାରିଲା, “ତୁମେ ତ ସାଧବ ଝିଅ । ପିଲାକୁ ଦାଦାପାଖରେ ବାରି ହନିମାନରେ ବଢ଼ିବ । ଘୋଡ଼ା ଚଳେଇବା କାହୁଁ ଶିଖିଲ ?” ଅସୁରୁଣୀ ତା ନିଜରୂପ ଥରେ ଦେଖେଇଦେଲା କୁମରକୁ ଆଉ ଫେରେ କନ୍ୟାରୂପ ଧରି କହିଲା, “ଆମେ ମାୟାବା ଜାତି । ତମଠି ମୋର ଶରଧା ବଳିବ । ଗଳାମାଳି କରି ରଖିବି । ଯାହା ଲେହେବ ପାଇବ । ଝାଲ ଅବଶ୍ୟାସୀ ହୁଏ ନାହିଁକି ମୋ ଉଆସରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବ ନେଇଁ । ସେମିତି କଲେ ତାଳଗଛ କଟିଦେବି ।”

ଏଣେ ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କୁ ଅନେଇ ବଇଚି । ରାତି ଗଡ଼ିଲା । ଫୁଲଆ ଉଠିଲା । ଫୁଲସଜ ମଉଲିଲା । କୁମର ନ ଆସେ । ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନଅର ଆଡ଼େ ଗଲା । ନଅର ପାଖରେ ଗୋଟେ ବୁଢ଼ା ଆତୁଗଛ । ମୂଳଟା ଗଣ୍ଠି ଗଣ୍ଠିଆ ହେଇ ଗୋଟେ ମାଠିଆ ଚେକପରା ହେଇଛି । ତଳେ ଘୋଡ଼ାଖୋଳ ଆଉ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ମାଲୁଧୀ ଖୋଳ । କୁମର ଅନ୍ତର ବାସନ୍ତନ ମହମହ ବାସୁତି । ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କୁ ଦିଶୁଛିଲା ଏଠେଇ ତ ଆତୁଗଛ ନ ଥେଲା । କିନ୍ତୁ ଗୁମର ଅଛି ନିଶ୍ଚୟ । ପଚାରିଲା,

“ଆତୁଗଛ ଭିତରେ ଅମ୍ବୁଆ ଭାରି

କୁମର ଆସିଲା ଘୋଡ଼ା ଝପଟାଇ

ଜାଣୁକ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?

ତା ବାସନ୍ତନ ମହମହ ଆଉ

ଘୋଡ଼ାଖୋଳ ମେଳା ମେଳା

କା'ପାଦ ଅଳତା ତୋଳେଇଁ ଶୋହୁଡ଼ି

ପିଏକ ଭେଳିକ କଲା ?

ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କର କଥା ସରିନେଇଁ, ଆତୁଗଛର ଡାଳପତର ସବୁ ଗୋଟେ କରକୁ ଆଉଜଗଲା । ପବନ ଟିକିଏ ନାହିଁ । ଝାଲ ଡାଳପତରର ଖସିଯିବ ଝାଲଁ ଝାଲଁ । ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କୁ ଶୁଣିଲା :

“ତତେ ମୁଁ ବୋଲାଇ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଲେ
 କୁମର ଏ ବାଟେ ଗଲ
 ମଥାରେ ପଗଡ଼ ପାଦରେ ପାଶ୍ରେଇ
 ଘୋଡ଼ା ଝୁପଟାଉ ଥିଲା ॥
 ଭେଲିକ ନଗେଇ ଅସୁରୁଣୀ ଝିଅ
 ମନ ତାର ମୋହୁ ନେଲା
 ଘୋଡ଼ାର ବାଗଟା ଆପେ ଟାଣି ଆଣି
 କୁମରେ ଉଡ଼ାଇ ନେଲା ॥”

ତାଳପତର ଯୁଆଡ଼େ ଆଉଜି ଥିଲେ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ସେଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ।
 ବଢ଼ିଗଲା ସେଇଆଡ଼େ ଅସୁର ଗଲେ । କୁମରକୁ ଖୋଜିଆଣିବି ଯେ ବାଟେ ଜାଣେନା ।
 ଆମ୍ବଗଜ ଯେମିତି ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁର ମନକଥା ଜାଣିଲା । ପୁଣି ପତର ଝୁପଟାଏ । ବାଲିସିଏ
 ଆସି ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁର ଡେଇଁବିହାତ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗୁଡ଼େଇ ହେଇଗଲା ।
 ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଶୁଣିଲା,

“ଅସୁରୁଣୀ ଝୁଅ ବାଲିସିଏ ଦେଲି
 ତହିଁରେ ଅସୁର ବାସ
 ଯତନେ ରଖିବୁ ବାଟ କଡ଼େଇବ
 କୁମର ମଣି ସକାଶ ।”

ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଆମ୍ବଗଜକୁ ଓଲଟିହେଲା । କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି ଅଗରେ ବାଲିସିଏକ
 ପିଧାହେଇ ବାଟ ବଢ଼େଇଲା । ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଶୁଣିଲା ।

ମିନୁପାଇଁ ଆମ୍ବଗଜ ଭେଣ୍ଟା । କାହିଁଯେ ବାଲିସିଏ ଦେଇ କହୁବ, “ସା, ଏ
 ବାଟ କଡ଼େଇବ ।” ମିନୁକୁ ଲାଗିଲା ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ହୁଏତ ମିନୁ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁର
 ଆମ୍ବଗଜ । ନହେଲେ ଏମିତି ଛୁରି ବଞ୍ଚାସରେ କେମିତି କହୁଲେ—ଯିବ ।

ଜେଜେ ଗପ ସେଇଠି ରହିଲା । ମିନୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତକୁ ପୁଣି ପଚାରିଲା,
 “କେମିତି ?”

“ସା”ହେଲେ ଗୋଟେ ବାଟ ବାହାରିବ । ଚିନ୍ତା ଫେରିବ, ସହଜ ନହେଲେ
 ଡେରିରେ । ଭ୍ରମେ ଯିବ ଯେ, ଆଗ ଗୋଟେ ପରାକା ଦବାକୁ ହବ । ତମେ ପରା ଦିଅ
 କରୁଥିଲ । ଚିନ୍ତା କହୁଥିଲ ‘ସାର୍ଥକ’ର ପରିକଳ୍ପନା ତୁମର । ସେଇଟାକୁ କିମିତି ସେ
 ରୂପଦେଲି ତମକୁ କିଛି କିଛି ଜଣେଇଥିବ । ତମେ ଅବଶ୍ୟ ‘ସାର୍ଥକ’ର ଶେଷ ରୂପ

ଦେଖିନା । ତଥାପି ତମକୁ ତମ ନିଜ ଭିତରୁ ‘ସାର୍ବକ’କୁ ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ ।
କାଲି ମୁଁ ଦେଖିବି । ତାପରେ ଯାହା କରିବାକଥା ମୁଁ କରିବି ।”

ବିଷମ ପଣ୍ଡା । ମିନୁ ହସ୍ତେଲରେ ଧୁଆଁଧୋଇ ହେଉପଡ଼ି ଶୁଣୁଥିଲୁ ଗଲା ।
ହାତରେ ତୁଳୀ ଓ ରଙ୍ଗଡ଼ାଲ । ସାମ୍ନାରେ ଇଜେଲ୍‌ରେ କାନୁରାୟ । ମିନୁ ନିଜ
ଭିତରୁ ଚନ୍ଦ୍ରର ଛବିଟା ଆବିଷ୍କାର ପାଇଁ ଏକାଗ୍ର ହେଲା । କେତେବେଳେକେ ଜେଜାଣି
ହାତର ତୁଳୀ କାନୁରାୟରେ ରଙ୍ଗ ମାଣିଲା । ଚନ୍ଦ୍ର ଢଳୁଥିବା ଏ ଆଉ ଚେତନାର
କେଉଁ ଗହରରେ ଜେଜାର ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଖେଳୁଥାଏ :

.....ବାଲିଖିଅକ ଆଗୁଆଣି ହେଇ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ବାଟ କଢ଼େଇନେଲ ।
କେତେ ବନସ୍ତ, ନଇ, ନାଲି, ମାଲି, ପଞ୍ଚତ ପାରେଇଗଲା ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ । ମଝିରେ
ଆଉ ତିନିଜଣଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ନେଉଲ ଭାଇ, ବାଉଁଶ ଭାଇ ଆଉ ଚିଲଭାଇ ।
ନେଉଲ ଭାଇ ଦମ୍ଭ ଦେଇଥିଲା :

“ତତେ ମୁଁ ବୋଲଇ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଲେ
କୁମର ଏ ବାଟେ ଗଲା
କୋଡ଼ରେ ବସିଣ ସରଗ ସୁନ୍ଦରୀ
ଦୋଡ଼ା ଝପଟାଇ ଥିଲା ॥
ଦମ୍ଭ ଧରିଥିବୁ ନିଷ୍ଠା ରଖିଥିବୁ
ଯେତେ ବଡ଼ ହେଉ ବାଧା
ଧଇର୍ଯ୍ୟ ରଖିଲେ କୁମର ପାଇବୁ
ଟାଣ ହେଲେ ସବୁ ସିଧା ॥

ବାଉଁଶ ଭାଇ କହିଥିଲା :

ତତେ ମୁଁ ବୋଲଇ ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ଲେ
କୁମର ଏ ବାଟେ ଗଲା ।
ମୋ କରଡ଼ ପଣା ପିଇଣ କୁମର
ଦୋଡ଼ା ଝପଟାଇ ଦେଲା ॥
ପିଇଦିଏ ମନ୍ଦେ ବାଟଲେ ବାଧା
ନ ପାରିବ ଆଉ ରହି,
ଯେତେ ଯାହା ହଉ ମନ ସବୁକରି
ମୁଣ୍ଡଧାତି ଯିବୁ ସହ ॥

ଶେଷରେ ଚଳାଇ କହିଲୁ :

ତତେ ମୁଁ ବୋଲଇ ଫୁଲକୁଆଁଁ ଲେ
 କୁମରକୁ ଖୋଜି ଯାଉ
 ସାତ ପରବତ ସେପାରି ରାଜନ
 ଜଗୁଆଳୀ ହାତୁଯାଉ ॥
 ଶେଷ ଜଗୁଆଳୀ ଅହରାଜ ବାର
 ଫୁଲର ଉଡ଼ାଇ ଦିଏ
 ମୋ ଡେଣାର ଧୂଳି ଦେଲି ଅଜେ ଝାଡ଼ି
 ହୋଇବୁ ମୋହର ପ୍ରାୟେ ॥
 ଆକାଶ-ସୁରୁଯ ଅଛନ୍ତି ଡେଣାରେ
 ନ କରିବୁ କେତେ ଶଙ୍ଖ ।
 କଣ୍ଠିପର ପବୁ ମୁଣ୍ଡପାତ ନବୁ
 ଅନ୍ତେ ଭାଲେ ଜୟଞ୍ଜୀକା ॥

ସାତ ସାତୁଟା ପରବତ । ବାଦ ଭଲୁ ଭେଳା ଭେଳା । ଦମ୍ଭଧର ଚାରିଟି
 ଫୁଲକୁଆଁଁ ଲେ । ଶେଷରେ ଅସୁର ରାଜନ ଆକାଶ କୁଆଁଁ ପାହାଡ଼ ପାରିବ । ପଶିବା ପାଇଁ
 ଗୋଟିଏ ବୋଲି ବାଟ—ଗୁମ୍ଫା । ଦୂରରୁ ଦେଖିଲୁ ଗୁମ୍ଫା ମୁହଁରେ ଚେନ ପକେଇ
 ଫଣା ଟେକିବ ଅହରାଜ । ସୁଉ ସୁଉ ଗର୍ଜନରେ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ କମ୍ପୁଛି । ବାଟରେ
 ଭେଟିଥିବା ଭାଇମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ହାତଯୋଡ଼ି ଲମ୍ବଦାଲ ହେଇ ପଡ଼ିଗଲା । କହିଲୁ,

“ଅତି ନରମାସି ତୁମର ଭଉଣୀ
 ନାଆଁ ମୋ ଫୁଲକୁଆଁଁ ଲେ
 ଥିଲେ ଚିତ୍ତେ ଦୟା ବାଟ ଛୁଡ଼ିଦିଅ
 ଯିବି ମୁଁ ଅସୁର ସୁଖ ॥
 ସେଇ ରାଜନରେ ମୋ କୁମର ମଣି
 ଲାଗଣ ଯେତେ ନପାରି
 ହାରିବି ପରାଣ ଏହା ମୋର ପତ୍ୟ
 ସାକ୍ଷୀ ଏଇ ବଢ଼ିଗିରି ॥”

ଅହରାଜ ଚିତ୍ତରେ ଦୟା ବସିଲା । ସେ ଫଣାଟା ତଳକୁ ନେଇ ଫୁଲକୁଆଁଁ ଲେ
 ଦେଲେ ଯେ ଫୁଲକୁଆଁଁ ଲେ ଝଡ଼ ଆଗରେ ଶୁଖିଲା କୁଟାଟିଏ ପରି ଉଡ଼ିଗଲା । ତା ଚେତା

ବୁଝିଗଲା । ତେଜା ହୁଅନ୍ତେ ଦେଖିଲ ଗୋଟି ମିଶିଗଲା ଓପରେ ଶୋଇଗଲା । ଆଗର ଜଣେ ବାଆଳି । ଧୁନ ଜଳୁଛି । ଦିଶୁନଟାଏ ପୋତା ହେଇଛି । ଲମ୍ବଲମ୍ବ ଫେଁ ମୋଟ ଜଟା କାଣ୍ଡିଏ ମାଟିରେ ଲେଟୁଛି । ବାଆଳି ଆଖିବୁଜି ବସି ବସି ବସି ହେଉଛି । ଫୁଲକୁଆଁ ଶୁ ବସୁରିଲା ଏ ସାକ୍ଷାତ ଗୋଳାମାଥ । ଡକାପାଡ଼ିଲା, “ବାବା ଭୋଲା, କୃପାକର ବାବା, ତୋତେ କୋଉଟା ଅଣାଯେ ଜଣେଇବ । ଯେମିତି ହେଉ ମୋ କୁମରକୁ ଦବାରୁ ଆଜ୍ଞା ହୋଉ । ନ ଦେଲେ ତୋ ମୁହଁକୁ ଅନେଇଁ, ତତେ ସାକ୍ଷୀ କରି ମୃତ୍ୟୁ କରୁଛି—ଏ ଜୀବନ ହାରିବି, ହାରିବି, ହାରିବି । ତୁ କୃପା ନକଲେ ଏ ନାଶ ହତ୍ୟା ପାତକ ତତେ ନାଶିବ ନା ନେଇଁ ?”

ବାଆଳି କହିଲେ, “ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଲୋ ତୋ ଟାପେଟ । ତୋ ନିଷ୍ଠା ଦେଖି ମୁଁ ବା କି ଛୁର, ସୋୟଂ ହରଗଉରା ଦିପତ ହେଇଗଲା । ଯା, ଯା, ଏ ଆଗ ଝରଣା ପାଣିରେ ଅଳ୍ପ ପଟାଳି ପକା । ଓଦା କାନରେ ଆସି ହରଗଉରାକୁ ସୁମରଣା କରି ଧୂନ ଗାଡ଼ୁଟା ଅଣ୍ଟାଳି ଦରୁ । ଯୋଉ ଦରବ ମିଳିବ ସେଇଥିରେ ସବୁ ମାୟା ଭେଦରୁ ।”

ଫୁଲକୁଆଁ ଝରଣାରେ ବୁଡ଼ିବ ପକେଇ ଯେମିତି ଉଠିବ ତା ମଉଳା ଫୁଲସକ ଦାଉ ଦାଉ ଜଳି ଉଠିଲା । ଶ୍ୟାମ୍ବରର ସବୁ ପୀଡ଼ା ଉପଶ୍ୟାନ୍ତ ହେଲା । ହରଗଉରାକୁ ଓଲଟି ହେଇ ସୁମରଣା କରି କରି ଧୂନଗାଡ଼ରେ ହାତ ଭରତକଲା । କ’ଣ ଗୋଟିଏ ଚକ୍‌କଣ ଦରବରେ ହାତ ଠେକିଲା । କାଢ଼ି ଆସିଲା ବେଳକୁ କ’ଣ ନା କରୁଫୁଲୁଆ ଶଙ୍ଖଟିଏ । ଫୁଲକୁଆଁ ଶଙ୍ଖଟି ଚୁଣ୍ଟି ପାଖକୁ ନେଇ ଫୁଟିଏ ଦେଇଛି କି ନାହିଁ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଯାତ ଗୁମ୍ଫା ମୁହଁରେ । ଏ ଘଟଣା ଦେଖି ଅହରାଜ କୁଳୁ ଜଳୁ ଆଖିରେ ଗୁହଁ ରହିଛି । ଫୁଲକୁଆଁ ଶଙ୍ଖ ବଜାଇଲା । ଅହରାଜଟା କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ତା ଆନରେ ଥରେ ଅନେଇଦେଲେ ଆଖି ପିଛୁଡ଼ି ନ ପାରିଲା ଭଳି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦା ଦୁଃଖଟିଏ ହସି ହସି କହୁଛି, “ତତେ ଅମେ କୋଉକାଳୁ ଗୁହଁ ବସିବୁ । ଏ ଶଙ୍ଖ ଆଉ ଅଟୁଟିଏ ମାତ୍ରକ ବାଜିବ । ଆ, ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଯିବା । ଯୋଉଠି କହିବ ବନେଇବୁ । ଯାହା ଘଟିବ ଦେଖିବୁ । ବଳେ ସବୁ ବୁଝିବୁ ।”

ଗୁମ୍ଫା ଭିତରୁଟା କଟି କଟି ଅନ୍ଧାର । ତେମେଣି ବାବୁଡ଼ି ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଅସୁମାର ସାପ କଲି କଲି ହେଲଭଲି ସର୍ପସର୍ ଶବଦ । କେତେବେଳକେ ଧୁବାଟି କହିଲା, ‘ଏଇଠି ।’

ଫୁଲକୁଆଁ କଲିଜା ଓଟାର ସବୁଦମ୍ ନଗେଇ ଫୁଟିଏ ଦେଲା । କି ଶବଦ । ଜାଣି ସବୁଯାକ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଚଡ଼ଚଡ଼ି ଏକାତାନେ ଫାଟିଗଲେ । ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ

ଭେଦଗଲ ସେ ଶବଦ । ଶବଦ ଅମିଳକୁ ଫୁଲକୁଆଁସ ଦେଖିଲ ଗୁମ୍ଫା ଫୁମ୍ଫା କହୁ
 ନାହିଁ । ଅଗରେ ଗୋଟେ ନଅର । ନଅର ସଦର ଦରନା ଖୋଲିଗଲା । ସବା ଅଗର
 କୁମର, ତା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ଲରେ ଗଢ଼ା ସରଗଅସରଟିଏ । ପଛକୁ ପଛ
 ଆଉରି କେତେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଯୁବା ପୁରୁଷ, ଯୋଧା ପରିବାସୀ, ପାଇକ କଟୁଆଳ
 ଆଟପଟାଳି ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି । କୁମର ଆସି ଫୁଲକୁଆଁସକୁ କୋଳେଇ ନେଲା । ଝିଅଟି
 ଫୁଲକୁଆଁସର ହାତ ଧରି କହିଲା, “ତୁ ଭଉଣୀ ଆମକୁ ନୂଆ ଜନମ ଦେଲୁ । ହେଉ
 ଶୁଣା, ବାପା ଆସୁଛନ୍ତି ।” ଫୁଲକୁଆଁସ ଦେଖିଲା ସେଇ ବାଆଳି । ସିଏ କହିଲେ,
 “ହୁଏଲୁ ଝିଅ, ଏବେ ମୋ ରାଜନ ଶାଫରୁ ମୁକୁତି ପାଇଲା, ଖାଲି ତୋର ପେଇଁ ।
 ଅପୁର ରଜା ଏ ରାଜନ ଉକାଡ଼ି ଝିଅକୁ କଇଦା କରିଥିଲା । ତା ଅନ୍ତେ, ତା ମାୟାକୁ
 ରାଜନ ଲୋକେ ପଥର, ଝିଅ ମୋର ଅସୁରୁଣୀ, ତା କଥା ଦିଆ ବର ଅହରାଜ ହେଉ-
 ଥିଲେ । ମୁଁ ତପ କରି ହରପାଟଙ୍ଗି ତୋଷ କଲି ଯେ ବର ମିଳିଲା—ଯେବେ ଫୁଲ
 ସୁକୁମାରୀ ଫୁଲକୁଆଁସଟି ନ ଡରି ଏକା ଲୟରେ ଏଠିକୁ ଆସିବ, ହିମ ଜଳରେ
 ଗାଧୋଇବ ଆଉ ଜଳନା ଧୁନି ଗାଡ଼ରେ ଘାତ ପୂରେଇବ ତେବେ ହରପାଟଙ୍ଗ
 ଶଙ୍ଖଟିଏ ଦେବେ ଯେ ତାର ଦିନୋଟି ଶବଦରେ ସବୁ ମାୟା ଉଡ଼େଇ ଯିବ । ସେଇଦିନୁ
 ଝିଅ ମୋର ଖୋଜିନୋଡ଼ି ଭେଣ୍ଟି ଆମାନଙ୍କୁ ଆଶୁକାଳେ କାହାର ଫୁଲକୁଆଁସଟିଏ
 ସେଉଳି ନିଷ୍ଠା ଦେଖେଇବ । ହା’ହୁଡ଼ ଏତେ ଦିନେ ତୁ ଆଇଲୁ । ଆଉ ଦୋଷ ଧରୁ
 ନେଇ ମା । ତୁ ବ ତ ମୋର ଝିଅ । ଏଇନା ତମ ଦ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ହରପାଟଙ୍ଗକୁ ସୁମରଣା
 କରି ବରମାନଙ୍କ ହାତରେ ଟେକି ଦେଇ ମୁଁ ତପ ସାଧିବାକୁ ଯିବି । ଆସରେ
 ବାବୁମାନେ ।” ଅହରାଜ କୁମର ଓ କୁମରମଣି ଆଗୁଆର ହେଲେ । ରଜା, ଝିଅ
 ଦହିକ ସମର୍ପି ଦେଲେ, ସରଗ ଫୁଲ ବରଣିଲା । ଯୋଡ଼ି ମହରାଜ ହୁଳ ହୁଳରେ ରାଜନ
 ଭୁଲଗଲା । ସେତିକିବେଳେ ଗୁଣ୍ଡେଟି ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ପୁଅ ଆସି କହିଲେ,

ଫୁଲ କୁଆଁସ ଲେ ଫୁଲ କୁଆଁସ
 ଚିହ୍ନି କି ପାରୁଛୁ ଆମକୁ ?

ଫୁଲ କୁଆଁସ କହିଲା :

“କି କଥା ପଚାରୁ ଗୁଣ୍ଡେଇ ମୋର
 କିଏ ସେ ଭୁଲିବ କାହାକୁ ?”

ତମେ ମୋର ଭାଇ ମୁଁ ତୁମ ଭଉଣୀ
 ଏକା ନାଡ଼ି ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡ ।

ଆମ୍ଭେ ଭାବୁଛୁ ଉଦନ ପାଇଲି
ନେଉନ ଭାବୁଛୁ ॥
ବାଉଁଶିଆ ଭାବ ନାହିଁ ଶିଖରଲ
ତଳ ଭାବ ଦେଲ ଡେଣା
ତେବେ ସିନା ଫୁଲ କୁଆଁରୀ ପାଇଲି
କୁମରମଣି ଠିକଣା ॥

ମେ ଗୁରୁଜଣ ତହିଁ ଗାଇଲେ,

“ତୋତେହିଁ ବୋଲୁ କୁ ଫୁଲକୁଆଁରୀ ଲେ
ମନେ ମନେ ହେବୁ ଗୁଣି
ହେଉରାଣିଥିଲେ କୁମରମଣି ତୋ
ହୋଇଥିବ ମଥାମଣି ॥
ଶବଦୁଁ ଉଦ୍‌ଗେ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ
ଆକାଶ ତହିଁ ପବନ
ପବନୁଁ ଅନଳ ଅନଳରୁ ଜଳ
ଜଳରୁ ମାଟି ଜନମ ॥
ମାଟି ତହିଁ ମିଶି ଉଦକ ଅନଳ
ଅନଳ ଆକାଶ ଗୁରୁ
ଏ ପିଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତୁ ଭାଷଣ
ହରଗଉରା ଖେଳରୁ ॥
ଖେଳ ଆରମ୍ଭରେ ଶବଦ ହୁଅଇ
ଖେଳ ଶେଷେ ପୁଣି ଶେଳ
ମନେ ତୁ ହେଉଛୁ ଫୁଲକୁଆଁରୀ ଲେ
ହର ଗଉରାଙ୍କ ଖେଳ ॥”

ଗୀତ ଶେଷ ହେଉଛି ଚାରି ଭାଗ ଗୁରୁଟି ବାପସାଥୀ ଭଳି ଫୁଲକୁଆଁରୀ ଅଟ୍ଟରେ
ଖେଳିଗଲେ ।

ଲମ୍ବା ଶୀତ ରାତିଟା କେତେବେଳେ ପାହୁଡ ମିଳୁ ଜାଣେନା । ପୂର୍ବ
ଉଠିଲେ । ପୂର୍ବପକ ଝରକା ଦେଇ ସୁନେଲି କରଣ କ୍ୟାନରାସ୍‌ଟିକୁ ଗାଧେଇ ଦେଲ ।
“ବାଃ, ଚମତ୍କାର ।”

ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ କଣ୍ଠ ଶୁଣି ମିନୁ ତରୁଣୀ କାନ୍ଦି ଆଣିଲା ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ।
ଫୁଲକୁଆଁସ ଗପର ଶେଷ ପଦଟା ମନରେ ଆଦୃଶ ଖେଳୁଥାଏ—ମନେ ଭୁ ହେଲୁ
ଫୁଲ କୁଆଁରୀଲେ ହରଗଉଙ୍କେ ଖେଳ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ
ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଆବିଷ୍କାରର ଦୀପ୍ତି । କହିଲେ, “ଅଗ୍ନିମେଧର ଏ
ବିଷୟଟି ପ୍ରତି ଅବହତ ନଥିଲ । ଆକାଶରୁପୀ ଅଗ୍ନି ଓ ଧରଣୀ ରୂପୀ ପାଟ୍ଟଗଣୀଙ୍କ
ମିଳନର ସାର୍ଥକତା ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଜି ନିଜେ ଦୃଷ୍ଟିରୂପୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହାତ
ବଢ଼ାଇ ମୋ ଆଖି ଖୋଲିଦେଲେ । ଯାଅ, ଚଷ୍ମା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ । ଦେଖେ,
କ୍ୟାନ୍‌ଭ୍ରସ୍‌ଟା ଶୁଖିଲେ ପ୍ୟାକ କରିବା ପାଇଁ କି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଇପାରିବ ।”

ଦୟାଏ ଧରେ ମିନୁ ଫେରିଲା । ଗଲା ସଞ୍ଚର ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଆଶଙ୍କା ନାଗାରେ
ଆଜି ତା ଭିତରେ ଏକ ଅଭିଭୂତ ପ୍ରଣାଳି । ଯାହା ଘଟିବ, ଘଟୁବ, ଘଟିବ ସବୁକୁ
ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବାର ସ୍ଥିରତା ତା ଭିତରେ । ସୁଖି ତାର ସାର୍ବ ସଞ୍ଚିତାସି ଏକ ଅନନ୍ତ-
ଭୂତପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ । ଓଠରେ ଚେନାଏ ହସ ।

ଟେବୁଲ୍ ସେପାଖରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ କ’ଣ ଲେଖୁଥିଲେ । ମିନୁର ଅଭିବାଦନର
ଢ଼ିଉରରେ ସେଇଟି ଲିଫାପାରେ ଧୂରେଇବା ଆଗରୁ ପଡ଼ି ଶୁଣାଇ ଦେଲେ ।

“ଶିଖା, ଚିନୁକୁ ଭୁମେ ପସନ୍ଦ କରୁଛ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ସେ ଢ଼ିଉରବ । ଏ
ଚିଠି ନଢ଼ିବ ମିନୁ । ଚିନୁର ବାଗ୍‌ଦତ୍ତ । ତାକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରୁଛି । ତା ଢ଼ିଉରବ
ପଠାଉଛି । ଦେଖିବ । ଭୁମର ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ।”

ମୁଦାଲଫାପାଟି ମିନୁ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । “କ୍ୟାନ୍‌ଭ୍ରସ୍‌ଟା ଶୁଖିବା
ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ହେବନି । ଜିପ୍ ଆସୁଛି । ଦିନଟି ଛାଡ଼ି ଧରି ପଛରେ ବସିବେ ।
ଶିଖାଙ୍କୁ ଡେଇଁଲା ପରେ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ କ୍ୟାନ୍‌ଭ୍ରସ୍‌ଟା ତାଙ୍କ ଶୁଭ୍ରଓଢ଼କୁ
ମଗାଇ ନେବ ।”

ଶିଖା ଦେଖିଲା ମହାହର୍ ପ୍ରାସାଦ । ଜଗୁଆଳୀ ହାତରେ ଚିଠିଟି ଦେଲା ମିନୁ ।
ଟିକକ ପରେ ଫିକରରେ ଶୁଣିଲା, “ତାଙ୍କୁ ବୈଠକଖାନାକୁ ଆଣ ।” ମିନୁ ଗଲା । ଶିଖା
ତାକୁ ପାଗ୍ରେଟି ନେଲେ । ପଚାରିଲେ, “ଢ଼ିଉର କାହିଁ ?”

“ଆଶଙ୍କା ଅନୁମତି ହେଲେ କ୍ୟାନ୍‌ଭ୍ରସ୍‌ଟା……”

ଶିଖା ପଚାରିଲେ, “କ୍ୟାନ୍‌ଭ୍ରସ୍‌ ? ତମେ ବି ଆଙ୍କନା କ’ଣ ? କି ଛବି ?”
“ଦେଖିବେ ।”

ଶିଖା ଗେଟ୍‌କୁ ଆଦେଶ ପଠାଇଲେ, “ଛବଟି ଷ୍ଟୁଡିଓକୁ ନେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।”

ଶିଖାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲି ମିନୁ ଷ୍ଟୁଡିଓରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ କ୍ୟାନଭସ୍‌ଟା ଝଣ୍ଟେ ପରଦା ଭଙ୍ଗି ଅବସ୍ଥାରେ ପୂର୍ବକୁ ମୁହଁ କରି କାନ୍ଥରେ ଡେଇଁ ହେଇଛି । ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କ୍ୟାନଭସ୍ । ସେ ବି ପର୍ଦା ଭଙ୍ଗି । ସେ ପର୍ଦା ଓପରେ ଶିଖାଙ୍କ ମନୋଗ୍ରାମ । ଚିନ୍ତା ଷ୍ଟୁଡିଓରେ ନଥିଲା । ଶିଖା ଦୂରରେ ରହି ମିନୁକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ, ତା କ୍ୟାନଭସ୍‌ଟି ଅନାବରଣ କରିବା ପାଇଁ । ମିନୁ ଯାଇଁ ପର୍ଦାଟା କାଢ଼ିଦେଲା ।

“ଏ ଛବି ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ପାଖକୁ କେମିତି...” ବୋଲି ପାଞ୍ଜି କରି ଉଠି ଶିଖା ନିଜକୁ ଶ୍ରେକ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟୁଲ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଟିକକ ପରେ ଉଠି, “ଅସମ୍ଭବ ! ଏଇଟା ନିଶ୍ଚୟ ଚିନ୍ତା ଆଗରୁ କରିଛୁ” କହି କ୍ୟାନଭସ୍‌ଟିକୁ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଚୁଲୁକିଲେ ।

“ନାହିଁ । ଏକ ଶୁଣି ନାହିଁ ଆହୁରି !”

ସେଇଠୁ ଆଉ କ୍ୟାନଭସ୍ ଉପରୁ ନିଜ ମନୋଗ୍ରାମ ଥିବା ପର୍ଦାଟା କାଢ଼ି ଦେଲେ । ମିନୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଚିନ୍ତାରେ ସେଇ ଦିନ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ବେକା ଛବି ଦେଖିଲା । ଶିଖା କହିଲେ, “ସର୍କିଲରେ ଏକାମ୍ରତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମେ ଦିନର ତଥାପି ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱାଧିଷ୍ଠାନ ପରିଚୟ ଦେଇଛ । ତୁମ ଛବିରେ ଆକାଶର ରଙ୍ଗ ଟିକିଏ ଗାଢ଼, ଠିକ୍ ଯେମିତି ଚନ୍ଦ୍ର ଛବିରେ ଧରଣୀଙ୍କ ରଙ୍ଗ ଟିକିଏ ଗାଢ଼ । ଚନ୍ଦ୍ର ଆସି ତମ ଛବି ଦେଖିବା ଉଚିତ ।”

ଶିଖା ନିଜ ମନୋଗ୍ରାମ ଥିବା ଦୁଇଟି ଏକାକରମର ପର୍ଦା ଆଣି କ୍ୟାନଭସ୍ ଦୁଇଟି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ । ହାଉସ୍ ଫୋନରେ କହିଲେ, “ଚନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଏଇ ଷ୍ଟୁଡିଓକୁ ଆଣ ।”

ଚନ୍ଦ୍ର ଆସିଲା । ମିନୁକୁ ଦେଖି ଟିକିଏ ହସି କହିଲା, “ତୁମେ ନ ଆସିଲ ଦେଖି ମାଡ଼ାମୁଞ୍ଚି ସଙ୍ଗେ ଚାଲି ଆସିଲ । ଭରତରରେ ଫ୍ରେମଟା ମୋ ମନ ଲାଗି ହେଇ ନଥିଲା । ମାଡ଼ାମୁଞ୍ଚି ଛବିଟା ଉପହାର ଦେଲିତ, କହିଲି ଫ୍ରେମଟିଏ ଗଢ଼ି ଦିଏ । ଓହାଳି ସପରେ ଏଇମାନ୍ତ ଫ୍ରେମ କାମ ସରିବ ।”

ମିନୁ କିଛି କହିଲାନି । ତାର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆହୁରି ଗଭୀର ହେଲା । ଶିଖା ପଚାରିଲେ, “ଏଇଠି ଫ୍ରେମ ଦେବ ନାଁ ଗ୍ୟାଲେରୀରେ ?”

“ଗ୍ୟାଲେଣ୍ଡରେ । ତେବେ ମିନୁ ଏଯାଏ ଛବିଟା ଦେଖିବ ଦେଖୁ”, କହୁ
ଚିନୁ ପାଖ କ୍ୟାନରାସ୍ ଉପରୁ ପର୍ଦାଟା କାଢ଼ି ଦେଇ ଚିତ୍କାର କଲୁ,

“ଆପଣଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ ହେଲାନିତ ଫେରେଇ ଦେଇଆଆନ୍ତେ । ଫଗୋଧନ କଲେ
କାହିଁକି ?”

“ଫଗୋଧନ ! ଚନ୍ଦ୍ରକର ହେଇବି ନିଜ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୁନା ।”

“ଚନ୍ଦ୍ରୁଟି ବୋଲିତ କହୁଛି । ମାତ୍ର ଆକାଶର ରଙ୍ଗ ଗାଢ଼ କରିବା ଅଧିକାର
ପାଇଲେ କୋଉଠୁ ଆସଣ ?”

“ଆଉ ପର୍ଦାଟା କାଢ଼ ।”

ଚିନୁ ପର୍ଦାଟା କାଢ଼ିଲା । ତା ନିଜ ଛବି ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶ କଲା, ସେଠି ଧରଣୀ-
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ରଙ୍ଗ ଗାଢ଼ । ସେ ବୋକାଙ୍କ ଭଳି ଏ ଛବିରୁ ସେ ଛବିକୁ ଚାହିଁ ଲାଗିଲା । ଶିଖା
ଓ ମିନୁ ଖାଲି ହସୁ ଆଆନ୍ତୁ । ଶିଖା ଜଣେଲେ, “ଚିନୁ, ଆଉ ଛବିଟା ମିନୁ
ଆଣ୍ଟି । ଫେମଟି କୋଉଥିରେ ଦବୁ ?”

ଚିନୁ ସେଇଠି ଠିଆ ହେଇ ମିନୁକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, “ମାତାମ୍ ଅନୁମତି
ଦେଲେ, ଯାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫେମ କରିବି, ମିନୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବ । ସରଲେ
ଏକାଠି ଯିବୁ ।”

ଶିଖା କହିଲେ, “ଠିକ୍ ଯେ, ତେବେ ମିନୁକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟେ
ଢ଼ଙ୍କର ନେଇ ଫେରିଯିବା କଥା । ତୁମେ ଫେମ କର । ମୁଁ ମିନୁ କଥା ଚାହୁଁଛି ।”
ଚିନୁ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ମିନୁକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ବାହାରଗଲା ।

ଶିଖା କହିଲେ, “ମିନୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତଙ୍କୁ କହିବ ସମନା ପାଇଁ ଚିନ୍ତାଧେନ
ହେଇଛି ।” ମିନୁ କହିଲା, “କହ ଦେବ । ଆପଣଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦବାକୁ ହେବ—
ଫିମଲା ପାଇଁ ଆଉ ଦୁଇଟି ଚିନ୍ତାଧେନ ।”

ଶିଖା ହସି ହସି କହିଲେ, “ତମେ ପାରିବ ।”

ଜବାବରେ ମିନୁ ଗାଇଲା, “ଫୁଲକୁଆଁଙ୍କଲେ ମନେ ତୁ ହେଉଛୁ/ହର-
ଗଉଁଙ୍କ ଖେଳ ।”

“ମୁଁ ବି ଗପଟି ଶୁଣିବି,” କହୁ ଶିଖା ହସୁଥିଲେ ।

ଗୁଣିତ

ପୃଷ୍ଠା	ଧାଡ଼ି	ଯୋଗର ଅଛି	ପଢ଼ିବେ
୧	୭	ବୃଷ୍ଟିପୁର	ବୃଷ୍ଟିପୁର
୨	୧୧	ବୃଷ୍ଟିପୁର	ବୃଷ୍ଟିପୁର
୨	୧୪	ପୁନନିର୍ମାଣ	ପୁନନିର୍ମାଣ
୫	୨୨	ଭିତମୁଁ	ଭିତରୁ
୬	୨୨	ଲୋମାକୃତ	ଲୋମାକୃତ
୭	୧୩	ଲୋମଚନ୍ଦ୍ର	ଲୋମଚନ୍ଦ୍ର
୧୦	୩	ବାଚଚନ୍ଦ୍ର	ବାଚଚନ୍ଦ୍ର
୧୦	୧୧	ହେଉନି	ହେଉନି
୧୧	୨	ତାର	ଝର
୧୫	୮	ବଦେଇଟି	ବଦେଇଟି
୧୬	୧୮	ମନେହେଲେ	ମନେହେଲେ
୧୭	୨୦	କାର୍ବକା	କାର୍ବକା
୨୧	୧	ଗଳବୁଦ୍ଧି	ଗଳବୁଦ୍ଧି
୨୧	୫	ଉଜୁଡ଼ା	ଉଜୁଡ଼ା
୨୪	୫	ଝଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ	ଝଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ
୩୦	୧୮	ବଦିଥିଲା	ବଦିଥିଲା
୩୪	୧୪	ଛୁଡ଼ାହୁବ	ଛୁଡ଼ାହୁବ
୩୫	୧୮	ବୋଲ	ବୋଲ
୩୭	୧୧	ଦାଦି	ଦାଦି
୪୨	୧୧	ଅଶେଇ	ଅଶେଇ
୪୩	୭	କହିଲେ	କହିଲେ
୪୭	୪	ସୃଷ୍ଟିନୁଷ୍ଟ	ସୃଷ୍ଟିନୁଷ୍ଟ
୪୭	୫	ତାଣ୍ଡବସ୍ତ୍ର	ତାଣ୍ଡବସ୍ତ୍ର
୪୭	୭	ସଂହୃତ	ସହୃତ
୫୧	୧୧	ଠିକାକାସ୍ତ୍ର	ଠିକାକାସ୍ତ୍ର
୫୨	୧୫	ବର୍ଷରେ	ବର୍ଷ
୫୩	୧୫	କେନ୍ଦ୍ରରେ	କେନ୍ଦ୍ରର
୫୭	୧୩	ସବବେଳକୁ	ବେଳକୁ ସବ

ପୃଷ୍ଠା	ପାଠ	ପ୍ରଯୋଗ ଅଳ୍ପ	ପଢ଼ିବେ
୫୭	୧୭	ସାଥୀନ	ସାଥୀନ
୬୭	୫	କବାବ	କବାବ
୭୮	୧୧	ମିନ	ମିନ
୭୦	୨୦	ମୁକୁଳେଇ	ମୁକୁଳେଇ
୭୧	୭	ସ୍ବତନ୍ତ୍ର	ସ୍ବତନ୍ତ୍ର
୭୫	୧୫	ନାମ	ନାମ
୧୧୫	୧୭	କବାଳ	କବାଳ
୧୧୯	୧୭	ପଢ଼ି	ପଢ଼ି
୧୨୦	୧୭	ମୂଳ	ମୂଳ
୧୨୭	୧୯	ଭଲଭ	ଭଲଭ
୧୨୭	୧୦	ଏକ	ଏକ
୧୨୭	୧୩	ଛାତି	ଛାତି
୧୨୭	୧୭	ଭରବେ	ଭରବେ
୧୨୯	୧୦	ହୁମାଲସ୍ବରେ	ହୁମାଲରେ
୧୩୧	୨୪	ଅଳସ	ଅଳସ
୧୩୨	୯	କାରୁଣି	କାରୁଣିକ
୧୪୨	୪	ଆଗକୁ	ଆମକୁ
୧୪୭	୮	ଝପରୁ	ଝରୁରୁ
୧୪୭	୨୦	ମହାଗଣୀ	ମହାଗଣୀ
୧୪୯	୧୩	ଅଳ	ଅଳ
୧୫୫	୧୩	ଦେଖି	ଦେଖିଲି
୧୭୫	୨୩	ଦେହା	ଦେଖା
୧୭୮	୧୯	ଗୁଣ୍ଡଲ	ଗୁଣ୍ଡଲ
୧୭୮	୨୫	ସହକ	ସହକ
୧୮୪	୨୫	ଆଆଣ	ଆପଣ

ଶାଳେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ଡି.ଏ.ଏ.ଏ., ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫, ଚିଠି : ସମିତିଆଁ, ଡା.ପ. : କାହାଳୀ, ବି. ପାଠପଢ଼ା

୧୯୫୩ : ଚେନ୍ନାଇ ଉପରାଜ୍ୟ ଗଠିତ। ଏହି ସମୟରେ ପୁଣିତର

୧୯୭୪-୭୫ ଭାରତରେ ଉଚ୍ଚିତାଙ୍କ ଅନୁପାତ

୧୯୩୮ : ଶିବ ଶଙ୍କରୀୟ ପ୍ରକାଶନ ଓ ଶିବ ଶଙ୍କରୀୟ ପ୍ରକାଶନ - ଦିଲ୍ଲୀ, ଗୋପାଳ, କୁମାରୀ

ନିର୍ଦ୍ଦେଶ : ପରିମଳର କାଗଜକୁ ଡିଆଁଇ/ରଖାଯାଇ ନପା ଚାଲିଥିବା ‘ପରିମଳ’ ଗାଁରୁ ଚାପ୍ର-ସରକାରଙ୍କୁ ଉପହାସିତା କରିବାକୁ ଓ କାଗଜର ପ୍ରକାଶକୁ ଖରାବ କରିବାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ ।

[illegible]

୧୯୮୭-୮୮ : ଗଢ଼ାଘାଟ ନେହେରୁ କଲେଜ, ଗଢ଼ାଘାଟର ଗଢ଼ିଆଳ ପ୍ରଶାସନ

ସଂକ୍ଷେପ :

୧୯୭୭ : “ବିଜୁ ଭାଇର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧି ପର ଚେନୁ ଅପ କୋଣସି”

୧୯୯୪ : 'ଶିଶୁ ଶାନ୍ତିକୋଷ' (ଭାରତୀୟ ପ୍ରକାଶନ)

୧୯୦୪ : 'ଶିଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ'ର ସଂଶୋଧିତ ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ପ୍ରଥମ ବାସ୍ତବିକ ସଂସ୍କରଣ (ଉତ୍କଳାଦି ପ୍ରାକୃତିକ)

ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନା :

୧୯୮୬ : ଉପନ୍ୟାସ 'ଆଜି କାଲି ପ'ରିବିନ', ଏହା ୧୯୮୮ର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପନ୍ୟାସ ଭାବରେ ନାଟକ
ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ଵାରା ପୁରସ୍କୃତ

୧୯୯୨ : ଗଜସଂଗ୍ରହ, 'ଗାହିଲେ ଆକାଶ, ୨୦୦୧ : ଉପନ୍ୟାସ 'ଅବିଚି'

୨୦୦୪ : ଉପନ୍ୟାସ 'ବାଣୀଆ ଗବନ', ୨୦୦୫ : ଉପନ୍ୟାସ 'ବେହାର'

ଚାହିଁଲେ ଆରାଧନା

ଶ୍ରୀ ଲଳିତା ପ୍ରକାଶନ